

AINEKAVAD

SISUKORD

AINEVALDKOND „KEEL JA KIRJANDUS“	52
Eesti keel	
Kirjandus	
AINEVALDKOND „VÕÕRKEELED“	97
A-võõrkeel (inglise keel)	
B-võõrkeel (vene keel)	
B-võõrkeel (saksa keel)	
Eesti keel teise keelena (E2)	
AINEVALDKOND „MATEMAATIKA“	140
AINEVALDKOND „LOODUSAINED“	167
Loodusõpetus	
Bioloogia	
Geograafia	
Füüsika	
Keemia	
AINEVALDKOND „SOTSIAALAINED“	251
Inimeseõpetus	
Ajalugu	
Ühiskonnaõpetus	
AINEVALDKOND „KUNSTIAINED“	290
Muusikaõpetus	
Kunstiõpetus	
AINEVALDKOND „TEHNOLOOGIA“	315
Tööõpetus	
Käsitöö ja kodundus	
Tehnoloogiaõpetus	
AINEVALDKOND „KEHALINE KASVATUS“	347
VALIKAINED „INFORMAATIKA“	370
VALIKAINED „ETTEVÕTLUSÕPE“	376
VALIKAINED „KARJÄÄRIÕPETUS“	378

AINEVALDKOND „KEEL JA KIRJANDUS“

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015, muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/9 31.08.2018; 1-3/4 29.03.2022

Ainevaldkonda kuuluvad **eesti keel** ja **kirjandus**.

Keele ja kirjanduse õpetamise kaudu taotleb kool, et õpilane

- väärtustab keelt kui rahvuskultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit;
- teadvustab keeleoskust õpioskuste alusena;
- on omandanud õigekirjaoskuse;
- väljendab end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui kirjalikult;
- kuulab, loeb ja kirjutab mõtestatult eri liiki tekste ning esitab teavet;
- kasutab asjakohaselt eri suhtluskanaleid ja suudab teavet kriitiliselt hinnata;
- väärtustab rahvuskirjandust ja pärimuskultuuri ning kultuurilist mitmekesisust;
- loeb eakohast väärtkirjandust ja kujundab selle järgi oma tõekspidamisi;
- väljendab isiklikku arvamust ning tunnustab ja arvestab teiste inimeste arvamust;
- oskab õppida, hangib teavet eri allikatest.

Eesti keel

I KOOLIASTE

Eesti keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 3. klassi lõpetaja:

- mõistab suulisi ja kirjalikke küsimusi ning vastab nendele, kasutades kõnes ja kirjas sobivaid lühivastuseid ning terviklauseid;
- kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja -seoseid ning kirjutab loetava käekirjaga;
- kirjeldab eesmärgipäraselt eset, olendit ja olukorda;
- jutustab endast ning oma lähiümbruses toimunust;
- kuulab mõtestatult eakohast teksti;
- loeb õpitud teksti selgelt, ladusalt, õigesti ning mõistmisega;
- loeb eakohast ilu- ja aimekirjandust;
- kirjutab õpitud keelendite piires õigesti;
- jutustab ja kirjutab küsimuste, pildi, pildiseeria, märksõnade või kava toel;
- töötab tekstiga õpetaja juhiste alusel;
- saab aru lihtsast plaanist, tabelist, diagrammist ja kaardist;
- hangib otstarbekohast teavet eri allikatest ja kasutab eakohaseid sõnaraamatuid.

I KOOLIASTME EESTI KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu ja -tegevus</i>
SUULINE KEELEKASUTUS	
<u>Kuulamine</u> • Eristab häälikuid (asukoht ja järjekord sõnas), täishääliku pikkusi; • toimib õpetaja ja kaaslase suulise juhendi järgi; • kuulab õpetaja ja kaaslase esituses lühikest eakohast teksti, mõistab kuuldud lause, jutu sisu: <u>Kõnelemine</u> • teab, et sõnadel on lähedase või vastandtäheendusega sõna ja nimetab neist mõningaid; • väljendab end suhtlusolukordades arusaadavalt: palub, küsib, tänab, vabandab; • jutustab suunavate küsimuste toel kuuldust, nähtust, loetust; • koostab õpetaja abiga pildiseeria või küsimuste toel suulise jutu, • esitab luuletust peast.	<u>Kuulamine</u> Helide, häälte ja häälikute eristamine (asukoht ja järjekord sõnas), hääliku pikkuse eristamine, põhirõhk täishääliku pikkusel. Õpetaja ja kaaslase kuulamine ning suulise juhendi järgi toimimine. Õpetaja ja kaaslase ettelugemise kuulamine. Kuuldu ja nähtu kommenteerimine. <u>Kõnelemine</u> Häädus- ja intonatsiooniharjutused. Hääduse harjutamine, hääle tugevuse kohandamine olukorrale. Töö lähedase tähendusega sõnaga, sõnatähenduse selgitamine ja täpsustamine. Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumine, tänamine) valik suhtlemisel. Lihtlauseliste küsimuste moodustamine, küsimuste esitamine ja neile vastamine. Eri teemadel vestlemine sõnavara rikastamiseks, arutamine paaris ja väikeses rühmas. Jutustamine kuulatu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria, etteantud teema põhjal; aheljutustamine. Esemete, nähtuste, tegelaste jms võrdlemine, ühe-kahe tunnuse alusel rühmitamine. Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus. Tuttava luuletuse, dialoogi peast esitamine.
LUGEMINE	

• <i>Tunneb häälik-tähest vastavust, loeb õpitud teksti enam-vähem ladusalt, lausehaaval üksiku peatusega raskema sõna ees oma kõnetempos või sellest aeglasemalt;</i> • <i>mõistab häälega või endamisi (vaikse häälega või huuli liigutades) lugedes loetu sisu;</i> • <i>vastab teksti kohta käivatele küsimustele, mille vastused on palas otsesõnu öeldud;</i> • <i>mõtleb jutule alguse või lõpu;</i> • <i>on lugenud vähemalt kahte oma lugemisoskusele sobivat lasteraamatut, nimetab nende pealkirja ja autoreid, annab loetule emotsionaalse hinnangu (lõbus, tõsine, igav ...).</i>	<i>Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus.</i> <i>Trükitähtede (nii suurte kui väikeste) tundma õppimine. Tähtedest sõnade ja sõnadest lausete lugemine. Silpidest sõnade moodustamine.</i> <i>Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo, oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse). Lugemistehniliselt raskete sõnade ja sõnaühendite lugema õppimine.</i> <i>Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemine klassitahvlilt ja vihikust.</i> <i>Jutustava ja kirjeldava teksti ning teabeteksti (õpilaspäevik, kutse, õnnitus, saatekava, tööjuhend, raamatu sisukord) lugemine.</i> <i>Sõna, lause, teksti sisu mõistmine. Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide, üksiksõnade jm alusel. Loole lõpu mõtlemine.</i> <i>Tegelaste iseloomustamine. Küsimustele vastamine, millele vastus on tekstis otsesõnu kirjas.</i> <i>Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid), skeemide, kaartide lugemine õppekirjanduses, nende tähenduse tabamine.</i> <i>Luuletuste ilmikas (mõtestatud) lugemine. Riimuvate sõnade leidmine õpetaja abiga.</i> <i>Tekstiliikide eritamine: jutt, muinasjutt, luuletus, mõistatus.</i> <i>Kirjandustekstid: liisusalm, muinasjutt, mõistatus, luuletus, piltjutt, vanasõna, jutustus, näidend.</i> <i>Loetud raamatu autori, kunstniku (illustraatori), tegelaste nimetamine, loetust jutustamine. Loetule emotsionaalse hinnangu andmine (lõbus, tõsine, igav jne).</i> <i>Huvipakkuva raamatu leidmine kooli või kodukoha raamatukogust täiskasvanu abiga.</i>
--	---

KIRJUTAMINE	
<u>Kirjatehnika</u> • Kasutab õigeid kirjutamisvõtteid, teab, kuidas väikesi ja suuri kirjatähti kirjutada- takse ning sõnas õigesti seostatakse; • kirjutab tahvlilt ära; • täidab tahvlinäidise järgi õpetaja abiga õpilaspäevikut, paigutab näidise järgi tööd vihikulehele, varustab töö kuupäevaga; <u>Kirjalik tekstiloo</u> • koostab näidise järgi kutse; • kirjutab jutu pildi, pildiseeria ja küsimuste järgi; • kirjutab lükkumberjutustuse. <u>Õigekeelsus</u> • eristab häälikut, tähte, täis- ja kaashäälikut, sõna, lauset; • kirjutab omasõnade algusesse k, p, t; • kirjutab õigesti lühemaid (kuni 2-silbilisi) sõnu ja lauseid; • teab, et lause lõpeb punktiga;	<u>Kirjatehnika</u> Kirja eelharjutused. Kirjutamine pliiatsiga, joonistätete kirjutamine. Õige pliiatsihoid ja kirjutamisasend istudes ja seistes (tahvli juures). Väikeste kirjatätete õppimine. Suurte kirjatätete õppimine (vajadusel 2.klassis). Tähtede seostamine. Tahvlile, vihikusse ja õpilaspäevikusse kirjutamine. Töö vormistamine näidise järgi, töö puhtus, käekirja loetavus. Teksti ära kiri tahvlilt, õpikust. <u>Kirjalik tekstiloo</u> Tarbeteksti kirjutamine näidise järgi: kutse, õnnitlus (kujundamine näidise järgi). Jutu kirjutamine pilditüenduse (pildi allkiri, kahekõne jms). Jutule lõpu kirjutamine. Loovtöö kirjutamine (pildi, pildiseeria, küsimuste järgi). Lükkumberjutustuse kirjutamine. <u>Õigekeelsus</u> Häälik, sõna, lause, tekst. Tähed ja tähestik, võõrtähtede vaatlus. Häälikute märkimine kirjas. Sõna ja lause ladumine ja kirjutamine. Täis- ja kaashäälikud. Täishääliku pikkuse eristamine ja õigekiri, kaashääliku pikkusega tutvumine. Sulghäälik (k, p, t) omasõnade alguses. i ja j ning h sõna alguses seoses tähtede õppimisega. Suur algustäht lause alguses, inimese- ja loomanimedes. Liitsõna vaatlus (moodustamine). Sõnade lõpu õigekiri – d ja -vad (mitmus) ning -b (tegusõna 3. pööre) õigekirjaga tutvumine. Tutvumine jutustava (väit-), küsi- ja hüüdlausega. Lause lõpumärgid: punkt, (küsi- ja hüüumärgi vaatlemine). Koma lauses (teksti vaatlus).

• teab, et lause alguses, inimeste, loomade, oma kodukoha nimes kasutatakse suurt algustähte; • kirjutab õigesti oma nime.	Oma kirjutusvea parandamine õpetaja abiga. Etteütlemise järgi sõnade ja lausete kirjutamine (15–20 sõna lihtlausetena).
---	---

2. KLASS

Õpitulemused	Õppesisu ja -tegevus
SUULINE KEELEKASUTUS	
<u>Kuulamine</u> • Eristab täis- ja suluta hääliku pikkusi; • kuulab õpetaja ja kaaslaste eakohast teksti ning toimib saadud sõnumi kohaselt õpetaja abil; • koostab kuuldu põhjal lihtsama skeemi ja kaardi õpetaja abil; <u>Kõnelemine</u> • kasutab kõnes terviklauseid ; • teab ja leiab vastandtäheendusega sõnu ning õpetaja abil ka lähedase tähendusega sõnu; • väljendab arusaadavalt oma soove ja kogemusi väikeses ja suures rühmas; vestleb oma kogemustest ja loetust;	<u>Kuulamine</u> Hääliku pikkuste eristamine, põhirõhk suluta kaashäälikul. Õpetaja ja kaaslaste suulise mitmeastmelise juhendi meeldejäätmine ja selle järgi toimimine. Õpetaja ettelõetud ainetekstist oluliste mõistete leidmine ja lihtsa skeemi koostamine õpetaja juhendamisel. Kaaslaste ettelugemise kuulamine ja hinnangu andmine ühe aspekti kohta (õigsus, pausid ja intonatsioon mõtte toetajana). <u>Kõnelemine</u> Sõnatäheenduste selgitamine ja täpsustamine aktiivse sõnavara laiendamiseks. Kuuldud jutu ümberjutustamine; pikema dialoogi jälgimine, hinnangud tegelastele ja sisule. Häälde- ja intonatsiooniharjutused. Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus. Kõne eri nüansside (tempo, hääletugevus, intonatsioon) esiletoomine dramatiseeringus jm esituses. Kõnelemine eri olukordades (telefonitsi, rühma esindajana), rollimängud. Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine. Oma arvamuse avaldamine (raamatu, filmi jm) kohta ja selle põhjendamine. Arutlemine paaris ja rühmas: oma suhtumise väljendamine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine.

• annab õpetaja abil edasi lugemispala, õppeteksti, filmi ja teatrietenduse sisu; • koostab õpetaja abil jutut pildiseeria, pildi või küsimuste toel; mõtleb jutule alguse või lõpu; • vaatleb ja kirjeldab nähtut, märkab erinevusi ja sarnasusi õpetaja suunavate küsimuste toel; • esitab luuletust peast.	Sündmuse, isiku, looma, eseme kirjeldamine tugisõnade, skeemi, tabeli abil. Mõtete väljendamine terviklausetena. Küsimuste moodustamine, küsimuste esitamine ja neile vastamine. Eri meeleoluga luuletuste (aastaajad, laste elu) mõtestatud peast esitamine.
--	--

LUGEMINE

Loeb õpitud teksti suhteliselt õigesti, ladusalt (lugemistempo võib olla kõnetempost aeglasem), parandab ise oma lugemisvigu, enamasti väljendab intonatsioon loetava sisu; • mõistab häälega või endamisi lugedes loetu sisu; • vastab teemakohastele (ka lihtsamatele tekstis mitte otsese infoga seotud) küsimustele; • leiab tekstis iseseisvalt vastused konkreetsetele küsimustele ja töötab õpetaja abiga eakohaste juhiste alusel;	Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi: oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse, sobiva intonatsiooni kasutamine. Lugemistehniliselt raskete sõnade ja sõnaühendite lugema õppimine. Kahekõne lugemine, intonatsiooni ja tempo valik saatelause alusel ja partnereid arvestades. Eri liiki lühitekstide (teade, kiri, ajakirja rubriik, sõnastik) mõistev lugemine. Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemine klassitahvlilt ja vihikust. Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus. Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid, liiklusmärgid jms), skeemide, kaartide ja tabelite lugemine õppekirjanduses ning lasteraamatutes. Teksti sisu aimamine pealkirja, piltide, üksiksõnade jm alusel. Tekstist õpitavate keelendite, samuti sünonüümide, otsese ja ülekantud tähendusega sõnade jms leidmine. Õpiku sõnastiku kasutamine. Tekstis küsimuse, palve, käsu ja keelu äratundmine. Loetud jutustuse ja muinasjutu kohta kava koostamine (teksti jaotamine osadeks); skeemi/kaardi koostamine
---	---

- tunneb ära jutu, luuletuse, mõistatuse, näidendi ja vanasõna; - kasutab õpiku sõnastikku õpetaja abiga sõnade leidmiseks algustähe järgi; on lugenud vähemalt nelja oma lugemisoskusele sobivat lasteraamatut, nimetab tegelasi ja annab edasi loetu sisu mõne huvitava, enam meeldinud episoodi järgi.	õpetaja abiga. Loetu põhjal teemakohastele küsimustele vastamine (ka siis, kui vastus otse tekstis ei sisaldu). Loole alguse ja lõpu mõtlemine. Tegelaste iseloomustamine. Luuletuste ilmekas (mõtestatud) esitamine. Riimuvate sõnade leidmine õpetaja abiga. Tekstiliikide eristamine: jutustus, luuletus, näidend, mõistatus, vanasõna. Kirjandustekstid: rahvaluuleline liisusalm, muinasjutt, mõistatus, luuletus, piltjutt, vanasõna, jutustus, näidend, muistend. Loetud raamatu tutvustamine ja soovitamine. Vajaliku teose otsimine kooli või kodukoha raamatukogust autori ja teema järgi täiskasvanu abiga.
---	---

KIRJUTAMINE

<u>Kirjatehnika</u> - Kasutab kirjutades õigeid väikeste ja suurte kirjatähtede tähekujusid ja seoseid; - kirjutab tahvlilt või õpikust ära; - täidab iseseisvalt õpilaspäevikut ja kujundab vihikut, paigutab näidise järgi tööd vihikulehele, kirja joonelisele lehele, varustab töö kuupäevaga. <u>Kirjalik tekstiloo</u> - koostab õpetaja abiga kutse, õnnitluse ja teate; - kirjutab loovtöö ning ümberjutustuse pildiseeria, tugisõnade ja küsimuste abil;	<u>Kirjatehnika</u> Suurte ja väikeste kirjatähtede kordamine. Kirjutamise tehnika arendamine: ühtlane kirjarida, õiged tähekujud ja seosed nii väikestel kui suurtel kirjatähtedel. Näidise järgi kirjatöö paigutamine vihiku lehele, kirjapaberile; kuupäeva kirjutamine. <u>Kirjalik tekstiloo</u> Kutse, õnnitluse ja teate koostamine õpetaja abiga. Tekstilähedase ümberjutustuse kirjutamine küsimuste ja tugisõnade toel. Loovtöö skeemi, kaardi toel; fantaasialugu. Jutu ülesehitus: alustus, sisu ja lõpetus; jutule alguse ja lõpu kirjutamine. Omakirjutatud teksti üle kaaslasega arutlemine.
--	--

Õigekeelsus

- eristab häälikut, tähte, täis- ja kaashäälikut, silpi, sõna, lauset, täishäälikuühendit;
- kirjutab õigesti sulghääliku omasõnade algusesse ja omandatud võõrsõnade algusesse;
- märgib kirjas õigesti täishäälikuid;
- teab peast võõrtähtedega tähestikku;
- alustab lauset suure algustähega ja lõpetab punkti või küsimärgiga;
- kasutab suurt algustähte inimeste ja loomade nimedes, tuttavates kohanimedes;
- kirjutab õigesti sõnade lõppu -d (mida teed?), -te (mida teete?), -sse (kellesse? millesse?), -ga (kellega? millega?), -ta (kelleta? milleta?);
 - kirjutab etteütlemise järgi õpitud keelendite ulatuses sisult tuttavat teksti ja kontrollib kirjutatut näidise järgi (20–25 sõna lihtlausetena).

Õigekeelsus

Varasemale lisanduvalt keeleteadmised:

täishäälikuühendi õigekiri, suluta kaashääliku pikkus ja õigekiri;

k, p, t s-i ja h kõrval; i ja j silbi alguses, h sõna alguses. Silbitamine, poolitamise üldpõhimõtted.

Lauseliik ja lõpumärk (jutustav e väit- ja küsilause). Koma kasutamine liitlauses kirjutamisel et, sest, aga, kuid puhul.

Suur algustäht oma kooli ja tuttavates kohanimedes.

Sõnade lõpu õigekiri –d (mida teed?), -te (mida teete?), -sse (kellesse? millesse?), -ga (kellega? millega?), -ta (kelleta? milleta?). ma, sa, ta, me, te, nad õigekiri.

Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses (20–25 sõna lihtlausetena).

Kirjavea parandamine, kui veale tähelepanu juhitakse; kirjavea vältimine, kui veaohtlikule kohale tähelepanu juhitakse.

3. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu ja -tegevus</i>
SUULINE KEELEKASUTUS	
<u>Kuulamine</u> Kuulab mõtestatult eakohast teksti, toimib saadud sõnumi või juhendite järgi;	<u>Kuulamine</u> Hääliku pikkuste eristamine, põhirõhk sulghääliku pikkusel. Pikema suulise juhendi meeldejätmine ja selle järgi toimimine. Kaaslase ja õpetaja juhtnööride kuulamine, nende järgi toimimine. Ettelugemise kuulamine. Kaaslase ettelugemise hindamine ühe aspekti kaupa (õigsus, pausid ja intonatsioon mõtte toetajana). Kuuldu ning nähtu kommenteerimine. Fakti ja fantaasia eristamine. Õpetaja etteloetud ainetekstist oluliste mõistete leidmine ning lihtsa skeemi koostamine. Kuuldu (muinasjutt, lühijutt lapse elust, proosa-, luule ja ainetekst), nähtu (lavastus, film) sisu ümberjutustamine. Dialogi jälgimine, hinnangud tegelastele ja nende ütlustele.
<u>Kõnelemine</u> - väljendab end suhtlusolukordades selgelt ja arusaadavalt: palub, küsib, selgitab, keeldub, vabandab, tänab; vastab küsimustele, kasutades sobivalt täislauseid ning lühivastuseid; - vaatleb sihipäraselt, kirjeldab eesmärgipäraselt nähtut, eset, olendit, olukorda, märkab erinevusi ja sarnasusi; - avaldab arvamust kuuldu, vaadeldu ja loetu kohta; - annab küsimuste toel arusaadavalt edasi	<u>Kõnelemine</u> Häälde- ja intonatsiooniharjutused. Selge häälduse jälgimine teksti esitades. Kõne eri nüansside (tempo, hääletugevuse, intonatsiooni) esiletoomine dramatiseeringus jm esituses. Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumise, tänamise) valik suhtlemisel. Suuline selgitus, kõnetus- ja viisakusväljendid, teietamine ja sinatamine. Kõnelemine eri olukordades: vestlus tundmatuga, sh telefonitsi, klassi/kooli esindamine, võistkonda kutsumine, koostgevusest loobumine jms. Sõnavara arendamine: sõnatähenduse selgitamine ja täpsustamine, aktiivse sõnavara laiendamine, lähedase ja vastanditähendusega sõna leidmine. Eri teemadel vestlemine sõnavara rikastamiseks, arutamine paaris ja väikeses rühmas. Oma arvamuse avaldamine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine, kaaslase arvamuse küsimine. Mõtete väljendamine terviklausetena ja sobiva sõnastusega

õppeteksti, lugemispala, pildiraamatu, filmi ja teatrietenduse sisu; koostab kuuldu/loetu põhjal skeemi/kaardi; • jutustab loetust ja läbielatud sündmusest; jutustab pildiseeria, tugisõnade, märksõnaskeemi ja küsimuste toel; mõtleb jutule alguse ja lõpu; • leiab väljendamiseks lähedase ja vastandtäheendusega sõnu; esitab luuletust peast.	(sõnavalik, mõtte lõpuleviimine). Küsimuste moodustamine ja esitamine ning neile vastamine. Jutustamine kuuldu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria ja etteantud teema põhjal; aheljutustamine. Sündmuste, isiku, looma, eseme jm kirjeldamine tugisõnade, skeemi ning tabeli abil. Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus erisuguste meeleolude väljendamiseks. Tuttava luuletuse ja dialoogi ilmekas (mõtestatud) esitamine. Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste alusel.
---	---

LUGEMINE

• Loeb nii häälega ja kui endamisi ladusalt ja teksti mõistes; mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi, kaarti; • loeb õpitud teksti ette õigesti, selgelt ja sobiva intonatsiooniga; • töötab tekstiga eakohaste juhiste alusel; • vastab suulistele ja lühikestele kirjalikele küsimustele loetu kohta; • eristab kirjalikus tekstis väidet, küsimust, palvet, käsku, keeldu;	Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus. Teksti ülesehitus: pealkiri, teksti osad (lõigud, loo alustus, sisu, lõpetus). Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo; oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhatakse). Ladus ja automatiseerunud lugemine. Oma ja kaaslaste lugemistehnika hindamine õpetaja juhiste alusel. Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemise klassitahvlilt ja vihikust. Jutustava ja kirjeldava teksti ning tarbe- ja teabeteksti (õpilaspäeviku, kutse, õnnitluse, saatekava, tööjuhendi, raamatu sisukorra, sõnastiku, teate, eeskirja, retsepti, õpikuteksti, teatmeteose teksti, ajalehe- ja ajakirja ning muu meediateksti) lugemine. Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid, liiklusmärgid jms), skeemide, kaartide ja tabelite lugemine õppekirjanduses, lasteraamatutes ning lasteajakirjanduses.
--	---

- tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kirja; - on lugenud läbi vähemalt neli eesti või väliskirjaniku teost, kõneleb loetud raamatust; - teab nimetada mõnd lastekirjanikku.	Sõna, lause ning teksti sisu mõistmine. Tekstis küsimuse, palve, käsu ja keelu äratundmine. Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide ja üksiksõnade järgi. Töö tekstiga: tekstist õpitavate keelendite, sünonüümide, otsese ja ülekantud tähendusega sõnade leidmine. Õpiku sõnastiku iseseisev kasutamine. Teksti jaotamine osadeks ning tekstiosade pealkirjastamine. Loetava kohta kava, skeemi, kaardi koostamine. Loetu põhjal teemakohastele küsimustele vastamine. Loole alguse ja lõpu mõtlemine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine, tegelaste iseloomustamine. Jutustavate luuletuste ja proosateksti mõtestatud esitamine. Riimuvate sõnade leidmine. Kahekõne lugemine, intonatsiooni ja tempo valik saatelause alusel ning partnereid arvestades. Loetud raamatust jutustamine, loetule emotsionaalse hinnangu andmine ja raamatust lühikokkuvõtte tegemine. Vajaliku raamatu leidmine iseseisvalt. Tekstiliikide eristamine: muinasjutt, mõistatus, vanasõna, luuletus, jutustus, näidend, kiri Kirjandus: folkloorne lastelaul, liisusalm, jutustus, muinasjutt, muistend, luuletus, kahekõne, näidend, sõnamänguline tekst, piltjutt, mõistatus, vanasõna.
---	---

KIRJUTAMINE	
<u>Kirjatehnika</u> - Kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja -seoseid, kirjutab loetava käekirjaga; - kirjutab tahvlilt ja õpikust õigesti ära; paigutab teksti korrektselt paberile, vormistab vihiku/õpilaspäeviku nõuetekohaselt; <u>Õigekiri</u> - valdab eesti häälikkirja aluseid ja õpitud	<u>Kirjatehnika</u> Kirjutamise tehnika süvendamine, oma loetava käekirja kujundamine, kirjutamise kiiruse arendamine. Kirjutamisvilumuse saavutamine (õiged tähekujud ja proportsioonid, loetav käekiri, ühtlane kirjarida, kirjatöö nõuetekohane välimus, töö vormistamine). Teksti ära kiri tahvlilt ja õpikust. Kirjutatu kontrollimine õpiku ja sõnastiku järgi. Oma kirjavea parandamine. Etteütlemise järgi kirjutamine. Tahvlile, vihikusse ja õpilaspäevikusse kirjutamine. Tarbeteksti kirjutamine näidise järgi: kutse, ümbrik. <u>Õigekiri</u>

keelendite õigekirja: eristab häälikut ja tähte, täis- ja kaashäälikut, häälikuühendit, silpi, sõna, lauset; märgib kirjas häälikuid õigesti; eristab lühikesi, pikki ja ülipikki täis- ja suluta kaashäälikuid; kirjutab õigesti asesõnu; • märgib õpitud sõnades õigesti kaashäälikuühendit; kirjutab õigesti sulghääliku omandatud oma- ja võõrsõnade algusse; märgib kirjas õigesti käänd- ja pöördõnade õpitud lõppe ja tunnuseid; • teab peast võõrtähtedega tähestikku, kasutab lihtsamat sõnastikku ja koostab lihtsaid loendeid tähestik- järjestuses; • kirjutab suure algustähega lause alguse, inimese- ja loomanimed ning õpitud kohanimed; <u>Tekstiloome</u> • piiritleb lause ja paneb sellele sobiva lõpumärgi; • kirjutab etteütlemise järgi sisult tuttavat teksti ja kontrollib kirjutatut näidise järgi (30–40 sõna);	Tähestiku järjekord. Täis- ja kaashäälikuühendi õigekiri. Täis- ja suluta kaashääliku pikkuse kordamine, sulghääliku pikkuse eristamine ja õigekiri. k, p, t s-i ja h kõrval. i ja j õigekiri (v.a võõrsõnades ja tegijanimedes). h sõna alguses. Sulghäälik oma- ja võõrsõnade alguses. Suur algustäht lause alguses, inimese- ja loomanimedes, tuntumates kohanimedes. Väike algustäht õppeainete, kuude, nädalapäevade, ilmakaarte nimetustes. Poolitamise harjutamine. Liitsõna. Nimi-, omadus- ja tegusõna. Ainsus ja mitmus. Sõnavormide moodustamine küsimuste alusel. Mitmuse nimetava ning sse- lõpulise sisseütleva, kaasaütleva ja ilmaütleva käände lõpu õigekirjutus. Olevik ja minevik. Pöördelõppude õigekirjutus. Erandliku õigekirjaga ase- ja küsisõnad (ma, sa, ta, me, te, nad, kes, kas, kus). Väit- (jutustav), küsi- ja hüüdlause. Lause lõpumärgid. Koma kasutamine loetelus; et, sest, vaid, kuid, aga, siis, kui puhul; sidesõnad, mis koma ei nõua. Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses (30–40 sõna). Oma kirjavea iseseisev leidmine. Sõnavara: lähedase ja vastandtäheendusega sõna. Sõna ja tema vormide õigekirja ning tähenduse omandamine ja täpsustamine. <u>Tekstiloome</u> Lausete laiendamine ja sidumine tekstiks. Tarbeteksti (ajaleheartikli, teate, nimekirja jne) kirjapanek. Ümberjutustuse kirjutamine tugisõnade, skeemi, kaardi või kava toel.
---	--

• koostab kutse, õnnitluse, teate, e-kirja; kirjutab eakohase pikkusega loovtöid (k.a. ümberjutustusi) küsimuste, tugisõnade, joonistuse, pildi, pildiseeria, märksõnaskeemi või kava toel.	<i>Loovtöö kirjutamine (vabajutt, jutt pildi, pildiseeria, küsimuste, skeemi, kaardi või kava toel, fantaasialugu). Jutu ülesehitus: alustus, sisu, lõpetus.</i> <i>Sündmusest ja loomast kirjutamine. Jutule alguse ja lõpu kirjutamine.</i> <i>Kirja kirjutamine.</i> <i>Omakirjutatud teksti üle kaaslasega arutamine.</i>
---	---

II KOOLIASTE

Eesti keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- tunneb õpitud tekstiliike ning nende kasutamise võimalusi;
- oskab teha kuuldust ja loetust kokkuvõtet nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- oskab koostada ja korrektselt vormistada õppetööks ja eluks vajalikke tekste;
- kirjutab eesmärgipäraselt loovtöid;
- tunneb esinemise ettevalmistuse põhietappe ja esineb suuliselt;
- suhtleb eesmärgipäraselt ning valib kontekstile vastava suhtluskanali;
- tunneb eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid;
- oskab kasutada ÕSi ja interaktiivseid õigekeelsusallikaid.

II KOOLIASTME EESTI KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

4. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu ja –tegevus</i>
SUULINE JA KIRJALIK SUHTLUS	
• Kuulab mõtestatult eakohast teksti, toimib saadud sõnumi või juhendite järgi; • annab lühidalt edasi kuuldu sisu; • väljendab end suhtlusolukordades selgelt ja arusaadavalt koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes; • esitab kuuldu ja nähtu kohta küsimusi; • väljendab oma arvamust, annab infot edasi selgelt ja ühemõtteliselt;	<i>Hääliku pikkuste eristamine.</i> <i>Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldule hinnangu andmine.</i> <i>Õpetaja ettelugemise järel (ainealane tekst, lõikhaaval) oluliste mõistete ja seoste leidmine. Kuuldud tekstist lühikokkuvõtte</i> <i>sõnastamine. Kuuldud teabe rühmitamine skeemi, märksõnade jm alusel.</i> <i>Tekstide kriitiline kuulamine (fakti ja fantaasia eristamine jms).</i> <i>Lavastuse, kuuldud proosa-, luule- ja ainetekstide sisu ümberjutustamine.</i> <i>Visuaalsed ja tekstilised infoallikad, nende usaldusväärsus. Fakt ja arvamus.</i> <i>Sõnavara avardamine ja täpsustamine, töö sõnastikega.</i> <i>Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ja kirjalikus tekstis.</i>

• leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku vormi; • kasutab sõnastikke ja teatmeteoseid; • esitab peast luuletuse või rolliteksti.	<i>Vestlus etteantud teema piires. Küsimustele vastamine, esitus, tutvustus. Erinevate käitumisviiside ja koostöövormide võrdlemine. Oma arvamuse avaldamine, seisukoha põhjendamine, kaaslaste arvamuse küsimine. Lisateabe otsimine.</i> <i>Suulises keelekasutuses kirjakeele põhinormingute järgimine ning mõtete sobiv sõnastamine (sõnavalik, parasiitkeelendite vältimine, mõtte lõpuleviimine).</i> <i>Dialogi ja dramatiseeringu koostamine ja esitamine. Pantomim. Rollimäng.</i> <i>Erinevate strateegiate kasutamine kõneülesannetes (nt võrdlemine, kirjeldamine). Eritüübiliste küsimuste moodustamine (nt intervjuu tegemiseks).</i> <i>Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste alusel.</i>
--	---

TEKSTI VASTUVÕTT

• Loeb eakohast teksti ladusalt ja mõtestatult; mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi, kaarti; • otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse;	<i>Lugemiseks valmistumine, keskendunud lugemine. Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pauside, tempo ja intonatsiooni jälgimine; lugemist hõlbustavad võtted. Oma lugemise jälgimine ning lugemisoskuse hindamine.</i> <i>Tööjuhendi lugemine. Tarbe- ja õppetekstide mõtestatud lugemine (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart jm). Tekstide võrdlemine etteantud ülesande piires.</i>
• vastab teksti põhjal koostatud küsimustele tekstinäidete või oma sõnadega, koostab teksti kohta küsimusi; • leiab teksti peamõtte; • kirjeldab teksti põhjal sündmuste toimumise kohta ja tegelasi; • leiab tekstist vajalikku infot;	<i>Sõna, lause ning teksti sisu mõistmine. Kujundlik keelekasutus (piltlik väljend). Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide, remarkide, üksiksõnade jm alusel. Enne lugemist olemasolevate teemakohaste teadmiste ja kogemuste väljaselgitamine, oma küsimuste esitamine ning uute teadmiste vastu huvi äratamine (mida tean, mida tahaksin teada).</i> <i>Kirjandusteksti süžee, sündmuste toimumise koht, aeg ja tegelased. Sündmuste järjekord. Arutlemine tekstis käsitletud teema üle. Tegelaste käitumise motiivide analüüs. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Küsimustele vastamine</i>

• tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kõnekäänu, kirja; • on läbi lugenud vähemalt neli eakohast väärtkirjandusteost (raamatut); • tutvustab loetud kirjandusteose sisu ja tegelasi ning kõneleb loetust.	tekstinäidetega või oma sõnadega. Töö tekstiga: tundmatute sõnade tähenduse selgitamine, märkmete tegemine loetu põhjal, märksõnaskeemi, küsimuste koostamine. Loetava kohta kava, skeemi/kaardi koostamine. Rollimäng. Dramatiseering. Luuletuse sisu eripära määramine (loodus, nali jne); riimide leidmine ja loomine, riimuvate sõnade toel värsside loomine. Luuletuse ja proosateksti mõtestatud esitamine (meeleolu, laad). Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ja vajaliku teabe leidmine. Huvipakkuva raamatu leidmine, iseseisev lugemine, vajaliku info leidmine. Loetud raamatu sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Loetud raamatust jutustamine, loetule emotsionaalse hinnangu andmine ja raamatust lühikokkuvõtte tegemine. Vajaliku raamatu leidmine iseseisvalt, ka kataloogi või e-otsingut kasutades. Tekstiliikide eristamine: jutustus, muinasjutt, luuletus, näidend, vanasõna, kõnekäänd, kiri Ilukirjandus: kunstmuinasjutt, tõsielujutt eakaaslastest, ilu- ja aimekirjandus loomadest, seiklusjutt, näidend, rahvaluule, värsslugu, vanasõnad ning kõnekäändud.
TEKSTILOOME	
• Jutustab ja kirjutab loetust ning läbielatud sündmusest; • jutustab tekstilähedaselt, kokkuvõtlikult kavapunktide järgi, märksõnaskeemi ja küsimuste toel; • kirjeldab eesmärgipäraselt eset, olendit, inimest;	Ümberjutustamine ja ümberjutustuse kirjutamine: tekstilähedane, kokkuvõtlik, loov, valikuline kavapunktide järgi, märksõnade ja küsimuste toel. Aheljutustamine. Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste lisamisega. Loetu ja kuuldu põhjal jutustamine, kirjeldamine. Esemelendi, inimese kirjeldamine. Iseloomulike tunnuste esitamine. Loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt. Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele, mida). Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine;

• kirjutab nii koolis kui ka igapäevaelus käsitsi ja arvutiga eakohaseid tekste vastavalt kirjutamise eesmärgile, funktsioonile ja adressaadile; • kirjutab eakohase pikkusega loovtöid (k.a ümberjutustusi) küsimuste, pildi, pildiseeria, märksõnaskeemi või kava toel; • teeb oma tekstiga tööd.	õige hingamine ja kehahoid. Jutustus pildi või pildiseeria põhjal, küsimuste, skeemi, kaardi või kava toel, fantaasialugu, kirjeldus, seletus, veenmiskiri, tarbetekstid (juhend, nimekiri, retsept, e-kiri, teade), ajakirjandustekstid (uudis, intervjuu, pildi allkiri, kuulutus, reklaam, arvamuslugu). Protsesskirjutamine: kirjutamiseks valmistumine (märksõnad, idee- või mõtteskeem, tsentriline kaart, sündmuste kaart, muusika, pilt, rollimäng jne), teksti eri versioonide kirjutamine, viimistlemine, toimetamine, avaldamine, tagasiside saamine.
---	---

ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE

• Märgib kirjas õigesti lühikesi, pikki ja ülipikki täis- ja kaashäälikuid; • märgib sõnades õigesti kaashäälikuühendit; • kirjutab sulghääliku omandatud oma- ja võõrsõnade algusse; • pöörab tegusõnu olevikus; • moodustab ainsust ja mitmust, olevikku ja minevikku; • poolitab sõnu (õpitud reeglite piires);	<u>Üldteemad</u> Eesti keel teiste keelte seas. Teised Eestis kõneldavad keeled. <u>Häälikuõpetus ja õigekiri</u> Tähestik. Täis- ja kaashäälikud. Suluga ja suluta häälikud. Helilised ja helitud häälikud. Võõrtähed ja -häälikud. Täis- ja kaashäälikuühend. Kaashäälikuühendi õigekiri. g, b, d s-i kõrval (nt jalgsi, kärbsed). h õigekiri. i ja j õigekiri (tegijanimi). Tutvumine gi- ja ki-liite õigekirjaga. Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades). Õppetegevuses vajalike võõrsõnade tähendus, hääldus ja õigekiri. Üldkasutatavad lühendid. Lühendite õigekiri. Nimi ja nimetus. Isiku- ja kohanimed, ametinimetused ja üldnimetused. Eakohase teksti eksimatu ära- ja kirjutamine tahvlilt. Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses (40–60 sõna, 20 ortogrammi). Oma kirjavea iseseisev leidmine.
---	--

• kasutab õpitud keelendeid nii kõnes kui kirjas vastavalt suhtlemise eesmärgile, funktsioonile ja suhtluspartnerile, jälgib oma tekstis õpitud ortograafiareegleid; • kirjutab suure algustähega isiku ja kohanimed ja väike algustähega õppeainete, kuude, nädalapäevade, ilmakaarte nimetused; • tunneb ära liitsõna; • leiab vead enda ja kaaslaste kirjutistes õpitud keelendite piires; parandab leitud vead sõnaraamatu, käsiraamatu, kaaslase ja/või õpetaja abiga. • kirjutab etteütlemise järgi sisult tuttavat teksti (40– 60 sõna, 20 ortogrammi).	<u>Sõnavaraõpetus</u> Sünonüümid. Antonüümid. Liitsõnamoodustus: täiend- ja põhisõna, liitsõna tähendusvarjund. Liitsõna ja liitega sõna erinevused. <u>Vormiõpetus</u> Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, lihtminevik. Jaatava ja eitava kõne kasutamine. Tegusõna pööramine ainsuses ja mitmuses. Nimisõna. Omadussõna. Asesõna. Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Arvsõnade õigekiri. Rooma numbrite kirjutamine. <u>Lauseõpetus</u> Lause. Lause laiendamise lihtsamaid võimalusi. Lihtlause. Lihtlause kirjavahemärgid. Küsi-, väit- ja hüüdlause lõpumärgid ja kasutamine. Otsekõne ja saatelause.
--	--

5. KLASS

Õpitulemused	Õppesisu ja -tegevused
SUULINE JA KIRJALIK SUHTLUS	
• Valib juhendamise toel suhtluskanali; • leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku keelevormi; • esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi ning annab hinnanguid.	Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ja kirjalikus tekstis. Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldule hinnangu andmine. Suuline arvamuse avaldamine etteantud teema piires, vastulausele reageerimine, seisukohast loobumine. Väite põhjendamine.

TEKSTI VASTUVÕTT	
• Loeb ja kuulab isiklikust huvist ning õppimise eesmärkidel nii huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutarbelisi tekste; • rakendab tuttavat liiki teksti lugemisel ja kuulamisel eri viise ja võimalusi; • valib juhendamise toel oma lugemisvara.	<i>Eesmärgistatud lugemine, lugemist hõlbustavad võtted.</i> <i>Tööjuhendi lugemine. Kava, mõttekaart, joonis jm visualiseerivad vahendid.</i> <i>Tarbe- ja õppetekstide mõtestatud lugemine (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart).</i> <i>Kokkuvõtte konkreetsest materjalist (õppetekst, arutus). Kuuldu konspekteerimine.</i> <i>Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ja vajaliku teabe leidmine.</i> <i>Visuaalselt esitatud info (foto, joonis, graafik) põhjal lihtsamate järelduste tegemine, seoste leidmine.</i>
TEKSTILOOME	
• Jutustab, kirjeldab, arutleb suuliselt ja kirjalikult, vormistab kirjalikud tekstid korrektselt; • esineb suuliselt (tervitab, võtab sõna, koostab ning peab lühikese ettekande ja kõne).	<i>Ümberjutustamine: tekstilähedane, kokkuvõtlik, valikuline.</i> <i>Loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt. Lühiettekande esitamine.</i> <i>Kirjeldamine: sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. Kirjelduse ülesehitus: üldmulje, detailid, hinnang. Esemel, olendi, inimese kirjeldamine.</i> <i>Autori suhtumine kirjeldatavasse ja selle väljendamine.</i> <i>Jutustamine. Oma elamustest ja juhtumustest jutustamine ning kirjutamine. Jutustuse ülesehitus. Ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. Sidus lausestus.</i> <i>Otekõne jutustuses. Minavormis jutustamine.</i> <i>Arutlemine. Probleemide nägemine vaadeldavas nähtuses. Põhjuse ja tagajärje eristamine.</i>
ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE	
• Tunneb eesti keele häälikusüsteemi, • järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid;	<u>Üldteemad</u> <i>Eesti keel teiste keelte seas. Teised Eestis kõneldavad keeled.</i> <i>Sugulaskeeled ja sugulasrahvad.</i> <u>Häälikuõpetus ja õigekiri</u>

• moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid, sh koondlauseid; • rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes.	<i>Tähestik. Täis- ja kaashäälikud. Suluga ja suluta häälikud. Helilised ja helitud häälikud. Täis- ja kaashäälikuühend.</i> <i>Kaashäälikuühendi õigekiri.</i> <i>Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades).</i> <u>Sõnavaraõpetus</u> <i>Liitsõnamoodustus: täiend- ja põhiosa, liitsõna tähendusvarjund. Liitsõna ja liitega sõna erinevused.</i> <i>Sõnavara avardamine ja täpsustamine. Sõna tähenduse leidmine sõnaraamatutest (nii raamatu- kui ka veebivariandist).</i> <u>Vormiõpetus</u> <i>Sõnaliigid: tegusõnad, käändsõnad ja muutumatud sõnad.</i> <i>Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, lihtminevik. Jaatava ja eitava kõne kasutamine. Tegusõna pööramine ainsuses ja mitmuses. Tegusõna oleviku- ja minevikuvormi kasutamine tekstis.</i> <i>Käändsõna. Käändsõnade liigid: nimisõna, omadussõna, arvsõna, asesõna. Käänamine. Käänded, nende küsimused ja tähendus.</i> <i>Õige käände valik sõltuvalt lause kontekstist.</i> <i>Ainsus ja mitmus.</i> <u>Lauseõpetus</u> <i>Lause. Alus ja öeldis. Lause laiendamise lihtsamaid võimalusi.</i>
	<i>Korduvate lauseliikmete kirjavahemärgistamine koondlause. Koondlause kasutamine tekstis.</i> <i>Lihtlause. Lihtlause kirjavahemärgid. Küsi-, väit- ja hüüdlause lõpumärgid ja kasutamine.</i> <u>Muud õigekirja teemad</u> <i>Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isiku- ja kohanimed.</i>

6. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu ja -tegevus</i>
SUULINE JA KIRJALIK SUHTLUS	
• Valib juhendamise toel suhtluskanali; peab sobivalt telefoni- ja mobiilivestlusi, kirja- ja meilivahetust; • võtab loetut ja kuuldut lühidalt kokku nii suulises kui ka kirjalikus vormis. • leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetel e, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku keelevormi.	Arvamuse avaldamine, põhjendamine paaris- või rühmatöö käigus, kõnejärg. Kaaslase parandamine, täiendamine. Arvamuse tagasivõtmine, kaaslasega nõustumine, kaaslase täiendamine, parandamine. Kaasõpilaste töödele hinnangu andmine ja tunnustuse avaldamine. Klassivestlus, diskussioon. Telefonivestlus: alustamine, lõpetamine. Suhtlemine virtuaalkeskkonnas: eesmärgid, võimalused, ohud (privaatse ja avaliku ala eristamine). E-kiri.
TEKSTI VASTUVÕTT	
• Tunneb tavalisi tekstiliike ja nende kasutusvõimalusi; • võrdleb tekste omavahel, esitab küsimusi ja arvamusi ning teeb lühikokkuvõtte; • kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid tekstide tõlgendamisel ja seostamisel.	Raadio- ja telesaadete eripära, vormid ning liigid, eesmärgistatud kuulamine/vaatamine. Oma sõnadega kokkuvõtte tegemine. Saatekava. Trükiajakirjandus. Pressifoto. Karikatuur. Pildiallkiri. Teabegraafika. Reklaam: sõnum, pildi ja sõna mõju reklaamis, adressaat, lastele mõeldud reklaam. Tarbetekstide keel: kataloogid, kasutusjuhendid, toodete etiketid. Skeemist, tabelist, kuulutusest, sõiduplaanist, hinnakirjast andmete kirjapanek ja seoste väljatoomine.

TEKSTILOOME	
• Leiab juhendamise toel tekstiloomeks vajalikku kirjalikku või suusõnalist teavet raamatukogust ja internetist; • tunneb esinemise ettevalmistuse põhietappe; • tunneb kirjutamisprotsessi põhietappe; • kirjutab eesmärgipäraselt loovtöid ja kirju (ka e- kirju ja sõnumeid), oskab leida ja täita lihtsamaid planke ja vorme; • avaldab viisakalt ja olukohaselt oma arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suulises kui ka kirjalikus vormis; • kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid tekste luues ja seostades.	<i>Protsesskirjutamine: suuline eeltöö, kava ja mõttekaardi koostamine, teksti kirjutamine, viimistlemine, toimetamine, avaldamine, tagasiside saamine.</i> <i>Kirjandi ülesehitus. Sissejuhatus, teemaarendus, lõpetus. Mustand. Oma vigade leidmine ja parandamine.</i> <i>Alustekst, selle edasiarenduse lihtsamaid võtteid. Lisateabe otsimine. Erinevatest allikatest pärit info võrdlemine, olulise eristamine ebaolulisest, selle väljakirjutamine. Uue info seostamine oma teadmiste ja kogemustega, selle rakendamine konkreetsest tööülesandest lähtuvalt.</i> <i>Visuaalsed ja tekstilised infoallikad, nende usaldusväärsus. Teksti loomine pildi- ja näitmaterjali põhjal. Fakt ja arvamus.</i> <i>Kiri, ümbriku vormistamine.</i> <i>Lühiettekanne, esitus Internetist või teatmeteostest leitud info põhjal. Privaatses ja avalikus keskkonnas suhtlemise eetika.</i>
ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE	
• Tunneb eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliikide tüüpjuhte ja lihtvormide kasutust, järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid;	<u>Üldteemad</u> <i>Kirjakeel, argikeel ja murdekeel</i> <u>Häälikuõpetus ja õigekiri</u> <i>g, b, d s-i kõrval. h õigekiri. i ja j õigekiri (tegijanimed ja liitsõnad). gi- ja ki-liite õigekiri. Sulghäälik võõrsõna algul ja sõna lõpus, sulghäälik sõna keskel.</i>

• moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid, sh koondlauseid ja lihtsamaid liitlauseid; • leiab ja kontrollib „Eesti õigekeelsus-sõnaraamatust“ sõna tähendust ja õigekirja; • tunneb ära õpitud tekstiliigi; rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes, tekste analüüsis ja hinnates.	<i>f-i ja š õigekiri. Õppetegevuses vajalike võõrsõnade tähendus, hääldus ja õigekiri. Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades).</i> <i>Õigekirja kontrollimine sõnaraamatutest (nii raamatust kui veebivariandist).</i> <u>Sõnavaraõpetus</u> <i>Kirjakeelne ja kõnekeelne sõnavara, uudissõnad, murdesõnad, släng.</i> <i>Sõna tähenduse leidmine sõnaraamatutest (nii raamatu- kui ka veebivariandist).</i> <u>Vormiõpetus</u> <i>Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Omadussõna käänamine koos nimisõnaga. lik- ja ne-liiteliste omadussõnade käänamine ja õigekiri. Omadussõnade võrdlusastmed. Võrdlusastmete kasutamine. Omadussõnade tuletusliited. Omadussõnade kokku- ja lahkukirjutamine (ne- ja line-liitelised omadussõnad).</i> <i>Arvsõnade õigekiri. Rooma numbrite kirjutamine. Põhi- ja järgarvsõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Kuupäeva kirjutamise võimalusi. Arvsõnade käänamine. Põhi- ja järgarvsõnade kirjutamine sõnade ja numbritega, nende lugemine. Arvsõnade kasutamine tekstis. Asesõnade käänamine ja kasutamine.</i> <i>Sõnaraamatute kasutamine käandsõna põhivormide kontrollimiseks.</i> <u>Lauseõpetus</u> <i>Liitlause. Lihtlauseite sidumine liitlauseks. Sidesõnaga ja sidesõnata liitlause. Kahe järjestikuse osalausega liitlause kirjavahemärgistamine.</i> <i>Otsekõne ja saatelause. Saatelause otsekõne ees, keskel ja järel. Otsekõne kirjavahemärgid. Otsekõne kasutamise võimalusi.</i> <i>Üte ja selle kirjavahemärgid.</i>
	<u>Muud õigekirja teemad</u> <i>Algustäheõigekiri: ajaloosündmused; ametinimetused ja üldnimetused; perioodikaväljaanded; teoste pealkirjad. Üldkasutatavad lühendid. Lühendite õigekiri, lühendite lugemine.</i>

III KOOLIASTE

Eesti keele õppe- ja kasvatuseesmärgidena taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- mõistab eesti keele tähtsust rahvuskultuuris ning hea keeleoskuse vajalikkust;
- tuleb toime eesti kirjakeelega isiklikus ja avalikus elus; järgib kirjutades eesti õigekirja põhireegleid;
- suhtleb eesmärgipäraselt, valib olukorda sobiva suhtluskanali; väljendub kõnes ja kirjas asjakohaselt ja selgelt;
- osaleb aruteludes ja rühmatöös, avaldab oma arvamust põhjendatult ja keeleliselt korrektselt;
- kuulab ja loeb arusaamisega eri liiki tekste, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi ning annab hinnanguid; vahendab loetut ja kuuldut suuliselt ning kirjalikult;
- leiab asjakohast teavet meediast ja internetist, hindab seda kriitiliselt ning kasutab sihipäraselt;
- tunneb tekstiliike ja nende kasutusvõimalusi ning oskab eri liiki tekste koostada ja esitada;
- kasutab sõna- ja käsiraamatuid ning leiab õigekeelsusabi veebiallikatest.

III KOOLIASTME EESTI KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

7. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu ja -tegevused</i>
TEKSTI VASTUVÕTT	
• Tõlgendab teabegraafikat; • Eristab fakti ja arvamust; • Tunneb ära meediateksti tunnuseid	<i>Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem jm).</i> <i>Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ja tõlgendamine.</i> <i>Meedia olemus ja eesmärgid tänapäeval.</i> <i>Meediatekstide tunnused. Põhilised meediakanalid.</i> <i>Kvaliteetajakirjandus ja meelelahutuslik meedia. Fakti ja arvamuse eristamine.</i> <i>Meediatekstide põhiliigid: uudislugu, arvamuslugu, intervjuu, reportaaž, kuulutus. Uudisloo ülesehitus ja pealkiri. Arvamusloo ülesehitus ja pealkiri. Tele- ja raadiosaated.</i>
TEKSTILOOME	

• Koostab kirja ja vormistab vastavalt suhtluskanalile • Kirjutab uudisloo: kogub materjali, vormistab sõnumi, vastutab allikakasutuse eest • Valmistab ette ja viib läbi intervjuu • Vormistab kirjalikud tööd sh arvutis juhendite kohaselt	<i>Kirja kirjutamine ja vormistamine, keelevahendite valik.</i> <i>Teabe edastamine, reprodutseerimine, seostamine konkreetse teema või isikliku kogemuse piires.</i> <i>Uudisloo kirjutamine: materjali kogumine, infoallikad, vastutus avaldatu eest. Uudisloo pealkirjastamine.</i> <i>Intervjuu tegemine: valmistumine, küsitlemine, kirjutamine, toimetamine ja vormistamine. Kirjalike tööde vormistamise põhimõtted. Teksti arvutitöötlus.</i> <i>Arvamusloo suuline ja kirjalik kommenteerimine: isikliku seisukoha kujundamine käsitletava probleemi kohta, selle põhjendamine</i>
ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE	
• Rakendab õpitud õigekirjareegleid • Kasutab õigekeelsus- jm sõnaraamatuid • Toimetab oma teksti, kui vigadele on tähelepanu juhitud	<i>Kirjakeel ja argikeel. Eesti keele murded. Oskussõnavara. Sõnadeta suhtlemine.</i> <i>Häälikuõpetus ja õigekiri Häälikute liigitamine. Kaashäälikuühendi põhireegli rakendamine liitega sõnades, kaashäälikuühendi õigekirja erandid. Veaohtrliku häälikuõigekirjaga sõnad. Omasõnad ja võõrsõnad. Veaohtrlike võõrsõnade õigekiri. Silbitamine, pikk ja lühike silp.</i> <i>Õigehäälendus: rõhk ja välde. Välte ja õigekirja seosed. ÕS-ist (nii veebi- kui ka raamatuvariandist) õigekirja ja õigehäälenduse kontrollimine. Sõnavaraõpetus Sõna ja tähendus, sõnastuse rikastamine, sünonüümide tähendusvarjundid. Homonüümid ja vaeohtlikud paronüümid.</i> <i>Vormiõpetus ja õigekiri Sõnaliigid: tegusõnad, käändsõnad (nimi-, omadus, arv- ja asesõnad) ja muutumatud sõnad (määr-, kaas-, side- ja hüüdsõnad). Sõnaliikide funktsioon lauses. Tegusõna pöördelised vormid: pööre, arv, aeg, kõneviis, tegumood. Tegusõna vormide kasutamine lauses. Tegusõna käändelised vormid. Tegusõna astmevaheldus: vaeohtlikud tegusõnad ja sõnavormid. Õige pöörddevormi leidmine ÕS-ist, vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Liit-, ühend- ja väljendteguõna. Tegusõna kokku- ja lahkukirjutamine. Käändsõnad. Käänetevahelised seosed. Vaeohtlikud käändevormid. Käändsõna</i>

	<i>astmevaheldus: veaohklikud käändsõnad ja sõnavormid. Õige käändevormi leidmine ÕS-ist, vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Omadussõna võrdlusastmed: veaohklikud sõnad. Käändsõna kokku- ja lahkukirjutamine. Numbrite kirjutamine: põhi- ja järgarvud, kuupäevad, aastad, kellaajad. Muutumatud sõnad. Määr- ja kaassõnade eristamine.</i>
--	---

8. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu ja -tegevused</i>
TEKSTI VASTUVÕTT	
• Teadvustab tekstiliikide eesmärgid • Jälgib kõnet, suulist ettekannet ja teeb märkmeid • Eristab olulise teabe • Kogub teavet pilttekstist ja teabegraafikast • Järgib oma tegevustes juhendeid	<i>Peamised tekstiliigid (tarbe-, teabe-, meedia- ja reklaamižanrid), nende eesmärgid. Teksti vastuvõtmise viisid. Eri liiki tekstide lugemine ja võrdlemine. Kõne kuulamine, märkmete tegemine.</i> <i>Konspekteerimine. Kõne põhjal küsimuste esitamine. Tekstist olulisema teabe ja probleemide leidmine, tekstist kokkuvõtte tegemine.</i> <i>Reklaamtekst, reklaamtekstide eesmärk ja tunnused. Reklaami keel. Kriitiline lugemine. Avalik ja varjatud mõjutamine. Peamised keelelised mõjutamisvõtted, demagoogia. Meediaetika kesksed põhimõtted. Sõnavabaduse põhimõte ja selle piirangud. Teabetekstide eesmärk, teabeteksti tunnused ja ülesehitus. Juhend ja uurimus. Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ja tõlgendamine.</i>
TEKSTILOOME	
• Edastab teavet konkreetsel teemal ja isikliku kogemuse pinnalt • Viitab teabeallikatele ja alustekstidele • Koostab ja esitab kõne • Järgib kirjandi kirjutamise etappe • Kirjutab jutustava, kirjeldava, arutleva teksti	<i>Teabe edastamine, reprodutseerimine, seostamine konkreetse teema või isikliku kogemuse piires. Erinevat liiki alustekstide põhjal kirjutamine.</i> <i>Refereerimine. Teabeallikatele ja alustekstidele viitamise võimalused. Viidete vormistamine.</i> <i>Kõneks valmistumine, kõne koostamine ja esitamine. Kõne näitlikustamine. Ettekande koostamine ja esitamine.</i> <i>Kirjandi kirjutamise eeltöö: mõtete kogumine, kava koostamine, mustandi kirjutamine. Kirjandi teema ja peamõte, kirjandi ülesehitus. Teksti liigendamine.</i> <i>Jutustava, kirjeldava või arutleva kirjandi kirjutamine.</i>

ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE	
- Järgib õigekirjareegleid - Koostab eesmärgipäraseid lauseid ja kirjavahemärgistab neid reeglite kohaselt	Eesti kirjakeele kujunemine 19. sajandil. Algustäheõigekiri Nimi, nimetus ja pealkiri. Isikud ja olendid; kohad ja ehitised; asutused, ettevõtted ja organisatsioonid; riigid ja osariigid; perioodikaväljaanded; teosed, dokumendid ja sarjad; ajaloosündmused; üritused; kaubad. Lauseõpetus ja õigekiri Lause. Lause suhtluseesmärgid. Lauseliikmed: öeldis, alus, sihitis, määrus ja öeldistäide. Täiend. Korduvate eri- ja samaliigiliste lauseliikmete ja täiendite kirjavahemärgistamine, koondlause. Lisandi ja ütte kirjavahemärgistamine ja kasutamine lauses. Liht- ja liitlause. Liitlause õigekiri. Rindlause. Rindlause osalause ühendamise võimalused, rindlause kirjavahemärgistamine. Põimlause. Pea- ja kõrvallause. Põimlause õigekiri. Segaliitlause. Lauselühend. Lauselühendi õigekiri. Lauselühendi asendamine kõrvallausega. Liht- ja liitlause sõnajärg. Otsekõne, kaudkõne ja tsitaat. Otsekõnega lause muutmine kaudkõneks.

9. KLASS

Õpitulemused	Õppesisu ja -tegevused
TEKSTI VASTUVÕTT	
• orienteerub tekstimaailmas: tunneb peamisi tekstiliike (tarbe-, teabe- ja meediažanre), nende põhijooni ning kasutamise võimalusi; • loeb ja kuulab sihipäraselt, kriitiliselt ning arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpija elutarbelisi tekste; • teab, et teksti väljenduslaad sõltub teksti kasutusvaldkonnast, liigist ja autorist; • teeb järeldusi kasutatud keelevahendite kohta ning	Veebilehed: eesmärgid ja ülesehitus. Veebist teabe otsimine, teabeallikate ja info kriitiline hindamine. Teabe talletamine ja süstematiseerimine. Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem jm). Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ja tõlgendamine. Tarbetekstide eesmärk, tarbetekstide tunnused ja ülesehitus. Tarbe- ja teabetekstidest olulise info leidmine, süstematiseerimine ja selle põhjal järelduste tegemine. Funktsionaalstiilid: tarbe-, teabe-, meedia- ja reklaamitekstide keelekasutus.

<i>märkab kujundlikkust ja muid mõjutusvahendeid;</i> • <i>seostab omavahel teksti, seda toetavat tabelit, pilti ja heli;</i> • <i>reageerib tekstidele sihipäraselt nii suuliselt kui ka kirjalikult ning sobivas vormis: võrdleb tekste omavahel, osutab, mis tekstis on jäänud arusaamatuks, esitab küsimusi, vahendab ja võtab kokku, kommenteerib, esitab vastuväiteid, loob tõlgendusi ja esitab arvamusi ning seostab teksti oma kogemuse ja mõtetega;</i> • <i>kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid teksti tõlgendades, tekste seostades ning tekstile reageerides.</i>	
TEKSTILOOME	
• <i>leiab tekstiloomeks vajalikku teavet raamatukogust ja internetist; valib kriitiliselt oma teabeallikaid ning osutab nendele sobivas vormis;</i> • <i>tunneb esinemise ettevalmistuse ja kirjutamise protsesse ning kohandab neid oma eesmärkidele;</i> • <i>esineb suuliselt (tervitab, võtab sõna, koostab ning peab lühikest ettekannet ja kõnet);</i> • <i>oskab eesmärgipäraselt kirjutada ning suuliselt esitada eri liiki tekste: referaati, kirjandit; kommentaare ja aramusavaldusi; elulugu, avaldusi, seletuskirju ja taotlusi; vormistab tekstid korrektselt;</i>	<i>Arutlusteema leidmine ja sõnastamine isikliku kogemuse või alustekstide põhjal. Arutluse põhiskeem: väide, põhjendus, järeldus.</i> <i>Teksti pealkirjastamine. Tekstilõik, tekstilõigu ülesehitus. Lõikude järjestamise põhimõtted ja võimalused. Teksti sidusus. Jutustava, kirjeldava ja arutleva tekstiosa sidumine tervikuks. Sobivate keelendite valimine kõnelemisel ja kirjutamisel vastavalt suhtluseesmärkidele.</i> <i>Kirjaliku ja suulise keelekasutuse eripära. Teksti keeleline toimetamine: sõnastus- ja lausestusvigade parandamine. Keeleteadmiste rakendamine töös tekstidega. Keelekujundite kasutamine tekstiloomel: konteksti sobivad ja sobimatud kujundid.</i> <i>Tarbetekstide koostamine ja vormistamine: elulookirjeldus, seletuskiri, avaldus, taotlus.</i>

• põhjendab ning avaldab viisakalt, asja- ja olukohaselt oma arvamust ning seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suulises kui ka kirjalikus vormis; • kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid nii tekste luues kui ka seostades.	
ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE	
• väärtustab eesti keelt ühena Euroopa ja maailma keeltest; edastab võõrkeeles kuuldud ja loetud infot korrektses eesti keeles, arvestades eesti keele kasutuse väljakujunenud tavasid; • tuleb eesti kirjakeelega toime isiklikus ja avalikus elus ning oma õpiteel; • järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid; oskab õigekirjajuhiseid leida veebiallikatest ning sõna- ja käsiraamatutest; kasutab arvuti õigekirjakorrektorit; • teab eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliike ja -vorme ning lauseehituse peajooni; tunneb keelendite stiiliväärtust; oskab keelendeid tekstis mõista ning kasutada; • teab õpitud tekstiliikide keelelisi erijooni; kasutab tekste koostades tavakohast ülesehitust ning vormistust; • leiab oma sõnavara rikastamiseks keeleallikatest sõnade kontekstitähendusi,	Üldteemad. Keeleuuendus. Kirjakeele areng tänapäeval: võimalused ja ohud. Keelesugulus, soomeugri ja indoeuroopa keeled. Eesti keele eripära, võrdlus teiste keeltega. Häälikuõpetus ja õigekiri Muutumatute sõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Tsitaatsõnade märkimine kirjas. Võõrnimedele õigekiri ja vormimoodustus. Lühendamise põhimõtted ja õigekiri, lühendite käänamine. Poolitamine, sh võõrsõnade ja nimede poolitamine. Arvuti keelekorrektori kasutamine. Sõnavaraõpetus. Keelendite stiilivärving, seda mõjutavad tegurid. Fraseologismid, nende stiilivärving. Sõnavara täiendamise võimalused: sõnade tuletamine, liitmine ja tehissõnad. Sagedamini esinevad tuletusliited ja nende tähendus. Eesti keele olulisemad sõna- ja käsiraamatud, keelealased veebiallikad. Sõnaraamatute kasutamine sõnade tähenduse ja stiilivärvingu leidmiseks

<i>kasutusviise ja mõistesuhteid;</i> • <i>teab suulise ja kirjaliku keelevormi erijooni ning eristab kirjakeelt argikeelest;</i> • <i>teab eesti keele põlvnemist ja murdeid ning kirjakeele arengu põhietappe;</i> • <i>rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes, tekste analüüsides ja hinnates.</i>	
---	--

Kirjandus

II KOOLIASTE

Eesti keele õppe- ja kasvatusesmärgidena taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- kujundab eakohast väärtkirjandust lugedes oma kõlbelisi tõekspidamisi;
- loeb ladusalt, ilmekalt ja arusaamisega jõukohase keerukusega teksti;
- tutvustab loetud teoste sisu ja tegelasi, arutleb tegelassuhete ja probleemide üle;
- oskab loetust teksti- või elamuspõhiselt jutustada ning selle üle arutleda;
- kirjutab korrektselt väljendudes jutustavaid ja kirjeldavaid omaloomingulisi töid;
- oskab vajaliku teabe hankimiseks kasutada erinevaid allikaid.

II KOOLIASTME KIRJANDUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

5. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu ja -tegevused</i>
LUGEMINE	
• On läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut); • loeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti ladusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist; • tutvustab loetud kirjandusteose autorit, sisu ja tegelasi, kõneleb oma lugemismuljetest, -elamustest ja – kogemustest.	<i>Lugemise eesmärgistamine.</i> <i>Lugemiseks valmistumine, keskendunud lugemine.</i> <i>Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pauside, tempo ja intonatsiooni jälgimine.</i> <i>Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Lugemisrõõm. Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele.</i> <i>Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.</i>

JUTUSTAMINE	
<i>Jutustab tekstilähedaselt kavapunktide järgi või märksõnade toel;</i> • <i>jutustab mõttelt sidusa ja tervikliku ülesehitusega loo, tuginedes kirjanduslikule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale;</i> • <i>jutustab piltteksti põhjal ja selgitab selle sisu.</i>	<i>Tekstilähedane sündmustest jutustamine kavapunktide järgi. Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel.</i> <i>Aheljutustamine. Iseendaga või kellegi teisega toimunud sündmusest või mälestuspildist jutustamine.</i> <i>Jutustamine piltteksti (foto, koomiks) põhjal. Fantaasialoo jutustamine.</i>
TEKSTI TÕLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE	
<u>Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused</u> • <i>Koostab teksti kohta eriliigilisi küsimusi;</i> • <i>vastab teksti põhjal koostatud küsimustele oma sõnadega või tekstinäitega; koostab teksti kohta sisukava, kasutades väiteid või märksõnu;</i> • <i>leiab lõigu kesksed mõtted;</i> • <i>järjestab teksti põhjal sündmused, määrab nende toimumise aja ja koha;</i> • <i>kirjeldab loetud tekstile</i> • <i>tuginedes tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib nende omavahelisi suhteid, hindab nende käitumist, võrdleb iseennast mõne tegelasega;</i> • <i>arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust;</i>	<u>Teose mõistmist toetavad tegevused</u> <i>Küsimuste koostamine: fakti- ja fantaasiaküsimused.</i> <i>Küsimustele vastamine tekstinäitega või oma sõnadega.</i> <i>Teksti kavastamine: kavapunktid väidete ja märksõnadena.</i> <i>Lõikude kesksete mõtete otsimine. Teksti teema sõnastamine. Arutlemine mõne teoses käsitletud teema üle. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Illustratiivsete näidete (nt iseloomulike detailide) otsimine tekstist. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal.</i> <i>Oma mõtete, tundmuste, lugemismuljete sõnastamine.</i> <i>Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine.</i>

otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse.	<u>Teose/loo kui terviku mõistmine</u> Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Sündmuste järjekord. Tegelaste probleemi leidmine ja sõnastamine. Teose sündmustiku ja tegelaste suhestamine (nt võrdlemine) enda ja ümbritsevaga. Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise, tegelastevaheliste suhete jälgimine, tegelaste iseloomustamine, käitumise põhjendamine. Tegelasrühmad. Tegelastevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendamisteed. Loomamuinasjutu tüüptegelased.
<u>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</u> - Tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete, võrdlusi ja algriimi; - mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele ja kogemustele tuginedes.	<u>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</u> Epiteedi ja võrdluse äratundmine ja kasutamine. Valmi mõistukõnest arusaamine. Koomilise leidmine tekstist. Riimide leidmine ja loomine. Luuletuse rütmi ja kõla tunnetamine. Algriimi leidmine rahvalauludest. Algriimi kasutamine oma tekstis. Luuleteksti tõlgendamine.

6. KLASS

<u>Õpitulemused</u>	<u>Õppesisu ja -tegevused</u>
LUGEMINE	
- On läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut); - loeb eakohast erižanrilist	Eesmärgistatud ülelugemine. Oma lugemise jälgimine ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine. Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste
kirjanduslikku teksti ladusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist; tutvustab loetud kirjandusteose autorit, sisu ja tegelasi, kõneleb oma lugemismuljetest, -elamustest ja – kogemustest.	tutvustamine klassikaaslastele. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.

JUTUSTAMINE

<i>Jutustab tekstilähedaselt kavapunktide järgi või märksõnade toel;</i> • <i>jutustab mõttelt sidusa tervikliku ülesehitusega selgelt sõnastatud loo, tuginedes kirjanduslikule tekstile, tõsiehuseündmusele või oma fantaasiale;</i> • <i>jutustab piltteksti põhjal ja selgitab selle sisu.</i>	<i>Tekstilähedane sündmustest jutustamine kavapunktide järgi. Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste lisamisega. Iseendaga või kellegi teisega toimunud sündmusest või mälestuspildist jutustamine. Jutustamine piltteksti (foto, illustratsioon, karikatuur, koomiks) põhjal. Fantaasialoo jutustamine.</i>
--	---

TEKSTI TÕLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE

<u>Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused</u> • <i>Vastab teksti põhjal koostatud küsimustele oma sõnadega või tekstinäitega;</i> • <i>koostab teksti kohta sisukava, kasutades küsimusi, väiteid või märksõnu;</i> • <i>leiab lõigu kesksed mõtted ja sõnastab peamõtte;</i> • <i>järjestab teksti põhjal sündmused, määrab nende toimumise aja ja koha;</i> • <i>kirjeldab loetud tekstile tuginedes tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib nende omavahelisi suhteid, hindab nende käitumist, lähtudes üldtunnustatud moraalinormidest, võrdleb iseennast mõne tegelasega;</i>	<u>Teose mõistmist toetavad tegevused</u> <i>Küsimustele vastamine tsitaadiga (tekstilõigu või fraasiga), teksti abil oma sõnadega, peast. Teksti kavastamine: kavapunktid küsi- ja väitlausetena, märksõnadena.</i> <i>Lõikude kesksete mõtete otsimine ja peamõtte sõnastamine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine. Arutlemine mõne teoses käsitletud teema üle. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine.</i> <i>Illustratiivsete näidete (nt tsitaatide, iseloomulike detailide) otsimine tekstist. Detailide kirjeldamine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Loetu põhjal järelduste tegemine.</i> <i>Oma mõtete, tundmuste, lugemismuljete sõnastamine.</i> <i>Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine.</i>
--	---

• arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust; • otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse.	<u>Teose/loo kui terviku mõistmine</u> Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Sündmuste järjekord. Sündmuste põhjus-tagajärg-seosed. Minajutustaja kui loo edastaja. Tegelaste probleemi leidmine ja sõnastamine. Teose sündmustiku ja tegelaste suhestamine (nt võrdlemine) enda ja ümbritsevaga. Tegelase muutumise, tegelastevaheliste suhete jälgimine, tegelaste iseloomustamine, käitumise põhjendamine. Tegelasrühmad. Tegelastevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendamisteed. Looma- ja imemuinasjutu tüüptegelased.
<u>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</u> • Tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete ja võrdlusi; • seletab õpitud vanasõnade ja kõnekäändude tähendust; • mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele ja kogemustele tuginedes.	<u>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</u> Epiteedi ja võrdluse äratundmine ja kasutamine. Lihtsamate sümbolite seletamine. Tegelaskõne varjatud tähenduse mõistmine. Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduse seletamine, selle võrdlev ja eristav seostamine tänapäeva elunähtustega. Riimide leidmine ja loomine. Luuletuse rütmi ja kõla tunnetamine. Luuleteksti tõlgendamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

III KOOLIASTE

Kirjanduse **õppe- ja kasvatusesmärgidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- on lugenud eakohast erižanrilist väärtkirjandust, kujundanud selle kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ning arendanud lugejaoskusi;
- väärtustab kirjandust kui oma rahvuskultuuri olulist osa ja eri rahvaste kultuuri tutvustajat;
- tõlgendab, analüüsib ning mõistab kirjandusteost kui erinevate lugude ja inimsuhete, elamuste ja väärtuste allikat ning erinevate seisukohtade peegeldajat;
- mõistab ja tunnustab teose lugemisel tekkivate seisukohtade paljust, väärtustab erinevaid ideid ja kujutamisi viise;
- väljendab end korrektselt suuliselt ja kirjalikult, jutustab kokkuvõtvalt teoses toimunust, arutleb teoses kujutatute üle ning kirjutab eriliigilisi omaloomingulisi töid;
- kasutab vajaliku teabe hankimiseks eri allikaid, nii teatmeteoseid kui ka interneti.

7. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu ja -tegevused</i>
LUGEMINE	
- Valdab erinevaid lugemisvõtteid ja kasutab neid otstarbekohaselt - Leiab jõukohase teose etteantud teemal/žanris - Koostab lugemissoovituse, kokkuvõtva loovtöö vms vähemalt 4 tervikteose kohta	Lugemise iseseisev eesmärgistamine. Kiire ja aeglane lugemine, ülelibisev ja süvenenud lugemine. Eesmärgistatud ülelugemine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine. Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.
JUTUSTAMINE	
- Jutustab teost v katkendit vastavalt olukorrale kokkuvõtvalt või detailsemalt - Kasutab märksõnu, kava, tsitaate jutustamise toeks	Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Loo jutustamine: jutustamine teksti kompositsioonist lähtuvalt, jutustades tsitaatide kasutamine, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi. Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine.
TEKSTI TÖLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE	
- Koostab teksti kohta küsimusi - Kavastab teksti - Arutleb tegelaste suhete üle - Võrdleb eri žanris teoste tegelasi ja sündmusi - Tunneb ära kõnekujundeid - Tunneb õpitud žanri puhul teksti vormitunnuseid: muinasjutt, regilaul,	Teose mõistmist toetavad tegevused. Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, analüüsi- ja fantaasiaküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga või teksti toel oma sõnadega. Teksti kavastamine: kavapunktid väitlausetega ja märksõnadena. Teksti kesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine. Kokkuvõtte kirjutamine. Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Teose sõnumi mõistmine ja sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal.

<i>rahvaluule lühivormid, seiklusromaan</i>	<i>Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine. Loetu põhjal järelduste tegemine.</i> <i>Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine. Teose/loo kui terviku mõistmine.</i> <i>Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega, ümbritseva maailmaga. Tegelasvahelise põhikontflikti leidmine ja sõnastamine. Tegelasate tegevusmotiivide selgitamine. Tegelasrühmade konflikt ja konflikti gradatsioon. Erinevate teoste peategelaste võrdlemine. Kirjanduslik tegelane ja selle prototüüp. Kirjanduse tüüptegelasi. Fantaasiakirjanduse ja naljandite tüüptegelasi.</i> <i>Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Miljö kirjeldamine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine. Ajaloosündmuste ja kirjandusteoses kujutatute seostamine. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest.</i> <i>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine. Võrdlus ja metafoor kõnekäändudes. Mõistatuse kui sõnalise peitepildi äraarvamine ja loomine. Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise ja korduse tundmine ja kasutamine. Sümbolite seletamine. Allegooria mõistmine. Piltluule kui piltkujundi tõlgendamine.</i> <i>Luuleteksti tõlgendamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine. Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine.</i> <i>Rahvaluule liigid ja alaliigid. Regilaul ja riimiline rahvalaul. Muinasjutu tunnused (kujund, sümbol, sõnum). Muinasjutu vormitunnused, kompositsioon ja rändmotiivid.</i> <i>Koha- ja ajaloolise muistendi tunnused. Usundilise muistendi tunnused. Naljandi ja anekdoodi 40 tunnused.</i>
--	--

	<i>Puändi olemus. Kõnekäänu ja vanasõna olemus. Mõistatuse olemus.</i> <i>Ilukirjanduse põhiliigid. Eepika, lüürika, dramaatika tunnused. Eepose ja jutustuse tunnused. Seiklusromaani tunnused.</i> <i>Robinsonaadi ja utoopia tunnused. Luule vorm: värss, stroof. Piltluule. Valmi ja ballaadi tunnused. Motiivi olemus. Komöödia tunnused.</i> <i>Dramaatika mõisted: monoloog, dialoog, remark, repliik.</i>
ESITAMINE	
<i>Valib sobiva hääletugevuse ja tempo</i> <i>Esitab peast luuletuse</i> <i>Esitab lühikese proosateksti – dialoogi või monoloogina</i>	<i>Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida?) Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus; esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon.</i> <i>Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele, kasutades illustreerivaid katkendeid.</i> <i>Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina).</i>
OMALOOMING	
<i>Kirjutab muistendi, kirja, katkendi eelloo või jätku</i>	<i>Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: koha- või ajaloolise muistendi, valmi või allegoorilise loo, rahvalaulu, naljandi, mõistatusi, kõnekäändude põhjal naljaloo, seiklusjutu, piltluuletuse, kirja ühelt tegelaselt teisele, tegelasele tegevusjuhendi, tekstis toimunud sündmuste eelloo, loo muudetud vaatepunktiga, puänteeritud loo, erinevate teoste peategelaste võrdluse, vaadatud filmi põhjal ühelauselise või pikema kokkuvõtte või soovitusel või muud sellist.</i> <i>Omaloomingulised tööd (nt teemamapid) tänapäeva kultuurinähtuste ja kultuurilooliste isikute kohta.</i>

8. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu ja -tegevused</i>
<i>LUGEMINE</i>	
• <i>Valdab erinevaid lugemistehnikaid</i> • <i>Leiab autorist või teemast lähtuvalt vähemalt 4 tervikteost, mida lugenult tutvustab ja analüüsib arutelus</i>	<i>Erinevate lugemistehnikate valdamine.</i> <i>Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine.</i> <i>Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele, teose võrdlemine mõne teise teosega.</i> <i>Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.</i>
<i>JUTUSTAMINE</i>	
• <i>Jutustab eri vaatepunktidest, tegevuse aega ja kohta mutes</i> • <i>Tunneb ja kasutab elektroonilise meedia võimalusi jutustamiseks</i>	<i>Loo jutustamine: jutustades tegevuse aja ja koha muutmine, uute tegelaste ja sündmuste ja/või erinevat liiki lõppude lisamine, eri vaatepunktist jutustamine, jutustades tsitaatide kasutamine, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi.</i> <i>Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine.</i>
<i>TEKSTI TÕLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE</i>	
• <i>Koostab teksti kohta eri laadi küsimusi</i> • <i>Sõnastab teksti peamõtte, tõestab oma väiteid</i> • <i>Analüüsib tegelasi ja nende suhteid</i> • <i>Seostab ajaloosündmusi ja kirjandusteose tegevustikku</i> • <i>Võrdleb filmi ja kirjandusteost</i>	<i>Teose mõistmist toetavad tegevused Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, analüüsi- ja hindamisküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga, teksti toel oma sõnadega või oma arvamusega, toetumata tekstile. Teksti kesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine. Kokkuvõtte kirjutamine. Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Autori hoiaku ja teose sõnumi mõistmine ja sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal.</i> <i>Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine, tähenduse kommenteerimine ja valiku põhjendamine.</i>

• <i>Tunneb õpitud žanrites teoste tunnuseid: müüt, romaan, novell, reisikiri, vabavärss, draama</i>	<i>Probleemi olemuse-põhjuse-tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine. Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine. Teose/loo kui terviku mõistmine Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Muutuv ja muutumatu tegelane. Teose käigus tegelasega toimunud muutuste leidmine. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega, ümbritseva maailmaga. Tegelase sisekonflikti äratundmine. Tegelasvahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine, suhete analüüs. Tegelas tegevusmotiivide selgitamine, käitumise põhjuste analüüsimine. Tegelasrühmadevaheline konflikt ja konflikti gradatsioon. Erinevate teoste peategelaste võrdlemine. Kirjanduse tüüptegelasi. Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Miljö kirjeldamine.</i> <i>Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine. Sündmuste põhjus-tagajärg-seoste leidmine. Ajaloosündmuste ja kirjandusteoses kujutatu seostamine. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest. Tekstist filmilike episoodide leidmine. Filmi ja kirjandusteose võrdlemine.</i> <i>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</i> <i>Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine. Võrdlus ja metafoor kõnekäändudes. Mõttekorduste leidmine regilaulust. Rahvalaulu elementide leidmine autoriluulest. Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise, korduse, retoorilise küsimuse ja hüüatuse tundmine ja kasutamine. Sümbolite seletamine. Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine. Luuleteksti tõlgendamine. Teose stiililise eripära kirjeldamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.</i> <i>Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine</i> <i>Müüdi tunnused. Tänapäeva folkloor ehk poploor. Teksti kompositsioonelemendid: sissejuhatus, sõlmitus, teema arendus, kulminatsioon, lõpplahendus. Muutuv ja muutumatu tegelane. Ilukirjanduse põhiliigid.</i>
--	---

	<i>Eepika, lüürika, draamaatika tunnused. Romaani (erinevad liigid) ja novelli tunnused. Ulme- ja detektiivromaani tunnused. Reisikirja olemus. Luule vorm: värss, stroof. Oodi, haiku ja vabavärsilise luule tunnused. Motiivi olemus. Tragöödia tunnused. Dramaatika mõisted: monoloog, dialoog, vaatus, stseen, remark, repliik. Intriigi olemus. Kirjandusteose dramatiseering. Lavastus ja selle valmimine. Filmikunsti väljendusvahendid: pilt ja sõna, kaader filmis. Kirjandusteose ekraniseering.</i>
ESITAMINE	
• <i>Esineb olukorrale kohase hääletooni, tempo, sõnavaliku, kehavaldamisega</i> • <i>Koostab ja esitab kirjandusteost tutvustava ettekande</i>	<i>Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida?).</i> <i>Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus; esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine kuulaja-vaatajaga. Miimika ja žestikulatsiooni jälgimine.</i> <i>Luuleteksti esitamine peast. Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine.</i> <i>Kirjandusteost tutvustava ettekande koostamine ja esitamine.</i>
OMALOOMING	
• <i>Väljendab oma mõtteid ja tundeid õpitud žanreis</i> • <i>Koostab omaloomingu õpimapi kultuurinähtuste ja –isikute kohta</i>	<i>Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: ulme- või detektiivjutu, haiku või vabavärsilise luuletuse, näidendi, proosa- või luuleteksti dramatiseeringu, tegelase monoloogi, tegelase eluloo, tegelase seletuskirja, muudetud žanris teksti (nt luuletuse põhjal kuulutuse, uudisest jutustuse), lisatud repliikidega teksti, mina-vormis loo, detailide abil laiendatud loo, võrdluste- ja metafooriderikka teksti, loo ühest ja samast sündmusest traagilises ja koomilises võtmes, kirja teose autorile, teostest valitud ja kommenteeritud tsitaatide kogumiku, tsitaadi (moto) alusel kirjandi, või muud sellist.</i>

	<i>Omaloomingulised tööd (nt teemamapid) tänapäeva kultuurinähtuste ja kultuurilooliste isikute kohta.</i>
--	--

9. KLASS

Õpitulemused	Õppesisu ja -tegevused
LUGEMINE	
• on läbi lugenud õppeaasta jooksul vähemalt 4, seega kogu III kooliastme jooksul vähemalt kaksteist eakohast eri žanrisse kuuluvat väärtkirjandusteost (raamatut); • loeb kirjandusteksti ladusalt ja mõtestatult ning väärtustab lugemist; • tutvustab loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit ning võrdleb teost mõne teise teosega.	<i>Erinevate lugemistehnikate valdamine.</i> <i>Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine.</i> <i>Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele, teose võrdlemine mõne teise teosega.</i> <i>Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.</i>
JUTUSTAMINE	
<i>Põhikooli lõpetaja jutustab loetud teosest kokkuvõtvalt ja eesmärgipäraselt</i>	<i>Loo jutustamine: jutustamine teksti kompositsioonist lähtuvalt, jutustades tegevuse aja ja koha muutmise, uute tegelaste ja sündmuste ja/või erinevat liiki lõppude lisamine, eri vaatepunktist jutustamine, jutustades tsitaatide kasutamine, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi.</i> <i>Tutvumine elektroonilise meedia (raadio, televisioon, internet) erinevate jutustamisviisidega</i>
TEKSTI TÖLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE	
• vastab teksti põhjal fakti-, järeldamis- ja analüüsiküsimustele;	<i>Teose mõistmist toetavad tegevused.</i> <i>Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, analüüsi- ja hindamisküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga, teksti toel oma sõnadega või oma arvamusega, toetumata tekstile. Teksti</i>

• kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteid ning tsitaate; • kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja -kohta, määrab teose olulisemad sündmused ning arutleb põhjuse-tagajärje seoste üle; • kirjeldab teksti põhjal tegelase välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib tegelaste suhteid, võrdleb ja hindab tegelasi, lähtudes humanistlikest ning demokraatlikest väärtustest; • arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust; • leiab teksti kesksed mõtted, sõnastab loetud teose teema, probleemi ja peamõtte ning kirjutab teksti põhjal kokkuvõtte; • otsib teavet tundmatute sõnade kohta ning teeb endale selgeks nende tähenduse. • tunneb ära ja kasutab tekstides epiteete, metafoore, isikustamist, võrdlusi ja algriimi;	kesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine. Konspekti koostamine. Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Autori hoiaku ja teose sõnumi mõistmine ja sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine, tähenduse kommenteerimine ja valiku põhjendamine. Probleemi olemuse-põhjuse-tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine. Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine. Teose/loo kui terviku mõistmine. Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Muutuv ja muutumatu tegelane. Teose käigus tegelasega toimunud muutuste leidmine. Lihtne ja keeruline tegelane. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega, ümbritseva maailmaga. Tegelase sisekonflikti äratundmine. Tegelastevahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine, suhete analüüs. Tegelaste tegevusmotiivide selgitamine, käitumise põhjuste analüüsimine. Tegelasrühmadevaheline konflikt ja konflikti gradatsioon. Erinevate teoste peategelaste võrdlemine. Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Miljö kirjeldamine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine. Teose rütm: ellipsi täitmine. Sündmuste põhjus-tagajärg-seoste leidmine. Ajaloosündmuste ja kirjandusteoses kujutatu seostamine. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest. Eesti ajaja kultuuriloo seostamine. Teksti aja- või kultuuriloolise tähenduse uurimine. Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise, korduse, retoorilise küsimuse ja hüüatuse, ellipsi ja inversiooni tundmine ja kasutamine. Sümbolite seletamine. Allegooria ja allteksti mõistmine. Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine. Luuleteksti tõlgendamine. Autori
--	---

• selgitab õpitud vanasõnade, kõnekäändude ja mõistatuste kujundlikkust ning tähendust; • mõtestab luuletuse tähendust iseenda elamustele, kogemustele ja väärtustele tuginedes. • eristab tekstinäidete põhjal rahvaluule lühivorme (kõnekäänd, vanasõna, mõistatus), rahvalaulu (regilaul ja riimiline rahvalaul) ja rahvajutu (muinasjutt, muistend) liike ning nimetab nende tunnuseid; • seletab oma sõnadega eepika, lüürika, draamatika, eepose, romaani, jutustuse, novelli, ballaadi, valmi, haiku, vabavärsi, soneti, komöödia ja tragöödia olemust.	keelekasutuse omapära leidmine. Teose stiililise eripära kirjeldamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine. Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine Ilukirjanduse põhiliigid. Eepika, lüürika, draamatika tunnused. Eepose, romaani (erinevad liigid), jutustuse, novelli, miniatuuri tunnused. Luule vorm: värss, stroof, erinevad riimiskeemid. Oodi, ballaadi, soneti, haiku ja vabavärsilise luule tunnused. Komöödia, tragöödia ja draama tunnused. Arvustuse olemus.
ESITAMINE	
• esitab peast luule-, proosa- või draamateksti, jälgides esituse ladusust, selgust ning tekstitäpsust; • koostab ja esitab kirjandusteost tutvustava ettekande	Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida?). Esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust; esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine kuulaja-vaatajaga. Miimika ja žestikulatsiooni jälgimine. Teost tutvustava ettekande koostamine ja esitamine.
OMALOOMING	
• kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kirjeldava (tegelase iseloomustus või	Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: regilaulu, kujundirikka

<i>miljöö kirjeldus) või jutustava (muinasjutt või muistend) teksti;</i> <i>kirjutab kirjandusteose põhjal arutluselementidega kirjandi, väljendades oma seisukohti alusteksti näidete ja oma arvamuse järgi ning jälgides teksti sisu arusaadavust, stiili sobivust, korrektset vormistust ja õigekirja.</i>	<i>luuletuse või miniatuuri, tegelase iseloomustuse või CV, tegelaste juhtlaused, teise ajastusse paigutatud tegevustikuga loo, miljöö kirjelduse, kirjandusteose probleemidest lähtuva 43 arutluse, alustekstile sisulise vastandteksti, teatrietenduse, filmi või kirjandusteose arvustuse vms.</i> <i>Omaloomingulised tööd (nt lühiuurimused) tänapäeva kultuurinähtuste ja kultuurilooliste isikute kohta.</i>
--	---

Soovitused III kooliastmes terviklikult käsitletavate teoste ja põhjalikumalt käsitletavate autorite valikuks:

Eesti kirjandus:

Eduard Bornhöhe ajaloolised jutustused, August Kitzbergi ja Lydia Koidula näidendid, Kristjan Jaak Peterson, Anton Hansen Tammsaare, Eduard Vilde, Oskar Luts, Viivi Luik, Hando Runnel

Väliskirjandus: Daniel Defoe, Alexandre Dumas, Arthur Conan Doyle, Agathe Christie, Herbert George Wells, John Ronald Reuel Tolkien, William Golding, Philip Pullman

Kaasaegne noortekirjandus vastavalt www.elk.ee ja raamatukogutöötajate soovitustele

AINEVALDKOND „VÕÕRKEELED“

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015; 1-3/5 12.09.2016, muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/9 31.08.2018; 1-3/12 31.08.2020; 1-3/21 31.08.2021; 1-3/4 29.03.2022

Ainevaldkonda kuuluvad **A-võõrkeel (inglise keel), B-võõrkeel (vene keel ja saksa keel) ja eesti keel teise keelena (E2).**

Eesti keelest erineva emakeelega õpilane või välisriigist saabunud õpilane, kelle eestikeelse õppe kogemus põhikoolis on olnud lühem kui kuus õppeaastat, võib kooli ettepanekul ja vanema nõusolekul eesti keele õpet korraldada „Eesti keel teise keelena“ ainekava järgi. Kool korraldab E2 õpet 4.-6. klassis.

Võõrkeelepädevus on suutlikkus mõista ja tõlgendada võõrkeeles esitatut, suhelda eesmärgipäraselt nii kõnes kui kirjas, järgides vastavaid kultuuritavasid; mõista ja väärtustada erinevaid kultuure, oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi.

Võõrkeelte õpetamise kaudu taotleb kool, et õpilane

- suudab keelekeskkonnas iseseisvalt toimida;
- on võimeline osalema võõrkeelsetes projektides ja jätkama õpinguid võõrkeeles;
- tunneb erinevaid keeli kõnelevaid rahvaid ja nende kultuure;
- mõistab oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab neid;
- omandab enesekindluse võõrkeelte õppimisel ja võõrkeeltes suhtlemisel.

AINEVALDKONNA KIRJELDUS

Võõrkeeled avardavad inimese tunnetusvõimalusi ning suutlikkust mõista ja väärtustada mitmekultuurilist maailma, arendavad erinevate keeleliste ja mittekeeleliste vahenditega süsteemset mõtlemist ning eneseväljendusvõimalusi. Võõrkeeled arendavad kultuuriteadlikku suhtlusvõimet, andes teadmisi eri maade ja erinevaid keeli kõnelevate rahvaste kohta.

Ainevaldkonda kuuluvate võõrkeelte õppe kirjeldus on üles ehitatud, lähtudes keeleoskustasemete kirjeldustest Euroopa keeleõppe raamdokumendis. See võimaldab arvestada õppija ealist ning individuaalset eripära, suunata erineva edasijõudmisega õpilasi seadma endale jõukohaseid õpieesmärke ning andma õpilastele objektiivset tagasisidet saavutatu kohta. Kooli eesmärk on teotada iseseisva õppija kujunemist.

Keeleõpe on allutatud kommunikatiivsetele vajadustele, lähtutakse õppijast ja tema suhtluseesmärkidest. Keeleõppes on oluline eelkõige keele kasutamise oskus. Keeleline korrektsus kujuneb õppijal pikaajalise töö tulemusena.

Suhtluspädevust kujundatakse keele nelja osaoskuse arendamise kaudu:

- kuulamine,
- lugemine,
- rääkimine,

▪ kirjutamine

Neid osaoskusi õpetatakse integreeritult. Keeleõpe on võimalus rikastada mõtlemist, arendada oskust end täpselt väljendada, luua tekste ning nendest aru saada. Nendes valdkondades toetub võõrkeeletõpetus emakeeletõpetusele ja vastupidi.

Suhtluspädevuse kõrval arendatakse õppijas oskust võrrelda oma ja võõra kultuuri sarnasusi ning erinevusi, mõista ja väärtustada teiste kultuuride ja keelte eripära, olla salliv ning vältida eelarvamuslikku suhtumist võõrapärasesse. Teiste kultuuride tundmine aitab teadlikumalt tajuda oma keele ja kultuuri spetsiifikat.

Võõrkeel õpetamisel rakendatakse õppijakeskset lähenemist:

- õppija osaleb aktiivselt õppes, tema võõrkeele kasutamine on teadlik ja loov ning ta kujundab õppides oma õpistrateegiaid;
- keeleõppes kasutatava materjali sisu vastab õppija huvidele;
- õppija osaleb erinevates aktiivõppevormides (sh paaris- ja rühmatöö);
- õpetaja roll on olla õpilase koostööpartneriks ja nõustajaks teadmiste omandamise protsessis;
- õppematerjalid on avatud, nende kohandamine ja täiendamine toimub lähtuvalt õppija eesmärkidest ning vajadustest.

Keeleõppe keskmes on teemavaldkonnad, mille kaudu ja mille piires kujundatakse suhtluspädevust. Need on kõigile võõrkeeltele ühtsed.

Võõrkeelte integratsioon teiste õppeainetega ning õppimist toetava õpikeskkonna loomine aitavad suhtluspädevuse omandamise kõrval arendada ka maailmapilti, enesehinnangut ning väärtuskäitumist.

ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE

Üldpädevusi kujundatakse seatud eesmärkide, käsitletavate teemade ning erinevate õpimeetodite ja -tegevuste kaudu.

Kultuuri- ja väärtuspädevus	Õpitavat keelt kõnelevate maade kultuuride tundmaõppimine; erinevate kultuurilisest eripärast tulenevate väärtussüsteemide mõistmine ja aktsepteerimine.
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Õpitavat keelt kõnelevate maade kultuuritausta tundmaõppimine, et mõista sellest tulenevaid käitumisreegleid ning ühiskonnas kehtivaid tavasid; aktiivne osavõtt õpitava keelega seotud kultuuriprogrammidest.
Enesemääratluspädevus	Võõrkeele tundide teemad, arutlused ja rollimängud aitavad õpilastel jõuda iseenda sügavama mõistmiseni ning oma tugevate ja nõrkade külgede hindamiseni.

Õpipädevus	<i>Erinevate õpistrateegiate rakendamine (nt teabe otsimine võõrkeelsetest allikatest, sõnaraamatu kasutamine, internetikeskkondade kasutamine); eneserefleksioon ja –hindamine, oma teadmiste ja oskuste analüüsimine.</i>
Suhtluspädevus	<i>Suhtlus on keeleõppe alus.</i>
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus	<i>Numbrid võõrkeeltes, nende kasutamine, eri maade mõõtühikute süsteemid.</i>
Ettevõtlikkuspädevus	<i>Toimetulek võõrkeelses keskkonnas.</i>
Digipädevus	<i>Võõrkeele õppimist toetavate digimängude ja keelekeskkondade turvaline kasutamine.</i>

A-võõrkeel (inglise keel)

Inglise keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- saavutab iseseisva keelekasutaja taseme;
- huvitub võõrkeelte õppimisest ja nende kaudu silmaringi laiendamisest;
- omandab oskuse märgata ja väärtustada erinevate kultuuride eripära;
- omandab oskuse õppida võõrkeeli ning pidevalt täiendada oma keeleoskust;
- huvitub õpitavat keelt kõnelevatest maadest ja nende kultuurist;
- oskab kasutada võõrkeelseid teatmeallikaid, et leida vajalikku infot.

I KOOLIASTME INGLISE KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

2. KLASS

Õpitulemused	Õppetegevused	Teemavaldkonnad
• Saab aru lihtsatest igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest. • Kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid enda tutvustamiseks ning perekonnast ja kodust rääkimiseks.	Õpitud fraasidele ja küsimustele reageerimine. Tähelepanelikku kuulamist nõudvate mängude mängimine kuulamise järgi.	<u>Mina ja teised</u> – enese, pereliikmete, kaaslaste ja sõprade tutvustamine ning kirjeldamine (nimi, rahvus, sugu, vanus, elukoht);

• Reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele. • On tutvunud õpitava keele maa ja kultuuriga.. • Suhtub positiivselt võõrkeele õppimisse. • Kasutab esmaseid õpioskusi (kordamist, seostamist, võrdlemist) võõrkeele õppimiseks. • Oskab õpetaja juhendamisel töötada individuaalselt, paaris ja rühmas.	Laulude ja luuletuste kuulamine ning nende põhjal ülesande täitmine Dialogide, laulude ja luuletuste esitamine. Pildi kirjeldamine. Tuttavate nimede, sõnade ja fraaside äratundmine kuulmise järgi. Suuline lühikeste lausete koostamine õpitud mallide alusel.	<u>Eesti</u> – aastaring; rahvakalendri tähtpäevad; <u>Igapäevaelu. Õppimine ja töö</u> – tervis; koolipäev; <u>Vaba aeg</u> – lemmiktegevused, mängude käsklused ja juhendid.
---	--	--

Keeleoskuste tase 2. klassi lõpus:

<i>Kuulamine</i>	<i>Rääkimine</i>
<i>A1.1</i>	<i>A1.1</i>

3. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppetegevused</i>	<i>Teemavaldkonnad</i>
• Saab aru lihtsatest igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest. • Omandab tähe- ja hääldusmärgid ning oskab neid kasutada. • Kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu ja kodumaa, kool, hobid, lemmiktegevused, aastaajad) kirjeldamiseks. • Oskab lugeda ja kirjutada seotud eakohast teksti. • Reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele. • On omandanud algsed teadmised õpitava keele maast ja kultuurist. • Suhtub positiivselt võõrkeele õppimisse. • Kasutab esmaseid õpioskusi (kordamist, seostamist, võrdlemist) võõrkeele õppimiseks. • Oskab leida vajalikku infot õppematerjalist.	Õpitud fraasidele ja küsimustele reageerimine ning samalaadsete küsimuste esitamine õpitud sõnavara ja lausemallide piires. Tähelepanelikku kuulamist nõudvate mängude mängimine kuulamise järgi. Tekstis lünkade, tabeli jne täitmine. Laulude ja luuletuste kuulamine ning nende põhjal ülesande täitmine. Dialogide, laulude ja luuletuste esitamine. Pildi kirjeldamine. Häälega teksti ette lugemine. Tuttavate nimede, sõnade ja fraaside äratundmine tekstis. Tekstide lugemine ja ülesande täitmine loetu põhjal. Õpitud fraaside ja lausete ära kiri. Lühikeste lausete koostamine õpitud mallide alusel.	<u>Mina ja teised</u> – enese, pereliikmete, kaaslaste ja sõprade tutvustamine ning kirjeldamine; <u>Kodu ja lähiümbrus</u> – kodukoht; kodukoha loodus; kodused toimingud; perekondlikud sündmused; <u>Eesti</u> – aastaring; tähtpäevad; <u>Igapäevaelu. Õppimine ja töö</u> – tervis; koolipäev, aeg, nädalapäevad; <u>Vaba aeg</u> – lemmiktegevused, mängude käsklused ja juhendid.

Oskab õpetaja juhendamisel töötada individuaalselt, paaris ja rühmas.		
---	--	--

Keeleoskuste tase 3. klassi lõpus:

Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
<i>A1.2</i>	<i>A1.1</i>	<i>A1.2</i>	<i>A1.1</i>

II KOOLIASTME INGLISE KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

4. KLASS

Õpitulemused	Õppetegevused	Teemavaldkonnad
- Saab aru eakohasel teemal seotud tekstist ja vestlusest - Oskab lugeda ja kirjutada seotud eakohast teksti. - Omandab tähe- ja hääldusmärgid ning oskab neid kasutada. Kasutab õpitud väljendeid ja lauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu ja kodumaa, kool, hobid, lemmiktegevused, aastaajad) kirjeldamiseks.	Fraasidele ja küsimustele reageerimine; loetellu sobimatu sõna äratundmine; tähelepanelikku kuulamist nõudvate mängude mängimine (nt bingo), kuulamise järgi tekstis lünkade, tabeli jne täitmine; laulude ja luuletuste kuulamine ning nende põhjal ülesande täitmine (nt riimuvate sõnade leidmine); dialogide, laulude ja luuletuste esitamine; pildi kirjeldamine;	<u>Mina ja teised</u> – enese ja kaaslaste tutvustus ja kirjeldus, tervis, sport ja vaba aeg, sünnipäevad, sõbrad <u>Kodu ja lähiümbrus</u> – pereliikmete tutvustus ja kirjeldamine (nimi, vanus, sugu, välimus, elukutse) ja kodu asukoha ning kodu kirjeldus <u>Kodukoht Eesti</u> – Eesti riigi nimi, kodukoha ümbrust iseloomustav sõnavara (mets, meri, park jmt)

• Reageerib adekvaatselt küsimustele ja korraldustele. • Tutvub ning huvitub õpitava keele maa ja kultuuriga • Suhtub positiivselt võõrkeele õppimisse ning on motiveeritud võõrkeelt õppima. • Kasutab õpioskusi (kordamist, seostamist, võrdlemist) võõrkeele õppimiseks, oskab leida vajalikku informatsiooni õppematerjalidest, internetist ja sõnaraamatutest. • Oskab õpetaja juhendamisel töötada nii paaris kui ka rühmas.	loeb häälega eakohast teksti; tekstide iseseisev lugemine ja ülesande täitmine loetu põhjal; loetud tekstist kokkuvõtte tegemine nii suuliselt kui kirjalikult; teemakohased projektitööd.	<u>Igapäevaelu, õppimine ja töö</u> – igapäevatoimingud kodus ja koolis, sisseostude tegemine, töö ja ametid <u>Riigid ja nende kultuur</u> – inglise keelt kõnelevate riikide sümbolid, pühad ja traditsioonid <u>Vaba aeg</u> – lemmiktegevused, reisimine, hobid
--	--	--

Keeleoskuste hea tase 4. klassi lõpus:

<i>Kuulamine</i>	<i>Lugemine</i>	<i>Rääkimine</i>	<i>Kirjutamine</i>
A2.1	A2.2	A2.2	A2.1

5. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppetegevused</i>	<i>Teemavaldkonnad</i>
• Saab aru eakohasel teomal seotud tundmatust tekstist ja vestlusest. • Oskab lugeda ja kirjutada seotud eakohast teksti. • Kasutab õpitud väljendeid ja lauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu ja kodumaa, kool, hobid, lemmiktegevused, aastaajad jne) kirjeldamiseks, on võimeline osalema eakohasel teomal lihtsas vestluses. • On omandanud teadmised ja huvitub õpitava keele maadest ja kultuurist. • Suhtub positiivselt võõrkeele õppimisse ning on motiveeritud võõrkeelt õppima. • Kasutab õpioskusi (kordamist, seostamist, võrdlemist) võõrkeele õppimiseks, oskab leida vajalikku informatsiooni õppematerjalidest, internetist ja sõnaraamatutest. • Oskab nii õpetaja juhendamisel kui ka iseseisvalt töötada nii paaris kui ka rühmas.	Küsimustele vastamine ja eakohased arutelud; loetellu sobimatu sõna äratundmine; laulude ja luuletuste kuulamine ning nende põhjal ülesande täitmine (nt riimuvate sõnade leidmine); dialoogide, rollimängude, laulude ja luuletuste esitamine; dialoogide ja eri liiki tekstide koostamine; pildi kirjeldamine; kõva häälega teksti ette lugemine; tekstide iseseisev lugemine ja ülesande täitmine loetu põhjal; vabalugemine (lühijutud, adapteeritud tekstid); loetud tekstist kokkuvõtte tegemine nii suuliselt kui kirjalikult; teemakohased projektitööd, lühiettekanded ja nende esitamine.	<u>Mina ja teised</u> – enese ja kaaslaste tutvustus ja kirjeldus, tervis, sport ja vaba aeg, sünnipäevad, sõbrad <u>Kodu ja lähiümbrus</u> – pereliikmete tutvustus ja kirjeldamine (nimi, vanus, sugu, välimus, elukutse) ja kodu asukoha ning kodu kirjeldus <u>Kodukoht Eesti</u> – Eesti riigi nimi, kodukoha ümbrust ja loodust iseloomustav sõnavara, aastaajad, Sümbolid traditsioonid <u>Igapäeva elu, õppimine ja töö</u> – igapäevatoimingud kodus ja koolis, sisseostude tegemine, töö ja ametid, reisimine, raamatud ja raamatukogud <u>Riigid ja nende kultuur</u> – inglise keelt kõnelevate ja naaberriikide sümbolid, pühad ja traditsioonid, loodus, teised keeled, viisakuskombed, inimesed <u>Vaba aeg</u> – lemmiktegevused, reisimine, hobid

Keeleoskuste tase 5. klassi lõpus:

<i>Kuulamine</i>	<i>Lugemine</i>	<i>Rääkimine</i>	<i>Kirjutamine</i>
A2.2	A2.2	A2.2	A2.1

6. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppetegevused</i>	<i>Teemavaldkonnad</i>
• Saab aru õpitud sõnavara ulatuses tekstidest, lauludest. • Mõistab konteksti abil neis esinevaid üksikuid tundmatuid sõnu. • Oskab eristada kuulatavast tekstist vajalikku informatsiooni. • Oskab iseseisvalt töötada nii paaris kui ka rühmas. • Vestleb ja vastab küsimustele õpitud temaatika ja sõnavara piires. • Küsitleb oma kaaslast ja annab saadud infot edasi. • Väljendab ja põhjendab oma arvamust. • kuulab dialoogis partnerit ja aitab teda vajadusel • saab aru tundmatuid sõnu sisaldavatest eakohastest tekstidest, kasutades piltide, konteksti või sõnaraamatu abi	Küsimustele vastamine ja eakohased arutelud; loetellu sobimatu sõna äratundmine; ülesande täitmine loetu ja kuuldu põhjal; dialoogide, rollimängude, laulude ja luuletuste esitamine; dialoogide ja tekstide koostamine, mudelkirjutamine; pildi kirjeldamine; kõva häälega teksti ette lugemine; tekstide iseseisev lugemine ja ülesande täitmine loetu põhjal; vabalugemine (lühijutud, adapteeritud tekstid); loetud tekstist kokkuvõtte tegemine nii suuliselt kui kirjalikult; teemakohased projektitööd, lühiettekanded ja nende esitamine.	<u>Mina ja teised</u> – Iseloom, välimus, enesetunne ja tervis, suhted sõpradega ja lähikondsetega, ühised tegevused, viisakusväljendid. <u>Kodu ja lähiümbrus</u> – pereliikmete tutvustus ja kirjeldamine (nimi, vanus, sugu, välimus, elukutse) ja kodu asukoha ning kodu kirjeldus, igapäevased kodused tööd ja tegemised <u>Kodukoht Eesti</u> – Eesti riigi nimi, kodukoha ümbrust ja loodust iseloomustav sõnavara, aastaajad, sümbolid traditsioonid <u>Igapäevaelu, õppimine ja töö</u> – Kodused toimingud, söögikorrad, hügieeniharjumused; turvaline liiklemine, tee küsimine ja juhatamine; poes käik, arsti juures käimine; kool ja klass, koolipäev, õppeained; ametid, tervislikud eluviisid <u>Riigid ja nende kultuur</u> – Õpitavat keelt kõnelevate riikide sümboolika, tähtpäevad ja kombed, mõned tuntumad sündmused,

• suudab teksti osi järjestada oskab koostada lühikesi tekste		<i>saavutused ning nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad, Eesti naaberriigid</i> <u>Vaba aeg – Huvid,</u> <i>erinevad vaba aja veetmise viisid, ametid, sport, film, muusika</i>

Keeleoskuste tase 6. klassi lõpus:

<i>Kuulamine</i>	<i>Lugemine</i>	<i>Rääkimine</i>	<i>Kirjutamine</i>
<i>A2.2</i>	<i>A2.2</i>	<i>A2.2</i>	<i>A2.2</i>

III KOOLIASTME INGLISE KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

Inglise keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- kuulamisel mõistab kuuldu sisu, kasutades vastavalt kuulamisülesandele või vajadusele globaalset, selektiivset või detailset kuulamist.
- oskab esitada lihtsat seotud teksti käsitletud temaatika piires loetu, kuuldu või kogetu edasiandmiseks järgmises vormis: teade, kokkuvõte, lühireferaat, (ümber)jutustus raamatust või nähtud filmist, (pildi, ruumi, isiku) kirjeldus.
- kõnelemisel osaleb vestluses, mis võib toimuda suunatud vestluse, suhtlussituatsiooni, rollimängu või intervjuu vormis. Saab õpitavat keelt emakeelena kõnelevate inimestega igapäevases suhtluses enamasti hakkama, tuginedes õpitava keele maa kultuuritavadele.
- lugemisel mõistab põhikooli lõpetaja loetu üldist sisu ja oskab tuletada kontekstipõhiselt ka talle mitte tuttavate sõnade tähendust. Lugemisel kasutab vastavalt lugemisülesandele või vajadusele globaalset, selektiivset või detailset lugemist.
- kirjutamisel oskab põhikooli lõpetaja kirjutada lihtsat seotud teksti: isiklik kiri, õnnitlus-, tervitus-, tänukaart, küllakutse, teade, lihtne tarbekiri, (kirjeldav, jutustav) lühiessee.
- mõistab ja väärtustab teiste kultuuride eripära; tunneb huvi inglise keelt kõnelevate maade kultuuri vastu läbi kirjanduse, filmikunsti, muusika-, tele- ja raadiosaadete.

7. KLASS

<i>Õppesisu</i>	<i>Õppetegevused</i>	<i>Teemavaldkonnad</i>
<i>Mina ja teised: Välimus ja iseloom; sõprus; sallivus; viisakusväljendid; tervislikud eluviisid ja söömisharjumused; võimed, tugevused ja nõrkused.</i>	<i>Lauseõpetus: sõnajärg inglise keelses lauses; tingimuslause; tingiv- ja käskiv kõneviis; viisakusväljendid; kokku- ja lahkukirjutamise põhijuhud; kirjavahemärgid.</i>	<i>Elukestev õpe ja karjääri planeerimine</i> <i>Kultuuriline identiteet</i> <i>Väärtused ja kõlblus</i>

<i>Kodu ja lähiümbrus: Kodu kirjeldamine; lemmikloomad; sugulased, enda ja pereliikmete igapäevased tegemised; sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas; kodukoha vaatamisväärsuste tutvustamine.</i> <i>Kodukoht Eesti: Eesti asukoht ja tähtsamad kultuurisündmused; loodusrikkused (loomad jmt); tuntumad vaatamisväärsused Eestis.</i> <i>Riigid ja nende kultuur: Inglise keelt kõnelevate riikide kultuuritavad ja koolikorraldus; Eesti naaberriigid ja Skandinaavia.</i> <i>Igapäevaelu. Õppimine ja töö: Koolisõnavara; päeva planeerimine ja kokkulepete sõlmimine; koolipäev ja õppeained; erinevad tervislikku eluviisi tagavad tegevused; toit ja söögikorrad; sisseostud ja suhtlemine teeninduses; taskuraha.</i> <i>Vaba aeg Meelelahutus ja meedia; nende eakohased kasutamismõimalused; meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud; huvid ja hобid; puhkus.</i>	<i>Tegusõna: põhi- ja abitegusõnad; modaaltegusõnad (can); isikuline tegumood (Present Simple, Present Continuous; Future Simple; Past Simple; Past Continuous; Present Perfect); tegusõna have; be (have got/has got); enim kasutatavad reeglipärased ja ebareeglipärased tegusõnad.</i> <i>Nimisõna: reeglipärane mitmus: -s/-es; ebareeglipärane mitmus; omastav kääne; umbmäärane artikkel (a/an); loendatav nimisõna; sõna moodustamine ees- ja järelliitega.</i> <i>Omadussõna: enam kasutatavad omadussõnad; omadussõnade kasutamine rahvusest ja kodakondsusest kõneldes; kesk- ja ülivõrde moodustamine.</i> <i>Asesõna: isikulised asesõnad ja omastavad asesõnad (omadussõnalised vormid my, your, his, her, its, our, their); näitavad asesõnad (this, that); umbisikulised asesõnad.</i> <i>Arvsõna: põhiarvud 1-100 ja järgarvud 1.-31.; kellaajad; kuupäevad; protsent.</i> <i>Eessõna: enam kasutatavad eessõnalised väljendid (next to, in front of etc.); eessõnalised väljendid (look at, listen to); eessõnad viisimäärustes (with, without).</i> <i>Määrsõna: enam kasutatavad reeglipärased määrsõnad; viisimäärsõnad.</i> <i>Sõnatuletus: Liitsõnad; enam kasutatavad ees- (re-, un-) ja järelliited (-ness, -ion, -ous).</i>	<i>Keskkond ja jätkusuutlik areng</i> <i>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus</i> <i>Teabekeskkond</i> <i>Tervis ja ohutus</i> <i>Tehnoloogia ja innovatsioon</i>
--	--	--

Keeleoskuste tase 7. klassi lõpus:

<i>Kuulamine</i>	<i>Lugemine</i>	<i>Rääkimine</i>	<i>Kirjutamine</i>
A2.2	A2.2	A2.2	A2.2

8. KLASS

Õppesisu	Õppetegevused	Teemavaldkonnad
<i>Mina ja teised:</i> <i>Omavahelised suhted;</i> <i>koolikiusamine; suhted</i> <i>noorte ja vanemate vahel;</i> <i>kangelased ja iidolid;</i> <i>võimed, tugevused ja</i> <i>nõrkused.</i> <i>Kodu ja lähiümbrus: Kodu</i> <i>ja koduümbruse</i> <i>kirjeldamine, elu linnas ja</i> <i>maal – võrdlus; igapäevased</i> <i>tööd ja tegemised kodus;</i> <i>pereliikmete ametid.</i> <i>Kodukoht Eestis: Eesti</i> <i>sümboolika ja tähtpäevad;</i> <i>ilm; asukoht, suuremad</i> <i>linnad, transport, tuntumad</i> <i>vaatamisväärsused jmt;</i> <i>taaskasutamine.</i> <i>Riigid ja nende kultuur:</i> <i>Inglise keelt kõnelevate ning</i> <i>Euroopa riikide sümboolika</i> <i>ja kultuuritavad; Ameerika</i> <i>Ühendriikide osariigid;</i> <i>noorte igapäevaelu</i> <i>erinevates riikides,</i> <i>huvipakkuvad paigad;</i> <i>migratsioon.</i> <i>Igapäevaelu. Õppimine ja</i> <i>töö: Käitumine liikluses ja</i> <i>transpordivahendid läbi</i> <i>ajaloo; klassiekskursioonid;</i> <i>koolivaheajad; kodused</i> <i>toimingud; rõivad; tervislik</i> <i>eluviis; erinevate turvalisust</i> <i>tagavate käskude ja</i> <i>keeldude mõistmine.</i> <i>Vaba aeg Erinevad vaba</i> <i>aja veetmise viisid;</i> <i>perepuhkus ja reisimine;</i> <i>ostlemine; sport;</i> <i>meediavahendid.</i>	<i>Lauseõpetus: sõnajärg inglise</i> <i>keelses lauses ning</i> <i>intonatsioon; kaudne kõne;</i> <i>tingimuslause; käskude ja</i> <i>palvete väljendamine.</i> <i>Tegusõna: põhi- ja</i> <i>abitegusõnad;</i> <i>modaaltegusõnad (can, must);</i> <i>isikuline tegumood (Present</i> <i>Simple, Present Continuous,</i> <i>Past Simple, Past Continuous,</i> <i>Present Perfect); enim</i> <i>kasutatavad reeglipärased ja</i> <i>ebareeglipärased tegusõnad.</i> <i>Nimisõna: reeglipärane</i> <i>mitmus: -s/-es;</i> <i>ebareeglipärane mitmus;</i> <i>umbmäärane ja määrav</i> <i>artikkel, loendatav ja</i> <i>loendamatü nimisõna;</i> <i>omastava käände</i> <i>moodustamine; artikli</i> <i>kasutamine isikunimede- ja</i> <i>geograafiliste nimedega.</i> <i>Omadussõna: enam</i> <i>kasutatavad omadussõnad;</i> <i>kesk- ja ülivõrre</i> <i>moodustamine ja erandid</i> <i>(good, better, the best etc).</i> <i>Asesõnad: siduvad asesõnad;</i> <i>näitavad asesõnad (this, that,</i> <i>these, those); isikulised</i> <i>asesõnad.</i> <i>Arvsõna: põhiarvud 1-1000 ja</i> <i>järgarvud 1.-100.; kellaajad,</i> <i>kuupäevad, aastaarvud.</i> <i>Eessõna: eessõnalised</i> <i>väljendid (next to, in front of,</i> <i>opposite, between).</i> <i>Määrsõna: reeglipärased</i> <i>määrsõnad; hulga- ja</i> <i>määramäärsõnad (a little, a</i> <i>few); määrsõnade võrdlus;</i> <i>ajamäärused (at, on, in;</i> <i>sometimes, often)</i> <i>Sõnatuletus: enim kasutatavad</i> <i>ees- ja järelliited.</i>	<i>Elukestev õpe ja</i> <i>karjääri planeerimine</i> <i>Kultuuriline identiteet</i> <i>Väärtused ja kõlblus</i> <i>Keskkond ja jätkusuutlik</i> <i>areng</i> <i>Kodanikualgatus ja</i> <i>ettevõtlikkus</i> <i>Teabekeskkond</i> <i>Tervis ja ohutus</i> <i>Tehnoloogia ja</i> <i>innovatsioon</i>

Keeleoskuste tase 8. klassi lõpus:

<i>Kuulamine</i>	<i>Lugemine</i>	<i>Rääkimine</i>	<i>Kirjutamine</i>
<i>B1.1</i>	<i>B1.1</i>	<i>B1.1</i>	<i>B1.1</i>

9. KLASS

<i>Õppesisu</i>	<i>Õppetegevused</i>	<i>Teemavaldkonnad</i>
<i>Mina ja teised: Võimed, tugevused ja nõrkused; inimestevahelised suhted, koostöö ja teistega arvestamine.</i> <i>Kodu ja lähiümbrus: Kodukoha vaatamisväärsused ja nende tutvustamine; sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas.</i> <i>Kodukoht Eestis: Käitumine looduses, Eesti riiklikud tähtpäevad ja riigipühad, üldrahalikud sündmused; elu linnas ja maal; Eesti vaatamisväärsused.</i> <i>Riigid ja nende kultuur: Tähtpäevad ja kombed; rahvustele omased tunnusjooned ja erinevad inglise keele dialektid; olulised sündmused ja saavutused ning nendega seotud inimesed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad riigis, kus kõneldakse inglise keelt.</i> <i>Igapäevaelu. Õppimine ja töö: Tervislik eluviis; suhtlemine teeninduses; õpioskused ja harjumused; edasiõppimine ja kutsevalik; töökohad.</i> <i>Vaba aeg Kultuuriline mitmekesisus; kirjandus; meelelahutus; reisimine; harrastused ja puhkus; erinevad meediavahendid.</i>	<i>Lauseõpetus: põimlaused; fraaside ja lausete ühendamine siduvate asesõnade abil (who, which, that, whose etc.); tingimuslaused; kaudne kõne ; passiiv; kirjavahemärgid.</i> <i>Tegusõna: ajavormid; põhi- ja abitegusõnad; harvemini esinevad ebareeglipärased tegusõnad; modaalttegusõnad (can, may, must, should, would, ought to ; have to); isikuline ja umbisikuline tegumood; tarind to + infinitiiv, -ing vorm.</i> <i>Nimisõna: ainsuslikud ja mitmuslikud nimisõnad; ebareeglipärane mitmus; umbmäärane ja määrav artikkel, artikli kasutamine isikunimedele- ja geograafilise nimedega; artikli puudumine; ees ja järelliited sõna moodustamisel.</i> <i>Omadussõna: omadussõnade võrdlusastmed, reeglipäraste ja ebareeglipäraste omadussõnade võrdlemine (bad, worse); omadussõnade võrdlemine (as...as, more...than); so/such+omadussõna; enough/too + omadussõnda omadussõna nimisõna funktsioonis ('the poor').</i> <i>Asesõnad: siduvad asesõnad (that, who); umbisikulised asesõnad ja nende liitvormid (some/any/no); umbmäärased asesõnad (either /neither).</i> <i>Arvsõna: Põhiarvud ja järgarvud; lihtmurrud (pool, veerand); kuupäevad, aastaarvud; temperatuur; protsent.</i>	<i>Elukestev õpe ja karjääri planeerimine</i> <i>Kultuuriline identiteet</i> <i>Väärtused ja kõlblus</i> <i>Keskkond ja jätkusuutlik areng</i> <i>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus</i> <i>Teabekeskkond</i> <i>Tervis ja ohutus</i> <i>Tehnoloogia ja innovatsioon</i>

	<i>Eessõna: Aja-, koha- ja viisimäärustes esinevad eessõnad; enam kasutatavad eessõnalised väljendid (take part in; look forward to; catch up with).</i> <i>Määrsõna: Määrsõnade moodustamine; sagedusmäärsõnad (liitega –ly); järjestavad määrsõnad; ebareeglipäraseid määrsõnad (fast); viisimäärsõnad; hulga- ja määramäärsõnad (a little, a few).</i> <i>Sõnatuletus: ees- ja järelliited un-, dis-, re-, im-, -able, -(t)ion, -ly, -iful, -less.</i>	
--	--	--

Keeleoskuste tase 9. klassi lõpus:

<i>Kuulamine</i>	<i>Lugemine</i>	<i>Rääkimine</i>	<i>Kirjutamine</i>
<i>B1.2</i>	<i>B1.2</i>	<i>B1.2</i>	<i>B1.2</i>

B-võõrkeel (vene keel)

Vene keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- suudab igapäevastes suhtlusolukordades toime tulla;
- huvitub võõrkeelte õppimisest ning nende kaudu silmaringi laiendamisest;
- omandab oskuse märgata ja väärtustada erinevate kultuuride eripära;
- tunneb võõrkeelte õppimise strateegiaid ning oskab neid iseseisvalt kasutada;
- huvitub õpitavat keelt kõnelevatest maadest ja nende kultuurist;
- oskab kasutada võõrkeelseid teatmeallikaid, et leida vajalikku infot.

II KOOLIASTME VENE KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

5. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppetegevused</i>	<i>Teemavaldkonnad</i>
• Saab aru lihtsatest igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest. • Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning pöördumisi ning tunneb tähemärke. • Kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendmiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu, kooli) kirjeldamiseks. • Reageerib adekvaatselt väga lihtsatele küsimustele ja korraldustele. • On omandanud esmased teadmised õpitava keele maast; • Suhtub positiivselt võõrkeele õppimisesse; • Kasutab juhendamisel õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsat dialoogi.; • Oskab õpetaja juhendamisel töötada nii paaris kui ka rühmas.	Sõnale või fraasile reageerimine (nt käetõstmine, püstitõusmine, esemele või pildile osutamine); loetellu sobimatu sõna äratundmine; pildi täiendamine kuuldu põhjal; tähelepanelikku kuulamist nõudvad mängud (nt bingo); laulude ja luuletuste kuulamine ning nende põhjal ülesande täitmine (nt ridade järjestamine, riimuvate sõnade leidmine); häälega lugemine; dialoogide, laulude ja luuletuste esitamine; rääkimine pildi alusel; ärakirja tegemine ja mudeli järgi kirjutamine.	<u>Mina ja teised</u> – enese ja kaaslaste tutvustus (nimi, rahvus, sugu, vanus, elukoht) <u>Kodu ja lähiümbrus</u> – pereliikmete tutvustus (nimi, vanus, sugu, vanus) ja kodu asukoha ning kodu lühikirjeldus <u>Kodukoht Eesti</u> – Eesti riigi nimi, kodukoha ümbrust iseloomustav sõnavara (mets, meri, park jmt) <u>Igapäevaelu, õppimine ja töö</u> – tavalisemad päevatoimingud kodus ja koolis ja nende tegevustega seotud esemed/vahendid, numbrid, värvid, rõivad, toit <u>Vaba aeg</u> – lihtsamad tegevused ja eelistused

Keeleoskuste tase 5. klassi lõpus:

<i>Kuulamine</i>	<i>Lugemine</i>	<i>Rääkimine</i>	<i>Kirjutamine</i>
<i>Al.1</i>	<i>Al.1</i>	<i>Al.1</i>	<i>Al.1</i>

6. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppetegevused</i>	<i>Teemavaldkonnad</i>
• Saab aru igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest. • Kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu, kool) kirjeldamiseks. • Reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele. • Loeb lühikesi lihtsaid tekste (kava, õnnitus, sõnum, ankeet) ja leiab neist vajaliku fakti. • Saab aru eakohase õppematerjali kirjalikest tööjuhistest. • Kirjutab lühidalt endast, täidab lihtsa küsimustiku. • Tunneb õpitud sõnade õigekirja. • Kasutab õpitud lausemalle, kasutades isikulisi asesõnu, kohakäänet, tegusõna olevikus või minevikus,	Kuuldu põhjal pildi joonistamine või täiendamine; sobitusülesande lahendamine (pildi vastavus kirjeldusele); mudeli järgi dialoogi esitamine; rääkimine pild alusel; häälega lugemine; laulude ja luuletuste esitamine; lihtsa faktilise info leidmine tekstist; mudeli järgi kirjutamine; õpikusõnastiku kasutamine.	<u>Mina ja teised</u> – enese ja kaaslaste tutvustus ja kirjeldus, tervis, sport ja vaba aeg, sünnipäevad, sõbrad <u>Kodu ja lähiümbrus</u> – pereliikmete tutvustus ja kirjeldamine (nimi, vanus, sugu, välimus, elukutse) ja kodu asukoha ning kodu kirjeldus <u>Kodukoht Eesti</u> – Eesti riigi nimi, kodukoha ümbrust iseloomustav sõnavara (mets, meri, park jmt) <u>Igapäevaelu, õppimine ja töö</u> – igapäevatoimingud kodus ja koolis, sisseostude tegemine, töö ja ametid <u>Riigid ja nende kultuur</u> – vene keelt kõnelevate riikide sümbolid, pühad ja traditsioonid <u>Vaba aeg</u> – lemmiktegevused, reisimine, hobid

<i>ühildades omadussõna ja nimisõna.</i> <i>Tunneb arvsõnu 0-100.</i> <i>On omandanud esmased teadmised õpitava keelega seotud kultuuriruumist.</i> <i>Seab endale õpieesmärke ning hindab koostöös kaaslaste ja õpetajaga oma saavutusi.</i> <i>Töötab õpetaja juhendamisel iseseisvalt, paaris ja rühmas.</i>		
---	--	--

Keeleoskuste tase 6. klassi lõpus:

<i>Kuulamine</i>	<i>Lugemine</i>	<i>Rääkimine</i>	<i>Kirjutamine</i>
<i>A1.2</i>	<i>A1.2</i>	<i>A1.2</i>	<i>A1.2</i>

III KOOLIASTME VENE KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

Vene keele õppe- ja kasvatuseesmärkidena taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- tuleb teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades toime vene keelt emakeelena rääkiva kõnelejaga;
- saab õpitud temaatika piires aru lauseist ja sageli kasutatavatest väljendeist;
- mõistab õpitud temaatika piires olulist;
- kirjutab õpitud temaatika piires lühikesi tekste;
- hangib infot erinevatest võõrkeelsetest infoallikatest;
- on omandanud esmased teadmised õpitava keele maa kultuuriloost;
- teadvustab eakohaselt õpitava maa ja oma maa kultuuri erinevusi ning oskab neid arvestada;
- töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning vajaduse korral kohandab oma õpistrateegiat.

7. KLASS

<i>Õppesisu</i>	<i>Õppetegevused</i>	<i>Teemavaldkonnad</i>
<i>Mina ja teised: enese ja kaaslaste tutvustus (nimi, rahvus, sugu, vanus, elukoht jmt) ning välimuse kirjeldus (kasv, kehaehitus, juuste ja silmade värv jmt), iseloomu kirjeldus, ühised tegevused sõpradega (mis mulle ja mu sõpradele meeldib teha);</i> <i>Kodu ja lähiümbrus: pereliikmete ja tuttavate tutvustus (nimi) ning iseloomustus (amet, tegevusala, huvid); kodu asukoha lühikirjeldus (riik, linn/maakoha kirjeldus, aadress, korteri või maja iseloomustavad omadussõnad, vaatamisväärsused).</i> <i>Kodukoht Eesti: Eesti riigi nimi, asukoht, oma rahvus, keel; linna ja maad iseloomustav põhisõnavara ja eristav sõnavara (kus on parem elada ja miks); aastaaegade nimetused ja põhilised aastaaegade ilma kirjeldavad väljendid (hea/halb ilm, jmt).</i> <i>Igapäevane elu. Õppimine ja töö: päevakavajärgsed tegevused kodus (nt söögikorrad) ja koolis</i>	<i>1) eri liiki eakohaste dialoogide ja lühitekstide kuulamine ja lugemine;</i> <i>2) meedia- ja autentsete audiovisuaalsete materjalide kasutamine (nt lühikesed õppefilmid, õpetlikud multifilmid);</i> <i>3) lühiettekanded (nt pildikirjeldus, perekonna ja sugulaste tutvustamine, koolielust kõnelemine);</i> <i>4) rolli- ja suhtlusmängud; venekeelsed laulud ja luuletused</i>	<i>Väärtused ja kõlblus</i> <i>Kultuuriline identiteet</i> <i>Keskkond ja jätkusuutlik areng</i> <i>Elukestev õpe ja karjääri planeerimine</i> <i>Tervis ja ohutus.</i> <i>Teabekeskond</i> <i>Tehnoloogia ja innovatsioon</i> <i>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus</i>

<i>(kellaajad, õppeained, õppevahendid jmt).</i> <i>Vaba aeg: Tegevused vabal ajal. Huvid ja harrastused. Tegevused suvel ja sõpradega.</i> <i>Riigid ja nende kultuur: Õpitavat keelt kõneleva riigi tähtpäevad ja kombed, tuntumad sündmused. Eesti naaberriikide ning tuntumate maailmariikide nimed, keeled ja rahvad.</i>		
---	--	--

Keeleoskuste tase 7. klassi lõpus:

<i>Kuulamine</i>	<i>Lugemine</i>	<i>Rääkimine</i>	<i>Kirjutamine</i>
<i>A 1.2</i>	<i>A 1.2</i>	<i>A 1.2</i>	<i>A 1.2</i>

8. KLASS

<i>Õppesisu</i>	<i>Õppetegevused</i>	<i>Teemavaldkonnad</i>
<i>Mina ja teised: Enda riietuse kirjeldus (kus ja milliseid riideid kantakse, riiete ostmise). Suhted teistega (positiivsed ja negatiivsed iseloomuomadused suhtlemisel). Suhtlemisetikett.</i> <i>Kodu ja lähiümbrus: Rollid kodus ja väljaspool kodu. Suhted perekonnas. Igapäevased kodused tööd ja tegevused. Perekondlikud traditsioonid ja tähtpäevad.</i>	<i>1) õpitava maa ja oma maa kultuuriliste erinevuste teadvustamine ning nendega arvestada.</i> <i>2) loovuse arendamine nii suulises kui ka kirjalikus väljendusoskuses. Õpilast suunatakse võõrkeelt aktiivselt kasutama nii tunnis kui ka väljaspool tundi.</i> <i>3) töö tegemine iseseisvalt, paaris ja rühmas. Lugemisel pööratakse tähelepanu jätkuvalt häälendamisele,</i>	<i>Väärtused ja kõlblus</i> <i>Kultuuriline identiteet</i> <i>Keskkond ja jätkusuutlik areng</i> <i>Elukestev õpe ja karjääri planeerimine</i> <i>Tervis ja ohutus.</i> <i>Teabekeskond</i> <i>Tehnoloogia ja innovatsioon</i> <i>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus</i>

<i>Kodukoht Eesti: Eesti riik ja pealinn (tuntumad vaatamisväärsused, loodus, naaberriigid). Erinevad aastaajad ja ilm (põhjalikum ilmakirjeldus).</i> <i>Igapäevane elu. Õppimine ja töö: Kool ja tegevused koolis (mis rõõmustab ja kurvastab koolis). Tervislik eluviis ja tervislikud toitumisharjumused (sportimine, tervislikud toiduained jne).</i> <i>Vaba aeg: Sportimine (erinevad spordialad), muusika eelistused.</i> <i>Riigid ja nende kultuur: Venemaa sümboolika, kultuuritavad ja kombed (vene rahvusköök), suuremad linnad ning vaatamisväärsused (7 imelisemat vaatamisväärsust, reisisoovitused).</i>	<i>õigele intonatsioonile ja sobivale lugemistempole.</i> <i>4) lühikeste tavatekstide lugemine (nt isiklikud kirjad, postkaardid, sõnumid, kuulutused).</i> <i>5) koostatakse näidise järgi õpitud sõnavara piires lähiümbruse, ümberkaudsete inimeste ja enda iseloomustusi ning kirjeldusi. Õpilane kirjeldab suhteid perekonnas, rolle koolis, kodus ja väljaspool seda, perekondlikke traditsioone ja tähtpäevi, riietust.</i> <i>6) teadmisi omandamine erinevatest riikidest ja nende riikide kultuurist, tavadest ja kommetest, selle info edasiandmine (nt kodukoht Eesti ja Venemaa).</i> <i>7) kuulatakse õpiku audiomaterjali, vaadatakse katkendeid filmidest tuttavatel teemal.</i> <i>8) kaasõpilaste esitluste, ettekannete kuulamine, hinnangu andmine kaasõpilase ja enda tööle nt hindamismudeli alusel (vigade parandus, positiivne hinnang).</i> <i>9) rollimängud, kus õpilane kasutab mallide näitel dialoogides õpitud</i>	
---	---	--

	<i>lausekonstruktsioone, keelestruktuure. Iseseisvalt, paaris- ja rühmatööna kasutavad õpilased enda, lähedaste ja ümbruskonna kirjeldustes tuttavat sõnavara, õpivad andma hinnangut ja väljendama oma arvamust.</i>	
--	---	--

Keeleoskuste tase 8. klassi lõpus:

<i>Kuulamine</i>	<i>Lugemine</i>	<i>Rääkimine</i>	<i>Kirjutamine</i>
<i>A 2.1</i>	<i>A 2.1</i>	<i>A 2.1</i>	<i>A 2.1</i>

9. KLASS

<i>Õppesisu</i>	<i>Õppetegevused</i>	<i>Teemavaldkonnad</i>
<i>Mina ja teised: Enese ja kaaslaste tutvustus (välimuse ja iseloomu kirjeldamine, harrastused, eelistused ja eesmärgid); võimed, tugevused ja nõrkused (oskus võrrelda inimeste võimeid, tugevaid ja nõrku külgi ning selle kohta oma arvamust väljendada); inimestevahelised suhted, viisakusreeglid ja teistega arvestamine (oskus arutleda suhteid sõpradega, klassikaaslastega ja perega, oskus tänada, kutsuda, vabandada jne).</i> <i>Kodu ja lähiümbrus: Enda, sugulaste, sõprade, klassikaaslaste tutvustus ning iseloomustus (võrdlusastme oskus; tegevusalad, huvid); kodukoha vaatamisväärsused ja nende tutvustamine; perekondlikud sündmused ja tähtpäevad; ilm ja loodus.</i> <i>Riigid ja nende kultuur: Õpitava keele kultuuriruumi kuuluvad riigid</i>	<i>tekstide kuulamine, lugemine, tõlkimine ja ümberjutustamine; meedia- ja autentsete audiovisuaalsete materjalide kasutamine (nt. ajalehti, ajakirju, filme jne.); loovtööd (luuletused, kirjandid, kirjad, kuulutused, kutsed, postkaardid); suulised ettekanded; rolli- ja suhtlusmängud; iseseisev info otsimine võõrkeelsetest teatmeallikatest</i>	<i>Väärtused ja kõlblus</i> <i>Kultuuriline identiteet</i> <i>Keskkond ja jätkusuutlik areng</i> <i>Elukestev õpe ja karjääri planeerimine</i> <i>Tervis ja ohutus.</i> <i>Teabekeskond</i> <i>Tehnoloogia ja innovatsioon</i> <i>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus</i>

<i>ja nende lühiiseloostus, rahvad ja keeled, tuntud inimesed, laulud õpitavas keeles ja meedia ning huvitav info, kultuuriline mitmekesisus.</i> <i>Igapäevaelu, õppimine ja töö: Tervislik eluviis ja toitumine, suhtlemine teeninduses (põhjalikumalt), õpioskused ja harjumused, edasiõppimine ja kutsevalik, töökohad, tehnika meie elus.</i> <i>Vaba aeg: Kirjandus ja kunst, sport, erinevad meediavahendid ja reklaam. huvid (sport, filmid, raamatud, kollektsioneerimine, reisimine jmt); erinevad vaba aja veetmise viisid (üksi, sõprade, pereliikmetega jmt), eelistuste põhjendamine; erinevad spordialad, kirjanduse-, kunsti- ja muusikaliigid; erinevate kultuuride eripära mõistmine ja koosseksisteerimise aktsepteerimine/mõistmine; meediavahendid (ajakirjandus, raadio, televisioon, Internet) ja nende eakohased kasutamisevõimalused, meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud; erinevate reklaamtekstide mõistmine tarbija seisukohast.</i>	<i>(sõnaraamat, internet jne.);</i> <i>iseseisev dialoogide koostamine ja esitamine.</i>	
--	--	--

Õpitulemused 9. klassi lõpetajal:

Lause struktuur	<i>Lihtöeldis ja öeldistäide (nimisõna nim. käändes, määrsõna, isikuline asesõna).</i> <i>Küsimus где? ja vastus (määrsõnade здесь, тут, там kasutamine, предложный kääne).</i> <i>Öeldistäide (nimisõna творительный käändes).</i> <i>Küsimus куда? ja vastus (винительный kääne).</i> <i>Küsimus откуда? ja vastus (родительный kääne).</i> <i>Küsimused чей? чья? чьё? чью? ja vastused (possessiivsete asesõnade kasutamine, родительный kääne).</i>
------------------------	--

	<i>Küsimus когда? какого года? в каком году? ja vastused (nädalapäevad, kuud, kellaeg, aasta).</i>
Tegusõna	<i>I pöördkond (еть-, амь-, ять-lõpulised tegusõnad) ja II pöördkond (ить-lõpulised tegusõnad).</i> <i>Enesekohased tegusõnad ja nende pöördvormid (nt интересоваться, находится); tegusõnade просыпаться, причёсываться, заниматься, находится, мыться, умываться, одеваться, начинаться, кончаться pööramine.</i> <i>Verbirektsioon (кäänете каупа).</i> <i>Tingiv kõneviis ja selle vormi moodustamine.</i> <i>Käskiv kõneviis ja selle vormi moodustamine.</i>
Nimisõna	<i>Mees- ja naissoost sõnad, mille lõpus on –ь.</i> <i>Naissoost sõnad, mille lõpus on -ия (nt Эстония, история, гимназия).</i> <i>Kesksoost sõnad имя ja время; kesksoost sõnad, mille lõpus on -ие (nt задание).</i> <i>Üldsoost nimisõnad (nt сирота, коллега, умница). Käänete nimetused ja küsimused. Sageli kasutatavad käändumatud sõnad (nt евро, кино, метро, пальто, кофе).</i> <i>Käändkonnad; nimisõna käändelõpud ainsuses (I ja II käändkond).</i> <i>Родительный: kuuluvuse väljendamine (nt книга брата, отец Кристины); eituse sõnaga, koha tähistamine (küsimus откуда? ja vastus eessõnade из ja с abil).</i> <i>Предложный: sise- ja väliskoha tähistamine (küsimus где? ja vastus в ja на eessõnade abil).</i> <i>Винительный: sise- ja väliskoha tähistamine (küsimus куда? ja vastus eessõnade в ja на abil); otsese tegevuse objekti tähistamine (nt tegusõnadega видеть, читать, любить).</i> <i>Дательный: käändevormide kasutamine eessõnata; tegusõnadega желать, верить, помогать; kuid желать чего? Р.п.; верить во что? В.п.</i> <i>Творительный käändevormide kasutamine eessõnata.</i>
Omadussõna	<i>Omadussõnade käänamine ainsuses sõltuvalt sõna tüvest (tüve lõpuhäälik palataalne/mittepalataalne).</i> <i>Omadussõna võrdlusastmete moodustamine.</i> <i>Omadussõna lühivorm.</i>
Asesõna	<i>Omastavate asesõnade käänamine.</i> <i>Näitavad asesõnad ja nende käänamine</i>

<i>Arvsõna</i>	<i>Järgarvsõnad.</i>
<i>Abisõna</i>	<i>Eessõnade kasutamine kõikides käänetes.</i>
<i>Määrsõna ja sõnatuletus</i>	<i>Määrsõnade kasutamine. Määrsõnade moodustamine omadussõnadest.</i>
<i>Kiri ja hääldus</i>	<i>Sõnarõhu muutumine nimisõnade käänamisel. Sõnarõhu muutumine tegusõnade vormides.</i>

Keeleoskuste tase 9. klassi lõpus:

<i>Kuulamine</i>	<i>Lugemine</i>	<i>Rääkimine</i>	<i>Kirjutamine</i>
<i>A 2.2</i>	<i>A 2.2</i>	<i>A 2.2</i>	<i>A 2.2</i>

B-võõrkeel (saksa keel)

Saksa keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- suudab igapäevastes suhtlusolukordades toime tulla;
- huvitub võõrkeelte õppimisest ning nende kaudu silmaringi laiendamisest;
- omandab oskuse märgata ja väärtustada erinevate kultuuride eripära;
- tunneb võõrkeelte õppimise strateegiaid ning oskab neid iseseisvalt kasutada;
- huvitub õpitavat keelt kõnelevatest maadest ja nende kultuurist;
- oskab kasutada võõrkeelseid teatmeallikaid, et leida vajalikku infot.

II KOOLIASTME SAKSA KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

5. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppetegevused</i>	<i>Teemavaldkonnad</i>
• <i>Saab aru lihtsatest igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest.</i> • <i>Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning pöördumisi ning tunneb tähemärke.</i>	<i>Sõnale või fraasile reageerimine (nt käetõstmine, püstitõusmine, esemele või pildile osutamine);</i> <i>loetellu sobimatu sõna äratundmine;</i> <i>pildi täiendamine kuuldu põhjal;</i>	<i><u>Mina ja teised</u> – enese ja kaaslaste tutvustus (nimi, rahvus, sugu, vanus, elukoht), enesetunne, viisakusväljendid.</i> <i><u>Kodu ja lähiküla</u> – pereliikmete tutvustus (nimi, vanus, sugu, vanus) ja kodu asukoha ning kodu lühikirjeldus</i>

• Kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu, kooli) kirjeldamiseks. • Reageerib adekvaatselt väga lihtsatele küsimustele ja korraldustele. • On omandanud esmased teadmised õpitava keele maast; • Suhtub positiivselt võõrkeele õppimisesse; • Kasutab juhendamisel õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsat dialoogi.; • Oskab õpetaja juhendamisel töötada nii paaris kui ka rühmas.	tähelepanelikku kuulamist nõudvad mängud (nt bingo); laulude ja luuletuste kuulamine ning nende põhjal ülesande täitmine (nt ridade järjestamine, riimuvate sõnade leidmine); häälega lugemine; dialoogide, laulude ja luuletuste esitamine; rääkimine pildi alusel; ärakirja tegemine ja mudeli järgi kirjutamine.	<u>Igapäevaelu, õppimine ja töö</u> – tavalisemad päevatoimingud kodus ja koolis ja nende tegevustega seotud esemed/vahendid, numbrid, värvid, rõivad, toit <u>Vaba aeg</u> – lihtsamad tegevused ja eelistused
---	---	---

Keeleoskuste tase 5. klassi lõpus:

<i>Kuulamine</i>	<i>Lugemine</i>	<i>Rääkimine</i>	<i>Kirjutamine</i>
<i>A1.1</i>	<i>A1.1</i>	<i>A1.1</i>	<i>A1.1</i>

6. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppetegevused</i>	<i>Teemavaldkonnad</i>
• Saab aru igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest. • Kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu, kool) kirjeldamiseks. • Reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele. • On omandanud esmased teadmised õpitava keelega seotud kultuuriruumist. • Rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja –strateegiaid.	Kuuldu põhjal pildi joonistamine või täiendamine; sobitusülesande lahendamine (pildi vastavus kirjeldusele); mudeli järgi dialoogi esitamine; rääkimine pildi alusel; häälega lugemine; laulude ja luuletuste esitamine; lihtsa faktilise info leidmine tekstist; mudeli järgi kirjutamine; õpikusõnastiku kasutamine.	<u>Mina ja teised</u> – enese ja kaaslaste tutvustus ja kirjeldus, tervis, sport ja vaba aeg, sünnipäevad, sõbrad <u>Kodu ja lähiümbrus</u> – pereliikmete tutvustus ja kirjeldamine (nimi, vanus, sugu) ja kodu asukoha ning kodu kirjeldus <u>Kodukoht Eesti</u> – Eesti riigi nimi, sümbolid ja värvid. <u>Igapäevaelu, õppimine ja töö</u> – igapäevatoimingud kodus ja koolis, sisseostude tegemine.
• Seab endale õpieesmärke ning hindab koostöös kaaslaste ja õpetajaga oma saavutusi. • Töötab õpetaja juhendamisel iseseisvalt, paaris ja rühmas.		<u>Riigid ja nende kultuur</u> – saksa keelt kõnelevate riikide sümbolid, pühad ja traditsioonid <u>Vaba aeg</u> – lemmiktegevused, reisimine, hovid

Keeleoskuste tase 6. klassi lõpus:

<i>Kuulamine</i>	<i>Lugemine</i>	<i>Rääkimine</i>	<i>Kirjutamine</i>
A1.2	A1.2	A1.2	A1.2

Saksa keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- tuleb toime teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades saksa keelt emakeelena rääkiva kõnelejaga;
- saab õpitud temaatika piires aru lausetest ja sageli kasutatavatest väljenditest;
- mõistab õpitud temaatika piirides olulist;
- kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- hangib infot erinevatest võõrkeelsetest infoallika test;
- on omandanud esmased teadmised õpitava keele maa kultuuriloost;
- teadvustab eakohaselt õpitava maa ja oma maa kultu uri erinevusi ning oskab neid arvestada;
- töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi s eatud eesmärkide järgi ning vajaduse korral kohandab oma õpistrateegiaid.

III KOOLIASTME SAKSA KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

7. KLASS

<i>Õppesisu</i>	<i>Õppetegevused</i>	<i>Teemavaldkonnad</i>
• <i>Sõnajärg lauses: sõnajärg kõrvallause wenn, weil;</i> • <i>Lause: liitlause; kõrvallause; käskiv lause, küsilause moodustamine</i> • <i>Tegusõna pööramine: liht- ja täisminevik, abitegusõnad, modaal- ja enekohased tegusõnad;</i> • <i>Tegusõna: reegli- ja ebareeglipärased verbid; modaaltegusõnad; enesekohased tegusõnad, käskiv kõneviis; rektsioon</i> • <i>Nimisõna ja artikkel: liitnimisõnad, määrava ja umbmäärase artikli käänamine;</i> • <i>Omadussõna: omadussõna võrdlemine, käänamine</i> • <i>Asesõna: omastav ja isikuline asesõna;</i>	<i>Mudeli järgi lühijutu koostamine ja ettekandmine;</i> <i>mudeli järgi dialoogide koostamine ja esitamine;</i> <i>häälega õpetaja ja diktori (CD) järgi kordamine;</i> <i>mudeli järgi kirjutamine;</i> <i>visiitkaart, kirjasõbrale enda tutvustamine;</i> <i>sõnavara kinnistamine</i> <i>Online-harjutuste abil;</i> <i>koolisõnaraamatu kasutamine;</i>	<i>Mina ja teised: minu pere ja mina, tüüpiline tüdruk, tüüpiline poiss; võimed, tugevused ja nõrkused: mida oskan/suudan teha, milles olen tugev/nõrk (sama teiste kohta); iseloomu ja välimust kirjeldav sõnavara; kehaosad, kuidas olla terve, kergemad terviseprobleemid; suhted sõpradega.</i> <i>Kodu ja lähikümbus: minu kodu ja tuba – sõnavara (korter, maja, eri ruumid, oma tuba, sisustus jmt), koduümbrust kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt); sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas; elukoha kirjeldus (maja, tuba jmt); kodukoha vaatamisväärsuste tutvustamine, pere liikmete kodused tööd ja tegevused</i> <i>Kodukoht Eesti: ilm Eestis; Eesti lühikirjeldus (riigikord, naaberriigid jmt), põhiline sümboolika (lipp, rahvuslill ja, -lind jmt), põhilised tähtpäevad (jõulud, jaanipäev jmt) ja kultuuritavad (laulu- ja tantsupeod</i>

• Aega väljendavad eessõnad: im, zu • Kohta väljendavad eessõnad: eessõnad akkusatiivi ja daativiga • Muud eessõnad: eessõnad daatiivi ja akkusatiiviga, reksioon • Arvsõna: põhi- ja järgarvud • Sidesõnad: weil, denn • Siduvad määrsõnad deshalb • Sõnatuletus: nimi- ja tegusõnade tuletusliited	rühmatööd ja rollimängud; faktilise info leidmine tekstist; õpimapp (keelemapp), kuhu õpilane kogub oma tööd ja kirjalikud kokkulepped.	jmt); mõned tuntumad Eesti vaatamisväärsused Riigid ja nende kultuur: pere- ja riigipühad; õpitava keele riikide olulisemad sümbolid, põhilised tähtpäevad ja kombed; mõned tuntumad sündmused ja saavutused ja nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; õpitava keelega seotud kultuuriruumi kuuluvate riikide lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära jmt); Eesti naaberriigid ja tuntumate maailmariikide nimed, rahvused ja keeled. Igapäevaelu, õppimine ja töö: jälle koolis; seitsmendas klassis, laisad ja hoolsad õpilased; probleemid meie elus – kuidas aidata?; tee küsimine ja juhatamine (parem/vasak pool, otse jmt), transpordivahendid; koolitee ja koolipäeva kirjeldus; kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, tunniplaan, koolivaheajad; toiduained, tervislik toiduvalik, igapäevane hügieen; sisseostud ja suhtlemine teeninduses ja helistamine; tuntumad ametid, nendega seotud tegevused. Vaba aeg: vaheaeg; sporditähed ja fännid; huvid (sport, filmid, raamatud, kollektsioneerimine, reisimine jmt); erinevad vaba aja veetmise viisid (üksi, sõprade, pereliikmetega jmt).
--	--	--

8. KLASS

Õppesisu	Õppetegevused	Teemavaldkonnad
• Sõnajärg lauses: kõrvallause weil, dass; • Lause: liitlause um ...zu; kaudküsimused • Nimisõna ja artikkel: nimisõna käänamine; genitiiv, nimisõna artikkel ja sugu, nullartikkel • Omadussõna: käänamine; võrdlusastmed; • Tegusõna pööramine: olevikus, lihtminevikus, täis- ja enneminevikus, tulevikus • Tegusõna: tuletus, reksioon • Sõnatuletus: tegu- ja nimisõnade moodustamine; • Asesõna: isikulise ja omastava asesõna käänamine; • Aega väljendavad eessõnad: in, vor, seit, bis • Kohta väljendavad eessõnad: eessõnad akkusatiivi ja daativiga; wo? wohin? woher? • Muud eessõnad: genitiiviga, daativi ja akkusatiiviga • Arvsõna: põhi- ja järgarvsõnad, lihtmurrud, kellaag, arvsõnad mõõtühikutega • Sidesõnad: obwohl, weil, denn	Mudeli järgi lühijutu koostamine ja ettekandmine; mudeli järgi dialoogide koostamine ja esitamine; häälega õpetaja ja diktori (CD) järgi kordamine; mudeli järgi kirjutamine; visiitkaart, kirjasõbrale enda tutvustamine; sõnavara kinnistamine Online-harjutuste abil; koolisõnaraamat u kasutamine; rühmatööd ja rollimängud; faktilise info leidmine tekstist; õpimapp (keelemapp), kuhu õpilane kogub oma tööd ja kirjalikud kokkulepped.	<u>Mina ja teised</u>: võimed, tugevused ja nõrkused: mida oskan/suudan teha, milles olen tugev/nõrk (sama teiste kohta); mina ja mu kaaslased, isiksused; sõbrad <u>Kodu ja lähikümbus</u>: kodu/elukoha sõnavara (korter, maja, eriruumid, oma tuba, sisustus jmt), koduümbrust kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt); sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas; elukoha kirjeldus (maja, tuba jmt); kodukoha vaatamisväärsuste tutvustamine, pereliikmete kodused tööd ja tegevused; keskkonnakaitse <u>Kodukoht Eesti</u>: kirjasõbra võõrustamine, Eesti tutvustamine; loodusrikkused, Eesti lühikirjeldus (riigikord, naaberriigid jmt), põhiline sümboolika (lipp, rahvuslill ja, -lind jmt), põhilised tähtpäevad (joulud, jaanipäev jmt) ja kultuuritavad (laulu- ja tantsupeod jmt); mõned tuntumad Eesti vaatamisväärsused; linna- ja maaelu kirjeldav sõnavara; loodusrikkused <u>Riigid ja nende kultuur</u>: Saksamaa maiskonnalugu; rahvused, keeled; õpitava keele riikide olulisemad sümbolid, põhilised tähtpä evad ja kombed; mõned tuntumad sündmused ja saavutused ja nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; õpitava keelega seotud kultuuriruumi kuuluvate riikide lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära jmt); Eesti naaberriigid ja tuntumate maailmariikide nimed, rahvused ja keeled. <u>Igapäevaelu, õppimine ja töö</u>: reisimine; tee küsimine ja juhataamine

• <i>Siduvad määrsõnad: deshalb, trotzdem</i>	(parem/vasak pool, otse jmt), transpordivahendid; suhtlemine teeninduses; vanasti ja tänapäeval <u>Vaba aeg</u>: reisimine; liiklusvahendid; rattasport, ohutus ja esmaabi; huvid (teater, kino); eelistuste põhjendamine; erinevate kultuuride eripära mõistmine ja kooseksisteerimise aktsepteerimine/mõistmine; meediavahendid (Internet) ja nende eakohased kasutamisevõimalused, meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud
---	--

9. KLASS

Õppesisu	Õppetegevused	Teemavaldkonnad
• <i>Sõnajärg lauses: Aja- ja kohamääruste järjestus lauses</i> • <i>Lause: relatiivlause, kõrvallause alistavate sidesõnadega weil, dass, wenn</i> • <i>Nimisõna ja artikkel: käänamine määrava ja umbmäärase artikliga; anglitsismid,</i> • <i>Omadussõna: omadussõna täendina</i> • <i>Tegusõna: pööramine; tingiv ja käskiv kõneviis, umbisikuline tegumood, modaalteguõnad; enesekohased tegusõnad; tegusõnade rektsioon</i> • <i>Sõnatuletus: omadus- ja tegusõnast nimisõna moodustamine;</i> • <i>Asesõna: siduv asesõna, umbmäärane asesõna man; küsiv asesõna welcher/es/e, was für ein/e (Nominativ,</i>	eri liiki autentsete eakohaste tekstide (sh meediatekstide) kuulamine ja lugemine; adapteeritud eakohaste tekstide iseseisev lugemine; mudelkirjutamine (nt sõnumid, postkaardid, lühikesed kirjad); loovtööd (nt luuletused, isiklikud kirjad, kuulutused, lühivõttead, kokkuvõtted lühikirjand);	MINA JA TEISED: isiksused; inimesed minu ümber; tüdrukute sõprus; esimene kohtumine; suhtlemine; võimed, tugevused ja nõrkused; iseloomu ja välimust kirjeldav sõnavara; suhted sõprade ja lähikondlastega: tunded, sõprus- ja armastussuhted ja nendega seonduvad probleemid. KODU JA LÄHIÜMBRUS: maa- ja linnaelu; kodukoha vaatamisväärsused; sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas, koduümbrust kirjeldav sõnavara; elukoha kirjeldus (maja, tuba jmt); kodukoha vaatamisväärsuste tutvustamine, pereliikmete kodused tööd ja tegevused KODUKOHT EESTI: kodukoht Eesti; Tere tulemast Eestisse ja Tallinna; kirjad puhkuselt; Eesti lühikirjeldus (riigikord, naaberriigid jmt), põhiline sümbolika (lipp, rahvuslill ja -lind, põhilised tähtpäevad (jõulud, jaanipäev jmt) ja kultuuritavad (laulu- ja tantsupeod jmt); mõned tuntumad Eesti vaatamisväärsused; linna- ja maaelu kirjeldav sõnavara; ilmastikunähtused;

<i>Akkusativ); umbisikuline asesõna es; näitav asesõna: dieser</i> • <i>Aega väljendavad eessõnad: in, seit, von ..bis, ab</i> • <i>Kohta väljendavad eessõnad: daatiivi ja akusatiiviga</i> • <i>Muud eessõnad: genitiivi, daatiivi ja akusatiiviga</i> • <i>Arvsõna: põhi- ja järgarvsõnad, kellaag,</i> • <i>Sidesõnad obwohl, weil, denn</i> • <i>Siduvad määrsõnad: deshalb</i>	<i>projektitööd (nt seinalehe koostamine);</i> <i>rolli- ja suhtlusmängud;</i> <i>lühiettekanded (nt pildikirjeldus, hobide tutvustamine, projektitööde kokkuvõtte);</i> <i>info otsimine erinevatest võõrkeelsetest allikatest (nt teatmeteosed, Internet);</i> <i>sõnaraamatu kasutamine;</i> <i>keelekeskkonna õppeülesanded (nt liikumine juhiste järgi, õpitava võõrkeele kodumaal toodetud kaubad poes, autod linnas, firmanimetused)</i>	<i>käitumine ja tegevused looduses eri aastaaegadel; loodusrikkused ja nende hoidmine linnas ja maal</i> <i>RIIGID JA NENDE KULTUUR:</i> <i>saksakeelsete riikide olulisemad sümbolid, põhilised tähtpäevad ja kombed; mõned tuntumad sündmused ja saavutused ja nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; õpitava keelega seotud kultuuriruumi kuuluvate riikide lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära j mt); Eesti naaberriigid ja tuntumate maailmariikide nimed, rahvused ja keeled.</i> <i>IGAPÄEVAELU. ÕPPIMINE JA TÖÖ:</i> <i>õppima õppimine; tulevikuplaanid; elukutsed; hovid; edasiõppe võimalused (koolitüübid); koolipäeva kirjeldus; kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, tunniplaan, koolivaheajad; toiduained, tervislik toiduvalik, igapäevane hügieen; sisseostud ja suhtlemine teeninduses; tee küsimine ja juhatamine (parem/vasak pool, otse jmt), transpordivahendid; koolitee.</i> <i>VABA AEG:</i> <i>huvid (sport, filmid, raamatud, kollektsioneerimine, reisimine jmt); erinevad vaba aja veetmise viisid (üksi, sõprade, pereliikmetega), eelistuste põhjendamine; erinevad spordialad, kirjanduse-, kunsti- ja muusikaliigid; erinevate kultuuride eripära mõistmine ja kooseksisteerimise aktsepteerimine/mõistmine; meediavahendid (ajakirjandus, raadio, televisioon, Internet) ja nende eakohased kasutamisevõimalused, meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud; erinevate reklaamtekstide mõistmine tarbija seisukohast.</i>
--	---	--

Keeleoskuste tase 9. klassi lõpus:

<i>Kuulamine</i>	<i>Lugemine</i>	<i>Rääkimine</i>	<i>Kirjutamine</i>
A.2.2	A.2.2	A.2.2	A.2.2

Eesti keel teise keelena (E2)

II KOOLIASTE

Eesti keele kui teise keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- suhtleb eesti keelt emakeelena kõnelejatega igapäevastes suhtlusolukordades ning kasutab sobivaid õpitud keelendeid;
- saab õpitud temaatika piires aru lihtsatest tekstidest;
- mõistab olulist õpitud temaatika piires;
- kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- teadvustab eesti kultuuri ja teiste maade kultuuride erinevusi ning oskab neid arvestada;
- kasutab eestikeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatuid, internetti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades ja õppeainetes;
- rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid;
- töötab õpetaja täpsustavate juhiste järgi iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- seab endale õpieesmärke ning oskab koostöös kaaslaste ja õpetajaga hinnata oma saavutusi.

ALATEEMAD

Mina ja teised. Suhtlemine pereliikmete ja kaaslastega; viisakusväljendid.

Kodu ja lähiümbrus. Elu linnas ja maal; kodu kirjeldamine; avalikud kohad; lemmikloomad; töövahendid ja kohustused kodus; rõõmsad ja kurvad sündmused peres.

Kodukoht Eesti. Eesti geograafiline asukoht; ilm; riigi- ja rahvussümboolika; riigipühad ja riiklikud tähtpäevad; üldrahvalikud sündmused.

Riigid ja nende kultuur. Euroopa riigid; pealinnad, põhirahvused, keel, kultuuritavad, huvipakkuvad paigad, muuseumid; eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad.

Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Avalikud asutused; turvaline liiklemine; tee küsimine ja juhatamine; päeva planeerimine; ametid ja töökohad.

Vaba aeg. Kooliväline tegevus; huvid; laagrid; lugemiseelistused; perepuhkus; aastaajad ja puhkus; spordialad ja sportlikud tegevused.

Keeleoskuste hea tase 6. klassi lõpus:

<i>Kuulamine</i>	<i>Lugemine</i>	<i>Rääkimine</i>	<i>Kirjutamine</i>
<i>A2.2</i>	<i>A2.2</i>	<i>A2.2</i>	<i>A2.2</i>

Osaoskuste õpitulemused esitatakse lõpposas.

II KOOLIASTME ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

4. KLASS

Eesti keele kui teise keele **õppe- ja kasvatuseesmärgidena** taotleb kool, et 4. klassi lõpetaja:

- suhtleb eesti keelt emakeelena kõnelejatega igapäevastes suhtlusolukordades: kodu, pood, kohvik ning kasutab sobivaid õpitud keelendeid;
- saab õpitud temaatika piires aru lihtsatest tekstidest;
- mõistab olulist igapäevases suhtlemises, oma kodu ja selle seost ümbritseva maailmaga õpitud temaatika piires;
- kirjutab kirjeldust, päevaplaani, kutset ja poenimekirja õpitud temaatika piires;
- teadvustab eesti kultuuri (geograafiline asend, keel, sümboolika, traditsioonid) maailma kultuurimaastikul;
- kasutab eestikeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatuid, internetti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades ja õppeainetes;
- rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid;
- töötab õpetaja täpsustavate juhiste järgi iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- seab endale õpieesmärgid ning oskab koostöös kaaslaste ja õpetajaga hinnata oma saavutusi.

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu ja -tegevus</i>
<i>MINA JA TEISED - suhtlemine pereliikmete ja kaaslastega, viisakusväljendid</i>	
• <i>Kasutab suhtlusolukordades sobivaid viisakusväljendeid.</i> • <i>Mõistab lihtsaid vestlusi ning vestleb pereliikmete ja kaaslastega.</i> • <i>Räägib oma perest.</i>	<i>Viisakusväljendite kasutamine.</i> <i>Suhtlemine pereliikmete ja kaaslastega. Enda perest rääkimine ning inimeste kirjeldamine.</i> <i>Asesõnad (ma, sa...; minu, sinu...), olevik (olen, oled...; elan, elad...; ei ole, ei ela...), küsisõnad (Kus? Mis?).</i>

• Täidab ülesandeid kuuldu ja loetu põhjal. • Kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste ning leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest.	
KODU JA LÄHIÜMBRUS – kodu kirjeldamine, lemmikloomad	
• Kirjeldab oma kodu. • Kirjutab näidise järgi enda kodu aadressi. • Kirjeldab oma lemmiklooma. • Täidab ülesandeid kuuldu ja loetu põhjal. • Kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste ning leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest.	Asesõnad (mul, sul...; mulle, sulle...), numbrid (üks, üksteist...), palved, käsud. Vanus (kuueaastane, kuus aastat vana), kellaaeg (pärast, läbi), tegusõnavormid –ma/-da (mängima, mängida), tagasõnad (all, peal, ees, taga, ääres, lähedal). Kaks minevikku (ma elasin, ma olen elanud), tegusõna (pidama), -ki, -gi (vendki, sõbergi). Sünnipäeva-/küllakutse koostamine.
KODUKOHT EESTI – Eesti geograafiline asukoht, ilm, riigi- ja rahvussümboolika, riigipühad ja riiklikud tähtpäevad, üldrahvalikud sündmused	
• Kirjeldab Eesti asukohta, tutvub Eesti linnade, maakondade ja saartega. • Kirjeldab õpitud Eesti linna ja saari. • Kirjeldab Eesti loodust erinevatel aastaaegadel. • Tutvub Eesti riigi- ja rahvussümboolikaga ning kirjeldab neid. • Tutvub Eesti riigipühade ja riiklike tähtpäevadega ning kirjeldab neid. • Tutvub eesti toitudega.	Küsisõnad (Kus? Mis?). Tegusõna vormid –ma/-da (sõitma, sõita), komad. Aastaaegade nimetused, kuud.

• Täidab ülesandeid kuuldu ja loetu põhjal. • Kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste ning leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest.	
RIIGID JA NENDE KULTUUR – Euroopa riigid, pealinnad, põhirahvused, keel, kultuuritavad	
• Nimetab Eesti naaberriike. • Nimetab riike Euroopas ning nende rahvusi, pealinnu ja keeli ning kirjeldab nende kultuuritavasid. • Tutvub erinevate maade kultuuridega, mõistab kultuuride erinevusi ja mõtteviiside mitmekesisust ning väärtustab neid. • Täidab ülesandeid kuuldu ja loetu põhjal. • Kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste ning leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest.	Küsisõnad (Kus? Kust?), suur ja väike algustäht, riik ja rahvus (Eesti ja eestlane)
IGAPÄEVAELU. ÕPPIMINE JA TÖÖ – avalikud asutused, päeva plaanimine, ametid ja töökohad	
• Nimetab täistunde ning kasutab mõisteid: veerand, pool, kolmveerand. • Nimetab nädalapäevaseid. • Koostab ja kirjeldab oma päevaplaani.	Kellaaeg (veerand, pool, kolmveerand), küsisõnad (Kuhu? Kus? Kust? Kellega? Millega? Millal?), tegusõnad (minema, tulema, sõitma). Minevik (käisin, olin), küsisõnad (Mida? Kellela? Milleta?), eessõnad (ilma, kuni). Hommikusöök (erinevad toidud ja toiduained), köök (lauanõud, köögitehnika...)

• Nimetab erinevaid hommikusöögi toite ja toiduaineid ning toidukaupu. • Nimetab erinevaid transpordivahendeid. • Nimetab õpitud ameteid. • Täidab ülesandeid kuuldu ja loetu põhjal. • Kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste ning leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest (sõiduplaan).	<i>Kuupäevad, tegusõnad (oskama, saama, võima, algama, lõppema, alustama, lõpetama, hakkama), küsisõnad (Kellena? Kelleks?).</i> <i>Rollimäng (tööintervjuu, poeskäik, kohviku külastamine), töökuulutuste lugemine. Poenimekirja kirjutamine.</i> <i>Omadussõna võrdlemine (suurem, kõige suurem...), ainsuse ja mitmuse omastav (kaks õuna, palju õunu, ära/ärge).</i> <i>Nimetava, omastava, osastava kasutamine; mitmuse osastava lõpud (vähe linde, palju autosid), soovimine (ma võtaksin).</i>
VABA AEG – kooliväline tegevus, huvid, laagrid, perepuhkus, aastaajad ja puhkus, spordialad ja sportlikud tegevused	
• Nimetab erinevaid huve ja hobisid. • Kirjeldab enda ja oma pere huve ja hobisid. • Täidab ülesandeid kuuldu ja loetu põhjal. • Kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste ning leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest.	<i>Asesõna osastav kääne (mind, sind...), küsisõnad (Millal? Kuhu?), minu/oma.</i>

5. KLASS

Eesti keele kui teise keele **õppe- ja kasvatuseesmärgidena** taotleb kool, et 5. klassi lõpetaja:

- suhtleb eesti keelt emakeelena kõnelejatega igapäevastes suhtlusolukordades: tänav, teenindusasutused ning kasutab sobivaid õpitud keelendeid;
- saab õpitud temaatika piires aru lihtsatest tekstidest: dialoog, kirjeldus, teabetekst;
- mõistab olulist igapäevases suhtlemises, oma kodu ja selle seost ümbritseva maailmaga õpitud temaatika piires;
- kirjutab kirjeldust, päevaplaani, kutset, poenimekirja ja lühiteksti õpitud temaatika piires;
- teadvustab eesti kultuuri (geograafiline asend, keel, sümboolika, traditsioonid, tähtpäevad, üldrahvalikud sündmused) maailma kultuurimaastikul;
- kasutab eestikeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatuid, internetti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades ja õppeainetes;

- rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid;
- töötab õpetaja täpsustavate juhiste järgi iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- seab endale õpieesmärged ning oskab koostöös kaaslaste ja õpetajaga hinnata oma saavutusi.

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu ja -tegevus</i>
<i>MINA JA TEISED - suhtlemine pereliikmetega ja kaaslastega, viisakusväljendid</i>	
• Kirjeldab oma sõpra. • Kirjutab näidise järgi teate. • Täidab ülesandeid kuuldu ja loetu põhjal. • Kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste ning leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest.	Küsisõnad (Millal? Kuidas?)
<i>KODUKOHT EESTI – riigi- ja rahvussümboolika, riigipühad ja riiklikud tähtpäevad, üldrahvalikud sündmused</i>	
• Tutvub Eesti kultuuriga ja kirjeldab seda. • Kirjeldab Eesti riigi- ja rahvussümboolikat. • Teeb lühiettekande ühest Eesti riigipühast või riiklikust tähtpäevast. • Täidab ülesandeid kuuldu ja loetu põhjal. • Kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste ning leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest.	Lühiettekande kirjutamine, info otsimine erinevatest allikatest.
<i>IGAPÄEVAELU. ÕPPIMINE JA TÖÖ – turvaline liiklemine, tee küsimine ja juhatamine, avalikud asutused</i>	
• Juhatab teed õpitud väljendeid kasutades ning julgeb teed küsida. • Kirjeldab turvalist liiklemist tänaval. • Räägib õpitud temaatika piires etteantud lauseid ja väljendeid kasutades. • Loeb tekste ja skeeme. • Loeb, mõistab ja koostab dialooge õpitud temaatika piires. • Täidab erinevaid dokumente (registreerimiskaart, ankeet jms). • Nimetab erinevaid riideesemeid, kontoritarbeid ja kodutehnikat. • Kirjeldab inimese tervist. • Koostab enda nädalaplaani. • Nimetab erinevaid ameteid ning kirjeldab neid. • Kirjeldab tervislikku eluviisi.	Küsisõnad (Kuhu? Kus? Kust?). Rollimäng: tee küsimine ja juhatamine. Küsisõnad (Kelleks? Kui kauaks? Mis ajaks?), lühendid. Rollimäng: pangas, postkontoris, juuksuris, kaubamajas. Selga/jalga/kätte panema, asesõnad (niisugune, selline, samasugune). Küsisõnad (Kuidas? Milleni? Mis ajani?), tegusõna vormid –ma/-mas/-mast (ujuma, ujumas, ujumast). Asesõnad (see, need, kõik, keegi, miski, ükski, mõni, kõik), tegusõna vormid –tud/-dud (õpitud sõna, kuulnud laul). Aastaarvud (Mis aastal? Mis sajandil?). Võõrsõnad.

• Täidab ülesandeid kuuldu ja loetu põhjal. • Kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste ning leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest.	
VABA AEG –perepuhkus, aastaajad ja puhkus, spordialad ja sportlikud tegevused	
• Räägib õpitud temaatika piires etteantud lauseid ja väljendeid kasutades. • Loeb, mõistab ja koostab dialooge õpitud temaatika piires. • Teeb lühiettekande ühest Eesti reisisihist. • Täidab ülesandeid kuuldu ja loetu põhjal. • Kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste ning leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest.	Tegusõna põhivormid, umbisikuline tegumood (ujutakse, ei ujuta, ujuti, ei ujutud). Rollimäng: hotellis, reisibüroos. Nimisõnad (mägi-mäe, tuba-toa...), käändelõpud.

6. KLASS

Eesti keele kui teise keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- suhtleb eesti keelt emakeelena kõnelejatega igapäevastes suhtlusolukordades: kodu, kool, tänav, teenindus-, ametiasutused ning kasutab sobivaid õpitud keelendeid;
- saab õpitud temaatika piires aru lihtsatest tekstidest: dialoog, kirjeldus, luule, loomejutt, mõistujutt, teabetekst;
- mõistab käitumisnorme, suhtlusetiketti, oma osa ühiskonnas, looduseaduspärasusi õpitud temaatika piires;
- kirjutab lühikesi tekste koolist, klassist, dialooge poes ja juuksuri juures käimisest, sportimisest, erinevatest riikidest paberkandjal ja elektrooniliselt;
- teadvustab eesti kultuuri ja teiste maade kultuuride erinevusi ning oskab neid arvestada;
- kasutab eestikeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatuid, interneti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades ja õppeainetes;
- rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid õpiülesannete lahendamisel ja igapäeva eluolus;
- töötab õpetaja täpsustavate juhiste ja etteantud algallikate järgi iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- oskab leida vajaliku erinevatest infoallikatest (õpik, teatmeteos, internet jne);
- seab endale õpieesmärged ning oskab koostöös kaaslase ja õpetajaga hinnata enda ja kaasõpilaste saavutusi.

Õpitulemused	Õppesisu ja -tegevus
MINA JA TEISED	
• räägib suhtlussituatsioonidest pereliikmete ja kaaslastega kasutades viisakusväljendeid; • arutleb sõprussuhete ja viisaka käitumise reeglite üle; • tutvustab pinginaabrit ja sõpra; • jutustab oma lemmikloomast;	Küsisõnad (Millal? Kuidas?) Suhtlemine pereliikmete ja kaaslastega Viisakusväljendid Erinevate inimeste ja loomade kirjeldamine

• loeb ja koostab iseloomustust; • koostab ja esitab dialooge ühistest tegevustest; • kirjutab pereliikme või/ja kaaslase kirjeldust, • iseloomustust; • kuulab ja mõistab eakohase sõnavaraga tekste ja täidab ülesandeid.	<i>Töö paarides ja grupis</i>
KODU JA LÄHIÜMBRUS	
• räägib oma kodust ja koduümbrusest; • võrdleb elu linnas ja maal; • loeb ja kirjeldab oma kodukoha olulisi objekte ja vaatamisväärsusi; • teab ja kirjeldab nii suuliselt kui ka kirjalikult, kuidas hoidvalt ja säästlikult suhtuda keskkonda; • loeb, teadvustab ja kirjeldab oma kodukoha loodust ja kultuuri sarnasusi ning erinevusi teiste piirkondadega ning oskab neid arvestada; • kirjutab paberkanjal ja elektrooniliselt kutset ja kirju; • koostab teavet ja reklaami; • kuulab ja mõistab eakohase sõnavaraga tekste ja täidab ülesandeid.	<i>Elu linnas ja maal</i> <i>Kodu kirjeldamine</i> <i>Avalikud kohad</i> <i>Lemmikloomad</i> <i>Töövahendid ning kohustused kodus</i> <i>Rõõmsad ja kurvad sündmused peres.</i>
KODUKOHT EESTI	
• räägib riigi geograafilisest asukohast ; • jutustab riigipühadest, tähtpäevadest ja üldrahvalikest sündmustest; • loeb ja teab tähtsaid ja tuntumaid Eesti riigitegelasi; • kirjeldab nii suuliselt kui ka kirjalikult Eesti loodust ja inimeste tegevusi erinevatel aastaaegadel, loodusnähtused, taimestikku ja loomastikku; • kirjutab ja esitab kodumaast ettekande (sümboolika, loodus, rahvakalendri tähtpäevad, riiklikud pühad, traditsioonid); • kuulab ja mõistab eakohase sõnavaraga tekste ja täidab ülesandeid	<i>Eesti geograafiline asukoh</i> <i>Ilm</i> <i>Riigi- ja rahvussümboolika</i> <i>Riigipühad ja riiklikud tähtpäevad</i> <i>Üldrahvalikud sündmused.</i>
RIIGID JA NENDE KULTUUR	
• räägib Euroopa riikidest; • teab ja nimetab Euroopa riikide pealinnu, rahvastikku ja keelt; • loeb ja teab Eesti haldusjaotust, maakondade sümboolikat ja eripära;	<i>Euroopa riigi, pealinnad, põhirahvused</i> <i>Keel, kultuuritavad</i> <i>Huvipakkuvad paigad, muuseumid</i>

• arutleb ja teadvustab eakohaselt õpitava naabermaa ning oma maa kultuuri sarnasusi ja erinevusi ning oskab neid arvestada; • loeb ja oskab määratleda Eestit Euroopa Liidu ühises peres; • arutleb aktuaalsetel ühiskondlikel teemadel (kultuur, majandus, poliitika). • kirjutab lühikesi tekste Eesti naaberriikidest; • kuulab ja mõistab eakohase sõnavaraga tekste ja täidab ülesandeid.	<i>Eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad.</i>
IGAPÄEVAELU. ÕPPIMINE JA TÖÖ	
• räägib isiklikest kogemustest erinevate ametiasutustes; • räägib ja analüüsib suhteid klassikaaslastega; • uurib ja teadvustab kooli vägivalda, pakub lahendusi; • loeb ja teab lapse õigusi ja kohustusi; • teab ja vestleb elukutsetest ja ametitest; • kirjutab lühikesi tekste koolist, klassist, dialooge poes ja juuksuri juures käimisest, sportimisest; • koostab päeva-ja nädalaplaani, skeemi tervislikust toitumisest; • koostab kooli rõõmude-murede edetabeli; • kuulab ja mõistab eakohase sõnavaraga tekste ja täidab ülesandeid.	<i>Avalikud asutused</i> <i>Turvaline liiklemine</i> <i>Tee küsimine ja juhatamine</i> <i>Päevava planeerimine, päevakava</i> <i>Ametid ja töökohad.</i>
VABA AEG	
• räägib vaba aja veetmise võimalustest; • mõistab ja jutustab aktiivse puhkuse olulisusest; • loeb ja väärtustab sportlikke eluviise; • kirjutab ja jutustab muusikast, teatrist, erinevatest spordialadest ja hobidest; • oskab planeerida oma tööd ja puhkust ning kirjutada sellest; • kuulab ja oskab arvestada kaaslaste ja pereliikmete soovidega. • kuulab ja mõistab eakohase sõnavaraga tekste ja täidab ülesandeid.	<i>Kooliväline tegevus</i> <i>Huvid, hobid, kogumine, laagrid</i> <i>Lugemiseelistused</i> <i>Perepuhkus, reisimine, aastaajad ja puhkus</i> <i>Spordialad ning sportlikud tegevused, trennid.</i>

KEELEOSKUSTASEMETE KIRJELDUSED

<i>KUULAMINE</i>	<i>LUGEMINE</i>	<i>RÄÄKIMINE</i>	<i>KIRJUTAMINE</i>	<i>GRAMMATIK A</i>
<i>A1.1</i>				
<i>Tunneb väga aeglaselt ja selgelt sõnad, fraasid; arusaamist toetab pildimaterjal. Reageerib pöördumistele adekvaatselt (nt tervitused, tööjuhised). Tunneb rahvusvaheliselt kasutatavaid lühenditeid.</i> <i>hääldusega sõnu (nt hamburger, film, takso, kohv).</i>	<i>Tunneb õpitava keele tähekirjeid.</i> <i>Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad (sh rahvusvaheliselt kasutatavad) ja fraasid.</i> <i>Loeb sõnu, fraase ja lauseid õpitud sõnavara ulatuses; arusaamist võib toetada pildimaterjal.</i>	<i>Oskab vastata väga lihtsatele küsimustele ning esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires.</i> <i>Vajab vestlemisel kaaslase abi, võib toetuda emakeelele ja žestidele.</i>	<i>Tunneb õpitava keele kirjatähti, valdab kirjutamist, oskab õpitud fraase ja lauseid ümber kirjutada (ärapärase).</i> <i>Oskab kirjutada isikuandmeid (nt vihkude peale).</i> <i>Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel.</i>	
<i>A1.2</i>				
<i>Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest.</i> <i>Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning pöördumisi.</i> <i>Vajab kordamist, osutamist, piltlikustamist vms.</i>	<i>Loeb lühikesi lihtsaid tekste (nt ürituste kavade, postkaardid, meilid, kuulutused, sildid, teeviidad, lühiankeedid, - küsimustikud, - teated, -sõnumid) ja leiab neist vajaliku faktiinfo.</i> <i>Saab aru lihtsatest kirjalikest tööjuhustest.</i> <i>Lugemise tempo on väga aeglane, teksti mõistmiseks võib vaja minna korduvat lugemist.</i> <i>Tekstist arusaamiseks oskab kasutada õpiku sõnastikku.</i>	<i>Oskab lühidalt tutvustada iseennast ja oma ümbrust.</i> <i>Saab hakkama õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsate dialoogidega; vajab vestluskaaslase abi.</i> <i>Hääldusvead võivad põhjustada arusaamatusi.</i> <i>Kõnes esineb kordusi, katkestusi ja pause.</i>	<i>Oskab lühidalt kirjutada iseendast ja teisest inimesest.</i> <i>Oskab täita lihtsat küsimustikku.</i> <i>Tunneb õpitud sõnavara õigekirja.</i> <i>Kasutab lause alguses suurtähte ja lause lõpus õiget kirjavahemärki.</i>	<i>Kasutab üksikuid õpitud tarindeid ja lausemalle, kuid neis tuleb ette vigu.</i>

A2.1				
<i>Mõistab lihtsaid vestlusi ning lühikeste jutustuste, teadete ja sõnumite sisu, kui need on talle tuttavalt teemal, seotud igapäevaste tegevustega ning esitatud aeglaselt ja selgelt.</i> <i>Vajab kordamist ja selget hääldust.</i>	<i>Loeb üldkasutatava sõnavara lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid); leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest.</i>	<i>Oskab lühidalt kirjeldada lähiümbrust, igapäevaseid toiminguid ja inimesi.</i> <i>Kasutab põhisõnavara ja käibefraase, lihtsamaid grammatilisi konstruktsioone ning lausemalle.</i>	<i>Koostab õpitud sõnavara piires lähiümbruse ja inimeste kirjeldusi.</i> <i>Kirjutab lihtsaid teateid igapäevaeluga seotud tegevustest (nt postkaart, kutse); koostab lühisõnumeid.</i>	
	<i>Lugemise tempo on aeglane.</i> <i>Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku.</i>	<i>Suudab alustada ja lõpetada lühivestlust, kuid ei suuda seda juhtida.</i> <i>Kõne on takerdunud, esineb hääldusvigu.</i>	<i>Oskab kasutada sidesõnu ja, ning jt.</i> <i>Oskab näidise järgi koostada lühikesi tekste, abivahendina kasutab õpiku- või koolisõnastikku.</i>	

A2.2

<i>Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot.</i> <i>Saab aru olmesfääris kuulnud üldkeelse suhtluse sisust (nt poes, bussis, hotellis, piletilevis).</i> <i>Vajab sageli kuuldu täpsustamist.</i>	<i>Loeb lihtsaid tavatekste (nt reklaamid, menüüid, ajakavad, ohuhoiatused) tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisalduvast infost.</i> <i>Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.</i>	<i>Oskab rääkida oma huvidest ja tegevustest.</i> <i>Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega.</i> <i>Oskab väljendada oma suhtumist ja eelistusi.</i> <i>Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemadel, kuid võib vajada abi.</i> <i>Kasutab õpitud põhisõnavara ja lausemalle valdavalt õigesti; spontaanses kõnes on vigu.</i> <i>Kõne on arusaadav, kuigi esineb hääldusvigu ja sõnade otsimist.</i>	<i>Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesi oma kogemustest ja ümbritsevast.</i> <i>Koostab lihtsaid isiklikke kirju.</i> <i>Oskab kasutada sidesõnu aga, sest, et jt.</i> <i>Rakendab õpitud õigekirjareegleid (nt algustähe ortograafia, kirjavahemärgid).</i>	<i>Kasutab õigesti mõningaid lihtsaid tarindeid, teeb sageli vigu grammatika põhivaras (nt ajab segi ajavormid või eksib aluse ja öeldise ühildumisel); on võimalik aru saada, mida ta väljendada tahab.</i>
---	---	--	---	---

AINEVALDKOND „MATEMAATIKA“

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015; 1-3/12 31.08.2020; 1-3/21 31.08.2021; 1-3/4 29.03.2022

Ainevaldkonda kuulub **matemaatika**

Matemaatika õpetamise kaudu taotleb kool, et õpilane

- väärtustab matemaatikat ning tunneb rõõmu matemaatikaga tegelemisest;
- tunneb matemaatilisi mõisteid ja seoseid;
- arutleb loogiliselt, põhjendab ja tõestab;
- kasutab tüüpülesannete lahendusstrateegiaid ja lahendab probleemülesandeid;
- oskab infot esitada teksti, graafiku, tabeli, diagrammi ja valemina;
- kasutab õppides info- ja kommunikatsioonitehnoloogiavahendeid;
- rakendab matemaatikateadmisi teistes õppeainetes ja igapäevaelus.

Matemaatika

I KOOLIASTE

Matemaatika **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 3. klassi lõpetaja:

- saab aru õpitud reeglitest ning oskab neid rakendada;
- loendab ümbritseva maailma esemeid, liigitab ja võrdleb neid 1-2 tunnuse järgi;
- loeb, mõistab ja selgitab eakohaseid matemaatilisi tekste;
- kasutab suurusi mõõtes sobivaid abivahendeid ning mõõtühikuid;
- märkab matemaatikat ümbritsevas elus ning kirjeldab seda arvude või geomeetriliste kujundite abil;
- kasutab digitaalseid õppematerjale;
- mõistab matemaatika olulisust, seost ümbritsevaga;

I KOOLIASTME MATEMAATIKA ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. KLASS	2. KLASS	3. KLASS
Arvutamine		
• Loeb ja kirjutab, järjestab ja võrdleb arve 0–100; • paigutab naturaalarvude ritta sealt puuduvad arvud 100 piires;	• Loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb arve 0 – 1000; • nimetab arvule eelneva või järgneva arvu; • selgitab arv võrduse ja	• Loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb arve kuni 10 000-ni; • nimetab arvule eelneva või järgneva arvu;

• teab ja kasutab mõisteid võrra rohkem ja võrra vähem; • loeb ja kirjutab järgarve.	võrratuse erinevat tähendust; • võrdleb mitme liitmis- või lahutamistehtega arvavaldiste väärtusi.	• määrab arvu asukoha naturaalarvude seas; • esitab arvu ühelist, kümneliste, sajaliste ja tuhandeliste summana.
• Liidab ja lahutab peast 10 piires; liidab ja lahutab peast üleminekuta kümnest 20 piires; • omab esialgsed oskused lahutamiseks üleminekuga kümnest 20 piires; • nimetab ühelist ja kümneliste asukohta kahekohalises arvus; • liidab ja lahutab peast täiskümneid 100 piires.	• Liidab ja lahutab peast 20 piires; • arvutab enam kui kahe tehaga liitmis- ja lahutamisesandeid; • liidab peast ühekohalist arvu ühe- ja kahekohalise arvuga 100 piires; • lahutab peast kahekohalisest arvust ühekohalist arvu 100 piires; • liidab ja lahutab peast täissadadega 1000 piires.	• Liidab ja lahutab peast arve 100 piires; • liidab ja lahutab kirjalikult arve 10 000 piires; • selgitab avaldises olevate tehete järjekorda.
	• Nimetab kahe- ja kolmekohalises arvus järke (ühelised, kümnelised, sajalisel), määrab nende arvu; • esitab kahekohalist arvu ühelist ja kümneliste summana; • esitab kolmekohalist arvu ühelist, kümneliste ja sajaliste summana.	
• Asendab proovimise teel lihtsaimasse võrdustesse seal puuduvat arvu oma arvutusoskuste piires.	• Selgitab ja kasutab õigesti mõisteid vähendada teatud arvu võrra, suurendada teatud arvu võrra.	
	• Nimetab liitmistehte liikmeid (liidetav, summa) ja lahutamistehte liikmeid (vähendatav, vähendaja, vahe).	

	• Selgitab korrutamist liitmise kaudu; • korrutab arve 1 – 10 kahe, kolme, nelja ja viiega; • selgitab jagamise tähendust, kontrollib jagamise õigsust korrutamise kaudu.	• Nimetab korrutamise- ja jagamistehte liikmeid (tegur, korrutis, jagatav, jagaja, jagatis); • selgitab jagamist kui korrutamise pöördtehet; • valdab korrutustabelit, korrutab ja jagab peast arve korrutustabeli piires, korrutab arvudega 1 ja 0; • korrutab peast ühekohalist arvu kahekohalise arvuga ja jagab peast kahekohalist arvu ühekohalise arvuga 100 piires.
	• Leiab tähe arvvärtuse võrdustes proovimise või analoogia teel; • täidab proovimise teel tabeli, milles esineb tähtavaldis.	
		• Määrab tehete järjekorra avaldises (sulud, korrutamine/jagamine, liitmine/lahutamine).

<i>Mõõtmine ja tekstülesanded</i>		
• Kirjeldab pikkusühikuid meeter ja sentimeeter tuttavate suuruste kaudu, kasutab nende tähiseid m ja cm; • mõõdab joonlaua või mõõdulindiga vahemaad/eseme mõõtmeid meetrites või sentimeetrites; • teab seost $1\text{ m} = 100\text{ cm}$.	• Kirjeldab pikkusühikut kilomeeter tuttavate suuruste kaudu, kasutab kilomeetri tähist km; • selgitab helkuri kandmise olulisust lahendatud praktiliste ülesannete põhjal; • hindab lihtsamatel juhtudel pikkust silma järgi (täismeetrites või täissentimeetrites); • teisendab meetrid detsimeetriteks, detsimeetrid sentimeetriteks.	• Nimetab pikkusmõõde millimeetrist kilomeetrini ja kirjeldab neid tuntud suuruste abil; • nimetab massiühikuid gramm, kilogramm, tonn ja kirjeldab neid tuntud suuruste abil; • nimetab ajaühikuid sajand, aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut, sekund ja kirjeldab neid oma elus asetleidvate sündmuste abil; • teisendab pikkus-, massi- ja ajaühikuid (valdavalt vaid naaberühikud); • arvutab nimega arvudega.
• Kirjeldab massiühikuid gramm ja kilogramm tuttavate suuruste kaudu, kasutab nende tähiseid kg ja g.	• Kirjeldab massiühikuid kilogramm ja gramm tuttavate suuruste kaudu; • võrdleb erinevate esemete masse.	• Võrdleb erinevate esemete masse.
• Kujutab ette mahuühikut liiter, kasutab selle tähist.	• Kirjeldab suurusi pool liitrit, veerand liitrit, kolmveerand liitrit tuttavate suuruste kaudu.	

• Nimetab ajaühikuid minut, tund ööpäev, nädal, kuu ja aasta; • ütleb kellaaegu täistundides ja tutvub mõistetega "veerand", "pool" ja "kolmveerand"; • teab seoseid 1 tund = 60 minutit ja 1 ööpäev = 24 tund.	• Kasutab ajaühikute lühendeid h, min, s; • kirjeldab ajaühikuid pool, veerand ja kolmveerand tundi oma elus toimuvate sündmuste abil; • nimetab täistundide arvu ööpäevas ja arvutab täistundidega; • loeb kellaaegu (kasutades ka sõnu veerand, pool, kolmveerand); • tunneb kalendrit ja seostab seda oma elutegevuste ja sündmustega.	• Loeb kellaaegu (kasutades ka sõnu veerand, pool, kolmveerand); • tunneb kalendrit ja seostab seda oma elutegevuste ja sündmustega.
• nimetab Eestis käibivaid rahaühikuid, kasutab neid lihtsamates tehingutes; • teab seost 1 euro = 100 senti.		$\frac{1}{2}; \frac{1}{3}; \frac{1}{4}; \frac{1}{5}$ $\frac{1}{2}; \frac{1}{3}; \frac{1}{4}; \frac{1}{5}$
		• Selgitab murdude tähendust; • Leiab osa arvust; • selgitab näidete põhjal, kuidas leitakse osa järgi arvu.

• Koostab matemaatilisi jutukesi hulki ühendades, hulgast osa eraldades ja hulki võrreldes; • lahendab ühetehtelisi tekstülesandeid liitmisele ja lahutamisele 20 piires; • hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust.	• Lahendab erinevat liiki ühetehtelisi tekstülesandeid õpitud arvutusoskuste piires; • koostab ühetehtelisi tekstülesandeid igapäevaelu teemadel; • lahendab õpetaja juhendamisel kahetehtelisi tekstülesandeid; • hindab ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust; • püstitab ise küsimusi osalise tekstiga ülesannetes.	• Lahendab ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid õpitud arvutusoskuse piires; • koostab erinevat liiki ühetehtelisi tekstülesandeid; • püstitab ülesande lahendamiseks vajalikud küsimused; • hindab saadud tulemuste reaalsust.
	• Arvutab nimega arvudega.	
	• Kirjeldab termomeetri kasutust, loeb külma- ja soojakraade.	
Geomeetrilised kujundid		
• Eristab sirget kõverjoonest, teab sirge osi punkt ja sirglõik; • joonestab ja mõõdab joonlaua abil sirglõiku; • võrdleb sirglõikude pikkusi.	• Mõõdab sentimeetrites, tähistab ja loeb lõigu pikkust ning ruudu, ristküliku ja kolmnurga külgede pikkusi; • joonestab antud pikkusega lõigu; • võrdleb sirglõikude pikkusi; • eristab visuaalselt täisnurka teistest nurkadest; • eristab nelinurkade hulgas ristkülikuid ja ruute; tähistab nende tippe, nimetab külgi ja nurki;	• Eristab murdjoont teistest joontest; mõõdab ja arvutab murdjoone pikkuse sentimeetrites; • joonestab ristküliku, sealhulgas ruudu, joonlaua abil; • arvutab ja tähistab ruudu, ristküliku ja kolmnurga übermõõdu küljepikkuste kaudu; • eristab nelinurkade hulgas ristkülikuid ja ruute; tähistab nende tippe, nimetab külgi ja nurki; • tähistab kolmnurga tipud, nimetab selle küljed ja nurgad.

	tähistab kolmnurga tipud, nimetab selle küljed ja nurgad.	
- Eristab ruutu, ristkülikut ja kolmnurka teistest kujunditest; tutvub nende tippude, külgede ja nurkadega; - eristab ringe teistest kujunditest.	- Eristab visuaalselt ringi ja ringjoont teineteisest; - kasutab sirklit ringjoone joonestamiseks; - näitab sirkliga joonestatud ringjoone keskpunkti asukohta; - mõõdab ringjoone keskpunkti kauguse ringjoonel olevast punktist.	- Kirjeldab võrdkülgset kolmnurka; - joonestab võrdkülgset kolmnurka sirkli ja joonlaua abil; - joonestab erineva raadiusega ringjooni; märgib ringjoone raadiuse ja keskpunkti.
- Eristab kuupi, risttahukat ja püramiidi teistest ruumilistest kujunditest; näitab maketil nende tippe, servi ja tahke; - eristab kera teistest ruumilistest kujunditest.	- Kirjeldab kuubi tahke; loendab kuubi tippe, servi, tahke; - kirjeldab risttahuka tahke, loendab risttahuka tippe, servi ja tahke; - eristab kolmnurkset ja nelinurkset püramiidi põhja järgi; - leiab piltidelt ja ümbritsevast kuubi, risttahuka, püramiidi, silindri, koonuse, kera.	- Leiab ümbritsevast õpitud ruumilisi kujundeid; - eristab kuupi ja risttahukat teistest kehadest ning nimetab ja näitab nende tippe, servi, tahke; - näitab maketi abil silindri põhju ja külgpinda; nimetab põhjaks olevat ringi; - näitab maketi abil koonuse külgpinda, tippu ja põhja; nimetab põhjaks olevat ringi; - näitab ja nimetab maketi abil püramiidi külgtahke, põhja, tippe; - eristab kolm- ja nelinurkset püramiidi põhja järgi.

• Rühmitab esemeid ja kujundeid ühiste tunnuste alusel; • võrdleb esemeid ja kujundeid asendi- ja suurustunnustel.		
• Leiab ümbritsevast õpitud tasandilisi ja ruumilisi kujundeid.		

II KOOLIASTME ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

Matemaatika **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- kasutab erinevaid matemaatilise info esitamise viise, liikudes ühelt teisele;
- liigitab objekte ja nähtusi ning analüüsib ja kirjeldab neid mitme tunnuse järgi;
- tunneb probleemülesande lahendamise üldist skeemi;
- teab, et ülesannetel võib olla erinevaid lahendusteid ja valib endale sobiva;
- põhjendab oma mõttekäike ja kontrollib nende õigsust;
- kasutab arvutusvahendeid arvutamiseks ja tulemuste kontrollimiseks;
- kasutab sobivaid õpimeetodeid, vajadusel otsib abi ja infot erinevatest teabeallikatest.

4. KLASS	5. KLASS	6. KLASS
Arvutamine		
• Selgitab näidete varal termineid arv ja number; kasutab neid ülesannetes; • kirjutab ja loeb arve 1 000 000 piires; • esitab arvu üheliste, kümneliste, sajaliste, tuhandeliste kümne- ja sajatuhandeliste summana; • võrdleb ja järjestab naturaalarve, nimetab arvule eelneva või järgneva arvu; • kirjutab arve arvkiirel.	• Loeb numbritega kirjutatud arve miljardi piires; • kirjutab arve dikteerimise järgi; • määrab arvu järke ja klasse; • kirjutab naturaalarve järkarvude summana ja järguühikute kordsete summana; • kirjutab arve kasvavas (kahanevas) järjekorras; • märgib naturaalarve arvkiirele; • võrdleb naturaalarve;	

	• teab ümardamisreegleid ja ümardab arvu etteantud täpsuseni.	
• Nimetab liitmise ja lahutamise tehte komponente (liidetav, summa, vähendatav, vähendaja, vahe); • tunneb liitmis- ja lahutamistehte liikmete ning tulemuste vahelisi seoseid; • kirjutab liitmistehte vastava lahutamistehte ja vastupidi; • sõnastab ja esitab üldkujul liitmise omadusi (liidetavate vahetuvuse ja rühmitamise omadus) ja kasutab neid arvutamise hõlbustamiseks; • sõnastab ja esitab üldkujul arvust summa ja vahe lahutamise ning arvule vahe liitmise omadusi ja kasutab neid arvutamisel;	• Liidab ja lahutab kirjalikult naturaalarve miljardi piires; • selgitab ja kasutab liitmise ja korrutamise seadusi; • korrutab kirjalikult kuni kolmekohalisi naturaalarve; • jagab kirjalikult kuni 5- kohalisi arve kuni 2- kohalise arvuga; • selgitab naturaalarvu kuubi tähendust ja leiab arvu kuubi; • tunneb tehete järjekorda (liitmine/lahutamine, korrutamine/jagamine, sulud), arvutab kuni neljatehteliste arvavaldiste väärtusi; • avab sulgusid arvavaldiste korral; toob ühise teguri sulgudest välja.	• Selgitab negatiivsete arvude tähendust, toob nende kasutamise kohta elulisi näiteid; • leiab kahe punkti vahelise kauguse arvteljel; • teab, et naturaalarvud koos oma vastand arvudega ja arv null moodustavad täisarvude hulga; • võrdleb täisarve ja järjestab neid; • teab arvu absoluutväärtuse geomeetrilist tähendust; • leiab täisarvu absoluutväärtuse; • liidab ja lahutab positiivsete ja negatiivsete täisarvudega, tunneb arvutamise reegleid; vabaneb sulgudest, teab, et vastand arvude summa on null ja rakendab seda teadmist arvutustes;

• kujutab kahe arvu liitmist ja lahutamist arvkiirel; • liidab ja lahutab peast kuni kolmekohalisi arve; • liidab ja lahutab kirjalikult arve miljoni piires, selgitab oma tegevust.		• rakendab korrutamise ja jagamise reegleid positiivsete ja negatiivsete täisarvudega arvutamisel; • arvutab kirjalikult täisarvudega.
• Nimetab jagamistehte komponente (jagatav, jagaja, jagatis); • tunneb jagamistehte liikmete ja tulemuse vahelisi seoseid; • jagab peast arve korrutustabeli piires; • kontrollib jagamistehte tulemust korrutamise abil; • selgitab, mida tähendab "üks arv jagub teisega"; • jagab jäägiga ja selgitab selle jagamise tähendust; • jagab nullidega lõppevaid arve peast 10, 100 ja 1000- ga; • jagab nullidega lõppevaid arve järkarvudega; • jagab summat arvuga; • jagab kirjalikult arvu ühekohalise ja	• Eristab paaris- ja paaritud arve; • otsustab (tehet sooritamata), kas arv jagub 2-ga, 3-ga, 5-ga, 9-ga või 10-ga; • leiab arvu tegureid ja kordseid; • teab, et arv 1 ei ole alg-ega kordarv; • esitab naturaalarvu algtegurite korrutisena; • otsustab 100 piires, kas arv on alg- või kordarv; • esitab naturaalarvu algarvuliste tegurite korrutisena; • leiab arvude suurima ühisteguri (SÜT) ja vähima ühiskordse (VÜK).	

<i>kahekohalise arvuga;</i> • <i>liidab ja lahutab nulli, korrutab nulliga;</i> • <i>selgitab, millega võrdub null jagatud arvuga ja nulliga jagamise võimatust.</i>		
• <i>Tunneb tehete järjekorda sulgudeta ja ühe paari sulgudega arvavaldises;</i> • <i>arvutab kahe- ja kolmetehteliste arvavaldiste väärtuse.</i>		
• <i>Selgitab arvu ruudu tähendust, arvutab naturaalarvu ruudu;</i> • <i>teab peast arvude 0 – 10 ruutuseid;</i> • <i>kasutab arvu ruutu ruudu pindala arvutamisel.</i>		
• <i>Selgitab murru lugeja ja nimetaja tähendust,</i> • <i>kujutab joonisel murdu osana tervikust;</i> • <i>nimetab joonisel märgitud terviku osale vastava murru;</i> • <i>arvutab osa (ühe kahendiku, kolmandiku jne) tervikust.</i>	• <i>Selgitab hariliku murru lugeja ja nimetaja tähendust;</i> • <i>tunneb kümnendmurru kümnendkohti; loeb kümnendmurde;</i> • <i>kirjutab kümnendmurde numbrite abil verbaalse esituse järgi;</i> • <i>võrdleb ja järjestab kümnendmurde;</i>	• <i>Teab murru lugeja ja nimetaja tähendust; teab, et murrujoonel on jagamismärgi tähendus;</i> • <i>kujutab harilikke murde arvkiirel;</i> • <i>kujutab lihtsamaid harilikke murde vastava osana lõigust ja tasapinnalisest kujundist;</i> • <i>tunneb liht- ja liigmurde;</i>

	• kujutab kümnnendmurde arvkiirel. • ümardab kümnnendmurde etteantud täpsuseni; • liidab ja lahutab kirjalikult kümnnendmurde; • korrutab ja jagab peast kümnnendmurde järguühikutega (10, 100, 1000, 10 000 ja 0,1; 0,01; 0,001); • korrutab kirjalikult kuni kolme tüvenumbriga kümnnendmurde; • jagab kirjalikult kuni kolme tüvenumbriga murdu murruga, milles on kuni kaks tüvenumbrit (mõistet tüvenumber ei tutvustata); • tunneb tehete järjekorda ja sooritab mitme tehete ülesandeid kümnnendmurdudega	• teab, et iga täisarvu saab esitada hariliku murruna; • taandab murde nii järkjärgult kui suurima ühisteguriga, jäädes arvutamisel saja piiresse; • teab, milline on taandumatu murd; • laiendab murdu etteantud nimetajani; • teisendab murde ühenimelisteks ja võrdleb neid; • teab, et murdude ühiseks nimetajaks on antud murdude vähim ühiskordne; • esitab liigmurru segaarvuna ja vastupidi; • liidab ja lahutab ühenimelisi ja erinimelisi murde;
		• korrutab harilikke murde omavahel ja murdarve täisarvudega; • tunneb pöördarvu mõistet; • jagab harilikke murde omavahel ja murdarve täisarvudega ning vastupidi;

		- tunneb segaarvude liitmise, lahutamise, korrutamise ja jagamise eeskirju ja rakendab neid arvutamisel; - teisendab lõpliku kümnendmurru harilikuks murruks ja harilikku murru lõplikuks või lõpmatuks perioodiliseks kümnendmurruks; - leiab hariliku murru kümnendlähendi ja võrdleb harilikke murde kümnendlähendite abil; - arvutab täpselt avaldiste väärtusi, mis sisaldavad nii kümnend- kui harilikke murde ja sulge.
	Sooritab arvutuste kontrollimiseks neli põhitehet taskuarvutil.	
Kasutab digitaalseid õppematerjale ja arvutiprogramme		
Andmed ja algebra		
	- Tunneb ära arvavaldise ja tähtavaldise; - lihtsustab ühe muutujaga täisarvuliste kordajatega avaldise; arvutab lihtsa tähtavaldise väärtuste; - kirjutab sümbolites tekstina kirjeldatud lihtsamaid tähtavaldisi; - eristab valemit avaldisest; - kasutab valemit ja selles sisalduvaid tähtseid arvutamise lihtsustamiseks;	- Selgitab protsendi mõistet; teab, et protsent on üks sajandik osa tervikust; - leiab osa tervikust; - leiab arvust protsentides määratud osa; - lahendab igapäevaelule tuginevaid ülesandeid protsentides määratud osa leidmisele (ka intressiarvutused);

	• <i>tunneb ära võrrandi, selgitab, mis on võrrandi lahend;</i> • <i>lahendab proovimise või analoogia abil võrrandi, mis sisaldab ühte tehet ja naturaalarve;</i> • <i>selgitab, mis on võrrandi lahendi kontrollimine.</i>	• <i>lahendab tekstülesandeid protsentides määratud osa leidmisele</i>
	• <i>Kogub lihtsa andmestiku;</i> • <i>korrastab lihtsamaid arvandmeid ja kannab neid sagedustabelisse;</i> • <i>tunneb mõistet sagedus ning oskab seda leida;</i> • <i>tajub skaala tähendust arvkiire ühe osana;</i> • <i>loeb andmeid erinevatelt skaaladelt andmeid ja toob näiteid skaalade kasutamise kohta;</i> • <i>loeb andmeid tulpdiagrammilt ja oskab neid kõige üldisemalt iseloomustada;</i> • <i>joonistab tulp- ja sirglõikdiagramme;</i> • <i>arvutab aritmeetilise keskmise;</i> • <i>loeb temperatuuri ning liikumise graafikut.</i>	• <i>Joonestab koordinaatteljestiku, märgib sinna punkti etteantud koordinaatide järgi;</i> • <i>määrab punkti koordinaate ristkoordinaadistikus;</i> • <i>joonestab lihtsamaid graafikuid;</i> • <i>loeb andmeid graafikult, sh loeb ja analüüsib liiklusohutusalaheid graafikuid;</i> • <i>loeb andmeid sektordiagrammilt</i> • <i>joonistab temperatuuri ning liikumise graafikut.</i>

• Lahendab kuni kolmetehtelisi elulise sisuga tekstülesandeid; • modelleerib õpetaja abiga tekstülesandeid; • koostab ise ühe-kuni kahetehtelisi tekstülesandeid; • hindab ülesande lahendustulemus e reaalsust.	• Lahendab mitmetehtelisi tekstülesandeid; • tunneb tekstülesande lahendamise etappe; • modelleerib õpetaja abiga tekstülesandeid; • kasutab lahendusidee leidmiseks erinevaid strateegiaid; • hindab tulemus e reaalsust.	• Analüüsib ning lahendab täisarvude ja murdarvudega mitmetehteliste tekstülesandeid; • tunneb probleemülesande lahendamise üldist skeemi; • õpetaja juhendamisel modelleerib lihtsamas reaalses kontekstis esineva probleemi (probleemülesannet e lahendamine)
• Leiab ühetehtelisest võrdusest tähe arväärtuse proovimise või analoogia teel.		
• Tunneb Rooma numbreid I, V, X ja moodustab arve kuni kahekümneni.	• Tunneb Rooma numbreid I, V, X ja moodustab arve kuni kolmekümneni.	

Geomeetrilised kujundid ja mõõtmine

• Leiab ümbritsevast ruumist kolmnurki ning eristab neid; • nimetab ja näitab kolmnurga külgi, tippe ja nurki; • joonestab kolmnurka kolme külje järgi; • selgitab kolmnurga ümbermõõdu tähendust ja näitab ümbermõõtu joonisel; • arvutab kolmnurga ümbermõõtu nii külgede mõõtmise teel kui ka etteantud küljepikkuste korral.	• Joonestab sirge, kiire ja lõigu ning selgitab nende erinevusi; • märgib ja tähistab punkte sirgel, kiirel, lõigul; • joonestab etteantud pikkusega lõigu; • mõõdab antud lõigu pikkuse; • arvutab murdjoone pikkuse; • teab plaanimõõdu tähendust ja kasutab seda	• Konstrueerib sirgli ja joonlauaga lõigu keskristsirge, nurgapoolitaja ning sirge suhtes sümmeetrilisi kujundeid; • toob näiteid õpitud geomeetriliste kujundite ning sümmeetrria kohta arhitektuurist ja kujutavast kunstist, kasutades IKT võimalusi (internetiotsing, pildistamine); • rakendab ülesandeid lahendades
--	--	---

	<i>ülesandeid lahendades.</i>	<i>kolmnurga sisenurkade summat;</i> <i>• liigitab kolmnurki külgede ja nurkade järgi, joonestab kolmurga kõrgused ning arvutab kolmnurga pindala;</i> <i>• arvutab ringjoone pikkuse ja ringi pindala.</i>
<i>• Leiab ümbritsevast ruumist nelinurki, ristkülikuid ja ruute ning eristab neid;</i> <i>• nimetab ning näitab ristküliku ja ruudu külgi, vastaskülgi, lähiskülgi, tippu ja nurki;</i> <i>• joonestab ristküliku ja ruudu nurklaua abil;</i>	<i>• Joonestab nurga, tähistab nurga tipu ja kirjutab nurga nimetuse sümbolites (näiteks ABC);</i> <i>• võrdleb etteantud nurki silma järgi ja liigitab neid,</i> <i>• joonestab teravnurga, nürinurga, täisnurga ja sirgnurga;</i>	
<i>• selgitab nelinurga ümbermõõdu tähendust ja näitab ümbermõõdu joonisel;</i> <i>• arvutab ristküliku, sealhulgas ruudu, ümbermõõdu;</i> <i>• selgitab ristküliku, sealhulgas ruudu, pindala tähendust joonise abil;</i> <i>• teab peast ristküliku, sealhulgas ruudu, ümbermõõdu ning pindala valemeid;</i> <i>• arvutab ristküliku, sealhulgas ruudu, pindala.</i>	<i>• kasutab malli nurga mõõtmiseks ja etteantud suurusega nurga joonestamiseks;</i> <i>• teab täisnurga ja sirgnurga suurust.</i>	

• Kasutab ümbermõõdu ja pindala arvutamisel sobivaid mõõtühikuid; • arvutab kolmnurkadest ja tuntud nelinurkadest koosneva liitkujundi ümbermõõdu; • arvutab tuntud nelinurkadest koosneva liitkujundi pindala; • rakendab geomeetria teadmisi tekstülesannete lahendamisel.	• Leiab jooniselt kõrvunurkade ja tippnurkade paare; • joonestab kõrvunurki ja teab, et kõrvunurkade summa on 180° • arvutab antud nurga kõrvunurga suuruse; • joonestab tippnurki ja teab, et tippnurgad on võrdsed.	
• Nimetab pikkusühikuid mm, cm, dm, m, km, selgitab nende ühikute vahelisi seoseid; • mõõdab igapäevaelus ettetulevaid pikkusi, kasutades sobivaid mõõtühikuid; • toob näiteid erinevate pikkuste kohta, hindab pikkusi silma järgi; • teisendab pikkusühikuid ühenimelisteks.	• Joonestab lõikuvaid ja ristuvaid sirgeid; • joonestab paralleellükke abil paralleelseid sirgeid; • tunneb ja kasutab sümboleid ∞ ja $''$.	
• Selgitab pindalaühikute mm^2, cm^2, dm^2, m^2, ha, km^2 tähendust; • kasutab pindala arvutamisel sobivaid ühikuid; • selgitab pindalaühikute vahelisi seoseid.	• Arvutab kuubi ja risttahuka pindala ja ruumala; • teisendab pindalaühikuid; • teab ja teisendab ruumalaühikuid;	

	• kasutab ülesannete lahendamisel mõõtühikute vahelisi seoseid.	
• Nimetab massiühikuid g, kg, t, selgitab massiühikute vahelisi seoseid; kasutab massi arvutamisel sobivaid ühikuid; • toob näiteid erinevate masside kohta, hindab massi ligikaudu.		
• Kirjeldab mahuühikut liiter, hindab keha mahtu ligikaudu.		
• Nimetab Eestis käibelolevaid rahaühikuid, selgitab rahaühikute vahelisi seoseid, kasutab arvutustes rahaühikuid.		
• Nimetab aja mõõtmise ühikuid tund, minut, sekund, ööpäev, nädal, kuu, aasta, sajand; teab nimetatud ajaühikute vahelisi seoseid.		
• Selgitab kiiruse mõistet ning kiiruse, teepikkuse ja aja vahelist seost; • kasutab kiirusühikut km/h lihtsamates ülesannetes.		

• <i>Loeb termomeetri skaalalt temperatuuri kraadides märgib etteantud temperatuuri skaalale;</i> • <i>kasutab külmakraadide märkimisel negatiivseid arve.</i> • <i>Liidab ja lahutab nimega arve;</i> • <i>korrutab nimega arvu ühekohalise arvuga;</i> • <i>jagab nimega arve ühekohalise arvuga, kui kõik ühikud jaguvad antud arvuga;</i> • <i>kasutab mõõtühikuid tekstülesannete lahendamisel;</i>		
• <i>otsib iseseisvalt teabeallikatest näiteid erinevate suuruste (pikkus, pindala, mass, maht, aeg, temperatuur) kohta, esitab neid tabelis.</i>		

III KOOLIASTME ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

Matemaatika **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- oskab kasutada abivalemeid avaldiste lihtsustamisel
- oskab joonestada seoste graafikuid
- oskab lahendada lineaarvõrrandeid
- oskab leida hulknurkade ümbermõõte ja pindalasid
- oskab lahendada taandamata ja taandatuid, täielikke ja mittetäielikke ruutvõrrandeid
- oskab kontrollida ruutvõrrandi lahendeid
- oskab joonestada ruutfunktsiooni graafikuid
- lihtsustab ratsionaalavaldisi
- oskab arvutada korrapärase hulknurga pindala

- oskab arvutada püramiidi, silindri, koonuse ja kera pindala ja ruumala
- oskab teostada nelja tehet ratsionaalarvudega
- oskab kasutada protsendi mõistet ülesannete lahendamisel
- oskab kasutada abivalemeid avaldiste lihtsustamisel
- oskab lahendada lineaar- ja ruutvõrrandit
- tunneb võrrandisüsteemide lahendusvõtteid ja oskab neid rakendada ülesannete lahendamisel
- oskab joonestada lihtsamate funktsioonide graafikuid ja analüüsida nende omadusi
- tunneb tõenäosuse ja statistika põhimõisteid
- oskab arvutada sündmuse tõenäosust
- oskab leida statistilise kogumi karakteristikuid
- oskab leida lihtsamate geomeetriliste kujundite ümbermõõte ja pindalasid
- oskab kasutada Pythagorase teoreemi ülesannete lahendamisel
- teab trigonomeetria põhiseoseid täisnurkses kolmnurgas ja oskab neid kasutada ülesannete lahendamisel

7. KLASS	8. KLASS	9. KLASS
<i>Arvutamine ja andmed</i>		
• kasutab õigesti märgireegleid ratsionaalarvudega arvutamisel; • eri liiki murdude korral hindab, mil viisil arvutades saab täpse vastuse ja kuidas on otstarbekas arvutada; • mitme tehtega ülesandes kasutab vastand arvude summa omadust ja liitmise seadusi; • korrutab ja jagab positiivseid ja negatiivseid harilikke murde (ka segaarve). • arvutab mitme tehtega ülesannetes, milles on kuni neli tehet ja ühed sulud; • selgitab naturaalarvulise astendajaga astendamise tähendust;		

• teab peast (lisaks 4. ja 5. klassis õpitule) astmete väärtust; • astendab negatiivset arvu naturaalarvuga, teab sulgude tähendust; • teab, kuidas astme ($-1)^n$ ja -1^n väärtus sõltub astendajast n. • tunneb tehete järjekorda, kui arvutustes on astendamistehteid; • sooritab taskuarvutil tehteid ratsionaalarvudega.		
---	--	--

Protsent

• selgitab protsendi tähendust ja leiab osa tervikust (kordavalt); • selgitab promilli tähendust; • leiab antud osamäära järgi terviku; • väljendab kahe arvu jagatist ehk suhet protsentides; • leiab, mitu protsenti moodustab üks arv teisest ja selgitab, mida tulemus näitab; • leiab suuruse kasvamist ja kahanemist protsentides; • eristab muutust protsentides muutusest protsendipunktides; • tõlgendab reaalsuses esinevaid protsentides väljendatavaid suurusi, lahendab kuni kahesammulisi protsentülesandeid; • rakendab protsentarvutust reaalse sisuga ülesannete lahendamisel;		
---	--	--

• arutleb ühishüve ja maksude olulisuse üle ühiskonnas; • selgitab laenudega seotud ohte ja kulutusi ning oskab etteantud lihtsa juhtumi varal hinnata laenamise eeldatavat otstarbekust; • koostab isikliku eelarve; • hindab kriitiliselt manipuleerimisvõtteid (näiteks laenamisel).		
Algebra		
• teab mõisteid üksliige ja selle kordaja; • teab, et kordaja 1 jäetakse kirjutamata ja miinusmärk üksliikme ees tähendab kordajat (-1); • viib üksliikme normaalkujule ja leiab selle kordaja; • korrutab ühe ja sama alusega astmeid $a^m \cdot a^n = a^{m+n}$; • astendab korrutise ; • astendab astme $(a^m)^n = a^{m \cdot n}$; • jagab võrdsete alustega astmeid $a^m : a^n = a^{m-n}$; • koondab üksliikmeid; • korrutab ja astendab üksliikmeid; • teab, et $10^{-1} = 0,1$ $10^{-2} = 0,01$ $10^{-3} = 0,001$ $10^{-4} = 0,0001$	• teab mõisteid hulkliige, kaksliige, kolmeliige ja nende kordajad; • korrastab hulkliikmeid; • arvutab hulkliikme väärtuse; • liidab ja lahutab hulkliikmeid, kasutab sulgude avamise reeglit; • korrutab ja jagab hulkliikme üksliikmega; • toob teguri sulgudest välja; • korrutab kaksliikmeid; • leiab kahe üksliikme summa ja vahe korrutis $(a+b)(a-b)=a^2-b^2$; • leiab kaksliikme ruudu $(a+b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$, $(a-b)^2 = a^2 - 2ab + b^2$; • korrutab hulkliikmeid; • tegurdab avaldist kasutades ruutude vahe ning summa ja vahe ruudu valemeid; • teisendab ja lihtsustab algebralisi avaldise; • tunneb ära kahe tundmatuga lineaarse võrrandisüsteemi; • lahendab kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteemi graafiliselt (nii käsitsi kui ka arvuti abil);	• tegurdab ruutkolmliikme vastava ruutvõrrandi lahendamise abil; • teab, millist võrdust nimetatakse samasuseks; • teab algebralise murru põhiomadust; • taandab algebralise murru kasutades hulkliikmete tegurdamisel korrutamise abivalemeid, sulgude ette võtmist ja ruutkolmliikme tegurdamist; • laiendab algebralist murdu; • korrutab, jagab ja astendab algebralisi murde; • liidab ja lahutab ühenimelisi algebralisi murde; • teisendab algebralisi murde ühenimelisteks; • liidab ja lahutab erinimelisi algebralisi murde; • lihtsustab lihtsamaid (kahetehtelisi) ratsionaalavaldisi.

• kirjutab kümnendmurru 10-ne astmete abil; • kirjutab suuri ja väikseid arve standardkujul, selgitab standardkujuliste arvude kasutamist teistes õppeainetes ja igapäevaelus; • teab, et arvu 10 astmeid läheb vaja edaspidi erinevate loodusteaduste õppimisel.	• lahendab kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteemi liitmisvõttega; • lahendab kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteemi asendusvõttega; • lahendab lihtsamaid tekstülesandeid kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteemi abil;	
Funktsioonid		
• arvutab ühetähelise tähtavaldisi väärtuse; • koostab lihtsamaid avaldisi. • selgitab näidete põhjal muutuva suuruse ja funktsiooni olemust; • teab sõltuva ja sõltumatu muutuja tähendust; • selgitab võrdelise sõltuvuse tähendust eluliste näidete põhjal ; • kontrollib tabelina antud suuruste abil, kas on tegemist võrdelise sõltuvusega; • otsustab graafiku põhjal, kas on tegemist võrdelise sõltuvusega; • toob näiteid võrdelise sõltuvuse kohta ; • leiab võrdeteguri; • joonestab võrdelise sõltuvuse graafiku nii käsitsi kui ka arvuti abil. • selgitab pöördvõrdelise sõltuvuse tähendust eluliste näidete põhjal; • kontrollib tabelina antud suuruste abil, kas on tegemist pöördvõrdelise sõltuvusega; • saab graafiku põhjal aru, kas on tegemist		• eristab ruutvõrrandit teistest võrranditest; • nimetab ruutvõrrandi liikmed ja nende kordajad; • viib ruutvõrrandeid normaal kujul; • liigitab ruutvõrrandeid täielikeks ja mittetäielikeks; • taandab ruutvõrrandi; • lahendab mittetäielikke ruutvõrrandeid; • lahendab taandamata ruutvõrrandeid ja taandatud ruutvõrrandeid vastavate lahendivalemite abil; • kontrollib ruutvõrrandi lahendeid; • selgitab ruutvõrrandi lahendite arvu sõltuvust ruutvõrrandi diskriminandist; • lahendab lihtsamaid, sh igapäevaeluga seonduvaid tekstülesandeid ruutvõrrandi abil; • õpetaja juhendamisel modelleerib ja lahendab lihtsaid, reaalses kontekstis esinevaid probleeme ja tõlgendab tulemusi.

<i>pöördvõrdelise sõltuvusega;</i> • <i>joonestab pöördvõrdelise sõltuvuse graafiku nii käsitsi kui ka arvuti abil.</i> • <i>teab, mis on lineaarne sõltuvus; eristab lineaarliiget ja vabaliiget;</i> • <i>joonestab lineaarfunktsiooni avaldise põhjal graafiku;</i> • <i>otsustab graafiku põhjal, kas funktsioon on lineaarne või ei ole.</i> • <i>lahendab võrdkujulise võrrandi;</i> • <i>lahendab lineaarvõrrandeid;</i> • <i>koostab lihtsamate tekstülesannete lahendamiseks võrrandi, lahendab selle;</i> • <i>kontrollib tekstülesande lahendit;</i> • <i>lahendab (tekst)ülesandeid protsentarvutuse kohta;</i> • <i>koostab lineaarvõrrandi etteantud teksti järgi, lahendab tekstülesandeid lineaarvõrrandi abil;</i> • <i>modelleerib õpetaja juhendamisel lihtsamas reaalses kontekstis esineva probleemi ja tõlgendab saadud tulemusi õpetaja juhendamisel.</i>		• <i>eristab ruutfunktsiooni teistest funktsioonidest;</i> • <i>nimetab ruutfunktsiooni ruutliikme, lineaarliikme ja vabaliikme ning nende kordajad;</i> • <i>joonestab ruutfunktsiooni graafiku (parabooli) (käsitsi ja arvutiprogrammi abil) ja selgitab ruutliikme kordaja ning vabaliikme geomeetrilist tähendust;</i> • <i>selgitab nullkohtade tähendust, leiab nullkohad graafikult ja valemist;</i> • <i>loeb jooniselt parabooli haripunkti, arvutab parabooli haripunkti koordinaadid;</i> • <i>paraboolide uurimiseks joonestab graafikud arvutiprogrammi abil (nt Wiris; Geogebra; Funktion);</i> • <i>kasutab funktsioone lihtsamate reaalsusest tulenevate probleemide modelleerimisel.</i>
Geomeetria		
• <i>teab, mis on hulknurk, näitab hulknurga tippu, külgi ja nurki, lähiskülgi ja lähisnurki;</i> • <i>saab aru mõistest korrapärane hulknurk;</i> • <i>arvutab hulknurga ümbermõõtu, sisenurka</i>	• <i>selgitab definitsiooni ning teoreemi, eelduse ja väite mõistet;</i> • <i>kasutab dünaamilise geomeetria programmi seaduspärasuste avastamisel ja</i>	• <i>kasutab dünaamilise geomeetria programme seaduspärasuste avastamisel ja hüpoteeside püstitamisel;</i> • <i>selgitab mõne teoreemi tõestuskäiku;</i>

de summa ja korrapärase hulknurga ühte nurka; • joonestab etteantud külgede ja nurgaga rööpküliku, tema diagonaalid ja kõrguse; • teab rööpküliku külgede, nurkade ja diagonaalide omadusi, kasutab neid ülesannete lahendamisel; • mõõdab rööpküliku küljed ja kõrguse, arvutab übermõõdu ja pindala; joonestab etteantud külje ja nurga järgi rombi; • teab rombi diagonaalide ja nurkade omadusi, kasutab neid ülesannete lahendamisel; • joonestab ja mõõdab rombi külgi, kõrgust ja diagonaale, arvutab übermõõdu ja pindala. • tunneb kehade hulgast kolmnurkse ja nelinurkse püstprisma; • näitab ja nimetab kolmnurkse ja nelinurkse püstprisma põhitahke, näitab selle tippe, külgservi, põhiservi, prisma kõrgust, külgtahke, põhja kõrgust; arvutab kolmnurkse ja nelinurkse püstprisma pindala ja ruumala.	hüpoteeside püstitamisel; • selgitab mõne teoreemi tõestuskäiku. • defineerib paralleelseid sirgeid, teab paralleelide aksioomi; • teab, et a. kui kaks sirget on paralleelsed kolmandaga, siis nad on paralleelsed teineteisega; b. kui sirge lõikab ühte kahest paralleelsest sirgest, siis ta lõikab ka teist; c. kui kaks sirget on risti ühe ja sama sirgega, siis need sirged on teineteisega paralleelsed. • näitab joonisel ja defineerib lähisnurki ja põiknurki; • teab sirgete paralleelsuse tunnuseid ning kasutab neid ülesannete lahendamisel. • joonestab ja defineerib kolmnurga välisnurka; • kasutab kolmnurga välisnurka omadust; • leiab kolmnurga puuduva nurga kahe etteantud nurga järgi, leiab võrdhaarse kolmnurga tipunurga alusnurga järgi ja vastupidi. • joonestab ja defineerib kolmnurga kesklõigu; • teab kolmnurga kesklõigu omadusi ja kasutab neid ülesannete lahendamised. • defineerib ja joonestab trapetsi; • liigitab nelinurki; • joonestab ja defineerib trapetsi kesklõigu;	• arvutab Pythagorase teoreemi kasutades täisnurkse kolmnurga hüpotenuusi ja kaateti; • leiab taskuarvutit teravnurga trigonomeetriliste funktsioonide väärtusi; • trigonomeetriat kasutades leiab täisnurkse kolmnurga joonelemendid. • tunneb ära kehade hulgast korrapärase püramiidi; • näitab ja nimetab korrapärase püramiidi põhitahu, külgtahud tipu; kõrguse, külgservad, põhused, püramiidi apoteemi, põhja apoteemi; • arvutab püramiidi pindala ja ruumala; • skitseerib püramiidi; • arvutab korrapärase hulknurga pindala. • selgita, millised kehad on pöördkehad; eristab neid teiste kehade hulgast; • selgitab, kuidas tekib silinder; • näitab silindri telge, kõrgust, moodustajat, põhja raadiust, diameetrit, külgpinda ja põhja; • selgitab ja skitseerib silindri telglõike ja ristlõike; • arvutab silindri pindala ja ruumala; • selgitab, kuidas tekib koonus; • näitab koonuse moodustajat, telge, tippu, kõrgust, põhja, põhja raadiust ja diameetrit ning külgpinda ja põhja; • selgitab ja skitseerib koonuse telglõike ja ristlõike;
---	--	---

	• teab trapetsi kesklõigu omadusi ning kasutab neid ülesannete lahendamisel. • defineerib ja joonestab kolmnurga mediaani, selgitab mediaanide lõikepunkti omaduse; • joonestab etteantud raadiuse või diameetriga ringjoone; • leiab jooniselt ringjoone kaare, kõõlu, kesknurga ja piirdenurga; • teab seost samale kaarele toetuva kesknurga ja piirdenurga suuruste vahel ning kasutab seda teadmist ülesannete lahendamisel. • joonestab ringjoone lõikaja ja puutuja; • teab puutuja ja puutepunkti tõmmatud raadiuse vastastikust asendit ja kasutab seda ülesannete lahendamisel; • teab, et ühest punktist ringjoonele joonestatud puutujate korral on puutepunktid võrdsetel kaugustel sellest punktist ning kasutab seda ülesannete lahendamisel. • teab, et kolmnurga kõigi külgede keskristsirged lõikuvad ühes ja samas punktis, mis on kolmnurga ümberringjoone keskpunkt; • joonestab kolmnurga ümberringjoone (käsitsi joonestusvahendite abil ja arvuti abil); • teab, et kolmnurga kõigi nurkade poolitajad lõikuvad ühes ja samas punktis, mis on kolmnurga	• arvutab koonuse pindala ja ruumala; • selgitab, kuidas tekib kera; • eristab mõisteid sfäär ja kera, • selgitab, mis on kera suuring; • arvutab kera pindala ja ruumala.
--	---	--

	<i>siseringjoone keskpunkt;</i> • <i>joonestab kolmnurga siseringjoone (käsitsi joonestusvahendite abil ja arvuti abil);</i> • <i>joonestab korrapäraseid hulknurki (kolmnurk, kuusnurk, nelinurk, kaheksanurk) käsitsi joonestusvahendite abil ja arvuti abil;</i> • <i>selgitab, mis on apoteem ja joonestab selle;</i> • <i>arvutab korrapärase hulknurga ümbermõõdu.</i> • <i>kontrollib antud lõikude võrdelisust;</i> • <i>teab kolmnurkade sarnasuse tunnuseid ja kasutab neid ülesannete lahendamisel;</i> • <i>teab teoreeme sarnaste hulknurkade ümbermõõtude ja pindalade kohta ning kasutab neid ülesannete lahendamisel;</i> • <i>selgitab mõõtkava tähendust;</i> • <i>lahendab rakendusliku sisuga ülesandeid (pikkuste kaudne mõõtmine; maa-alade plaanistamine; plaani kasutamine looduses).</i>	
--	--	--

AINEVALDKOND „LOODUSAINED“

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015; 1-3/4 29.03.2022

Ainevaldkonda kuuluvad **loodusõpetus, bioloogia, geograafia, füüsika ja keemia.**

Loodusõpetuse õpetamise kaudu taotleb kool, et põhikooli lõpuks õpilane

- tunneb huvi ümbritseva elukeskkonna ja selle uurimise vastu;
- vaatleb, analüüsib ning selgitab elukeskkonna objekte, nähtusi ja protsesse, leiab seoseid ning teeb järeldusi;
- märkab, sõnastab ja lahendab loodusteaduslikke probleeme;
- esitab uurimisküsimusi, planeerida ja viib läbi eksperimenti ning teha järeldusi;
- kasutab info hankimiseks erinevaid allikaid, analüüsib ja hindab info tõepärasust;
- teeb kujunenud väärtushinnangutest lähtuvalt igapäevaelulisi elukeskkonnaga seotud otsuseid ja põhjendab neid;
- mõistab loodusteaduste tähtsust teaduse ja tehnoloogia arengus;
- väärtustab elukeskkonda ja säästvat käitumist ning järgib tervislikke eluviise.

Loodusõpetus

Loodusõpetuse **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- tunneb huvi looduse vastu, huvitub looduse uurimisest ja õppimisest;
- vaatleb loodusobjekte, teeb praktilisi töid ning esitab tulemusi;
- rakendab probleeme lahendades teaduslikku meetodit õpetaja juhendamisel;
- omab teadmisi elusa ja eluta keskkonna seostest;
- mõistab inimtegevuse ja looduskeskkonna seoseid;
- väljendab hoolivust kõigi elusolendite suhtes;
- oskab leida infot, mõistab loetavat ja oskab luua lihtsat loodusteaduslikku teksti;
- rakendab õpitud teadmisi ja oskusi igapäevaelus;
- väärtustab elurikkust ja säästvat arengut.

I KOOLIASTME LOODUSÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu</i>
INIMESE MEELED JA AVASTAMINE	
• Eristab elus- ja eluta looduse objekte ja nähtusi ning vaatab, nimetab, kirjeldab ja rühmitab neid; • oskab käituda õppekäigul loodussõbralikult; • sõnastab oma meelte abil saadud kogemusi ning nähtuste ja objektide omadusi; • eristab tahkeid ja vedelaid aineid ning omab ohutunnet tundmatute ainete suhtes; • eristab inimese valmistatud looduslikust; • tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu, kasutab julgelt loovust ja fantaasiat; • väärtustab ümbritsevat keskkonda ning suhtub sellesse säästvalt.	<i>Inimese meeled ja avastamine.</i> <i>Elus ja eluta.</i> <i>Asjad ja materjalid.</i> <u>Mõisted</u> <i>Omadus, meeled, elus, eluta, elusolend, looduslik, tehisk, tahke, vedel</i> <u>Praktilised tööd</u> 1. Meelte kasutamine mängulises ja uurimuslikus tegevuses. 2. Elus- ja eluta looduse objektide rühmitamine. 3. Õppekäik kooliümbruse elus- ja eluta loodusega tutvumiseks. 4. Tahkete ja vedelate ainete omaduste võrdlemine. 5. Looduslike ja tehismaterjalide/objektide rühmitamine.
AASTAAJAD	
• Teab, et looduses aset leiduvad muutused sõltuvalt aastaajadest ning valgusest ja soojusest; • kirjeldab aastaajalisi muutusi (kõnes, kirjas, joonistades); • toob näiteid looduses toimivate aastaajaliste muutuste tähtsusest inimeste ja loomade elus; • teeb lihtsamaid loodusvaatlusi, kannab vaatlusinfo tabelisse, jutustab vaatlusinfo/tabeli põhjal;	<i>Aastaegade vaheldumine looduses seoses soojuse ja valguse muutustega.</i> <i>Taimed, loomad ja seened</i>

• oskab käituda veekogudel; • teab tuntumaid kodukoha/kooliümbruse vaatamisväärsusi;	erinevatel aastaaegadel. Kodukoha elurikkus ja maastikuline mitmekesisus.
• liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodusväärtusi ja iseennast, järgib koostegutsemise reegleid.	<u>Mõisted</u> suvi, sügis, talv, kevad, soojus, valgus, taim, loom, seen, kodukoht, veekogu, maastik, loomastik, taimestik <u>Praktilised tööd</u> 1. Õppekäigud aastaajaliste erinevuste vaatlemiseks. Maastikuvaatlus. 2. Puu ja temaga seotud elustiku aastaringne jälgimine. 3. Tutvumine aastaajaliste muutustega veebipõhiselt. 4. Tutvumine kooli ümbrusega õppekäikudel.

2. KLASS

Õpitulemused	Õppesisu
ORGANISMID JA ELUPAIGAD	
• Teab õpitud maismaaloomi ja -taimi, teab loomade ja taimedega seotud ohtusid ning looduslikke ohte; • oskab rühmitada ja ära tunda kodukoha levinumaid taime- ja loomaliike; • kasutab õppetekstides leiduvaid loodusteaduslikke mõisteid suulises ja kirjalikus kõnes; • kirjeldab taimede ja loomade välisehitust, seostab selle elupaiga ja kasvukohaga ning toob näiteid nende tähtsusest looduses; • oskab teha lihtsamaid loodusvaatlusi; • teab, et organism hingab, toitub, kasvab, paljuneb; kirjeldab õpitud maismaaloomade välisehitust, toitumist ja kasvamist, seostab neid elupaigaga; • kirjeldab taimede välisehitust, märkab ja kirjeldab taimede arengut; • eristab mets- ja koduloomi; • teab, miks peetakse koduloomi, ja oskab nimetada nende vajadusi; • teab koduloomadega seotud ohtusid; • oskab märgata ja kirjeldada koduloomade arengut; • teab õpitud veetaimi ja -loomi; • teab, et on olemas erinevad elupaigad, et erinevatel organismidel on erinevad nõuded elukeskkonnale; • teab maismaa- ja veetaimede põhierinevusi; • vaatleb taimi ja loomi erinevates elukeskkondades; • suhtub hoolivalt elusolenditesse ja nende vajadustesse; • väärtustab veetaimede ja -loomade mitmekesisust ja tähtsust looduses;	<i>Maismaataimed ja -loomad, nende välisehitus ja mitmekesisus.</i> <i>Taimede ja loomade eluavaldused: toitumine ja kasvamine.</i> <i>Koduloomad.</i> <i>Veetaimede ja -loomade erinevus maismaa organismidest.</i> <u>Mõisted</u> <i>puu, põõsas, rohhtaim, teravili, juur, vars, leht, õis, vili, keha, pea, jalad, saba, kael, tiivad, nokk, suled, karvad, toitumine, kasvamine, elupaik, kasvukoht, metsloom, koduloom, lemmikloom, soomused, uimed, lõpused, ujulestad.</i> <u>Praktilised tööd</u> 1. Loodusvaatlused: taimede välisehitus, loomade välisehitus. 2. Ühe taime või looma uurimine, ülevaate koostamine. 3. Uurimus: taime kasvu sõltuvus soojusest ja valgusest.

• <i>suhtub vastutustundlikult koduloomadesse, ei jäta koduloomi hoolitsuseta;</i> • <i>väärtustab uurimuslikku tegevust.</i>	4. <i>Loomaaia või loomapargi külastus või lemmikloomapäeva korraldamine.</i> 5. <i>Õppekäik: organismid erinevates elukeskkondades.</i>
INIMENE	
• <i>Teab kehaosade nimetusi;</i> • <i>näitab ja nimetab kehaosi;</i> • <i>kirjeldab inimese välisehitust, kasutades mõõtmistulemusi;</i> • <i>teab, et toituda tuleb võimalikult mitmekesiselt ning regulaarselt ja et väär toitumine toob kaasa tervisehäireid;</i> • <i>teab, et kiirtoidud ei ole tervislikud;</i> • <i>oskab järgida tervisliku toitumise põhimõtteid ning hügieeninõudeid;</i> • <i>oskab leida toiduainete pakenditelt talle vajalikku teavet;</i> • <i>teab, kuidas hoida oma tervist, silmi, hambaid;</i> • <i>teab, kelle poole tervisemurega pöörduda;</i> • <i>järgib hügieeninõudeid, hoolitseb keha puhtuse eest;</i> • <i>oskab näha ohtu tundmatutes esemetes, eristada tervisele kasulikke ja kahjulikke tegevusi;</i> • <i>teab, et inimesed elavad erinevates elukeskkondades;</i> • <i>toob näiteid, kuidas inimene oma tegevusega muudab loodust;</i> • <i>teab, et oma tegevuses tuleb teistega arvestada.</i> • <i>tarbib vastutustundlikult, väldib enda ja teiste tervise kahjustamist ning toimib keskkonda hoidvalt;</i> • <i>võrdleb inimeste elu maal ja linnas;</i> • <i>väärtustab inimest ja tema vajadusi ning tervist.</i> • <i>väärtustab tervislikku eluviisi, tervislikku toitumist ja puhtust;</i> • <i>püüab vältida enda ja teiste tervise kahjustamist</i> • <i>väärtustab erinevaid huvisid ja harrastusi.</i>	<i>Inimene.</i> <i>Välisehitus.</i> <i>Inimese toiduvajadused ja tervislik toitumine.</i> <i>Hügieen kui tervist hoidev tegevus.</i> <i>Inimese elukeskkond</i> <u><i>Mõisted</i></u> <i>Keha, kehaosad, toit, toiduaine, tervis, haigus, asula (linn, alev, küla).</i> <u><i>Praktilised tööd</i></u> 1. <i>Enesevaatlus, mõõtmine.</i> 2. <i>Oma päevamenüü tervislikkuse hindamine.</i> 3. <i>Õppekäik: asula kui inimese elukeskkond.</i>

MÕÕTMINE JA VÕRDLEMINE	
• Teab, et mõõtmine on võrdlemine mõõtühikuga; • viib läbi lihtsate vahenditega tehtavaid praktilisi töid, järgides juhendeid ja ohutusnõudeid; • kaalub kehi, mõõdab temperatuuri ja pikkusi korrektselt, valides sobivaid mõõtmisvahendeid; • mõistab mõõtmise vajalikkust, saab aru, et mõõtmine peab olema täpne.	Kaalumine, pikkuse ja temperatuuri mõõtmine. <u>Mõisted</u> Mõõtühik, termomeeter, temperatuur, kaalud, kaalumine, mõõtmine, katse. <u>Praktilised tööd</u> 1. Kehade kaalumine. 2. Õpilaste pikkuste võrdlemine ja mõõtmine. 3. Temperatuuri mõõtmine erinevates keskkondades.
ILM	
• Teeb ilmavaatlusi, iseloomustab ilma; • teeb ilmateate põhjal järeldusi ning riietub vastavalt; • tunneb huvi uurimusliku tegevuse vastu.	Ilmastikunähtused. <u>Mõisted</u> Pilvisus, tuul, õhutemperatuur, sademed: vihm, lumi. <u>Praktilised tööd</u> 1. Ilma vaatlemine igal aastaajal. 2. Õhutemperatuuri mõõtmine. 3. Ilmaennustuse ja tegeliku ilma võrdlemine.

3. KLASS

Õpitulemused	Õppesisu
ORGANISMIDE RÜHMAD JA KOOSSELU	
• Teab, et taimed on elusad organismid; • teab, et taimed vajavad päikesevalgust ning toodavad seente ja loomade poolt kasutatavaid toitaineid ja hapnikku; • nimetab ja oskab näidata taimeosi, leida tunnuseid, mille abil taimi rühmitada; • eristab õistaime, okaspuud, sõnajalg- ja sammaltaime; • teab, et loomade hulka kuuluvad putukad, ämblikud, ussid, kalad, konnad, maod, linnud ja imetajad; • teab, et ühte rühma kuuluvatel loomadel on sarnased tunnused; • teab, et rästik, puuk ja herilane on ohtlikud; • eristab kala, kahepaikset, roomajat, lindu ja imetajat ning selgrootut, sh putukat; • kirjeldab õpitud loomaliikide eluviise ja elupaiku; • oskab seostada loomade ehituslikke ja käitumuslikke eripärasid nende elukeskkonnaga; • tunneb ära õpitud loomi piltide järgi ja looduses; • väldib loomadega seotud ohte (mürgiseid ja ohtlikke loomi); • teab seente mitmekesisust ja seda, et seened elavad mullas ja teistes organismides; • teab, et mõningaid seeni kasutatakse toiduainete valmistamiseks ning pagaritööstuses; • eristab söödavaid ja mürgiseid kübarseeni; • oskab vältida mürgiste seentega (sh hallitusseentega) seotud ohtusid;	Taimede mitmekesisus. Loomade mitmekesisus. Seente mitmekesisus. Liik, kooslus, toiduahel. <u>Mõisted</u> Õistaim, vili, seeme, okaspuu, käbi, sõnajalg, sammal, selgroogsed, kalad, kahepaiksed, roomajad, linnud, imetajad, soomused, selgrootud, ussid, putukad, ämblikud, seeneniidistik, kübarseen, eosed, hallitus, pärm, liik, kooselu, taimtoiduline, loomtoiduline, segatoiduline, toiduahel. <u>Praktilised tööd</u> 4. Lihtsa kollektsiooni koostamine mõnest organismirühmast. 5. Looma välisehituse ja eluviisi uurimine. 6. Seente vaatlemine või hallitusseente kasvamise uurimine. 7. Õppekäik organismide kooselu uurimiseks erinevates elupaikades. 8. Liikide võrdlus.

• eristab seeni taimedest ja loomadest; • tunneb õpitud seeni piltide järgi ja looduses; • teab, et igal liigil on nimi; • teab, et ühte liiki kuuluvad organismid on sarnased; • teab, et looduses on kõik omavahel seotud, et toiduvõrgustike abil saab iseloomustada organismidevahelisi suhteid; • koostab õpitud liikidest lihtsamaid toiduahelaid; • tunneb põhjalikult ühte taime-, seene- või loomaliiki, tuginedes koostatud uurimusülevaatele; • mõistab, et (liiki)de mitmekesisus on üks loodusrikkusi; • mõistab, et iga organism on looduses tähtis; • saab aru, et kõik taimed ja loomad on vajalikud, et nad on osa loodusest ja neid peab kaitsma; • mõistab, et seened on elusorganismid ning neid tuleb kaitsta nagu teisigi organisme.	
LIIKUMINE	
• Teab liikumise tunnust: keha asukoht muutub teiste kehade suhtes; • eristab liikumist ja paigalseisu; • teab, et keha ei saa hetkeliselt liikuma panna ega peatada; • teab, et pidurdamisel läbib keha teatud teepikkuse; • teab, millest sõltub liikuva keha peatamise aeg ja tee pikkus (kiirus, teekatte libedus); • oskab ette näha liikumisega seotud ohuolukordi, • oskab tänavat (teed) ohutult ületada; • oskab hinnata sõidukite liikumissuunda, -kiirust ja kaugust; • oskab valida jalgrattaga, rulaga ja rulluiskeudega sõitmiseks turvalise koha ja sobiva kiiruse; • oskab kasutada turvavahendeid; • suhtub positiivselt liikumisse kui kehalisse tegevusse.	<i>Liikumise tunnused.</i> <i>Jõud liikumise põhjusena (katseliselt).</i> <i>Liiklusohutus.</i> <u>Mõisted</u> <i>Liikumine, kiirus, jõud.</i> <u>Praktilised tööd</u> 1. Oma keha jõu tunnetamine liikumise alustamiseks ja peatamiseks. 2. Liikuvate kehade kauguse ja kiiruse hindamine.

ELEKTER JA MAGNETISM	
• Teab lüliti osa vooluringis; • teab, et mõned ained juhivad elektrivoolu ja teised ei juhi; • teab, et niiske keskkond juhib elektrivoolu ja et elekter võib olla ka ohtlik; • oskab pistikut pistikupeast õigesti välja tõmmata; • eristab töötavat ja mittetöötavat vooluringi;	Vooluring. Elektrijuhid ja mitteelektrijuhid. Elektri kasutamine ja säästmine. Ohutusnõuded. Magnetnähtused . Kompass.
• teeb katsega kindlaks elektrit juhtivad ja mittejuhtivad ained ning rakendab saadud teadmisi elektririistade ohutul kasutamisel; • kasutab elektrit säästlikult; oskab käsitseda majapidamis- ja olmeelektroonikat ning elektroonikaseadmeid; • saab aru elektri säästmise vajalikkusest; • saab aru, et koduses majapidamises kasutatav elekter on inimesele ohtlik ja sellega ei tohi mängida.	<u>Mõisted</u> Vooluallikas, elektripirn, juhe, lüliti, juht, mittejuht, ohutus, magnetpoolus, lõunapoolus, põhjapoolus, kompass, ilmakaared. <u>Praktilised tööd</u> 1. Lihtsa vooluringi koostamine (lüliti vajalikkuse kindlakstegemine, võrdlemine, omakoostatud vooluringi võrdlemine klassis kasutatava vooluringiga, järeldamine). 2. Ainete elektrijuhtivuse kindlakstegemine (Õpilane teeb katseliselt kindlaks, kas aine juhib elektrit või mitte). Koduse elektritarbimisega tutvumine, elektri säästmise võimalustega tutvumine. 3. Püsimagnetitega tutvumine. Välitöö õues: põhja- ja lõunasuuna kindlakstegemine kompassi abil.

PLAAN JA KAART

- Teab, et kaart on suurema maa-ala mudel ja et värvused ja märgid kaardil on leppemärgid;
- saab aru lihtsast plaanist või kaardist, leiab kooliümbruse plaanilt tuttavaid objekte;
- kirjeldab kaardi abil tegelikke objekte, tunneb kaardil värvide järgi ära maismaa ja veekogud;
- mõistab, et kaardi abil on võimalik tegelikkust tundma õppida;
- teab põhiilmakaari ja vaheilmakaari;
- teab õpitud kaardiobjekte ja oma kodukohta asukohta kaardil;
- kirjeldab Eesti kaardi järgi objektide asukohti, kasutades ilmakaari;
- määrab kompassi abil põhja- ja lõunasuunda;
- näitab Eesti kaardil oma kodukohta, suuremaid kõrgustikke, madalikke, saari, poolsaari, lahtesid, jõgesid, järvesid ja linnu;
- seostab kaardiobjektid ilmakaartega (nt Valga asub Lõuna-Eestis)
- saab aru, et ilmakaarte tundmine ning nende määramisoskus on elus vajalik;
- mõistab, et kaardi järgi on võimalik maastikul orienteeruda;
- mõistab, et kaartide kasutamine on vajalik ja uurimine põnev;
- saab aru kaardi legendi ja leppemärkide tundmise vajalikkusest ja sellest, et kaardi või plaani (mudeli) abil on tegelikkust parem tundma õppida.

Kooliümbruse

plaan. Eesti kaart.

Ilmakaared ning nende määramine kaardil ja looduses.

Tuntumad kõrgustikud, madalikud saared, poolsaared, lahed, järved, jõed ja asulad Eesti kaardil.

Mõisted

Plaan, pealtvaade, legend, leppemärk, leppevärv, kaart, kaardi legend, põhi- ja vaheilmakaared, kõrgustik, madalik, saar, poolsaar, laht, järv, jõgi, asulad.

Praktilised tööd

1. Pildi järgi plaani koostamine.
2. Plaani järgi liikumine kooli ümbruses, mõõtkavata plaani täiendamine.
3. Eesti kaardi tundmaõppimine Eesti kaardi põhiste lauamängude või pusle abil.
4. Ilmakaarte määramine kaardil, õues kompassiga või päikese järgi.
5. Õppeekskursioon oma maakonnaga tutvumiseks.

II KOOLIASTME LOODUSÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

4. KLASS

Õpitulemused	Õppesisu
MAAILMARUUM	
• Tunneb huvi maailmaruumi ehituse vastu; • märkab tähistaeva ilu; • nimetab Päikesesüsteemi planeedid; • kirjeldab joonise põhjal Päikesesüsteemi ehitust; • kirjeldab praktilise töö tulemusena loodud mudeli põhjal Päikese ning planeetide suhtelisi suurusi ja omavahelisi kaugusi; • mudeldab Kuu tiirlemist ümber Maa; • mudeldab Maa tiirlemist ümber Päikese; • mudeldab Maa pöörlemist ning põhjendab gloobuse ja valgusti (taskulambi) abil öö ja päeva vaheldumist Maal; • kirjeldab tähtede asetust galaktikas; • teab, et Päikesesüsteem asub galaktikas nimega Linnutee; • jutustab müüti Suurest Vankrist; • leiab taevafääril ja taevakaardil Suure Vankri ja Põhjanaela ning määrab põhjasuuna; • teab, et astronoomid uurivad kosmilisi kehi; • eristab astronoomiat kui teadust ja astroloogiat kui inimeste uskumist; • leiab eri allikaist infot maailmaruumi kohta etteantud teemal, koostab ja esitab ülevaate.	Päike ja tähed. Päikesesüsteem. Tähistaevas. Tähtkujud. Suur Vanker ja Põhjanael. Galaktikad. Astronoomia. <u>Mõisted</u> Maailmaruum, Päike, Maa, Kuu, tiirlemine, pöörlemine, ööpäev, aasta, täht, planeet, satelliit, Päikesesüsteem, tähtkuju, Suur Vanker, Põhjanael, galaktika, astronoomia. <u>Praktilised tööd</u> 1. Mudeli valmistamine Päikese ja planeetide suuruse ning omavahelise kauguse kujutamiseks. 2. Öö ja päeva vaheldumise mudeldamine. 3. Maa tiirlemise mudeldamine. 4. Tähistaeva vaatlused. Põhjanaela leidmine tähistaevas.

PLANEET MAA	
- Huvitub Maal toimuvatest loodusprotsessidest, nende toimumise põhjustest ja tagajärgedest; - kirjeldab gloobust kui Maa mudelit: kuju, pöörlemine, leppemärkide tähendus; - teab, mida tähendab väljend „poliitiline kaart“; - nimetab riigi geograafilise asendi tunnused; - iseloomustab maailma poliitilise kaardi järgi etteantud riigi, sh Eesti geograafilist asendit; - leiab atlase kaardilt kohanimede registri järgi tundmatu koha; - kirjeldab vulkaanipurset (tuhapilv, mürgised gaasid, laavavoolud) ja sellega kaasnevat ohtusid loodusele, sh inimesele. Teab, et Maa sisemuses on piirkondi, kus kivimid pole kõvad. - toob näiteid erinevate looduskatastroofide kohta ning iseloomustab nende mõju loodusele ja inimeste tegevusele.	Gloobus kui Maa mudel. Maa kujutamine kaartidel. Erinevad kaardid. Mandrid ja ookeanid. Suuremad riigid Euroopa kaardil. Geograafilise asendi iseloomustamine. Eesti asend Euroopas. Looduskatastroofid: vulkaanipursked, maavärinad, orkaanid, üleujutused. <u>Mõisted</u> Gloobus, mudel, looduskaart, riikide kaart, kontuurkaart, atlas, ekvaator, põhja- ja lõunapoolkera, põhja- ja lõunapoolus, manner, ookean, meri, geograafiline asend, riigipiir, naaberriik, vulkaan, laava, lõõr, maavärin, orkaanid, üleujutused. <u>Praktilised tööd</u> - Gloobuse kui Maa mudeli valmistamine. - Õpitud objektide kandmine kontuurkaardile. - Erinevate allikate kasutamine info leidmiseks ja ülevaate koostamiseks looduskatastroofide kohta.
ELU MITMEKESISUS MAAL	
- Tunneb huvi loodusteaduste õppimise vastu; - märgab looduse ilu ja erilisust, väärtustab bioloogilist mitmekesisust;	Organismide mitmekesisus: ühe- ja hulkraksed organismid. Organismide eluavaldused: toitumine, hingamine, paljunemine, kasvamine, arenemine, reageerimine keskkonnatingimustele.

• märkab elusolendite eluavaldusi ja arvestab neid oma igapäevaelus; • oskab kasutada valgusmikroskoopi; • selgitab ühe- ja hulkraksete erinevust; • nimetab bakterite eluavaldusi ning tähtsust looduses ja inimese elus; • võrdleb taimede, loomade, seente ja bakterite eluavaldusi; • toob näiteid taimede ja loomade kohastumise kohta kõrbes, vihmametsas, mäestikes ning jäävööndis; • teab, et kõik organismid koosnevad rakkudest; • teab, et keskkonnatingimused erinevad Maal; • nimetab organismide eluavaldused.	<i>Elu erinevates keskkonnatingimustes. Elu areng Maal.</i> <u>Mõisted</u> <i>Rakk, üherakne organism, bakter, hulkrakne organism, toitumine, hingamine, paljunemine, kasvamine, arenemine, keskkonnatingimused, kõrb, vihmamets, mäestik, jäävöönd, kivistised, hiidsisalikud ehk dinosaurused.</i> <u>Praktilised tööd</u> 1. <i>Erinevate rakkude vaatlemine ja võrdlemine.</i> 2. <i>Raku mudeli ehitamine või uurimine multimeedia materjalide abil.</i> 3. <i>Seemnete idanemise uurimine erinevates keskkonnatingimustes.</i> 4. <i>Taimede ja loomade kohanemise uurimine muutuvates keskkonnatingimustes.</i> 5. <i>Organismide eluavalduste uurimine looduses.</i>
INIMENE	
• Väärtustab inimest ja tema vajadusi ning tervislikke eluviise; • mõistab, et inimene on looduse osa ning tema elu sõltub loodusest; • toimib keskkonnateadliku tarbijana ning väärtustab tervislikku toitu; • kirjeldab inimese elundkondade ülesandeid ja talitluse üldisi põhimõtteid ning vastastikuseid seoseid; • seostab inimese ja teiste organismide elundeid nende funktsioonidega; • võrdleb inimest selgroogsete loomadega;	<i>Inimese ehitus: elundid ja elundkonnad. Elundkondade ülesanded.</i> <i>Organismi terviklikkus.</i> <i>Tervislikud eluviisid.</i> <i>Inimese põlvnemine.</i> <i>Inimese võrdlus selgroogsete loomadega.</i> <i>Taimed, loomad, seened ja mikroorganismid inimese kasutuses.</i>

• analüüsib lihtsa katse või mudeli järgi inimese elundi või elundkonna talitust; • toob näiteid taimede, loomade, seente ja bakterite tähtsuse kohta inimese elus; • põhjendab tervisliku eluviisi põhimõtteid ning koostab tervisliku päevamenüü; • nimetab inimese elundkondade tähtsamaid elundeid; • teab, et inimene ja tema eellased kuuluvad loomariiki; • teab, et paljude loomade ja inimese ehituses on sarnaseid jooni; • teab erinevate elusorganismide tähtsust inimese elus.	<u>Mõisted</u> Elund, kude, elundkond, nahk, lihased, luustik, süda, veresoon, arter, veen, kopsud, maks, magu, soolestik, peensool, jämesool, pärak, meeleeelundid, närvid, peaaju, seljaaju, munandid, munasarjad, emakas, viljastumine, näärmed, neerud. <u>Praktilised tööd</u> 1. Elundi mudeli valmistamine ja/või talitluse uurimine. 2. Katsed ja laboritööd inimese elundite talitluse uurimiseks. 3. Ülevaate koostamine inimese seosest ühe taime-, looma-, seeneliigi või bakterirühmaga. 4. Menüü analüüsimine, lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest.
---	--

5. KLASS

Õpitulemused	Õppesisu
JÕGI JA JÄRV. VESI KUI ELUKESKKOND	
- väärtustab siseveekogude maastikulist mitmekesisust; - märgab inimtegevuse mõju kodukoha siseveekogudele; - väärtustab veetaimede ja -loomade mitmekesisust ja tähtsust looduses; - väärtustab uurimuslikku tegevust; - käitub siseveekogude ääres keskkonnateadlikult ja -hoidlikult ning järgib ohutusnõudeid; - kirjeldab loodusteadusliku meetodi rakendamist veekogu uurimisel; - oskab läbi viia loodusteaduslikku uurimust veekogu kohta ja esitada uurimistulemusi; - nimetab ning näitab kaardil Eesti suuremaid jõgesid ja järvi; - iseloomustab ja võrdleb kaardi ning piltide järgi etteantud jõgesid (paiknemine, lähe ja suue, lisajõed, languse ja voolukiiruse seostamine); - iseloomustab vett kui elukeskkonda, kirjeldab elutingimuste erinevusi jõgedes ja järvedes ning selgitab vee ringlemise tähtsust järves; - kirjeldab jõe ja järve elukooslust, nimetab jõgede ja järvede tüüpilisemaid liike; - toob näiteid taimede ja loomade kohastumuste kohta eluks vees ja veekogude ääres;	Loodusteaduslik uurimus. Veekogu kui uurimisobjekt. Eesti jõed. Jõgi ja selle osad. Vee voolamine jões. Veetaseme kõikumine jões. Eesti järved, nende paiknemine. Taimede ja loomade kohastumine eluks vees. Jõgi elukeskkonnana. Järvevee omadused. Toitainete sisaldus järvede vees. Elutingimused järves. Jõgede ja järvede elustik. Toiduahelate ja toiduvõrgustike moodustumine tootjatest, tarbijatest ning lagundajatest. Jõgede ja järvede tähtsus, kasutamine ning kaitse. Kalakasvatus. <u>Mõisted</u> Jõgi, jõesäng, suue, lähe, peajõgi, lisajõgi, jõestik, jõe langus, voolukiirus, kärestik, juga, suurvesi, madalvesi, järv, umbjärv, läbivoolujärv, rannajärv, tootjad, tarbijad, lagundajad, toiduahel, toiduvõrgustik, hõljum, rohevetikas, vesikirp, veeõitsemine, kaldataim, veetaimed, lepiskala, röövkala.

• koostab uuritud veekogu toiduahelaid/toiduvõrgustikke; • teab jõe ja järve elukoosluste tüüpilisi liike; • selgitab, kuidas loomad vees hingavad ja liiguvad; • teab Eesti suuremaid järvesid ja jõgesid; • tunneb pildil ära joa ja kärestiku; • selgitab maismaa ja veetaimede erinevusi; • selgitab veeõitsengu põhjuseid.	<u>Praktilised tööd</u> 1. Loodusteaduslik uurimus kodukoha veekogu näitel: probleemi püstitamine ja uurimisküsimuste esitamine, andmete kogumine, analüüs ning tulemuste üldistamine ja esitamine. 2. Kahe Eesti jõe või järve võrdlemine kaardi ning teiste infoallikate järgi. 3. Veeorganismide määramine lihtsamate määramistabelite põhjal. 4. Vesikatku elutegevuse uurimine. 5. Tutvumine eluslooduse häältega, kasutades audiovisuaalseid materjale. 6. Siseveekogude selgroogsetega ja taimedega tutvumine, kasutades veebimaterjale
VESI KUI AINE. VEE KASUTAMINE	
• Tunneb huvi looduse uurimise vastu ja väärtustab uurimistegevust; • väärtustab säästvat eluviisi ja toimib keskkonnateadliku veetarbijana; • võrdleb tahkiseid, vedelikke ja gaase nende üldiste omaduste seisukohast (kuju, ruumala); • teab, et veeaur on aine gaasilisena ja selle üldised omadused on samasugused nagu õhul; • võrdleb jääd, vett ja veeauru; • teab, et vesi jäätumisel paisub, ja põhjendab jää ujumist vees; • kirjeldab jää sulamistemperatuuri ja vee keemistemperatuuri mõõtmise katset; • teab, et veeaur on vesi gaasilises olekus;	Vee omadused. Vee olekud ja nende muutumine. Vedela ja gaasilise aine omadused. Vee soojuspaisumine. Märgamine ja kapillaarsus. Põhjavesi. Joogivesi. Vee kasutamine. Vee reostumine ja kaitse. Vee puhastamine. <u>Mõisted</u> Aine, tahkis, vedelik, gaas, aurumine, veeldumine, tahkumine, sulamine,

• teab, et jää sulamistemperatuur on sama mis vee tahkumis(külmumis)temperatuur; • nimetab jää sulamis- ja keemistemperatuuri; • kirjeldab vee keemist;	soojuspaisumine, märgamine, kapillaarsus, aine olek, kokkusurutavus, voolavus, lenduvus, põhjavesi, allikas, joogivesi, setitamine, sõelumine, filtreerimine.
• kirjeldab veeauru kondenseerumist keeva vee kohal (külm keha ja niiske õhu jahtumine); • kirjeldab vee soojuspaisumise katset ja kujutab vaadeldavat joonisel; • põhjendab, miks vett soojendatakse anuma põhjast; • kirjeldab märgamist ja mittemärgamist ning toob näiteid märguvatest ja mittemärguvatest ainetest, kirjeldab kapillaarsuse katseid ja toob näiteid kapillaarsuse ilmnemisest looduses; • kirjeldab vee puhastamise katseid; • hindab kodust tarbevee hulka ööpäevas ja teeb ettepanekuid tarbevee hulga vähendamiseks; • teeb juhendi järgi vee omaduste uurimise ja vee puhastamise katseid; • selgitab põhjavee kujunemist ja võrdleb katse abil erinevate pinnaste vee läbilaskvust; • kirjeldab joogivee saamise võimalusi ning põhjendab vee säästliku tarbimise vajadust; • toob näiteid inimtegevuse mõju ja reostumise tagajärgede kohta veekogudele.	<u>Praktilised tööd</u> 1. Vee omaduste uurimine (vee oleku muutumine; vee soojuspaisumine; vee liikumine soojendamisel; märgamine; kapillaarsus). 2. Erineva vee võrdlemine. 3. Vee liikumine erinevates pinnastes. 4. Vee puhastamine erinevatel viisidel. 5. Vee kasutamise uurimine kodus või koolis.

ÕHK JA ÕHU KOOSTIS	
• Väärtustab säästlikku eluviisi; • toimib keskkonda hoidvalt ning väldib enda ja teiste tervise kahjustamist; • mõõdab õues õhutemperatuuri, hindab pilvisust ja tuule kiirust ning määrab pilvetüüpe ja tuule suunda; • võrdleb ilmakaardi järgi ilma (temperatuur, tuule suund, kiirus, pilvisus ja sademed) Eesti erinevates osades; • iseloomustab graafiku põhjal kuu keskmisi temperatuure ja sademete hulka ning tuuleroosi abil valdavaid tuuli Eestis; • kirjeldab pildi või skeemi järgi veeringet; • iseloomustab õhku kui elukeskkonda ning kirjeldab elutingimuste erinevusi vees ja õhus;	Õhu tähtsus. Õhu koostis. Õhu omadused. Õhutemperatuur ja selle mõõtmine. Õhutemperatuuri ööpäevane muutumine. Õhu liikumine soojenedes. Õhu liikumine ja tuul. Kuiv ja niiske õhk. Pilved ja sademed. Veeringe. Ilm ja ilmastik. Sademete mõõtmine. Ilma ennustamine.
• selgitab hapniku rolli põlemisel, kõdunemisel ja organismide hingamisel ning hapniku tähtsust organismidele; • toob näiteid õhkkeskkonnaga seotud kohastumuste kohta loomadel ja taimedel; • nimetab õhu saastumise põhjusi ja tagajärgi ning toob näiteid, kuidas vältida õhu saastumist; • teab, et süsihappegaas tekib põlemisel, kõdunemisel ja organismide hingamisel.	<u>Mõisted</u> Õhkkond, õhk, gaas, hapnik, süsihappegaas, lämmastik, tuul, tuule kiirus, tuule suund, kondenseerumine, pilved, sademed, veeringe, ilm, ilmastik, hingamine, põlemine, kõdunemine, tolmlumine. <u>Praktilised tööd</u> 1. Õhu omaduste ja koostise uurimine: küünla põlemine suletud anumas, õhu kokkusurutavus, õhu paisumine soojenedes, veeauru kondenseerumine. 2. Temperatuuri mõõtmine, pilvisuse ja tuule suuna määramine ning tuule kiiruse hindamine. 3. Erinevate Eesti piirkondade ilma võrdlemine EMHI kodulehe ilmakaartide järgi.

LÄÄNEMERI ELUKESKKONNANA

- Märkab Läänemere ilu ja erilisust ning väärtustab Läänemere elurikkust;
- väärtustab uurimistegevust Läänemere tundmaõppimisel;
- käitub mere ääres keskkonnateadlikult ja - hoidlikult ning järgib ohutusnõudeid;
- mõistab muutusi Läänemere elukeskkonnas, saab aru, et tingimuste muutmine inimese poolt häirib looduslikku tasakaalu ning et meri vajab kaitset;
- on motiveeritud osalema eakohastel Läänemere kaitsega seotud üritustel;
- näitab kaardil Läänemere-äärseid riike ning suuremaid lahtesid, väinu, saari ja poolsaari;
- võrdleb ilmakaartide, graafikute ja tabelite järgi rannikualade ning sisemaa temperatuure;
- iseloomustab Läänemere-äärset asustust ja inimtegevust õpitud piirkonna näitel;
- iseloomustab Läänemerd kui ökosüsteemi;
- selgitab Läänemere vähese soolsuse põhjuseid ja riimveekogu elustiku eripära;
- võrdleb organismide elutingimusi järves ja meres;
- kirjeldab erinevate vetikate levikut Läänemeres;
- määrab lihtsamate määramistabelite järgi Läänemere selgrootuid ja selgroogseid;
- koostab Läänemerele iseloomulikke toiduahelaid või - võrgustikke;

Vesi Läänemeres – merevee omadused.
Läänemere asend ja ümbritsevad riigid, suuremad lahed, väinad, saared, poolsaared. Läänemere mõju ilmastikule.

Läänemere rannik.

Elutingimused

Läänemeres.

Mere, ranniku ja saarte elustik ja iseloomulikud liigid ning nendevahelised seosed.

Mere mõju inimtegevusele ja rannasustuse kujunemisele.

Läänemere reostumine ja kaitse.

Mõisted

Vee soolsus, segu, lahus, lahusti, riimvesi, rannajoon, rand, rannik, laug- ja järskrannik, maa- ja merebriis, rohevetikad, pruunvetikad, punavetikad, põhjaloomastik, siirdekala, rannikulinnud.

Praktilised tööd

1. Erineva soolsusega lahuste tegemine, et võrrelda Läänemere ja maailmamere soolsust. Soolase vee aurustamine.
2. Läänemere kaardi joonistamine mälu järgi (kujutluskaart).
3. Läänemere, selle elustiku, rannikuasustuse ja inimtegevuse iseloomustamine mitmesuguste teabeallikate abil.
4. Õlireostuse mõju uurimine elustikule.
5. Läänemere probleemide analüüsimine, tuginedes erinevatele allikatele.

• teab ja selgitab Läänemere reostumise põhjuseid ja kaitsmise võimalusi; • tunneb peamisi ranniku pinnavorme: lüited, karid, saared, poolsaared; • teab Eesti ranniku maakerke põhjusi ning sellest tulenevat rannikujoone muutust (laidude, poolsaarte ja saarte teket ning merelahtede muutumist rannikujärvedeks); • nimetab Läänemere, saarte ja ranniku tüüpilisi liike.	
---	--

6. KLASS

Õpitulemused	Õppesisu
MULD ELUKESKKONNANA	
• Kirjeldab ja võrdleb erinevaid mullaproove, nimetades mulla koostisosi; • põhjendab katsega, et mullas on õhku ja vett; • selgitab muldade kujunemist ja mulla tähtsust looduses; • tunneb mullakaeves ära huumushorisondi; • kirjeldab huumuse teket ja selle osa aineringes. • teab, et muld tekib kivimite murenemise ja surnud organismide (peamiselt taimede) lagunemissaadustest. • teab, et taimed kinnituvad mulda juurtega, hangivad juurte abil mullast vett ja selles lahustunud toitaineid, mis taimel lagunedes taas mulda jõuavad.	Mulla koostis. Muldade teke ja areng. Mullaorganismi d. Aineringe. Mulla osa kooslustes. Mullakaeve. Vee liikumine mullas. <u>Mõisted</u> Muld, aineringe, kivimite murenemine, mulla tahke osa, mullasõmerad, mullaõhk, mullavesi, huumus, huumushorisont, liivmuld, savimuld. <u>Praktilised tööd</u> 1. Mullaproovide võtmine, kirjeldamine ja võrdlemine. Komposti valmistamine.

	2. Mulla vee- ja õhusisalduse katseline kindlaksmääramine. 3. Mulla ja turba võrdlemine. 4. Mullakaeve kirjeldamine ühe õpitava koosluse (aia, põllu, metsa, või niidu) näitel.
AED JA PÕLD ELUKESKKONNANA	
• Tunneb huvi looduse uurimise vastu; • väärtustab koduümbruse heakorda; • väärtustab tervislikku toitu, eelistab eestimaist; • mõistab, et inimene on looduse osa ning elu sõltub põllumajandusest ja loodusvaradest; • mõistab, et keskkonnatingimuste muutmine inimese poolt häirib looduslikku tasakaalu; • väärtustab kodukoha elurikkust ja maastikulist mitmekesisust; • väärtustab mahepõllumajanduse toodangut; • selgitab fotosünteesi tähtsust orgaanilise aine tekkes; • kirjeldab mullaelustikku ning toob näiteid seoste kohta erinevate mullaorganismide vahel; • toob esile aia ja põllukoosluse sarnasused ning selgitab inimese rolli nende koosluste kujunemises; • tunneb õpitud kultuurtaimi ja rühmitab neid; • koostab õpitud liikidest toiduahelaid ja toiduvõrgustikke; • toob näiteid saagikust mõjutavate tegurite kohta;	Mulla viljakus. Aed kui kooslus. Fotosüntees. Aiataimed. Viljapuu- ja juurviljaaed, iluaed. Põld kui kooslus. Keemilise tõrje mõju loodusele. Mahepõllundus. Inimtegevuse mõju mullale. Mulla reostumine ja hävimine. Mulla kaitse. <u>Mõisted</u> Fotosüntees, orgaaniline aine, väetis, viljavaheldus, liblikõielised, mügarbakterid, sümbioos, kultuurtaim, umbrohi, kahjurid, taimehaigused, keemiline tõrje, biotõrje, mahepõllumajandus, köögi- ja puuvili, sort, maitsetaim, ravimtaim, iluaed. <u>Praktilised tööd</u> 1. Komposti tekkimise uurimine. 2. Ühe aia- või põllutaimiga seotud elustiku uurimine. 3. Aia- ja põllukultuuride iseloomustamine ning võrdlemine, kasutades konkreetseid näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale. 4. Uurimus aia- ja põllusaaduste osast

• võrdleb keemilist ja biotõrjet ning põhjendab, miks tasub eelistada mahepõllumajanduse tooteid; • toob näiteid muldade kahjustumise põhjuste ja tagajärgede kohta;	<i>igapäevases menüüs või uurimus ühe põllumajandussaaduse (sh loomakasvatussaaduse) töötlemisest toiduaineks.</i>
• toob näiteid põllumajandussaaduste osa kohta igapäevases toidus; • teab aia- ja põllu elukoosluse tüüpilisi liike; • teab, et mullas elab palju väikseid organisme, kellest paljud on lagundajad; • teab, et mulla viljakus on oluline taimekasvatuse seisukohalt; • teab, et taimed toodavad orgaanilist ainet ja selles protsessis eraldub hapnikku; • teab, et inimene muudab keskkonnatingimusi ja et mullad vajavad kaitset.	

METS ELUKESKKONNANA

- Väärtustab metsa, selle elurikkust ning säästva metsanduse põhimõtteid;
- väärtustab uurimistegevust metsa tundmaõppimisel;
- käitub metsas keskkonnateadlikult ja – hoidlikult ning järgib ohutusnõudeid;
- märkab muutusi metsas, mõistab, et tingimuste muutmine inimese poolt häirib metsa looduslikku tasakaalu ning seda, et metsad vajavad kaitset;
- on motiveeritud osalema eakohastel metsaga kaitsega seotud üritustel;
- kirjeldab metsa kui ökosüsteemi, sh keskkonnatingimusi metsas;
- võrdleb männi ja kuuse kohastumusi;
- iseloomustab ja võrdleb peamisi metsatüüpe kasvutingimuste järgi;
- võrdleb metsatüüpide erinevates rinnetes kasvavaid taimi;
- koostab metsakooslust iseloomustavaid toiduahelaid ja toiduvõrgustikke;
- selgitab, kuidas kaitsta elurikkust metsas;
- selgitab loodus- ja majandusmetsade kujunemist, nimetab säästva metsanduse põhimõtteid;
- teab nimetada metsa kui elukoosluse tüüpilisi liike, metsarindeid;
- toob näiteid erinevate organismide eluavalduste ja omavaheliste seoste kohta erinevatel aastaaegadel metsas.

Elutingimused

metsas. Mets kui elukooslus. Eesti metsad.

Metsarinded.

Nõmme-, palu-, laane- ja salumets.

Eesti metsade iseloomulikud liigid, nendevahelised seosed.

Metsade tähtsus ja kasutamine. Puidu töötlemine.

Metsade kaitse.

Mõisted

Ökosüsteem, põlismets, loodusmets, majandusmets, jahiulukid, sõralised, tippkiskja, metsarinded, metsatüübid: nõmmemets, palumets, salumets, laanemets.

Praktilised tööd

- 1. Tutvumine metsa kui koosluse ja selle elustikuga.*
- 2. Eesti metsade valdavate puuliikide võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale.*
- 3. Uurimus: mets igapäevaelus / metsaga seotud tarbeesemed.*
- 4. Metsloomade tegutsemisjälgede uurimine.*

ASULA ELUKESKKONNANA	
• Märkab oma kodukoha ilu ja erilisust; • väärtustab elukeskkonna terviklikkust, säästvat eluviisi, järgib tervislikke eluviise; • tunneb huvi asula elukeskkonna uurimise vastu, kasutab julgelt loovust ja fantaasiat; • mõistab, et inimeste elu asulas sõltub looduslikest ressurssidest; • hoolib asula elusolenditest ja nende vajadustest; • liigub asulas turvaliselt; • tegutseb asulas loodus- ja kultuuriväärtusi ning iseennast kahjustamata; • märkab kodukoha keskkonnaprobleeme ning on motiveeritud osalema eakohastes keskkonnakaitseüritustes; • teab ja näitab kaardil Eesti maakonnakeskusi ja suuremaid linnu; • võrdleb erinevate teabeallikate järgi oma koduasulat mõne teise asulaga; • iseloomustab elutingimusi asulas ning toob näiteid inimkaaslejate loomade kohta; • koostab asulat iseloomustavaid toiduahelaid; • võrdleb keskkonnatingimusi maa-asulas ja linnas; • toob näiteid asula elustikku ja inimese tervist kahjustavate tegurite kohta; • hindab kodukoha õhu seisundit samblike esinemise põhjal; • teeb ettepanekuid keskkonnaseisundi	<i>Elukeskkond maa-asulas ja linnas. Eesti linnad.</i> <i>Koduasula plaan.</i> <i>Elutingimused asulas.</i> <i>Taimed ja loomad asulas.</i> <u><i>Mõisted</i></u> <i>Tehiskooslus, asula plaan, parasiit, inimkaasleja loom, prahitaim, park.</i> <u><i>Praktilised tööd</i></u> <i>1. Eestit või oma kodumaakonda tutvustava ülevaate koostamine.</i> <i>2. Õppekäik asula elustikuga tutvumiseks.</i> <i>3. Keskkonnaseisundi uurimine koduasulas.</i> <i>Minu unistuste asula – keskkonnahoidliku elukeskkonna mudeli koostamine.</i>

<i>parandamiseks koduasulas;</i> • <i>teab, kuidas tingimused linnas kahjustavad linnapuid ja inimese tervist;</i> • <i>teab inimkaaslejaid loomi;</i> • <i>nimetab tehnoloogilisi lahendusi asulas, mis parendavad inimeste elutingimusi.</i>	
SOO ELUKESKKONNANA	
• <i>Väärtustab soo bioloogilist mitmekesisust;</i> • <i>suhtub vastutustundlikult soo elukeskkonda;</i> • <i>väärtustab uurimuslikku tegevust;</i> • <i>iseloomustab kaardi järgi soode paiknemist Eestis ja oma kodumaakonnas;</i> • <i>oskab põhjendada Eesti sooderohkust;</i> • <i>selgitab soode kujunemist ja arengut;</i> • <i>seostab raba kui elukeskkonna eripära turbasambla ehituse ja omadustega;</i> • <i>võrdleb taimede kasvutingimusi madalsoos ja rabas;</i> • <i>koostab soo kooslust iseloomustavaid toiduahelaid;</i> • <i>selgitab soode tähtsust ja kaitse vajadust;</i> • <i>teab soo kui elukoosluse tüüpilisi liike;</i> • <i>teab turbasambla ehituse iseärasusi;</i> • <i>teab soo arenguetappe.</i>	<i>Soo elukeskkonnana.</i> <i>Soode teke ja paiknemine.</i> <i>Soode areng: madalsoo, siirdesoo ja raba. Elutingimused soos.</i> <i>Soode elustik.</i> <i>Soode tähtsus.</i> <i>Turba kasutamine.</i> <i>Kütteturba tootmise tehnoloogia.</i> <u><i>Mõisted</i></u> <i>Madalsoo, siirdesoo, raba, älves, laugas, turbasammal, turvas.</i> <u><i>Praktilised tööd</i></u> 1. <i>Sookoosluse uurimine õppekäigu, mudelite või veebimaterjalide põhjal.</i> 2. <i>Turbasambla omaduste uurimine.</i> 3. <i>Kollektsiooni koostamine õppekursioonil.</i> <i>Soo selgroogsetega ja taimedega tutvumine, kasutades veebimaterjale.</i>

PINNAVORMID JA PINNAMOOD	
• Kirjeldab samakõrgusjoonte järgi pinnavormi kuju, absoluutset ja suhtelist kõrgust ning nõlvade kallet; • kirjeldab kaardi järgi oma kodumaakonna ja Eesti pinnamoodi, nimetades ning näidates pinnavorme kaardil; • toob näiteid mandrijää mõju kohta Eesti pinnamoe kujunemisele; • selgitab pinnamoe mõju inimtegevusele ja toob näiteid inimtegevuse mõju kohta koduümbruse pinnamoele.	<i>Pinnavormid, nende kujutamine kaardil.</i> <i>Kodukoha ja Eesti pinnavormid ning pinnamood.</i> <i>Suuremad kõrgustikud, madalikud ja tasandikud, Põhja-Eesti paekallas.</i> <i>Mandrijää osa pinnamoe kujunemises.</i> <i>Pinnamoe mõju inimtegevusele ja inimese kujundatud pinnavormid.</i> <u>Mõisted</u> <i>Pinnavorm, künkas, org, nõgu, mägi, nõlv, jalam, samakõrgusjoon, suhteline ja absoluutne kõrgus, kõrgustik, tasandik, madalik, paekallas, pinnamood, mandrijää, voor, moreen, rändrahn.</i> <u>Praktilised tööd</u> 1. Künka mudeli koostamine ning künka kujutamine kaardil samakõrgusjoontega. 2. Koduümbruse pinnavormide ja pinnamoe iseloomustamine.
ELUKESKKONNAD EESTIS	
• Väärtustab ja hoiab elusat ja eluta loodust; • tunneb rõõmu looduses viibimisest; • mõistab, et iga organism looduses on tähtis; • mõistab, et muutused elukeskkonnas mõjutavad väga paljusid organisme; • kirjeldab tootjate, tarbijate ja lagundajate rolli aineringes ning selgitab toitumissuhteid ökosüsteemis; • kirjeldab ökosüsteemi elusat ja eluta osa ning selgitab loodusliku tasakaalu tähtsust ökosüsteemides; • põhjendab aineringe vajalikkust;	<i>Ülevaade eluslooduse mitmekesisusest Eestis. Tootjad, tarbijad ja lagundajad.</i> <i>Toitumissuhted</i> <i>ökosüsteemis. Inimese mõju ökosüsteemidele.</i> <u>Mõisted</u> <i>Toiduvõrgustik, laguahel, energia, parasitism, kisklus, sümbioos, konkurents.</i>

• kirjeldab inimese mõju looduskeskkonnale ja selgitab, kuidas muutused keskkonnas võivad põhjustada elustiku muutusi; • koostab õpitud koosluste vahelisi toimivaid toiduahelaid ja toiduvõrgustikke; • selgitab toitumissuhteid: parasitism, kisklus, sümbioos, konkurents; • teab seoseid eluta ja eluslooduse vahel; • teab, et toiduvõrgustike abil saab iseloomustada organismidevahelisi suhteid; • teab, et elutegevuseks on vaja energiat.	<u>Praktilised tööd</u> 1. Ökosüsteemi uurimine mudelite abil. 2. Veebipõhiste õpikeskkondade kasutamine toiduahelate ja toiduvõrgustike uurimiseks.
EESTI LOODUSVARAD	
• Väärtustab uurimistegevust loodusvarade tundmaõppimisel; • suhtub loodusesse säästvalt, toimib keskkonnateadliku tarbijana; • mõistab, et inimene on osa loodusest ning inimeste elu sõltub looduslikest ressurssidest; • märkab kodukoha ja Eesti keskkonnaprobleeme ning on motiveeritud osalema eakohastes keskkonnakaitseüritustes; • nimetab Eesti taastuvaid ja taastumatuid loodusvarasid ning toob nende kasutamise kohta näiteid • oskab eristada graniiti, paekivi, põlevkivi, liiva, kruusa, savi ja turvast; • toob näiteid taastuvenergia tootmise ja kasutamise võimaluste kohta oma kodukohas;	Eesti loodusvarad, nende kasutamine ja kaitse. Loodusvarad energiaallikatena. Eesti maavarad, nende kaevandamine ja kasutamine. Kaevanduste ja karjääride kasutamisega seotud keskkonnaprobleemid. <u>Mõisted</u> Loodusvarad, taastuvad ja taastumatud loodusvarad, maavarad, setted, liiv, kruus, savi, turvas, kivim, lubjakivi, graniit, põlevkivi, karjäär, maa-alune kaevandus, energia, soojus- ja elektrienergia.

• selgitab mõistliku tarbimise vajadust, lähtudes seosest loodusvarad – tarbimine – jäätmed; • teab Eesti loodusressursse, mida igapäevaelus kasutatakse, ning nende tavalisemaid allikaid (nt vesi, muld, puit, mineraalid, kütus, toit).	<u>Praktilised tööd</u> 1. Setete ja kivimite iseloomustamine ning võrdlemine. 2. Perekonna/kooli energiatarbimise uurimus. 3. Ülevaate koostamine loodusvarade kasutamisest oma kodukohas.
LOODUS- JA KESKKONNAKAITSE EESTIS	
• Märkab looduse ilu ja erilisust, tunneb huvi Eesti looduse ja selle uurimise vastu; • väärtustab bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust ning säästvat eluviisi; • mõistab, et inimene on looduse osa ning inimeste elu sõltub loodusest, suhtub loodusesse säästvalt; • toimib keskkonnahoidliku tarbijana; • märkab kodukoha ja Eesti keskkonnaprobleeme ning on motiveeritud osalema eakohastel keskkonnakaitseüritustel; • selgitab looduskaitse vajalikkust, toob näiteid kaitsealade, kaitsealuste liikide ja üksikobjektide kohta; • iseloomustab kaardi järgi kaitsealade paiknemist Eestis, sh oma kodukohas; • põhjendab niidu kui Eesti liigirikkaima koosluse elurikkust ja kaitsmise vajalikkust;	Inimese mõju keskkonnale. Looduskaitse Eestis. Bioloogilise mitmekesisuse kaitse. Kaitsealad. Niit kui Eesti liigirikkaim kooslus. Kodukoha looduskeskkonna muutumine inimtegevuse tagajärjel. Jäätmekäitlus. Säästev tarbimine. <u>Mõisted</u> Looduskaitse, bioloogiline mitmekesisus, looduslik niit, kulturniit, puisniit, pärandkooslus, keskkonnakaitse, jäätmed, ökomärgis, kaitsealused üksikobjektid, kaitsealad: looduskaitsealad, rahvuspargid, maastikukaitsealad.

• selgitab keskkonnakaitse vajalikkust; • põhjendab olmeprügi sortimise ja töötlemise vajadust ning sordib olmeprügi; • analüüsib enda ja oma pere tarbimist ning hindab selle mõju keskkonnale; • toob näiteid kodukoha ja Eesti keskkonnaprobleemide kohta ning pakub nende lahendamise võimalusi; • teab organismide kaitsmise vajadust ja erinevate liikide kaitsemeetmeid Eestis; • nimetab Eesti tähtsamaid pärandkooslusi; • teab niidu liigirikkuse kujunemise põhjuseid; • eristab liigikaitset ja keskkonnakaitset.	<u>Praktilised tööd</u> 1. Kodukoha ettevõtte keskkonnamõju uurimine või ülevaate koostamine kodukoha ühest keskkonnaprobleemist. 2. Individuaalse tegevuskava koostamine keskkonnahoidlikuks käitumiseks. 3. Erinevate infoallikate põhjal ülevaate koostamine ühe kaitsealuse liigi või kaitseala kohta. 4. Õppekäik kaitsealale.
--	---

Loodusõpetuse **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 7. klassi lõpetaja:

- kirjeldab kvantitatiivselt kehade omadusi ja nähtuste tunnuseid õpitud suuruste ning seoste järgi, kasutades teadussõnavara ja sümboleid;
- analüüsib graafiliselt esitatud infot ning teeb järeldusi protsessi olemuse kohta;
- seletab loodusnähtusi õpitud seaduspärasuste põhjal; rakendab omandatud teadmisi seadmete tööpõhimõtet seletades.

7. KLASS

Õppesisu	Õpitulemused
1. Inimene uurib loodust - Loodusteadused ja tehnoloogia. Teaduslik meetod. Uurimuse etapid. Vaatlus ja katse. Mõõtmine loodusteadustes, mõõteriistad, mõõteühikud, mõõtmistulemuste usaldusväärsus. Andmete graafiline esitamine. Mõisted: mõõtmine, mõõtühik, mõõteriist, füüsikaline suurus, pikkus, pindala, ruumala, mass, loendamine. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: - mõõteriistadega (sh digitaalsetega) tutvumine; - keha pikkuse, pindala ja ruumala mõõtmine, tulemuste usaldusväärsuse hindamine; - bioloogiliste, geograafiliste või kodulooliste objektide vaatlemine, kirjeldamine ja mõõtmine; - plaani koostamine hoones või maastikul: objektide kandmine plaanile leppemärkidega, vahemaade mõõtmine (silvamõõduline, sammupaariga, mõõdulindiga), suundade määramine.	- mõistab loodusteaduste ja tehnoloogia tähtsust igapäevaelus; - eristab teaduslikke teadmisi mitteteaduslikest teadmistest; - kirjeldab kehade omadusi nii kvalitatiivselt kui ka kvantitatiivselt; - mõõdab või määrab keha pikkust, pindala, ruumala, massi; seostab õpitava loodusõpetuses varem omandatud teadmiste ja oskustega.
2. Ainete ja kehade mitmekesisus - Ainete ja kehade koostis: aatom, molekul, rakk. Keemiline element, perioodilisuse tabel. Liht- ja lihtained, nende valemid. Keemiliste elementide levik. Aine olekud. Aine tihedus. Puhtad ained ja segud, materjalid ja lahused. Mõisted: aatom, aatomituum, elektronkate, molekul, puhas aine, segu, lahus, tihedus, liit- ja lihtaine, mineraalid, kivimid, loodusteaduslik mudel. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: teabeallikaist info otsimine keemiliste elementide leidumise kohta meie ümber (kivimid, looduslik vesi, õhk, inimene, kosmos), selle info võrdlemine ja hindamine; erineva soolasisaldusega lahuste omaduste uurimine (tihedus, jäätumistemperatuur), tulemuste analüüs (graafikute tõlgendamine)	- teab, et kõik ained koosnevad osakestest: aatomitest või molekulidest, ning molekulid koosnevad aatomitest; - teab vesiniku, hapniku ja süsiniku sümboleid, samuti nende lihtainete, vee ja süsihappegaasi valemid; - oskab valmistada lahust, toob näiteid lahustuvate ainete ja lahuste kohta ning selgitab lahuste tähtsust looduses;

ning leitud seoste rakendamine (soolase vee külmumistemperatuur, kehade ujuvus); etteantud segu lahutamine koostisosadeks, kasutades setitamist, nõrutamist, filtrimist, aurustamist, destilleerimist; arvutimudeli toel aine olekute muutumise uurimine molekulaarsel tasandil; aine/materjali/keha tiheduse määramine; lihtsamatest vahenditest molekuli, raku ja päikesesüsteemi mudelite koostamine.	• lahutab segu, kasutades kohaseid meetodeid; • teab, et puhastel ainetel on kindlad omadused; • eristab aineid nende omaduste (värvus, tihedus, sulamis- ja keemistemperatuur või soojusjuhtivus) põhjal; • mõistab mudelite tähtsust, valib konkreetse nähtuse selgitamiseks sobiva mudeli; • põhjendab aineosakeste vastastikmõjuga tahkiste kuju säilivust ja kõvadust, vedelike voolavust ning gaaside lenduvust
3. Loodusnähtused • Füüsikalised, keemilised ja bioloogilised nähtused. Liikumine ja kiirus. Energia. Energia liigid. Energia ülekandumine ja muundumine. Soojusjuhtivus, head ning halvad soojusjuhid meie ümber ja meie sees. 105 Keemiline reaktsioon. Organismide kasv ja areng. • Mõisted: energia, mehaaniline liikumine, trajektoor, tee pikkus, aeg, kiirus, keemiline reaktsioon, põlemine, hingamine, kõdunemine, fotosüntees. • Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) kiiruse mõõtmine; 2) energia ülekanne – erinevate materjalide soojenemise ja jahtumise graafiline kujutamine; 3) keemilise reaktsiooni uurimine igapäevaseid aineid kasutades; 4) erinevate ainete põlemise uurimine; 5) küünla põlemisel vabaneva soojuse kandumine ümbritsevasse keskkonda; 6) keemilise energia muundamine elektrienergiaks;	• eristab füüsikalisi, keemilisi ja bioloogilisi nähtusi, selgitab nendevahelisi seoseid; • mõõdab keha kiirust ja läbitud teepikkust; • toob näiteid liikumise kohta elus- ja eluta looduses; • toob näiteid igapäevaelust, kuidas energia muundub või muundatakse ühest liigist teise; • liigitab erinevaid materjale soojusjuhtivuse põhjal ning seostab materjalide soojusjuhtivust nende kasutusalaadega; seostab vee olekute muutused erinevate

7) hingamine ja fotosüntees – CO₂ ja O₂ mõõtmine digitaalsete andmekogujatega; 8) udu ja härmalise tekke uurimine.	sademetega (vihm, lumi, kaste, udu, härmatis); • selgitab fotosünteesi, hingamise ja põlemise näitel, et keemilistes reaktsioonides võib eralduda või neelduda energiat; • selgitab füüsikaliste tegurite (soojus, valgus, niiskus) mõju elusorganismide kasvule ja arengule.
4. Elusa ja eluta looduse seosed • Inimene uurib ökosüsteeme. Süsinikuringe ökosüsteemides. Kohastumine füüsikalise-keemiliste tingimustega/elukeskkonnaga. Inimtegevus, tehnoloogia ja looduslik tasakaal. Energia tarbimine ja materjalide taaskasutamine. • Mõisted: süsinikuringe, kohanemine ja kohastumine, kasvuhooneefekt. • Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) süsinikuringe uurimine puu ja puidu näitel, sh puu vanuse määramine aastarõngaste järgi; 2) kodu või kooliümbruse ökosüsteemide ja pinnamoe uurimine satelliitpiltide abil; 3) füüsikalise-keemiliste keskkonnatingimuste mõju uurimine lihtsamate loodusteaduslike mudelite abil, sh kasvuhooneefekti simuleerimine; 4) taimede ja loomade kohastumuslike muutuste uurimine veebimaterjalide põhjal; 5) ühe toote (näiteks paberi) ringluse uurimine toorainest kuni taaskasutuseni; 6) toote valmistamine taaskasutatavatest materjalidest; 7) pere ökoloogilise jalajälje arvutamine ja analüüs.	• kirjeldab elusa ja eluta looduse vahelisi seoseid süsinikuringe näitel; • põhjendab energiasäästu vajadust; • seostab kohastumisi füüsikaliste ja keemiliste keskkonnatingimustega; • esitab ideid materjalide taaskasutamiseks; • analüüsib enda tegevuse võimalikku keskkonnamõju, ökoloogilist jalajälge.

Bioloogia

Bioloogia **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- saab aru eluslooduse olulisematest protsessidest, organismide omavahelistest suhetest ja seostest eluta keskkonnaga ning kasutab korrektset bioloogiasõnavara;
- on omandanud süsteemse ülevaate eluslooduse objektidest, nende ehituse ja talitluse kooskõlast ning väärtustab looduslikku mitmekesisust;
- kasutab bioloogiategadmisi ja loodusteaduslikku meetodit, lahendades eluslooduse ja igapäevaelu probleeme, ning langetab asjatundlikke otsuseid, tuginedes teaduslikele, sotsiaalsetele, majanduslikele, eetilise-moraalsetele seisukohtadele ja õigusaktidele;
- planeerib, teeb ja analüüsib tulemuslikult eakohaseid loodusteaduslikke uuringuid ning esitab saadud tulemusi otstarbekas vormis;
- kasutab bioloogiaalase info allikaid, analüüsib, sünteesib ja hindab kriitiliselt neis sisalduvat teavet ning rakendab seda tulemuslikult eluslooduses toimuvaid protsesse selgitades, objekte kirjeldades ning probleeme lahendades;
- kasutab bioloogiat õppides otstarbekalt tehnoloogiavahendeid, sh IKT võimalusi;
- on omandanud ülevaate bioloogiaga seotud elukutsetest ning kasutab bioloogiategadmisi ja -oskusi elukutsevalikul;
- teadvustab bioloogia, tehnoloogia ja ühiskonna vastastikuseid seoseid ning on sisemiselt motiveeritud elukestvaks õppeks.

III KOOLIASTME BIOLOOGIA ÕPPESISU JA ÕPITULEMUSED

7. KLASS

<i>Õppesisu</i>	<i>Õpitulemused</i>
<i>1. Bioloogia uurimisvaldkond</i> • <i>Bioloogia sisu ja seos teiste loodusteadustega ning roll tänapäeva tehnoloogia arendamisel. Bioloogia peamised uurimismeetodid: vaatlused ja eksperimendid. Loodusteadusliku meetodi etapid ja rakendamine. Organismide jaotamine loomadeks, taimedeks, seenteks, algloomadeks ja bakteriteks, nende välistunnuste võrdlus. Eri organismirühmade esindajate eluavaldused.</i> • <i>Põhimõisted: bioloogia, organism, vaatlus, eksperiment.</i>	• <i>selgitab bioloogiategaduste seost teiste loodusteaduste ja igapäevaeluga ning tehnoloogia arenguga;</i> • <i>analüüsib bioloogiategadmiste ja -oskuste vajalikkust erinevates elukutsetes;</i> • <i>võrdleb loomade, taimede, seente, algloomade ja bakterite välistunnuseid;</i> • <i>jaotab organisme nende pildi ja kirjelduse alusel loomadeks, taimedeks ning seenteks;</i>

• Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Märkpreparaadi valmistamine ning erinevate objektide võrdlemine mikroskoobiga. 2. Eri organismirühmade välistunnuste võrdlemine reaalsete objektide või veebist saadud info alusel.	• seostab eluavaldused erinevate organismirühmadega; • teeb märkpreparaate ning kasutab neid uurides valgusmikroskoopi; • väärtustab usaldusväärseid järeldusi tehes loodusteaduslikku meetodit.
2. Selgroogsete loomade tunnused • Loomade jaotamine selgrootuteks ja selgroogseteks. Selgroogsete loomade välistunnuste seos elukeskkonnaga. Selgroogsete loomade peamised meeleorganid orienteerumiseks elukeskkonnas. Selgroogsete loomade juhtivate meelte sõltuvus loomade eluviisist. Imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade osa looduses ning inimtegevuses. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid. Selgroogsete loomade roll ökosüsteemides. • Põhimõisted: selgroogne loom, selgrootu loom, meeleelund, elukeskkond, elupaik. • Praktilised tööd ja IKT rakendamine Selgroogsete loomade elutegevuse analüüsimine ja nende mitmekesisuse kaardistamine kooli lähikümbruses.	• seostab imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade välistunnuseid nende elukeskkonnaga; • analüüsib selgroogsete loomade erinevate meelte olulisust sõltuvalt nende elupaigast ja -viisist; • analüüsib erinevate selgroogsete loomade osa looduses ja inimtegevuses; • leiab ning analüüsib infot loomade kaitse, püügi ja jahi kohta; • väärtustab selgroogsete loomade kaitsmist.

3. Selgroogsete loomade aine- ja energiavahetus • <i>Aine- ja energiavahetuse põhiprotsessid. Toiduobjektidest tingitud erinevused taim- ja loomtoidulistel ning segatoidulistel selgroogsetel loomadel. Toidu hankimise viisid ja nendega seonduvad kohastumused. Selgroogsete loomade seedeelundkonna eripära sõltuvalt toidust: hammaste ehitus, soolestiku pikkus ja toidu seedimise aeg.</i> • <i>Selgroogsete loomade erinevate rühmade hingamiselundite ehituse ja talitluse mitmekesisus: lõpused vees ja kopsud õhkkonnas elavatel organismidel, kopsude eripära lindudel, naha kaudu hingamine.</i> • <i>Püsi- ja kõigussoojaste loomade kehatemperatuuri muutused. Selgroogsete loomade eri rühmade südame ja vereringe võrdlus ning ebasoodsate aastaaegade üleelamise viisid.</i> • Põhimõisted: ainevahetus, hingamine, seedimine, organ, süda, suur vereringe, väike vereringe, lõpus, kops, õhukott, magu, soolestik, kloak, püsisoojane, kõigussoojane, loomtoidulisus, taimtoidulisus, segatoidulisus, lepiskala, röövkala, röövlloom, saakloom. • Praktilised tööd ja IKT rakendamine <i>Valikuliselt uurimuslik töö arvutikeskkonnas toidu või hapniku mõjust organismide elutegevusele.</i>	• <i>analüüsib aine- ja energiavahetuse erinevate protsesside omavahelisi seoseid ning selgitab nende avaldumist looduses ja inimese igapäevaelus;</i> • <i>seostab toidu hankimise viisi ja seedeelundkonna eripära selgroogse looma toiduobjektidega;</i> • <i>selgitab erinevate selgroogsete loomade hingamiselundite talitlust;</i> • <i>võrdleb hingamist kopsude, naha ning lõpuste kaudu õhk- ja vesikeskkonnas;</i> • <i>võrdleb püsi- ja kõigussoojaseid organisme ning toob nende kohta näiteid;</i> • <i>analüüsib selgroogsete eri rühmade südame ehituse ja vereringe eripära ning seostab neid püsi- ja kõigussoojasusega;</i> • <i>võrdleb selgroogsete loomade kohastumusi püsiva kehatemperatuuri tagamisel;</i> • <i>hindab ebasoodsate aastaaegade üleelamise viise selgroogsetel loomadel.</i>
4. Selgroogsete loomade paljunemine ja areng • <i>Selgroogsete loomade paljunemist mõjutavad tegurid. Kehasisese viljastumise võrdlus kehavälisega. Erinevate selgroogsete loomade kehasise ja kehavälise lootelise arengu võrdlus. Sünnitus ja lootejärgne areng. Moondega ja</i>	• <i>analüüsib kehasise ja kehavälise viljastumise ning lootelise arengu eeliseid selgroogsete loomade rühmadel ning toob selle kohta näiteid;</i>

otsese arengu võrdlus. Järglaste eest hoolitsemine (toitmine, kaitsmine, õpetamine) erinevatel selgroogsetel loomadel ning hoolitsemisvajaduse seos paljunemise ja arengu eripäraga. • Põhimõisted: lahsugulisus, suguline paljunemine, munarakk, seemnerakk, viljastumine, kehasisene viljastumine, kehaväline viljastumine, haudumine, otsene areng, moondega areng.	• toob näiteid selgroogsete loomade kohta, kel esineb kehasisene või kehaväline viljastumine; • hindab otsese ja moondega arengu olulisust ning toob selle kohta näiteid; • võrdleb noorte selgroogsete loomade eri rühmade toitmise, kaitsmise ja õpetamise olulisust.
---	---

8. KLASS

Õppesisu	Õpitulemused
1. Taimede tunnused ja eluprotsessid • Taimede peamised ehituslikud ja talitluslikud erinevused võrreldes selgroogsete loomadega. Õis-, paljasseemne-, sõnajalg- ja sammaltaimede ning vetikate välisehituse põhijooned. Taimede osa looduses ja inimtegevuses. Taimede uurimise ja kasvatamisega seotud elukutsed. Eri taimerühmadele iseloomuliku paljunemise, kasvukoha ja leviku võrdlus. Taimeraku võrdlus loomarakuga. Taime- ja loomaraku peamiste osade ehitus ning talitus. Õistaimede organite ehituse ja talitluse kooskõla. Fotosünteesi üldine kulg, selle tähtsus ja seos hingamisega. Tõusev ja laskuv vool taimedes. Suguline ja mittesuguline paljunemine, putuk- ja tuultolmlejate taimede võrdlus, taimede kohastumus levimiseks, sh loom- ja tuulleviks. Seemnete idanemiseks	• võrdleb eri taimerühmadele iseloomulikku välisehitust, paljunemisviisi, kasvukohta ja levikut; • analüüsib taimede osa looduse kui terviküsteemi jätkusuutlikkuse tagamisel ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid; • selgitab, kuidas on teadmised taimedest vajalikud erinevate elukutsete esindajatele; • eristab looma- ja taimerakku ning nende peamisi osi joonistel ja mikrofotodel; • analüüsib õistaimede organite ehituse sõltuvust nende ülesannetest, taime kasvukohast ning paljunemis- ja levimisviisist; seostab taimeorganite talitlust ainete liikumisega taimes;

ja taimede arenguks vajalikud tingimused. • Põhimõisted: rakk, rakukest, rakumembraan, rakutuum, mitokonder, klorofüll, kloroplast, kromoplast, vakuool, kude, õhulõhe, tõusev vool, laskuv vool, fotosüntees, anorgaaniline aine, orgaaniline aine, õis, tolmukas, emakas, tolmlemine, seeme, vili, käbi, mitesuguline paljunemine, eoseline paljunemine, eos, vegetatiivne paljunemine. • Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Taimede mitmekesisuse kaardistamine kooli lähikümbruses. 2. Fotosünteesi mõjutavate tegurite uurimine praktilise töö või arvutimudeliga.	• koostab ja analüüsib skeeme fotosünteesi lähteainetest, lõpp-produktidest ja protsessi mõjutavatest tingimustest ning selgitab fotosünteesi osa taimede, loomade, seente ja bakterite elutegevuses; • analüüsib sugulise ja mitesuguliste paljunemise eeliseid erinevate taimede näitel, võrdleb erinevaid paljunemis-, tolmlemis- ja levimisviise ning toob nende kohta näiteid; • suhtub taimedesse kui elusorganismidesse vastutustundlikult.
2. Seente tunnused ja eluprotsessid • Seente välisehituse ja peamiste talitluste võrdlus taimede ja loomadega. Seente välisehituse mitmekesisus tavalisemate kott- ja kandseente näitel. Seente paljunemine eoste ja pungumise teel. Toitumine surnud ja elusatest organismidest, parasitism ja sümbioos. Eoste levimisviisid ja idanemiseks vajalikud tingimused. Käärimiseks vajalikud tingimused. Inimeste ja taimede nakatumine seenhaigustesse ning selle vältimine. • Samblikud kui seente ja vetikate kooseluvorm. Samblike mitmekesisus, nende erinevad kasvuvormid ja kasvukohad. Samblike toitumise eripära, uute kasvukohtade esmaasustamine. Seente ja samblike osa looduses ning inimtegevuses.	• võrdleb seeni taimede ja selgroogsete loomadega; • iseloomustab seente ehituslikku ja talitluslikku mitmekesisust ning toob selle kohta näiteid; • selgitab seente ja samblike paljunemise viise ning arenguks vajalikke tingimusi; • analüüsib parasiitluse ja sümbioosi osa looduses; • selgitab samblike moodustavate seente ja vetikate vastasmõju; • põhjendab, miks samblikud saavad asustada kasvukohti, kus taimed ei kasva;

• Põhimõisted: ainurakne, hulkrakne, käärimine, pungumine, sümbioos, mükoriisa. • Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Seente välistunnuste võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale. 2. Seente ehituse uurimine mikroskoobiga. 3. Uurimuslik töö hallitus- või pärmseente arengut mõjutavate tegurite leidmiseks. 4. Praktiline töö või arvutimudeli kasutamine õhu saastatuse hindamiseks samblike leviku alusel.	• analüüsib seente ja samblike osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid; • väärtustab seeni ja samblikke eluslooduse oluliste osadena.
3. Selgrootute loomade tunnused ja eluprotsessid • Selgrootute loomade üldiseloomustus ja võrdlus selgroogsetega. Käsnade, ainuõõssete, usside, limuste, lüljalgsete ja okasnahksete peamised välistunnused, levik ning tähtsus looduses ja inimese elus. Lüljalgsete (koorikloomade, ämblikulaadsete ja putukate) välisehituse võrdlus. Tavalisemate putukarühmade ja limuste välistunnuste erinevused. Vabalt elavate ning parasiitse eluviisiga selgrootute loomade kohastumused hingamiseks ja toitumiseks. Selgrootute hingamine lõpuste, kopsude ja trahheedega. Selgrootute loomade erinevad toidu hankimise viisid ja organid. Usside, limuste ning lüljalgsete liit- ja lahsugulisus. Peremeesorganismi ja vaheperemehe vaheldumine usside arengus. Paljunemise ja arengu eripära otsese,	• võrdleb erinevate selgrootute loomade kohastumusi seoses elukeskkonnaga; • analüüsib erinevate selgrootute loomade osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid; • seostab liikumisorganite ehitust selgrootute loomade eri rühmadele iseloomulike liikumisviiside ja elupaigaga; • analüüsib selgrootute loomade rühmade esindajate erinevate meelte arengutaseme seost elupaiga ja toitumisviisiga; • analüüsib lahk- ja liitsugulisuse eeliseid selgrootute loomade erinevatel rühmadel;

täismoondelise ning vaegmoondelise arenguga loomadel. • Põhimõisted: trahhee, lihtsilm, liitsilm, suised, kombits, tundel, liitsugulisus, täismoondega areng, vaegmoondega areng, vastne, parasitism, peremees, vaheperemees. • Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Selgrootute loomarühmade iseloomulike välistunnuste võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale. 2. Lüljalgsete loomade välistunnuste võrdlemine luubi või mikroskoobiga. 3. Praktiline töö või arvutimudeli kasutamine keskkonna saastatuse hindamiseks selgrootute leviku alusel.	• hindab otsese, täis- ja vaegmoondelise arengu eeliseid ning toob nende kohta näiteid; • selgitab parasiitse eluviisiga organismide arengu vältel peremeesorganismi, toiduobjekti ja/või elupaiga vahetamise olulisust; • väärtustab selgroogseid loomi eluslooduse olulise osana.
4. Mikroorganismide ehitus ja eluprotsessid • Bakterite ja algloomade põhitunnuste võrdlus loomade ning taimedega. Vabalt elavate ja parasiitse eluviisiga mikroorganismide levik ning tähtsus. Bakterite aeroobne ja anaeroobne eluviis ning parasitism. Käärimiseks vajalikud tingimused. Bakterite paljunemine ja levik. Bakterhaigustesse nakatumine ja haiguste vältimine. Bakterite osa looduses ja inimtegevuses. • Viiruste ehituslik ja talituslik eripära. Viirustega nakatumine, peiteaeg, haigestumine ja tervenemine. • Mikroorganismidega seotud elukutsed. • Põhimõisted: bakter, algloom, viirus, pulseeriv vakuool, silmtäpp, pooldumine, aeroobne eluviis, anaeroobne eluviis.	• võrdleb bakterite ja algloomade ehitust loomade ja taimedega ning viiruste ehituslikku eripära rakulise ehitusega; • selgitab bakterite ja algloomade levikut erinevates elupaikades, sh aeroobses ja anaeroobses keskkonnas; • analüüsib ning selgitab bakterite ja algloomade tähtsust looduses ning inimtegevuses; • selgitab toidu bakteriaalse riknemise eest kaitsmise viise; • hindab kiire paljunemise ja püsieoste moodustumise olulisust bakterite levikul; • teab, kuidas vältida inimese sagedasemaid bakter- ja

• Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Bakterite leviku hindamine bakterikultuuri kasvatamisega. 2. Bakterite elutegevust mõjutavate tegurite uurimine arvutimudeliga.	viirushaigusi, ning väärtustab tervislikke eluviise; • selgitab mikroorganismidega seotud elukutseid; • väärtustab bakterite tähtsust looduses ja inimese elus.
5. Ökoloogia ja keskkonnakaitse • Organismide jaotamine liikidesse. Populatsioonide, ökosüsteemi ja biosfääri struktuur. Looduslik tasakaal. • Eluta ja eluslooduse tegurid (ökoloogilised tegurid) ning nende mõju eri organismirühmadele. Biomassi juurdekasvu püramiidi moodustumine ning toiduahela lülide arvukuse leidmine. Inimmõju populatsioonidele ja ökosüsteemidele. Bioloogilise mitmekesisuse tähtsus. Liigi- ja elupaigakaitse Eestis. Inimtegevus keskkonnaprobleemide lahendamisel. • Põhimõisted: liik, populatsioon, levila, ökosüsteem, kooslus, eluta looduse tegurid, eluslooduse tegurid, aineringe, konkurents, looduslik tasakaal, keskkonnakaitse, looduskaitse, bioloogiline mitmekesisus, biosfäär. • Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Praktiline uuring populatsioonide arvukuse sõltuvuse kohta ökoloogilistest teguritest. 2. Arvutimudeliga seoste leidmine toiduahela lülide arvukuse ja biomassi juurdekasvu vahel. 3. Biomassi püramiidi ülesannete lahendamine. 4. Loodusliku tasakaalu muutumise seaduspärasuste uurimine arvutimudeliga.	• selgitab populatsioonide, liikide, ökosüsteemide ja biosfääri struktuuri ning toob selle kohta näiteid; • selgitab loodusliku tasakaalu kujunemist ökosüsteemides, hindab inimtegevuse positiivset ja negatiivset mõju populatsioonide ja ökosüsteemide muutumisele ning võimalusi lahendada keskkonnaprobleeme; • analüüsib diagrammidel ja tabelites esitatud infot ökoloogiliste tegurite mõju kohta organismide arvukusele; • hindab liigisisese ja liikidevahelise konkurentsi tähtsust loomade ning taimede näitel; • lahendab biomassi püramiidi ülesandeid; • lahendab bioloogilise mitmekesisuse kaitsega seotud dilemma probleeme; • väärtustab bioloogilist mitmekesisust ning suhtub vastutustundlikult ja säästvalt erinevatesse ökosüsteemidesse ning elupaikadesse.

9. KLASS

Õppesisu

1. Inimese elundkonnad

- Inimese elundkondade põhiülesanded. Naha ehitus ja ülesanded infovahetuses väliskeskkonnaga.
- **Põhimõisted:** tugi- ja liikumiselundkond, seedeelundkond, närvisüsteem, vereringe, hingamiselundkond, erituseelundkond, suguelundkond, nahk.

2. Luud ja lihased

- Luude ja lihaste osa inimese ning teiste selgroogsete loomade tugi- ja liikumiselundkonnas. Luude ehituslikud iseärasused. Luudevaheliste ühenduste tüübid ja tähtsus. Inimese luustiku võrdlus teiste selgroogsete loomadega.
- Lihaste ehituse ja talitluse kooskõla. Luu- ja lihaskoe mikroskoopiline ehitus ning selle seos talitlusega. Treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale. Luumurdude, lihasvenituste ja rebendite olemus ning tekkepõhjused.
- **Põhimõisted:** toes, luu, lihas, liiges.
- **Praktilised tööd ja IKT rakendamine**

1. Loomsete kudede ehituse võrdlemine mikroskoobiga.

2. Uurimuslik töö lihasväsimuse tekke ja treenituse seosest.

Õpitulemused

- seostab inimese elundkondi nende põhiülesannetega;
- selgitab naha ülesandeid;
- analüüsib naha ehituse ja talitluse kooskõla kompimis-, kaitse-, termoregulatsiooni- ja eritusfunktsiooni täites;
- väärtustab naha tervishoiuga seotud tervislikku eluviisi.
- eristab joonisel või mudelil inimese skeleti peamisi luid ning lihaseid;
- võrdleb imetaja, linnu, kahepaikse, roomaja ja kala luustikku;
- seostab luude ja lihaste ehitust ning talitlust;
- selgitab luudevaheliste ühenduste tüüpe ja toob nende kohta näiteid;
- võrdleb sile-, vööt- ja südamelihaste ehitust ning talitlust;
- selgitab luumurru ning lihase venituse ja rebendi olemust ning nende tekkepõhjust;
- analüüsib treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale;

3. Vereringe • Südame ning suure ja väikese vereringe osa inimese aine- ja energiavahetuses. Inimese ja teiste imetajate vereringeelundkonna erisused võrreldes teiste selgroogsete loomadega. Erinevate veresoonte ehituslik ja talitluslik seos. Vere koostisosade ülesanded. • Vere osa organismi immuunsüsteemis. Immuunsuse kujunemine: lühi- ja pikaajaline immuunsus. Immuunsüsteemi ja vaktsineerimise osa bakter- ja viirushaiguste vältimisel. Immuunsüsteemi häired, allergia, AIDS. • Treeningu mõju vereringeelundkonnale. Südamelihase ala- ja ülekoormuse tagajärjed. Veresoonte lupjumise ning kõrge ja madala vererõhu põhjused ja tagajärjed. • Põhimõisted: veresoon, arter, veen, kapillaar, arteriaalne veri, venoosne veri, vererõhk, elektrokardiogramm, hemoglobiin, punane vererakk, valge vererakk, vereliistak, vereplasma, hüübimine, lümf, lümfisõlm, antikeha, immuunsus, immuunsüsteem, HIV, AIDS. • Praktilised tööd ja IKT rakendamine Uurimuslik töö füüsilise koormuse mõjust pulsile või vererõhule.	• peab oluliseks enda tervislikku treenimist. • analüüsib inimese vereringeelundkonna jooniseid ja skeeme ning selgitab nende alusel elundkonna talitlust; • seostab erinevate veresoonte ja vere koostisosade ehituslikku eripära nende talitlusega; • selgitab viiruste põhjustatud muutusi raku elutegevuses ning immuunsüsteemi osa bakter- ja viirushaiguste tõkestamisel ning neist tervenemisel; • väärtustab tervislikke eluviise, mis väldivad HIViga nakatumist; • selgitab treeningu mõju vereringeelundkonnale; • seostab inimese sagedasemaid südame- ja veresoonkonnahaigusi nende tekkepõhjustega; • väärtustab südant, vereringeelundkonda ja immuunsüsteemi tugevdavat ning säästvat eluviisi.
--	--

4. Seedimine ja eritamine <i>Inimese seedeelundkonna ehitus ja talitlus. Organismi energiavajadust mõjutavad tegurid. Tervislik toitumine, üle- ja alakaalulisuse põhjused ning tagajärjed. Neerude üldine tööpõhimõte vere püsiva koostise tagamisel. Kopsude, naha ja soolestiku eritamisülesanne.</i> Põhimõisted: ensüüm, vitamiin, sülg, maks, sapp, peensool, jämesool, neer, uriin. Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Inimese energiavajadust mõjutavate tegurite uurimine praktilise tööga või arvutimudeliga. 2. Isikliku toitumisharjumuse analüüs.	<i>koostab ja analüüsib seedeelundkonna ehituse jooniseid ja skeeme ning selgitab nende alusel toidu seedimist ja toitainete imendumist;</i> <i>selgitab valkude, rasvade, süsivesikute, vitamiinide, mineraalainete ja vee ülesandeid inimorganismis ning nende üle- või alatarbimisega kaasnevaid probleeme;</i> <i>hindab neerude, kopsude, naha ja soolestiku osa jääkainete eritamisel;</i> <i>järgib tervisliku toitumise põhimõtteid.</i>
5. Hingamine <i>Hingamiselundkonna ehituse ja talitluse seos. Sisse- ja väljahingatava õhu koostise võrdlus. Hapniku ülesanne rakkudes. Organismi hapnikuvajadust määravad tegurid ja hingamise regulatsioon. Treeningu mõju hingamiselundkonnale. Hingamiselundkonna levinumad haigused ning nende ärahoidmine.</i> Põhimõisted: hingetoru, kopsutoru, kopsusomp, hingamiskeskus, raku hingamine. Praktilised tööd ja IKT rakendamine Praktilise töö või arvutimudeliga kopsumahu, hingamissügavuse ja -sageduse ning omastatava hapniku hulga seoste uurimine.	<i>analüüsib hingamiselundkonna ehituse ja talitluse kooskõla;</i> <i>koostab ning analüüsib jooniseid ja skeeme hingamiselundkonna ehitusest ning sisse- ja väljahingatava õhu koostisest ning selgitab nende alusel hingamise olemust;</i> <i>analüüsib treeningu mõju hingamiselundkonnale;</i> <i>selgitab hingamiselundite levinumate haiguste tekkepõhjust ja haiguste vältimise võimalusi;</i> <i>suhtub vastutustundlikult oma hingamiselundkonna tervisesse.</i>

6. <i>Paljunemine ja areng</i> • <i>Mehe ja naise suguelundkonna ehituse ning talitluse võrdlus. Muna- ja seemnerakkude küpsemine. Suguelundkonna tervishoid, suguhaiguste levik, haigestumise vältimise võimalused. Munaraku viljastumine, loote areng, raseduse kulg ja sünnitus. Pere planeerimine, abordiga kaasnevad riskid. Inimorganismi talitluslikud muutused sünnist surmani.</i> • Põhimõisted: <i>emakas, munasari, seemnesari, munand, ovulatsioon, sperma, munajuha, loode, platsenta, nabanöör, sünnitamine, kliiniline surm, bioloogiline surm.</i>	• <i>võrdleb naise ja mehe suguelundkonna ehitust ning talitlust;</i> • <i>võrdleb inimese muna- ja seemnerakkude ehitust ning arengut;</i> • <i>selgitab sagedasemate suguhaiguste levimise viise ja neisse haigestumise vältimise võimalusi;</i> • <i>analüüsib munaraku viljastumist mõjutavaid tegureid;</i> • <i>lahendab pere planeerimisega seotud dilemmaprobleeme;</i> • <i>selgitab muutusi inimese loote arengus;</i> • <i>seostab inimorganismi anatoomilisi vanuselisi muutusi talitluslike muutustega;</i> • <i>hindab ennast ja teisi säästvat seksuaalelu.</i>
7. <i>Talitluste regulatsioon</i> • <i>Kesk- ja piirdenärvisüsteemi ehitus ning ülesanded. Närviraku ehitus ja raku osade ülesanded. Refleksikaare ehitus ja talitus. Närvisüsteemi tervishoid. Peamiste sisenõrenäärmete toodetavate hormoonide ülesanded.</i> • <i>Elundkondade koostöö inimese terviklikkuse tagamisel. Närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis.</i> • Põhimõisted: <i>peaaju, seljaaju, närv, närvirakk, retseptor,</i>	• <i>selgitab kesk- ja piirdenärvisüsteemi põhiülesandeid;</i> • <i>seostab närviraku ehitust selle talitlusega;</i> • <i>koostab ja analüüsib refleksikaare skeeme ning selgitab nende alusel selle talitlust;</i>

<i>närviimpulss, dendriit, neuriit, refleks, sisenõrenäärmed, hormoon.</i> • Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Uurimuslik töö reaktsioonikiirust mõjutavate tegurite määramiseks ja õpilaste reaktsioonikiiruste võrdlemiseks. 2. Refleksikaare töö uurimine arvutimudeliga.	• seostab erinevaid sisenõrenäärmeid nende toodetavate hormoonidega; • kirjeldab hormoonide ülesandeid ja toob nende kohta näiteid; • selgitab närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis; • suhtub kriitiliselt närvisüsteemi kahjustavate ainete tarbimisse.
8. Infovahetus väliskeskkonnaga • Silma ehituse ja talitluse seos. Nägemishäirete vältimine ja korrigeerimine. Kõrvade ehituse seos kuulmis- ja tasakaalumeelega. Kuulmishäirete vältimine ja korrigeerimine. Haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehituse ja talitluse seosed. • Põhimõisted: pupill, läät, võrkkest, vikerkest, kollatähn, kepike, kolvike, lühinägevus, kaugelenägevus, väliskõrv, keskkõrv, sisekõrv, kõrvalest, trummikile, kuulmeluud, kuulmetõri, tigu, poolringkanalid. • Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Uurimuslik töö meeleeelundite tundlikkuse määramiseks. 2. Nägemisaistingu tekke ja kuulmise uurimine arvutimudeliga.	• analüüsib silma osade ja suuraju nägemiskeskuse koostööd nägemisaistingu tekkimisel ning tõlgendamisel; • selgitab kaug- ja lühinägelikkuse tekkepõhjusti ning nägemishäirete vältimise ja korrigeerimise viise; • seostab kõrva ehitust kuulmis- ja tasakaalumeelega; • võrdleb ning seostab haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehitust ning talitlust; • väärtustab meeleeelundeid säästvat eluviisi.
9. Pärilikkus ja muutlikkus • Pärilikkus ja muutlikkus organismide tunnuste kujunemisel. DNA, geenide ja kromosoomide osa pärilikkuses. Geenide pärandumine ja nende määratud tunnuste avaldumine. Lihtsamate geneetikaülesannete lahendamine. Päriliku muutlikkuse tähtsus.	• analüüsib pärilikkuse ja muutlikkuse osa inimese tunnuste näitel; • selgitab DNA, geenide ning kromosoomide seost ja osa

• <i>Mittepäriliku muutlikkuse tekkepõhjused ja tähtsus. Organismide pärilikkuse muutmise võimalused ning sellega kaasnevad teaduslikud ja eetilised küsimused. Pärilike ja päriliku eelsoodumusega haiguste võrdlus ning haigestumise vältimine. Geenitehnoloogia tegevusvaldkond ja sellega seotud elukutsed.</i> • Põhimõisted: pärilik muutlikkus, mittepärilik muutlikkus, mutatsioon, kromosoom, DNA, geen, dominantsus, retsessiivsus, geenitehnoloogia. • Praktilised tööd ja IKT rakendamine <i>1. Pärilikkuse seaduspärasuste avaldumise ja muutlikkuse tekkemehhanismide uurimine arvutimudeliga.</i> <i>2. Uurimuslik töö mittepäriliku muutlikkuse ulatusest vabalt valitud organismide tunnuste põhjal.</i>	<i>pärilikkuses ning geenide pärandumist ja avaldumist;</i> • <i>lahendab dominantsete ja retsessiivsete geenialleelide avaldumisega seotud lihtsamaid geneetikaülesandeid;</i> • <i>hindab päriliku ja mittepäriliku muutlikkuse osa inimese tunnuste näitel ning analüüsib diagrammidel ja tabelites esitatud infot mittepäriliku muutlikkuse ulatusest;</i> • <i>hindab organismide geneetilise muutmise võimalusi, tuginedes teaduslikele ja teistele olulistele seisukohtadele;</i> • <i>analüüsib pärilike ja päriliku eelsoodumusega haiguste vältimise võimalusi;</i> • <i>kirjeldab geenitehnoloogia tegevusvaldkondi ning sellega seotud elukutseid;</i> • <i>suhtub mõistvalt inimeste pärilikku ja mittepärilikku mitmekesisusse.</i>
---	---

<i>10. Evolutsioon</i> • <i>Bioloogilise evolutsiooni olemus, põhisuunad ja tõendid. Loodusliku valiku kujunemine olelusvõitluse tagajärjel. Liikide teke ja muutumine. Kohastumise tähtsus organismide evolutsioonis. Evolutsiooni olulisemad etapid. Inimese evolutsiooni eripära.</i> • Põhimõisted: evolutsioon, looduslik valik, olelusvõitlus, kohastumine, kohastumus, ristumisbarjäär, fossiil. • Praktilised tööd ja IKT rakendamine <i>Evolutsioonitegurite uurimine arvutimudeliga.</i>	• <i>selgitab bioloogilise evolutsiooni olemust ja toob selle kohta näiteid;</i> • <i>toob näiteid evolutsiooni tõendite kohta;</i> • <i>seostab olelusvõitlust loodusliku valikuga;</i> • <i>analüüsib liikide tekke ja muutumise üldist kulgu;</i> • <i>hindab suuremate evolutsiooniliste muutuste osa organismide mitmekesistumises ja levikus;</i> • <i>võrdleb inimese ja teiste selgroogsete evolutsiooni;</i> • <i>seostab evolutsiooniteooria seisukohti loodusteaduste arenguga.</i>
--	--

Geograafia

Geograafia **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- huvitub looduses ja ühiskonnas toimuvatest nähtustest ja protsessidest ning saab aru loodus- ja sotsiaalteaduste tähtsusest ühiskonna arengus;
- on omandanud ülevaate looduse ja ühiskonna olulisematest nähtustest ja protsessidest ning saab aru nende ruumilisest paiknemisest ja vastastikustest seostest;
- suhtub vastutustundlikult elukeskkonda, väärtustades nii kodukoha, Eesti kui ka teiste maade loodust ja kultuuri ning säästva arengu põhimõtteid;
- kasutab geograafiateadmisi ja loodusteaduslikku meetodit probleeme lahendades;
- kasutab teabeallikaid geograafiainfo leidmiseks, analüüsib, sünteesib ja hindab kriitiliselt neis sisalduvat teavet ning rakendab seda looduses ja ühiskonnas toimuvate protsesside selgitamisel, nähtuste ja objektide kirjeldamisel ning probleemide lahendamisel;
- on omandanud ülevaate geograafiaga seotud elukutsetest, hindab geograafias omandatud teadmisi ja oskusi karjääri planeerides ning on motiveeritud elukestvaks õppeks.

III KOOLIASTME GEOGRAAFIA ÕPPESISU JA ÕPITULEMUSED

7. KLASS

Õppesisu	Õpitulemused
<i>1. Kaardiõpetus</i> • <i>Maa kuju ja suurus. Kaartide mitmekesisus ja otstarve. Üldgeograafilised ja temaatilised kaardid, sh maailma ja Euroopa poliitiline kaart. Trüki- ja arvutikaardid, sh interaktiivsed kaardid. Mõõtkava, vahemaade mõõtmine looduses ja kaardil. Suundade määramine looduses ja kaardil. Asukoht ja selle määramine, geograafilised koordinaadid. Ajavööndid.</i> • Põhimõisted: <i>plaan, kaart, üldgeograafiline ja teemakaart, arvutikaart, interaktiivne kaart, satelliidifoto, aerofoto, asimuut, leppemärgid, mõõtkava, suure- ja väikesemõõtkavaline kaart, kaardi üldistamine, poolus, paralleel, ekvaator, meridiaan, algmeridiaan, geograafiline laius, geograafiline pikkus,</i>	• <i>leiab vajaliku kaardi teatmeteostest või internetist ning kasutab atlase kohanimede registrit;</i> • <i>määrab suundi kaardil kaardivõrgu ja looduses kompassi järgi;</i> • <i>mõõdab vahemaid kaardil erinevalt esitatud mõõtkava kasutades ning looduses sammupaari abil;</i> • <i>määrab etteantud koha geograafilised koordinaadid ja leiab koordinaatide järgi asukoha;</i> • <i>määrab ajavööndite kaardi abil kellaaja erinevuse maakera eri kohtades;</i>

geograafilised koordinaadid, kaardivõrk, ajavöönd, maailmaaeg, vööndiaeg, kohalik päikeseaeg, kuupäevaraja. Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Praktilised ülesanded kooliümbruse kaardiga. Ilmakaarte ja asimuudi määramine kompassiga. Kaardi järgi objektide leidmine ja asukohta kirjeldamine ning sammupaariga vahemaade mõõtmine. 2. Info leidmiseks interaktiivse kaardi kasutamine (vahemaade mõõtmine, aadressi järgi otsing, koordinaatide määramine, objektide leidmine ja tähistamine).	- koostab lihtsa plaani etteantud kohast; - kasutab trüki- ja arvutikaarte, tabeleid, graafikuid, diagramme, jooniseid, pilte ja tekste, et leida infot, kirjeldada protsesse ja nähtusi, leida nendevahelisi seoseid ning teha järeldusi.
2. Geoloogia - Maa siseehitus. Laamad ja laamade liikumine. Maavärinad. Vulkaaniline tegevus. Inimeste elu ja majandustegevus seismilistes ning vulkaanilistes piirkondades. Kivimid ja nende teke. Põhimõisted: maakoos, vahevöö, tuum, mandriline ja ookeaniline maakoos, laam, kurrutus, magma, vulkaan, magmakolle, vulkaani lõõr, kraater, laava, tegutsev ja kustunud vulkaan, kuumaveeallikas, geiser, maavärin, murrang, seismilised lained, epitsenter, fookus, tsunami, murenemine, murendmaterjal, sete, settekivim, tardkivim, paljand, kivistis ehk fossiil. Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Kivimite (liivakivi, lubjakivi, põlevkivi, kivilis, graniidi) ja setete (liiva, kruusa, savi) iseloomustamine ning võrdlemine. 2. Teabeallikate põhjal lühivälja võeti või esitluse koostamine ühest geoloogilisest nähtusest (maavärinast või vulkaanist)	- kirjeldab jooniste abil Maa siseehitust ja toob näiteid selle uurimise võimalustest; - iseloomustab etteantud jooniste ja kaartide järgi laamade liikumist ning laamade servaaladel esinevaid geoloogilisi protsesse: vulkanismi, maavärinaid, pinnavormide ja kivimite teket ning muutumist; - teab maavärinate ja vulkaanipursete tekkepõhjust, näitab kaardil nende peamisi esinemispiirkondi, toob näiteid tagajärgede kohta ning oskab võimaliku ohu puhul käituda; - toob näiteid inimeste elu ja majandustegevuse kohta seismilistes ning vulkaanilistes piirkondades;

<i>või mõne piirkonna iseloomustamine geoloogilisest aspektist.</i>	<i>• selgitab kivimite murenemist, murendmaterjali ärakannet ja settimist ning sette- ja tardkivimite teket;</i> <i>• iseloomustab ja tunneb nii looduses kui ka pildil liiva, kruusa, savi, moreeni, graniiti, liivakivi, lubjakivi, põlevkivi ja kivisütt ning toob näiteid nende kasutamise kohta;</i> <i>• mõistab geoloogiliste uuringute vajalikkust ja omab ettekujutust geoloogide tööst.</i>
3. Pinnamood <i>• Pinnavormid ja pinnamood. Pinnamoe kujutamine kaartidel. Mäestikud ja mägismaad. Inimese elu ja majandustegevus mägise pinnamoega aladel. Tasandikud. Inimese elu ja majandustegevus tasase pinnamoega aladel. Maailmamere põhjareljeef. Pinnamoe ja pinnavormide muutumine aja jooksul.</i> <i>• Põhimõisted: pinnamood ehk reljeef, samakõrgusjoon ehk horisontaal, absoluutne kõrgus, suhteline kõrgus, profiiljoon, pinnavorm, mägi, mäeahelik, mäestik, mägismaa, tasandik, kiltmaa, madalik, alamik, mandrilava, mandrinõlv, ookeani keskmäestik, süvik, erosioon, uhtorg.</i> <i>• Praktilised tööd ja IKT rakendamine</i> <i>Kaartide ja muude teabeallikate järgi ühe piirkonna pinnavormide ja pinnamoe iseloomustuse koostamine.</i>	<i>• on omandanud ülevaate maailma mägise ja tasase reljeefiga piirkondadest, nimetab ning leiab kaardil mäestikud, mägismaad, kõrgemad tipud ja tasandikud (kiltmaad, lauskmaad, madalikud, alamikud);</i> <i>• iseloomustab suuremõõtkavalise kaardi järgi pinnavorme ja pinnamoodi;</i> <i>• iseloomustab piltide, jooniste ja kaardi järgi etteantud koha pinnamoodi ning pinnavorme;</i> <i>• kirjeldab joonise ja kaardi järgi maailmamere põhjareljeefi ning seostab ookeani keskaheliku ja süvikute paiknemise laamade liikumisega;</i>

	• toob näiteid pinnavormide ja pinnamoe muutumisest erinevate tegurite (murenemise, tuule, vee, inimtegevuse) toimel; • toob näiteid inimeste elu ja majandustegevuse kohta mägistel ja tasastel aladel, mägedes liikumisega kaasnevatest riskidest ning nende vältimise võimalustest.
4. Rahvastik • Riigid maailma kaardil. Erinevad rassid ja rahvad. Rahvastiku paiknemine ja tihedus. Maailma rahvaarv ja selle muutumine. Linnastumine. • Põhimõisted: riik, poliitiline kaart, geograafiline asend, rahvastik, rass, rahvastiku tihedus, linnastumine, linn, linnastu. • Praktilised tööd ja IKT rakendamine Kaartide ja muude teabeallikate järgi ühe riigi üldandmete ja sümboolika leidmine, geograafilise asendi ja rahvastiku paiknemise iseloomustamine.	• iseloomustab etteantud riigi geograafilist asendit; • nimetab ja näitab maailmakaardil suuremaid riike ning linnu; • toob näiteid rahvaste kultuurilise mitmekesisuse kohta ning väärtustab eri rahvaste keelt ja traditsioone; • leiab kaardilt ja nimetab maailma tihedamalt ja hõredamalt asustatud alad ning iseloomustab rahvastiku paiknemist etteantud riigis; • iseloomustab kaardi ja jooniste järgi maailma või mõne piirkonna rahvaarvu muutumist; • kirjeldab linnastumist, toob näiteid linnastumise põhjuste ja linnastumisega kaasnevate probleemide kohta.
5. Kliima • Ilm ja kliima. Kliimadiagrammid ja kliimakaardid. Kliimat kujundavad tegurid. Päikesekiirguse jaotumine Maal.	• teab, mis näitajatega iseloomustatakse ilma ja kliimat;

<i>Aastaaegade kujunemine. Temperatuuri ja õhurõhu seos. Üldine õhuringlus. Ookeanide, merede ja pinnamoe mõju kliimale. Kliimavöötmed. Ilma ja kliima mõju inimtegevusele.</i> • Põhimõisted: ilm, kliima, ilmakaart, kliimakaart, kliimadiagramm, kuu ja aasta keskmine temperatuur, päikesekiirgus, õhumass, passaadid, mandriline ja mereline kliima, brüisid, lumepiir, tuulepealne ja tuulealune nõlv, kliimavööde. • Praktilised tööd ja IKT rakendamine <i>1. Internetist ilma andmete leidmine ja nende põhjal ilma iseloomustamine etteantud kohas.</i> <i>2. Kliima võrdlemine kliimakaartide ja -diagrammide järgi kahes etteantud kohas ning erinevuste selgitamine.</i>	• <i>leiab teavet Eesti ja muu maailma ilmaolude kohta ning teeb selle põhjal praktilisi järeldusi oma tegevust ja riidetust planeerides;</i> • <i>selgitab päikesekiirguse jaotumist Maal ning teab aastaaegade vaheldumise põhjusi;</i> • <i>iseloomustab joonise järgi üldist õhuringlust;</i> • <i>selgitab ookeanide, merede ja pinnamoe mõju kliimale;</i> • <i>leiab kliimavöötmete kaardil põhi- ja vahekliimavöötmed ning viib tüüpilise kliimadiagrammi kokku vastava kliimavöötmega;</i> • <i>iseloomustab ja võrdleb temaatiliste kaartide ja kliimadiagrammide järgi etteantud kohtade kliimat ning selgitab erinevuste põhjusi;</i> • <i>toob näiteid ilma ja kliima mõjust inimtegevusele.</i>
6. Veestik • <i>Veeressursside jaotumine Maal. Veeringe. Maailmameri ja selle osad. Temperatuur, soolsus ja jääolud maailmamere eri osades. Mägi- ja tasandikujõed, vooluvee mõju pinnamoe kujunemisele. Jõgede veerežiim, ülejutused. Järved ja veehoidlad. Veekogude kasutamine ja kaitse.</i> • Põhimõisted: veeringe, maailmameri, ookean, laht, väin, sisemeri, ääremeri, vee soolsus, lang, voolukiirus, põrke- ja laugveer, soot, jõeorg, sälk-	• <i>seostab etteantud piirkonna veekogude arvukuse ja veetaseme muutused kliimaga;</i> • <i>iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi meresid, sh Läänemerd, ning toob esile erinevuste põhjused;</i> • <i>iseloomustab ja võrdleb jooniste, fotode, sh satelliidifotode ja kaartide põhjal jõgesid ning vee</i>

lamm- ja kanjonorg, delta, kõrgvesi, madalvesi, ülejutus, soolajärv. Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Jooniste, fotode, sh satelliidifotode ja kaartide järgi vooluvee kulutava ja kuhjava tegevuse uurimine etteantud jõe erinevatel lõikudel. 2. Teabeallikate järgi ülevaate koostamine etteantud mere kohta.	kulutavat, edasikandvat ja kuhjavat tegevust erinevatel lõikudel; - põhjendab teabeallikate, sh kliimadiagrammide abil veetaseme muutumist jões; - iseloostab teabeallikate põhjal järvi ja veehoidlad ning nende kasutamist; - iseloostab veeringet, selgitab vee ja veekogude tähtsust looduses ja inimtegevusele ning toob näiteid vee kasutamise ja kaitse vajaduse kohta.
--	---

8. KLASS

Õppesisu	Õpitulemused
1. Loodusvööndid - Looduskomponentide (kliima, muldade, taimkatte, loomastiku, veestiku, pinnamoe) vastastikused seosed. Loodusvööndid ja nende paiknemise seaduspärasused. Jäävöönd. Tundra. Parasvöötme okas- ja lehtmets. Parasvöötme rohtla. Vahemereline põõsastik ja mets. Kõrb. Savann. Ekvatoriaalne vihmamets. Kõrgusvööndilisus erinevates mäestikes. Inimtegevus ja keskkonnaprobleemid erinevates loodusvööndites ning mäestikes. Põhimõisted: loodusvöönd, põhja- ja lõunapöörjoon, seniit, põhja- ja lõunapolaarjoon, polaaröö ja -päev, igikelts, taiga, stepp, preeria, oaas, kõrbestumine,	- tunneb joonistel ja piltidel ära loodusvööndid ning iseloostab kaardi järgi nende paiknemist; - iseloostab loodusvööndite kliimat, veestikku, mullatekke tingimusi, tüüpilisi taimi ja loomi ning analüüsib nendevahelisi seoseid; - tunneb ära loodusvööndite tüüpilised kliimadiagrammid ning joonistel ja piltidel maastiku, taimed, loomad ja mullad; - teab kõrgusvööndilisuse tekkepõhjust ning võrdleb kõrgusvööndilisust eri mäestikes;

leet-, must- ja punamuld, erosioon, bioloogiline mitmekesisus, põlisrahvas, kõrgusvööndilisus, kõrgmäestik, metsapiir, mandri- ja mägiliustik, Arktika, Antarktika. • Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Teabeallikate põhjal etteantud piirkonna iseloomustuse koostamine, kus on analüüsitud looduskomponentide vastastikuseid seoseid ning inimtegevust ja keskkonnaprobleeme. 2. Ühe loodusvööndi kohta mõistekaardi koostamine.	• selgitab liustike tekkepõhjusi ning iseloomustab nende paiknemist ja tähtsust; • toob näiteid looduse ja inimtegevuse vastasmõju kohta erinevates loodusvööndites ja mäestikes; • iseloomustab ja võrdleb teabeallikate põhjal etteantud piirkondi: geograafilist asendit, pinnamoodi, kliimat, veestikku, mullastikku, taimeistikku, maakasutust, loodusvarasid, rahvastikku, asustust, teedevõrku ja majandust ning analüüsib nendevahelisi seoseid.
2. Euroopa ja Eesti geograafiline asend, pinnamood ning geoloogia • Euroopa ja Eesti asend, suurus ning piirid. Euroopa pinnamood. Pinnamoe seos geoloogilise ehitusega. Eesti pinnamood. Eesti geoloogiline ehitus ja maavarad. Mandrijää tegevus Euroopa, sh Eesti pinnamoe kujunemises. • Põhimõisted: loodusgeograafiline ja majandusgeograafiline asend, Eesti põhikaart, maastik, kõrg- ja madalmäestik, lausmaa, kurdmäestik, noor ja vana mäestik, platvorm, kilp, geokronoloogiline skaala, kõrgustik, madalik, lavamaa, aluspõhi, pinnakate, mandrijää, moreen, moreenküngas, voor, moreentasandik. • Praktilised tööd ja IKT rakendamine	• iseloomustab etteantud Euroopa riigi, sh Eesti geograafilist asendit; • iseloomustab ja võrdleb kaardi järgi etteantud piirkonna, sh Eesti pinnavorme ja pinnamoodi; • seostab Euroopa suuremaid pinnavorme geoloogilise ehitusega; • iseloomustab jooniste, temaatiliste kaartide ning geokronoloogilise skaala järgi Eesti geoloogilist ehitust; • iseloomustab kaardi järgi maavarade paiknemist Euroopas, sh Eestis; • iseloomustab mandrijää tegevust pinnamoe kujundajana Euroopas, sh Eestis; • nimetab ning leiab Euroopa ja Eesti kaardil mäestikud, kõrgustikud,

1. Eesti ja mõne teise Euroopa riigi geograafilise asendi võrdlemine. 2. Teabeallikate põhjal ülevaate koostamine kodumaakonna pinnamoest ja maavaradest ning seostamine geoloogilise ehitusega.	kõrgemad tipud, tasandikud: lauskmaad, lavamaad, madalikud, alamikud.
3. Euroopa ja Eesti kliima • Euroopa, sh Eesti kliimat kujundavad tegurid. Regionaalsed kliimaerinevused Euroopas. Eesti kliima. Euroopa ilmakaart. Kliimamuutuste võimalikud tagajärjed Euroopas. • Põhimõisted: samatemperatuurijoon ehk isotherm, õhurõhk, hoovus, läänetuuled, kõrg- ja madalrõhuala, soe ja külm front, tsüklon, antitsüklon. • Praktilised tööd ja IKT rakendamine Interneti andmete järgi ilma võrdlemine etteantud kohtades ning erinevuste põhjendamine.	• iseloomustab Euroopa, sh Eesti kliima regionaalseid erinevusi ja selgitab kliimat kujundavate tegurite mõju etteantud koha kliimale; • iseloomustab ilmakaardi järgi etteantud koha ilma (õhurõhk, kõrg- või madalrõhuala, soe ja külm front, sademed, tuuled); • mõistab kliimamuutuste uurimise olulisust ja toob näiteid tänapäevaste uurimisvõimaluste kohta; • toob näiteid kliimamuutuste võimalike tagajärgede kohta.
4. Euroopa ja Eesti veestik • Läänemere eripära ja selle põhjused. Läänemeri kui piiriveekogu, selle majanduslik kasutamine ja keskkonnaprobleemid. Läänemere eriilmelised rannikud. Põhjavee kujunemine ja liikumine. Põhjaveega seotud probleemid Eestis. Sood Euroopas, sh Eestis. • Põhimõisted: valgla, veelahe, riimvesi, pankrannik, laidrannik, skäärrannik, luide, maasäär, rannavall, põhjavesi, veega küllastunud ja küllastamata kihid, põhjavee tase, vett läbilaskvad ning vett pidavad kivimid ja setted.	• iseloomustab Läänemere eripära ja keskkonnaprobleeme ning toob näiteid nende lahendamise võimaluste kohta; • kirjeldab ja võrdleb eriilmelisi Läänemere rannikulõike: pank-, laid- ja skäärrannikut; • selgitab põhjavee kujunemist ja liikumist, põhjavee kasutamist kodukohas ning põhjaveega seotud probleeme Eestis; • teab soode levikut Euroopas, sh Eestis, ning selgitab soode ökoloogilist ja majanduslikku tähtsust;

Praktilised tööd ja IKT rakendamine Kodukoha joogivee, selle omaduste ja kasutamise uurimine.	iseloomustab Euroopa, sh Eesti rannajoont ja veestikku, nimetab ning näitab Euroopa ja Eesti kaardil suuremaid lahtesid, väinu, saari, poolsaari, järvi, jõgesid.
5. Euroopa ja Eesti rahvastik - Euroopa, sh Eesti rahvaarv ja selle muutumine. Sünnimuse, suremuse ja loomuliku iibe erinevused Euroopa riikides. Rahvastiku soolis-vanuseriline koosseis ja rahvastiku vananemisega kaasnevad probleemid. Ränded ja nende põhjused. Eesti rahvuslik koosseis ja selle kujunemine. Rahvuslik mitmekesisus Euroopas. Põhimõisted: rahvaloendus, rahvastikuregister, sünnimus, suremus, loomulik iive, rahvastiku-püramiid, rahvastiku vananemine, ränne ehk migratsioon, sisseränne, väljaränne, vabatahtlik ränne, sundränne, pagulased, rahvuslik koosseis. Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Teabeallikate järgi oma maakonna või koduasula rahvastiku analüüsimine. 2. Rahvastikupüramiidi põhjal rahvastiku soolis-vanuseralise koosseisu analüüsimine etteantud Euroopa riigis.	- leiab teabeallikatest infot riikide rahvastiku kohta, toob näiteid rahvastiku uurimise ja selle olulisuse kohta; - analüüsib teabeallikate järgi Euroopa või mõne piirkonna, sh Eesti rahvaarvu, selle muutumist; - iseloomustab ja analüüsib teabeallikate, sh rahvastikupüramiidi järgi etteantud riigi, sh Eesti rahvastikku ja selle muutumist; - toob näiteid rahvastiku vananemisega kaasnevatest probleemidest Euroopas, sh Eestis, ning nende lahendamise võimaluste kohta; - selgitab rännete põhjusi, toob konkreetseid näiteid Eestist ja mujalt Euroopast; - iseloomustab Eesti rahvuslikku koosseisu ning toob näiteid Euroopa kultuurilise mitmekesisuse kohta.

9. KLASS

Õppesisu	Õpitulemused
1. Euroopa ja Eesti asustus Rahvastiku paiknemine	analüüsib kaardi järgi rahvastiku paiknemist Euroopas, sh Eestis;

<i>Euroopas. Linnad ja maa-asulad. Linnastumise põhjused ja linnastumine</i> <i>Euroopas. Rahvastiku paiknemine Eestis. Eesti asulad. Linnastumisega kaasnevad majanduslikud, sotsiaalsed ja keskkonnaprobleemid.</i> <i>Põhimõisted: linnastumine, linnastu, valglinnastumine.</i> <i>Praktilised tööd ja IKT rakendamine</i> <i>Lühiuurimuse koostamine koduasulast.</i>	<i>analüüsib linnade tekke, asukoha ja arengu vahelisi seoseid Euroopa, sh Eesti näitel;</i> <i>nimetab linnastumise põhjusi, toob näiteid linnastumisega kaasnevate probleemide kohta Euroopas, sh Eestis, ja nende lahendamise võimalustest;</i> <i>võrdleb linna ja maa-asulaid ning analüüsib linna- ja maaelu erinevusi;</i> <i>nimetab ja näitab kaardil Euroopa riike ja pealinnu ning Eesti suuremaid linnu.</i>
<i>2. Euroopa ja Eesti majandus</i> <i>Majandusressursid. Majanduse struktuur, uued ja vanad tööstusharud. Energiaallikad, nende kasutamise eelised ja puudused. Euroopa energiamajandus ja energiaprobleemid. Eesti energiamajandus. Põlevkivi kasutamine ja keskkonnaprobleemid. Euroopa peamised majanduspiirkonnad.</i> <i>Põhimõisted: majanduskaardid, majandusressursid, taastuvad ja taastumatud loodusvarad, kapital, tööjõud, tööjõu kvaliteet, esmasektor, tööstus, teenindus,</i>	<i>analüüsib loodusressursside, tööjõu, kapitali ja turgude mõju Eesti majandusele ning toob näiteid majanduse spetsialiseerumise kohta;</i> <i>rühmitab majandustegevused esmasektori, tööstuse ja teeninduse vahel;</i> <i>selgitab energiamajanduse tähtsust, toob näiteid energiaallikate ja energiatootmise mõju kohta keskkonnale;</i> <i>analüüsib soojus-, tuuma- ja hüdroelektrijaama või tuulepargi kasutamise eeliseid ja puudusi elektrienergia tootmisel;</i>

<i>energiamajandus, energiaallikad: soojus-, tuuma-, hüdro-, tuule- ja päikeseenergia.</i> • Praktilised tööd ja IKT rakendamine <i>Kahe Euroopa riigi energiaallikate kasutamise analüüsimine elektrienergia tootmisel.</i>	• <i>analüüsib teabeallikate järgi Eesti energiamajandust; iseloomustab põlevkivi kasutamist energia tootmisel;</i> • <i>toob näiteid Euroopa, sh Eesti energiaprobleemide kohta;</i> • <i>teab energia säästmise võimalusi ning väärtustab säästlikku energia tarbimist;</i> • <i>toob näiteid Euroopa peamiste majanduspiirkondade kohta.</i>
<i>3. Euroopa ja Eesti põllumajandus ning toiduainetööstus</i> • <i>Põllumajanduse arengut mõjutavad looduslikud tegurid. Eri tüüpi põllumajandusettevõtted ja toiduainetööstus Euroopas. Eesti põllumajandus ja toiduainetööstus. Põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemid.</i> • Põhimõisted: <i>taimekasvatus ja loomakasvatus, maakasutus, haritav maa, looduslik rohumaa, taimekasvuperiood, looma- ja taimekasvatustalud, istandused.</i> • Praktilised tööd ja IKT rakendamine <i>Toidukaupade päritolu uurimine ning kodu- ja välismaise kauba osatähtsuse hindamine tootegrupiti.</i>	• <i>toob näiteid taime- ja loomakasvatusharude kohta;</i> • <i>iseloomustab põllumajanduse arengueeldusi Eestis ja põhjendab spetsialiseerumist;</i> • <i>iseloomustab mulda kui ressursi;</i> • <i>toob näiteid eri tüüpi põllumajandusettevõtete kohta Euroopas, sh Eestis;</i> • <i>toob näiteid kodumaise toidukauba eeliste kohta ja väärtustab Eesti tooteid;</i> • <i>toob näiteid põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemide ja nende lahendamise võimaluste kohta.</i>

<i>4. Euroopa ja Eesti teenindus</i> <i>• Teenindus ja selle jaotumine. Turism kui kiiresti arenev majandusharu. Turismi liigid. Euroopa peamised turismiressursid. Turismiga kaasnevad keskkonnaprobleemid. Eesti turismimajandus. Transpordi liigid, nende eelised ja puudused sõitjate ning erinevate kaupade veol. Euroopa peamised transpordikoridorid. Eesti transport.</i> <i>• Põhimõisted: isiku- ja äriteenused, avaliku ja erasektori teenused, turism, transport, transiitveod.</i> <i>• Praktilised tööd ja IKT rakendamine</i> <i>1. Teabeallikate põhjal ülevaate koostamine oma linna või maakonna turismiarengu eeldustest ja peamistest vaatamisväärsustest.</i> <i>2. Reisi marsruudi ja graafiku koostamine, kasutades teabeallikaid.</i>	<i>• toob näiteid erinevate teenuste kohta;</i> <i>• iseloomustab ja analüüsib teabeallikate järgi etteantud Euroopa riigi, sh Eesti turismi arengueeldusi ja turismimajandust;</i> <i>• toob näiteid turismi positiivsete ja negatiivsete mõjude kohta riigi või piirkonna majandus-ja sotsiaalelule ning looduskeskkonnale;</i> <i>• analüüsib transpordiliikide eeliseid ja puudusi reisijate ja erinevate kaupade veol;</i> <i>• toob näiteid Euroopa peamiste transpordikoridoride kohta;</i> <i>• iseloomustab ja analüüsib teabeallikate järgi eri transpordiliikide osa Eesti-sisestes sõitjate-ja kaubavedudes;</i> <i>• toob näiteid transpordiga seotud keskkonnaprobleemide ja nende lahendamise võimaluste kohta ning väärtustab keskkonnasäästlikku transpordi kasutamist.</i>
--	--

Füüsika

Füüsika õppe- ja kasvatuseesmärkidena taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- kasutab füüsika mõisteid, füüsikalisi suurusi, seoseid ning rakendusi loodus- ja tehnikanähtuste kirjeldamisel, selgitamisel ja prognoosimisel;
- lahendab situatsioon-, arvutus- ja graafilisi ülesandeid, mille lahenduse üksikosa sisaldab kuni kaks valemiga esitatud seost, ning hindab saadud tulemuse tõepärasust;
- teisendab mõõtühikuid, kasutades eesliiteid *mega-*, *kilo-*, *detsi-*, *senti-*, *milli-*, *mikro-* ja *nano-*;
- sõnastab etteantud situatsioonikirjelduse põhjal uurimisküsimuse või -küsimusi, kavandab ja viib läbi eksperimendi, töötleb katseandmeid (tabel, aritmeetiline keskmine, mõõtemääramatuse hindamine, graafik) ning teeb järeldusi uurimusküsimuses sisalduva hüpoteesi kehtivuse kohta;
- leiab füüsikaalast infot käsiraamatutest ja tabelitest ning kasutab leitud teavet ülesannete lahendamisel;
- visandab füüsikaliste objektide, nähtuste ja rakenduste jooniseid;
- lahendab rakendusliku sisuga osaülesanneteks taandatavaid kompleksülesandeid;
- tunneb ära füüsikaalaseid teemasid, probleeme ja küsimusi erinevates olukordades (loodusteaduslikud tekstid, isiklikud kogemused) ning pakub neile võimalikke selgitusi;
- väärtustab ühiskonna jätkusuutlikku arengut ning suhtub vastutustundlikult loodusesse ja ühiskonda.

III KOOLIASTME FÜÜSIKA ÕPPESISU JA ÕPITULEMUSED

8. KLASS

1. Valgusõpetus

Õppesisu	Õpitulemused
<i>Valgus ja valguse sirgjooneline levimine</i> • <i>Valgusallikas. Päike. Täht. Valgus kui energia. Valgus kui liitvalgus. Valguse spektraalne koostis. Valguse värvustega seotud nähtused looduses ja tehnikas. Valguse sirgjooneline levimine. Valguse kiirus. Vari. Varjutused.</i>	• <i>selgitab objekti Päike kui valgusallikas olulisi tunnuseid;</i> • <i>selgitab mõistete valgusallikas, valgusallikate liigid, liitvalgus olulisi tunnuseid;</i> • <i>loetleb valguse spektri, varju ja varjutuste olulisi tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega;</i> • <i>teab seose, et optiliselt ühtlases keskkonnas levib valgus sirgjooneliselt, tähendust.</i>

<i>Valguse peegeldumine</i> <i>Peegeldumisseadus.</i> <i>Tasapeegel, eseme ja kujutise sümmeetrilisus. Mattpind. Esemete nägemine. Valguse peegeldumise nähtus looduses ja tehnikas. Kuu faaside teke. Kumer- ja nõguspeegel.</i>	<i>teab peegeldumise ja valguse neeldumise olulisi tunnuseid, kirjeldab seost teiste nähtustega ning kasutab neid praktikas;</i> <i>nimetab mõistete langemisnurk, peegeldumisnurk ja mattpind olulisi tunnuseid;</i> <i>selgitab peegeldumisseadust, s.o valguse peegeldumisel on peegeldumisnurk võrdne langemisnurgaga, ja selle tähendust, kirjeldab seose õigsust kinnitavat katset ning kasutab seost praktikas;</i> <i>toob näiteid tasapeegli, kumer- ja nõguspeegli kasutamise kohta.</i>
<i>Valguse murdumine</i> <i>Valguse murdumine. Prisma. Kumerlääts. Nõguslääts. Lääts fookuskaugus. Lääts optiline tugevus. Kujutised. Luup. Silm. Prillid. Kaug- ja lühinägelikkus. Fotoaparaat. Valguse murdumise nähtus looduses ja tehnikas. Kehade värvus. Valguse neeldumine, valgusfilter.</i> <i>Põhimõisted: täht, täis- ja poolvari, langemis-, murdumis- ning peegeldumisnurk, mattpind, fookus, lääts, fookuskaugus,</i>	<i>kirjeldab valguse murdumise olulisi tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutab neid probleemide lahendamisel;</i> <i>selgitab fookuskauguse ja läätse optilise tugevuse tähendust ning mõõtmisviisi, teab kasutatavat mõõtühikut;</i> <i>kirjeldab mõistete murdumisnurk, fookus, tõeline kujutis ja näiv kujutis olulisi tunnuseid;</i> <i>selgitab valguse murdumise seaduspärasust, s.o valguse üleminekul ühest keskkonnast teise murdub valguskiir sõltuvalt valguse kiirusest ainetes kas pinna ristsirge poole või</i>

<i>optiline tugevus, tõeline kujutis, näiv kujutis, prillid.</i> <i>Praktilised tööd ja IKT rakendamine</i> <i>1. Läätsede ja kujutiste uurimine.</i> <i>2. Läätsede optilise tugevuse määramine.</i> <i>3. Täis- ja poolvarju uurimine.</i> <i>4. Valguskiire murdumist kinnitavate nähtuste uurimine.</i> <i>5. Värvuste ja värvilise valguse uurimine valgusfiltritega.</i>	<i>pinna ristsirgest eemale; selgitab seose</i> $D = \frac{1}{f}$ <i>tähendust ning kasutab seost probleemide lahendamisel;</i> <i>kirjeldab kumerlääts, nõguslääts, prillide, valgusfiltrite otstarvet ning toob kasutamise näiteid;</i> <i>viib läbi eksperimendi, mõõtes kumerlääts fookuskaugust või tekitades kumerläätses esemest suurendatud või vähendatud kujutise, oskab kirjeldada tekkinud kujutist, konstrueerida katseseadme joonist, millele kannab eseme, lääts ja ekraani omavahelised kaugused, ning töödelda katseandmeid.</i>
--	--

2. Mehaanika

<i>Õppesisu</i>	<i>Õpitulemused</i>
<i>Liikumine ja jõud</i> <i>Mass kui keha inertsuse mõõt. Aine tihedus. Kehade vastastikmõju. Jõud kui keha kiireneva või aeglustuva liikumise põhjustaja. Kehale mõjuva jõu rakenduspunkt. Jõudude tasakaal ja keha liikumine. Liikumine ja jõud looduses ning tehnikas.</i>	<i>kirjeldab nähtuse liikumine olulisi tunnuseid ja seost teiste nähtustega;</i> <i>selgitab pikkuse, ruumala, massi, pindala, tiheduse, kiiruse, keskmise kiiruse ja jõu tähendust ning mõõtmisviise, teab kasutatavaid mõõtühikuid;</i> <i>teab seose $l = vt$ tähendust ja kasutab seost probleemide lahendamisel;</i> <i>kasutab liikumisgraafikuid liikumise kirjeldamiseks;</i> <i>teab, et seose vastastikmõju tõttu muutuvad kehade kiirused seda vähem, mida suurem on</i>

	keha mass; - teab seose $\rho = \frac{m}{V}$ tähendust ning kasutab seost probleemide lahendamisel; - selgitab mõõteriistade mõõtejoonlaud, nihik, mõõtesilinder ja kaalud otstarvet ja kasutamise reegleid ning kasutab mõõteriistu praktikas; - viib läbi eksperimendi, mõõtes proovikeha massi ja ruumala, töötleb katseandmeid, teeb katseandmete põhjal vajalikud arvutused ning teeb järelduse tabeliandmete põhjal proovikeha materjali kohta; - teab, et kui kehale mõjuvad jõud on võrdsed, siis keha on paigal või liigub ühtlaselt sirgjooneliselt; - teab jõudude tasakaalu kehade ühtlasel liikumisel.
Kehade vastastikmõju Gravitatsioon. Päikesesüsteem. Raskusjõud. Hõõrdumine, hõõrdejõud. Kehade elastsus ja plastsus. Deformeerimine, elastsusjõud. Dünamomeetri tööpõhimõte. Vastastikmõju esinemine looduses ja selle rakendamine tehnikas.	- kirjeldab nähtuste vastastikmõju, gravitatsioon, hõõrdumine, deformatsioon olulisi tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutab neid nähtusi probleemide lahendamisel; - selgitab Päikesesüsteemi ehitust; - nimetab mõistete raskusjõud, hõõrdejõud, elastsusjõud olulisi tunnuseid; - teab seose $F = m g$ tähendust ning kasutab seost probleemide lahendamisel; - selgitab dünamomeetri otstarvet ja kasutamise reegleid ning kasutab

	dünamomeetrit jõudude mõõtmisel; • viib läbi eksperimendi, mõõtes dünamomeetriga proovikehade raskusjõudu ja hõõrdejõudu kehade liikumisel, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi uurimusküsimuses sisalduva hüpoteesi kehtivuse kohta; • toob näiteid jõududest looduses ja tehnikas ning loetleb nende rakendusi.
Rõhumisjõud looduses ja tehnikas • Rõhk. Pascali seadus. Manomeeter. Maa atmosfäär. Õhurõhk. Baromeeter. Rõhk vedelikes erinevatel sügavustel. Üleslükkejõud. Keha ujumine, ujumise ja uppumise tingimus. Areomeeter. Rõhk looduses ja selle rakendamine tehnikas.	• nimetab nähtuse ujumine olulisi tunnuseid ja seoseid teiste nähtustega ning selgitab seost teiste nähtustega ja kasutamist praktikas; • selgitab rõhu tähendust, nimetab mõõtühikuid ja kirjeldab mõõtmise viisi; • kirjeldab mõisteid õhurõhk ja üleslükkejõud; • sõnastab seosed, et rõhk vedelikes ja gaasides antakse edasi igas suunas ühtviisi (Pascali seadus) ning et ujumisel ja heljumisel on üleslükkejõud võrdne kehale mõjuva raskusjõuga; • selgitab seoste $p = \frac{F}{S}$; $p = \rho g h$; $F_u = \rho V g$ tähendust ja kasutab neid probleemide lahendamisel; • selgitab baromeetri otstarvet ja kasutamise reegleid; • viib läbi eksperimendi, mõõtes erinevate katsetingimuste korral kehale mõjuva üleslükkejõu.
Mehaaniline töö ja energia	• selgitab mehaanilise töö, mehaanilise

• Töö. Võimsus. Energia, kineetiline ja potentsiaalne energia. Mehaanilise energia jäävuse seadus. Lihtmehhanism, kasutegur. Lihtmehhanismid looduses ja nende rakendamine tehnikas.	energia ja võimsuse tähendust ning määramisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid; • selgitab mõisteid potentsiaalne energia, kineetiline energia ja kasutegur; • selgitab seoseid, et: ○ keha saab tööd teha ainult siis, kui ta omab energiat; ○ sooritatud töö on võrdne energia muutusega; ○ keha või kehade süsteemi mehaaniline energia ei teki ega kao, energia võib vaid muunduda ühest liigist teise (mehaanilise energia jäävuse seadus); ○ kogu tehtud töö on alati suurem kasulikust tööst; ○ ükski lihtmehhanism ei anna võitu töös (energia jäävuse seadus lihtmehhanismide korral); • selgitab seoste $A = F s$ ja $N = \frac{A}{t}$ tähendusi ning kasutab neid probleemide lahendamisel; • selgitab lihtmehhanismide kang, kaldpind, pöör, hammasülekanne otstarvet, kasutamise viise ning ohutusnõudeid.
Võnkumine ja laine • Võnkumine. Võnkumise amplituud, periood, sagedus. Lained. Heli, heli kiirus,	• kirjeldab nähtuste võnkumine, heli ja laine olulisi tunnuseid ja seost teiste nähtustega; • selgitab võnkeperioodi ja võnkesageduse tähendust ning mõõtmisviisi, teab

<i>võnkesageduse ja heli kõrguse seos. Heli valjus. Elusorganismide hääleaparaat. Kõrv ja kuulmine. Müra ja mürakaitse. Võnkumiste avaldumine looduses ja rakendamine tehnikas.</i> <i>• Põhimõisted: tihedus, kiirus, mass, jõud, gravitatsioon, raskusjõud, hõõrdejõud, elastsusjõud, rõhk, üleslükkejõud, mehaaniline töö, võimsus, potentsiaalne energia, kineetiline energia, kasutegur, võnkeamplituud, võnkesagedus, võnkeperiood, heli kõrgus.</i> <i>• Praktilised tööd ja IKT rakendamine</i> <i>1. Keha ainelise koostise uurimine (tuntud ainete tiheduse määramine).</i> <i>2. Raskusjõu ja hõõrdejõu seose uurimine dünamomeetriga.</i> <i>3. Üleslükkejõu uurimine.</i> <i>4. Pendli võnkumise uurimine.</i>	<i>kasutatavaid mõõtühikuid;</i> <i>• nimetab mõistete võnkeamplituud, heli valjus, heli kõrgus, heli kiirus olulisi tunnuseid;</i> <i>• viib läbi eksperimendi, mõõtes niitpendli (vedrupendli) võnkeperioodi sõltuvust pendli pikkusest, proovikeha massist ja võnkeamplituudist, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi uurimusküsimuses sisalduva hüpoteesi kohta.</i>
--	--

9. KLASS

1. Elektriõpetus

Õppesisu	Õpitulemused
<i>Elektriline vastastikmõju</i> <i>Kehade elektriseerimine. Elektrilaeng. Elementaarlaeng. Elektriväli. Juht. Isolaator. Laetud kehadega seotud nähtused looduses ja tehnikas.</i>	<i>kirjeldab nähtuste kehade elektriseerimine ja elektriline vastastikmõju olulisi tunnuseid ning selgitab seost teiste nähtustega;</i> <i>loetleb mõistete elektriseeritud keha, elektrilaeng, elementaarlaeng, keha elektrilaeng, elektriväli olulisi tunnuseid;</i> <i>selgitab seoseid, et samanimeliste elektrilaengutega kehad tõukuvad, erinimeliste elektrilaengutega kehad tõmbuvad, ja seoste õigsust kinnitavat katset;</i> <i>viib läbi eksperimendi, et uurida kehade elektriseerumist ja nendevahelist mõju, ning teeb järeldusi elektrilise vastastikmõju suuruse kohta.</i>
<i>Elektrivool</i> <i>Vabad laengukandjad. Elektrivool metallis ja ioone sisaldavas lahuses. Elektrivoolu toimed. Voolutugevus, ampermeeter. Elektrivool looduses ja tehnikas.</i>	<i>loetleb mõistete elektrivool, vabad laengukandjad, elektrijuht ja isolaator olulisi tunnuseid;</i> <i>nimetab nähtuste elektrivool metallis ja elektrivool ioone sisaldavas lahuses olulisi tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ja kasutamist praktikas;</i> <i>selgitab mõiste voolutugevus tähendust, nimetab voolutugevuse mõõtühiku ning selgitab ampermeetri otstarvet ja kasutamise reegleid;</i> <i>selgitab seoseid, et juht soojeneb elektrivoolu toimel, elektrivooluga juht avaldab</i>

	magnetilist mõju, elektrivool avaldab keemilist toimet ning selgitab seost teiste nähtustega ja kasutamist praktikas.
<i>Vooluring</i> <i>Vooluallikas. Vooluringi osad. Pinge, voltmeeter. Ohmi seadus. Elektritakistus. Eritakistus. Juhi takistuse sõltuvus materjalist ja juhi mõõtmetest. Takisti. Juhtide jada- ja rööpühendus. Jada- ja rööpühenduse kasutamise näited.</i>	<i>selgitab füüsikaliste suuruste pinget, elektritakistust ja eritakistust tähendust ning mõõtmisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;</i> <i>selgitab mõiste vooluringi olulisi tunnuseid;</i> <i>selgitab seoseid, et:</i> <i>voolutugevus on võrdeline pingega</i> $I = \frac{U}{R};$ <i>(Ohmi seadus)</i> <i>jadamisi ühendatud juhtides on voolutugevus ühesuurune $I = I_1 = I_2 = \dots$ ja ahela kogupinge on üksikjuhtide otstel olevate pingete summa $U = U_1 + U_2$;</i> <i>rööbiti ühendatud juhtide otstel on pinge ühesuurune $U = U_1 = U_2 = \dots$ ja ahela kogu voolutugevus on üksikjuhte läbivate voolutugevuste summa $I = I_1 + I_2$;</i> <i>juhi takistus</i> $R = \rho \frac{l}{S};$ <i>kasutab eelnevaid seoseid probleemide lahendamisel;</i> <i>selgitab voltmeetri otstarvet ja kasutamise reegleid;</i> <i>selgitab takisti kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid ning toob näiteid takistite kasutamise kohta;</i>

	• selgitab elektritarviti kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid ning toob näiteid elektritarvitite kasutamise kohta; • leiab jada- ja rööpühenduse korral vooluringi osal pinget, voolutugevuse ja takistuse; • viib läbi eksperimendi, mõõtes otseselt voolutugevust ja pinget, arvutab takistust, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi voolutugevuse ja pinget vahelise seose kohta.
<i>Elektrivoolu töö ja võimsus</i> • Elektrivoolu töö. Elektrivoolu võimsus. Elektrisoojendusriist. Elektriohutus. Lühis. Kaitse. Kaitsemaandus.	• selgitab elektrivoolu töö ja elektrivoolu võimsuse tähendust ning mõõtmisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid; • loetleb mõistete elektrienergia tarviti, lühis, kaitse ja kaitsemaandus olulisi tunnuseid; • selgitab valemite $A = I U t$, $N = IU$ ja $A = N \cdot t$ tähendust, seost vastavate nähtustega ja kasutab seoseid probleemide lahendamisel; • kirjeldab elektriliste soojendusseadmete otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ja ohutusnõudeid; • leiab kasutatavate elektritarvitite koguvõimsuse ning hindab selle vastavust kaitsme väärtusega.
<i>Magnetnähtused</i> • Püsimagnet. Magnetnõel. Magnetväli. Elektromagnet. Elektrimootor ja elektrigeneraator kui energiamuundurid.	• loetleb magnetvälja olulisi tunnuseid; • selgitab nähtusi Maa magnetväli, magnetpoolused; • teab seoseid, et magnetite erinimelised poolused tõmbuvad, magnetite samanimelised poolused tõukuvad, et

<i>Magnetnähtused looduses ja tehnikas.</i> <i>Põhimõisted: elektriseeritud keha, elektrilaeng, elementaarlaeng, elektriväli, elektrivool, vabad laengukandjad, elektrijuht, isolaator, elektritakistus, vooluallikas, vooluring, juhtide jada- ja rööpühendus, voolutugevus, pinge, lüliti, elektrienergia tarviti, elektrivoolu töö, elektrivoolu võimsus, lühis, kaitse, kaitsemaandus, magnetväli.</i> <i>Praktilised tööd ja IKT rakendamine</i> <i>1. Kehade elektriseerimise nähtuse uurimine.</i> <i>2. Juhtide jada- ja rööpühenduse uurimine.</i> <i>3. Voolutugevuse ja pinge mõõtmine ning takistuse arvutamine.</i> <i>4. Elektromagneti valmistamine ja uurimine.</i>	<i>magnetvälja tekitavad liikuvad elektriliselt laetud osakesed (elektromagnetid) ja püsimagnetid, ning selgitab nende seoste tähtsust sobivate nähtuste kirjeldamisel või kasutamisel praktikas;</i> <i>• selgitab voolu magnetilise toime avaldumist elektromagneti ja elektrimootori näitel, kirjeldab elektrimootori ja elektrigeneraatori töö energeetilisi aspekte ning selgitab ohutusnõudeid nende seadmete kasutamisel;</i> <i>• viib läbi eksperimendi, valmistades elektromagneti, uurib selle omadusi ning teeb järeldusi elektromagneti omaduste vahelise seose kohta.</i>
--	---

2. Soojusõpetus. Tuumaenergia

<i>Õppesisu</i>	<i>Õpitulemused</i>
<i>Aine ehituse mudel.</i> <i>• Soojusliikumine</i> <i>• Gaas, vedelik, tahkis.</i>	<i>• kirjeldab tahkise, vedeliku, gaasi ja osakestevahelise vastastikmõju mudeleid;</i> <i>• kirjeldab soojusliikumise ja soojuspaismise</i>

<i>Aineosakeste kiiruse ja temperatuuri seos.</i> <i>Soojuspaisumine.</i> <i>Temperatuuriskaalad.</i>	<i>olulisi tunnuseid, seost teiste nähtustega ning kasutamist praktikas;</i> <i>• kirjeldab Celsiuse temperatuuriskaala saamist;</i> <i>• selgitab seost, et mida kiiremini liiguvad aineosakesed, seda kõrgem on temperatuur;</i> <i>• selgitab termomeeri otstarvet ja kasutamise reegleid.</i>
<i>Soojusülekanne</i> <i>• Keha soojenemine ja jahtumine. Siseenergia. Soojushulk. Aine erisoojus. Soojusülekanne. Soojusjuhtivus. Konveksioon. Soojuskiirguse seaduspärasused. Termos. Pääkeseküte. Energia jäävuse seadus soojusprotsessides. Aastaaegade vaheldumine. Soojusülekanne looduses ja tehnikas.</i>	<i>• kirjeldab soojusülekande olulisi tunnuseid, seost teiste nähtustega ja selle kasutamist praktikas;</i> <i>• selgitab soojushulga tähendust ja mõõtmise viisi, teab seejuures kasutatavaid mõõtühikuid;</i> <i>• selgitab aine erisoojuse tähendust, teab seejuures kasutatavaid mõõtühikuid;</i> <i>• nimetab mõistete siseenergia, temperatuurimuut, soojusjuhtivus, konveksioon ja soojuskiirgus olulisi tunnuseid;</i> <i>• sõnastab järgmised seosed ning kasutab neid soojusnähtuste selgitamisel:</i> <i>○ soojusülekande korral levib siseenergia soojemalt kehalt külmemale;</i> <i>○ keha siseenergiat saab muuta kahel viisil: töö ja soojusülekande teel;</i> <i>○ kahe keha soojusvahetuse korral suureneb ühe keha siseenergia täpselt niisama palju, kui väheneb</i>

	teise keha siseenergia; ○ mida suurem on keha temperatuur, seda suurema soojushulga keha ajaühikus kiirgab; ○ mida tumedam on keha pind, seda suurema soojushulga keha ajaühikus kiirgab ja ka neelab; ○ aastaajad vahelduvad, sest Maa pöörlemistelg on tiirlemistasandi suhtes kaldu; ○ ning kasutab neid seoseid soojusnähtuste selgitamisel; • selgitab seoste $Q = c m (t_2 - t_1)$ või $Q = c m \Delta t$, kus $\Delta t = t_2 - t_1$ tähendust, seost soojusnähtustega ja kasutab seoseid probleemide lahendamisel; • selgitab termose, päikesekütte ja soojustusmaterjalide otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ning ohutusnõudeid; • viib läbi eksperimendi, mõõtes katseliselt keha erisoojuse, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi keha materjali kohta.
Aine olekute muutused. • Soojustehnilised rakendused. Sulamine ja tahkumine, sulamissoojus. Aurumine ja kondenseerumine, keemissoojus. Kütuse kütteväärtus. Soojustehnilised rakendused.	• loetleb sulamise, tahkumise, aurumise ja kondenseerumise olulisi tunnuseid, seostab neid teiste nähtustega ning kasutab neid praktikas; • selgitab sulamissoojuse, keemissoojuse ja kütuse kütteväärtuse tähendust ja teab kasutatavaid mõõtühikuid;

	• selgitab seoste $Q = \lambda m$, $Q = L m$ ja $Q = r m$ tähendusi, seostab neid teiste nähtustega ning kasutab neid probleemide lahendamisel; • lahendab rakendusliku sisuga osaülesanneteks taandatavaid kompleksülesandeid.
<i>Tuumaenergia</i> • Aatomi mudelid. Aatomituuma ehitus. Tuuma seoseenergia. Tuumade lõhustumine ja süntees. Radioaktiivne kiirgus. Kiirguskaitse. Dosimeeter. Päike. Aatomielektri jaam. • Põhimõisted: soojusliikumine, soojuspaisumine, Celsiuse skaala, siseenergia, temperatuurimuut, soojusjuhtivus, konvektsioon, soojuskiirgus, sulamissoojus, keemissoojus; kütuse kütteväärtus, prooton, neutron, isotoop, radioaktiivne lagunemine, α-, β- ja γ-kiirgus, tuumareaktsioon. • Praktilised tööd ja IKT rakendamine: Kalorimeetri tundmaõppimine ja keha erisoojuse määramine.	• nimetab aatomi tuuma, elektronkatte, prootoni, neutroni, isotoobi, radioaktiivse lagunemise ja tuumareaktsiooni olulisi tunnuseid; • selgitab seose, et kergete tuumade ühinemisel ja raskete tuumade lõhustamisel vabaneb energiat, tähendust, seostab seda teiste nähtustega; • iseloomustab α-, β- ja γ-kiirgust ning nimetab kiirguste erinevusi; • selgitab tuumareaktori ja kiirguskaitse otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ning ohutusnõudeid; • selgitab dosimeetri otstarvet ja kasutamise reegleid.

Keemia

Keemia **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- märkab keemiaga seotud probleeme igapäevaelus, keskkonnas ja praktilises inimtegevuses;
- kasutab korrektselt ainekavakohast keemiterminoloogiat ja keemiasümboleid ning saab aru lihtsamast keemiatekstist;
- kasutab vajaliku teabe leidmiseks perioodilisustabelit, lahustuvustabelit ja metallide pingerida ning leiab tabelitest ja graafikutelt füüsikaliste suuruste väärtusi (lahustuvus, lahuse tihedus, sulamis- ja keemistemperatuur vms);
- mõistab keemiliste reaktsioonide võrrandites sisalduvat teavet ning koostab lihtsamaid reaktsioonivõrrandeid (õpitud reaktsioonitüüpide piires);
- rakendab teadusuuringute põhimõtteid (probleem > hüpotees > katse > järeldused);
- planeerib ja teeb ohutult lihtsamaid keemiakatseid, mõistab igapäevaelus kasutatavate kemikaalide ja materjalide ohtlikkust ning rakendab neid kasutades vajalikke ohutusnõudeid;
- teeb lihtsamaid arvutusi ainevalemite ja reaktsioonivõrrandite ning lahuste koostise alusel, kontrollib lahenduskäigu õigsust dimensioonanalüüsiga ning hindab arvutustulemuste vastavust reaalsusele;
- väärtustab tervisliku toitumise ja tervislike eluviiside põhimõtteid ning elukeskkonda ja sellesse säästvat suhtumist.

III KOOLIASTME KEEMIA ÕPPESISU JA ÕPITULEMUSED

8. KLASS

<i>Õppesisu</i>	<i>Õpitulemused</i>
<i>1. Millega tegeleb keemia?</i> • <i>Keemia meie ümber. Ainete füüsikalised omadused (7. klassi loodusõpetuses õpitu rakendamine ainete omaduste uurimisel).</i> • <i>Põhilised ohutusnõuded. Kemikaalide kasutamine laboritöodes ja argielus. Ohutusnõuete järgimise vajalikkus.</i> • <i>Tähtsamad laborivahendid (nt katseklaas, keeduklaas, kolb, mõõtesilinder, lehter, uhmer, portselankauss, piirituslamp, katseklaasihoidja, statiiv) ja nende</i>	• <i>võrdleb ja liigitab aineid füüsikaliste omaduste põhjal: sulamis- ja keemistemperatuur, tihedus, kõvadus, elektrijuhtivus, värvus jms (seostab varem loodusõpetuses õpituga);</i> • <i>järgib põhilisi ohutusnõudeid, kasutades kemikaale laboritöodes ja argielus, ning mõistab ohutusnõuete järgimise vajalikkust;</i> • <i>tunneb tähtsamaid laborivahendeid (nt katseklaas, keeduklaas, kolb, mõõtesilinder, lehter, uhmer,</i>

<i>kasutamine praktilistes töödes. Lahused ja pihused, pihuste alaliigid (vaht, aerosool, emulsioon, suspensioon), tarded. Lahused ja pihused looduses ning igapäevaelus. Lahuste protsendilise koostise arvutused (massi järgi).</i> <i>• Põhimõisted: kemikaal, lahusti, lahustunud aine, pihus, emulsioon, suspensioon, aerosool, vaht, tarre, lahuse massiprotsent.</i> <i>• Praktilised tööd ja IKT rakendamine</i> <i>1. Ainete füüsikaliste omaduste uurimine ja kirjeldamine (agregaatolek, sulamis- ja keemistemperatuur, tihedus vee suhtes, värvus jt).</i> <i>2. Eri tüüpi pihuste valmistamine (suspensioon, emulsioon, vaht jms), nende omaduste uurimine.</i> <i>3. Keemilise reaktsiooni tunnuste uurimine.</i>	<i>portselankauss, piirituslamp, katseklaasihoidja, statiiv) ja kasutab neid praktilisi töid tehes õigesti;</i> <i>• eristab lahuseid ja pihuseid, toob näiteid lahuste ning pihuste kohta looduses ja igapäevaelus;</i> <i>• lahendab arvutusülesandeid, rakendades lahuse ja lahustunud aine massi ning lahuse massiprotsendi seost; põhjendab lahenduskäiku (seostab osa ja terviku suhtega).</i>
<i>2. Aatomiehitus, perioodilisustabel. Ainete ehitus</i> <i>• Aatomi ehitus. Keemilised elemendid, nende tähised. Keemiliste elementide omaduste perioodilisus, perioodilisustabel. Perioodilisustabeli seos aatomite elektronstruktuuriga: tuumalaeng, elektronkihtide arv, väliskihi elektronide arv (elektronskeemid). Keemiliste elementide metallilised ja</i>	<i>• selgitab aatomiehitust (seostab varem loodusõpetuses õpituga);</i> <i>• seostab omavahel tähtsamate keemiliste elementide nimetusi ja tähiseid (sümboleid) (~25, nt H, F, Cl, Br, I, O, S, N, P, C, Si, Na, K, Mg, Ca, Ba, Al, Sn, Pb, Fe, Cu, Zn, Ag, Au, Hg); loeb õigesti keemiliste elementide sümboleid aine valemis;</i> <i>• seostab keemilise elemendi asukohta perioodilisustabelis (A-</i>

<i>mittemetallilised omadused, metallilised ja mittemetallilised elemendid perioodilisustabelis, metallid ja mittemetallid ning nende kasutamine igapäevaelus.</i> <i>Liht- ja liitained (keemilised ühendid). Molekulid, aine valem. Ettekujutus keemilisest sidemest aatomite vahel molekulis (kovalentne side). Aatommass ja molekulmass (valemass).</i> <i>Ioonide teke aatomitest, ioonide laengud. Aatomite ja ioonide erinevus. Ioonidest koosnevad ained (ioonised ained). Ettekujutus ioonilisest sidemest (tutvustavalt).</i> <i>Molekulaarsed ja mittemolekulaarsed ained (metallide ja soolade näitel).</i> <i>Põhimõisted: keemiline element, elemendi aatomnumber (järjenumbr), väliskihi elektronide arv, perioodilisustabel, lihtaine, lihtaine (keemiline ühend), aatommass, molekulmass (valemass), metall, mittemetall, ioon, katioon, anioon, kovalentne side, iooniline side, molekulaarne aine, mittemolekulaarne aine.</i> <i>Praktilised tööd ja IKT rakendamine</i> <i>1. Internetist andmete otsimine keemiliste elementide kohta, nende võrdlemine ja süstematiseerimine.</i>	<i>rühmades) elemendi aatomi ehitusega (tuumalaeng ehk prootonite arv tuumas, elektronkihtide arv, väliskihi elektronide arv) ning koostab keemilise elemendi järjenumbri põhjal elemendi elektronskeemi (1.-4. perioodi A-rühmade elementidel);</i> <i>eristab metallilisi ja mittemetallilisi keemilisi elemente ning põhjendab nende paiknemist perioodilisustabelis; toob näiteid metallide ja mittemetallide kasutamise kohta igapäevaelus;</i> <i>eristab liht- ja liitaineid (keemilisi ühendeid), selgitab aine valemi põhjal aine koostist ning arvutab aine valemi põhjal tema molekulmassi (valemassi) perioodilisustabelit kasutades;</i> <i>eristab ioone neutraalsetest aatomitest ning selgitab ioonide tekkimist ja iooni laengut;</i> <i>eristab kovalentset ja ioonilist sidet ning selgitab nende erinevust;</i> <i>teab, et on olemas molekulaarseid (molekulidest koosnevaid) ja mittemolekulaarseid aineid ning toob nende kohta näiteid.</i>
--	--

2. Molekulimudelite koostamine ja uurimine. Lõiming: loodusõpetus: molekul, aatom, aatomi tuum ja elektronkate, elektrilaeng, aineosakesed elektron, prooton ja neutron; füüsika: aatomiehitus.	
3. Hapnik ja vesinik, oksiidid. - Hapnik, selle omadused ja roll põlemisreaktsioonides ning eluslooduses (hapnik kui oksüdeerija). Osoonikihi hõrenemine keskkonnaprobleemina. Põlemisreaktsioonid, oksiidide teke. Oksüdatsiooniaste. Oksiidide nimetused ja valemite koostamine. Oksiidid igapäevaelus. Ühinemisreaktsioon. Lihtsamate põlemisreaktsioonide võrrandite koostamine ja tasakaalustamine. Gaasid, nende omadused ja kogumiseks sobivaid võtteid. Vesinik, selle füüsikalised omadused. - Põhimõisted: põlemisreaktsioon, oksiid, oksüdeerija, oksüdeerumine, oksüdatsiooniaste, ühinemisreaktsioon. - Praktilised tööd ja IKT rakendamine 1. Hapniku saamine ja tõestamine, küünla põletamine kupli all. 2. Põlemisreaktsiooni kujutamine molekulimudelite abil. 3. Oksiidide saamine lihtainete põlemisel. 4. Vesiniku saamine ja puhtuse kontrollimine.	- selgitab hapniku rolli põlemisreaktsioonides ning eluslooduses (seostab varem loodusõpetuses ja bioloogias õpituga); analüüsib osoonikihi tähtsust ja lagunemist saastumise tagajärjel; - kirjeldab hapniku ja vesiniku põhilisi omadusi; - seostab gaasi (hapniku, vesiniku, süsinikdioksiidi jt) kogumiseks sobivaid võtteid vastava gaasi omadustega (gaasi tihedusega õhu suhtes ja lahustuvusega vees); - määrab aine valemi põhjal tema koostiselementide oksüdatsiooniastmeid ning koostab elemendi oksüdatsiooniastme alusel vastava oksidi valemi ja nimetuse; - koostab oksiidide nimetuste alusel nende valemid ja vastupidi; - koostab reaktsioonivõrrandeid tuntumate lihtainete (nt H_2, S, C, Na, Ca, Al jt) ühinemisreaktsioonide kohta hapnikuga ning toob näiteid

	igapäevaelus tuntumate oksiidide kohta (nt H_2O, SO_2, CO_2, SiO_2, CaO, Fe_2O_3).
4. Happed ja alused - vastandlike omadustega ained - Happed, nende koostis. Tähtsamad happed. Ohutusnõuded tugevate hapete kasutamise korral. Hüdroksiidide (kui tuntumate aluste) koostis ja nimetused. Ohutusnõuded tugevaid aluseid (leelisi) kasutades. Hapete reageerimine alustega, neutralisatsioonireaktsioon. Lahuste pH-skaala, selle kasutamine ainete lahuste happelisust/aluselisust iseloomustades. Soolad, nende koostis ja nimetused. Happed, alused ja soolad igapäevaelus. - Põhimõisted: hape, alus, indikaator, neutralisatsioonireaktsioon, lahuste pH-skaala, sool. - Praktilised tööd ja IKT rakendamine: hapete ja aluste kindlakstegemine indikaatoriga, neutralisatsioonireaktsiooni uurimine, soolade saamine neutralisatsioonireaktsioonil. Lõiming: loodusõpetus: sool; bioloogia: looduslikud happelised ained, happevihmad; geograafia: happevihmad.	- tunneb valemi järgi happeid, hüdroksiide (kui tuntumaid aluseid) ja soolasid; - seostab omavahel tähtsamate hapete ning happeanioonide valemide ja nimetusi (HCl, H_2SO_4, H_2SO_3, H_2S, HNO_3, H_3PO_4, H_2CO_3, H_2SiO_3); koostab hüdroksiidide ning soolade nimetuste alusel nende valemide (ja vastupidi); - mõistab hapete ja aluste vastandlikkust (võimet teineteist neutraliseerida); - hindab lahuse happelisust, aluselisust või neutraalsust lahuse pH väärtuse järgi; määrab indikaatoriga keskkonda lahuses (neutraalne, happeline või aluseline); - toob näiteid tuntumate hapete, aluste ja soolade kasutamise kohta igapäevaelus; - järgib leeliste ja tugevate hapetega töötades ohutusnõudeid; - koostab ning tasakaalustab lihtsamate hapete ja aluste vaheliste reaktsioonide võrrandeid,

	korraldab neid reaktsioone ohutult; mõistab reaktsioonivõrrandite tasakaalustamise põhimõtet (keemilistes reaktsioonides elementide aatomite arv ei muutu).
--	--

9. KLASS

Õppesisu	Õpitulemused
1. Tuntumaid metalle - Metallid, metallide iseloomulikud omadused, ettekujutus metallilisest sidemest (tutvustavalt). Metallide füüsikaliste omaduste võrdlus. - Metallide reageerimine hapnikuga jt lihtainetega. Metallid kui redutseerijad. Keemiliste elementide oksüdatsiooniastmete muutumine keemilistes reaktsioonides. Metallide reageerimine hapete lahustega. Ettekujutus reaktsiooni kiirusest (metalli ja happelahuse vahelise reaktsiooni näitel). Erinevate metallide aktiivsuse võrdlus (aktiivsed, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivsed metallid), metallide pingerea tutvustus. - Tähtsamad metallid ja nende sulamid igapäevaelus (Fe, Al, Cu jt). Metallide korrosioon (raua näitel). - Põhimõisted: aktiivne, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivne metall,	- seostab metallide iseloomulikke füüsikalisi omadusi (hea elektri- ja soojusjuhtivus, läige, plastilisus) metallilise sideme iseärasustega; - eristab aktiivseid, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivseid metalle; hindab metalli aktiivsust (aktiivne, keskmise aktiivsusega või väheaktiivne) metalli asukoha järgi metallide pingereas; - teeb ohutusnõudeid arvestades katseid metallide ja hapete vaheliste reaktsioonide uurimiseks, võrdleb nende reaktsioonide kiirust (kvalitatiivselt) ning seostab kiiruse erinevust metallide aktiivsuse erinevusega ja reaktsioonitingimustega (temperatuur, tahke aine peenestatus); - seostab redoksreaktsioone keemiliste elementide

<i>metallide pingerida, redutseerija, redutseerumine, redoksreaktsioon, reaktsiooni kiirus, sulam, metalli korrosioon.</i> <i>• Praktilised tööd ja IKT rakendamine</i> <i>1. Metallide füüsikaliste omaduste võrdlemine (kõvadus, tihedus, magnetilised omadused vms).</i> <i>2. Internetist andmete otsimine metallide omaduste ja rakendusvõimaluste kohta, nende võrdlemine ja süstematiseerimine.</i> <i>3. Metallide aktiivsuse võrdlemine reageerimisel happe lahusega (nt Zn, Fe, Sn, Cu).</i> <i>4. Raua korrosiooni uurimine erinevates tingimustes.</i>	<i>oksüdatsiooniastmete muutumisega reaktsioonis;</i> <i>• teab metallide käitumist keemilistes reaktsioonides redutseerijana ja hapniku käitumist oksüdeerijana;</i> <i>• koostab reaktsioonivõrrandeid metallide iseloomulike keemiliste reaktsioonide kohta (metall + hapnik, metall + happelahus);</i> <i>• hindab tuntumate metallide ja nende sulamite (Fe, Al, Cu jt) rakendamise võimalusi igapäevaelus, seostades neid vastavate metallide iseloomulike füüsikaliste ja keemiliste omadustega;</i> <i>• seostab metallide, sh raua korrosiooni aatomite üleminekuga püsivamasse olekusse (keemilisse ühendisse); nimetab põhilisi raua korrosiooni (roostetamist) soodustavaid tegureid ja selgitab korrosioonitõrje võimalusi.</i>
<i>2. Anorgaaniliste ainete põhiklassid</i> <i>• Oksiidid. Happelised ja aluselised oksiidid, nende reageerimine veega.</i> <i>• Happed. Tugevad ja nõrgad happed. Hapete keemilised omadused (reageerimine metallide, aluseliste oksiidide ja alustega). Happed argielus.</i>	<i>• eristab tugevaid ja nõrku happeid ning aluseid; seostab lahuse happelisi omadusi H^+ -ioonide ja aluselisi omadusi OH^- -ioonide esinemisega lahuses;</i> <i>• kasutab aineklassidevahelisi seoseid ainetevahelisi reaktsioone</i>

• <i>Alused. Aluste liigitamine (tugevad ja nõrgad alused, hästi lahustuvad ja rasklahustuvad alused) ning keemilised omadused (reageerimine happeliste oksiidide ja hapetega).</i> • <i>Hüdroksiidide koostis ja nimetused.</i> • <i>Soolad. Vesiniksoolad (söögisooda näitel). Soolade saamise võimalusi (õpitud reaktsioonitüüpide piires).</i> • <i>Vesi lahustina. Ainete lahustuvus vees (kvantitatiivselt), selle sõltuvus temperatuurist (gaaside ja soolade näitel). Lahustuvustabel. Lahuste protsendilise koostise arvutused (tiheduse arvestamisega).</i> • <i>Seosed anorgaaniliste ainete põhiklasside vahel. Anorgaanilised ühendid igapäevaelus.</i> • <i>Vee karedus, väetised, ehitusmaterjalid.</i> • <i>Põhilised keemilise saaste allikad, keskkonnaprobleemid: happelihmad (happesademed), keskkonna saastumine raskmetallide ühenditega, veekogude saastumine.</i> • <i>Põhimõisted: happeline oksiid, aluseline oksiid, tugev hape, nõrk hape, tugev alus (leelis), nõrk alus, vee karedus, lahustuvus.</i> • <i>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</i> 1) erinevate oksiidide ja vee vahelise	põhjustades ja vastavaid reaktsioonivõrrandeid koostades (õpitud reaktsioonitüüpide piires: lihtaine + O₂, happeline oksiid + vesi, (tugevalt) aluseline oksiid + vesi, hape + metall, hape + alus, aluseline oksiid + hape, happeline oksiid + alus); korraldab neid reaktsioone ohutult; • <i>kasutab info saamiseks lahustuvustabelit;</i> • <i>selgitab temperatuuri mõju gaaside ning (enamiku) soolade lahustuvusele vees, kasutab ainete lahustuvuse graafikut, et leida vajalikku infot ning teha arvutusi ja järeldusi;</i> • <i>lahendab lahuse protsendilisel koostisel põhinevaid arvutusülesandeid (sh lahuse ruumala ja tihedust kasutades);</i> • <i>kirjeldab ja analüüsib mõningate tähtsamate anorgaaniliste ühendite (H₂O, CO, CO₂, SiO₂, CaO, HCl, H₂SO₄, NaOH, Ca(OH)₂, NaCl, Na₂CO₃, NaHCO₃, CaSO₄, CaCO₃ jt) peamisi omadusi ning selgitab nende ühendite kasutamist igapäevaelus;</i> • <i>analüüsib keemilise saaste allikaid ja saastumise tekkepõhjust,</i>
---	---

reaktsiooni uurimine (nt CaO, $\text{SO}_2 + \text{H}_2\text{O}$); 2) erinevate oksiidide hapete ja alustega reageerimise uurimine (nt $\text{CuO} + \text{H}_2\text{SO}_4$, $\text{CO}_2 + \text{NaOH}$); 3) internetist andmete otsimine olmekemikaalide happelisuse/aluselisuse kohta, järelduste tegemine; 4) erinevat tüüpi hapete ja aluste vaheliste reaktsioonide uurimine; 5) soolade lahustuvuse uurimine erinevatel temperatuuridel.	saastumisest tingitud keskkonnaprobleeme (happesademed, raskmetallide ühendid, üleväetamine) ning võimalikke keskkonna säästmise meetmeid.
3. Aine hulk. Moolarvutused - Aine hulk, mool. Molaarmass ja gaasi molaarruumala (normaalingimustel). Ainekoguste ühikud ja nende teisendused. - Aine massi jäävus keemilistes reaktsioonides. Reaktsioonivõrrandi kordajate tähendus. Keemilise reaktsiooni võrrandis sisalduva (kvalitatiivne ja kvantitatiivne) info analüüs. Arvutused reaktsioonivõrrandite põhjal moolides (sh lähtudes massist või ruumalast). - Põhimõisted: ainehulk, mool, molaarmass, gaasi molaarruumala, normaalingimused.	- tunneb põhilisi aine hulga, massi ja ruumala ühikuid (mol, kmol, g, kg, t, cm^3, dm^3, m^3, ml, l) ning teeb vajalikke ühikute teisendusi; - teeb arvutusi aine hulga, massi ja gaasi ruumala vaheliste seoste alusel, põhjendab neid loogiliselt; - mõistab ainete massi jäävust keemilistes reaktsioonides ja reaktsioonivõrrandi kordajate tähendust (reageerivate ainete hulkade ehk moolide arvude suhe); - analüüsib keemilise reaktsiooni võrrandis sisalduvat (kvalitatiivset ja kvantitatiivset) infot; - lahendab reaktsioonivõrranditel põhinevaid arvutusülesandeid, lähtudes reaktsioonivõrrandite kordajatest (ainete moolsuhtest) ja reaktsioonis osalevate ainete

	<i>hulkadest (moolide arvust), tehes vajaduse korral ümberarvutusi ainehulga, massi ja (gaasi) ruumala vaheliste seoste alusel; põhjendab lahenduskäiku;</i> <i>hindab loogiliselt arvutustulemuste õigsust ning teeb arvutustulemuste põhjal järeldusi ja otsustusi.</i>
<i>4. Süsinik ja süsinikuühendid</i> <i>Süsinik lihtainena. Süsinikuoksiidid. Süsivesinikud. Süsinikuühendite paljususe. Süsiniku võime moodustada lineaarseid ja hargnevaid ahelaid, tsükleid ning kordseid sidemeid. Molekulimudelid ja struktuurivalemid. Ettekujutus polümeeridest. Süsivesinike esinemisvormid looduses (maagaas, nafta) ja kasutusalad (kütused, määrdeained) ning nende kasutamise võimalused. Süsivesinike täielik põlemine (reaktsioonivõrrandide koostamine ja tasakaalustamine). Hüdrofiilsed ja hüdrofoobsed ained. Alkoholid ja karboksüülhapete tähtsamad esindajad (etanool, etaanhape), nende omadused ja tähtsus igapäevaelus, etanooli füsioloogiline toime.</i> <i>Põhimõisted: süsivesinik, struktuurivalem, polümeer, määrgumine, alkohol, karboksüülhape.</i>	<i>võrdleb ning põhjendab süsiniku lihtainete omadusi, võrdleb süsinikuoksiidide omadusi;</i> <i>analüüsib süsinikuühendite paljususe põhjust (süsiniku võime moodustada lineaarseid ja hargnevaid ahelaid, tsükleid, kordseid sidemeid);</i> <i>koostab süsinikuühendite struktuurivalemeid etteantud aatomite (C, H, O) arvu järgi (arvestades süsiniku, hapniku ja vesiniku aatomite moodustatavate kovalentsete sidemete arvu);</i> <i>teab materjalide liigitamist hüdrofiilseteks ja hüdrofoobseteks ning oskab tuua nende kohta näiteid igapäevaelust;</i> <i>kirjeldab süsivesinike esinemisvorme looduses (maagaas, nafta) ja kasutusalasid (kütused, määrdeained) ning selgitab nende</i>

• <i>Praktilised tööd ja IKT rakendamine</i> 1) <i>CO₂ saamine ja kasutamine tule kustutamisel;</i> 2) <i>lihtsamate süsivesinike jt süsinikuühendite molekulide mudelite koostamine;</i> 3) <i>süsinikuühendite molekulide mudelite koostamine ja uurimine digitaalses keskkonnas, kasutades vastavat tarkvara;</i> 4) <i>süsivesinike omaduste uurimine (lahustuvus, müruvus veega);</i> 5) <i>erinevate süsinikuühendite (nt etanooli ja parafiini) põlemisreaktsioonide uurimine;</i> 6) <i>etaanhappe happeliste omaduste uurimine (nt etaanhape + leeliselahus).</i>	<i>kasutamise võimalusi praktikas;</i> • <i>eristab struktuurivalemi põhjal süsivesinikke, alkohole ja karboksüülhappeid;</i> • <i>koostab süsivesinike ja etanooli täieliku põlemise reaktsioonivõrrandeid;</i> • <i>koostab etaanhappe iseloomulike keemiliste reaktsioonide võrrandeid (õpitud reaktsioonitüüpide piires) ning teeb katseid nende reaktsioonide uurimiseks;</i> • <i>hindab etanooli füsioloogilist toimet ja sellega seotud probleeme igapäevaelus.</i>
5. <i>Süsinikuühendite roll looduses, süsinikuühendid materjalidena</i> • <i>Energia eraldumine ja neeldumine keemilistes reaktsioonides, ekso- ja endotermilised reaktsioonid. Eluks olulised süsinikuühendid (sahhariidid, rasvad, valgud), nende roll organismis. Tervisliku toitumise põhimõtted, tervislik eluviis. Süsinikuühendid kütusena. Keskkonnaprobleemid: kasvuhoonegaasid. Tarbekeemia saadused, plastid ja kiudained. Polümeerid igapäevaelus.</i> • <i>Põhimõisted: eksotermiline reaktsioon, endotermiline reaktsioon, reaktsiooni</i>	• <i>selgitab keemiliste reaktsioonide soojusefekti (energia eraldumist või neeldumist);</i> • <i>hindab eluks oluliste süsinikuühendite (sahhariidide, rasvade, valkude) rolli elusorganismides ja teab nende muundumise lõppsaadusi organismis (vesi ja süsinikdioksiid) (seostab varem loodusõpetuses ja bioloogias õpituga);</i> • <i>analüüsib süsinikuühendite kasutusvõimalusi kütusena ning eristab taastuvaid ja taastumatuid energiaallikaid (seostab varem</i>

<i>soojusefekt (kvalitatiivselt).</i> • <i>Praktilised tööd ja IKT rakendamine</i> 1) <i>rasva sulatamine, rasva lahustuvuse uurimine erinevates lahustites;</i> 2) <i>ekso- ja endotermilise reaktsiooni uurimine;</i> 3) <i>toiduainete tärglisesisalduse uurimine;</i> 4) <i>valkude püsivuse uurimine;</i> 5) <i>päevamenüü koostamine ja analüüsimine (portaali toitumine.ee järgi).</i>	<i>loodusõpetuses õpituga);</i> • <i>iseloomustab tuntumaid süsinikühenditel põhinevaid materjale (kiudained, plastid) ning analüüsib nende põhiomadusi ja kasutusvõimalusi;</i> • <i>mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust ning analüüsib keskkonna säästmise võimalusi.</i>
---	--

AINEVALDKOND „SOTSIAALAINED“

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015; 1-3/21 31.08.2021; 1-3/4 29.03.2022

Ainevaldkonna õppeained on **inimeseõpetus, ühiskonnaõpetus ja ajalugu**.

Sotsiaallainete õpetamise kaudu taotleb kool, et õpilane

- mõistab ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi;
- omab positiivset minapilti ja kavandab tulevikuplaane;
- järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas;
- huvitub iseenda, oma kogukonna ja rahva arengust, kujundab oma arvamust;
- tunneb lihtsamaid uurimismeetodeid ja kasutab neist mõnda õppetöös;
- teadvustab kultuurilist eripära ning suhtub lugupidavalt inimeste erinevustesse, juhul kui need pole inimväärikust alandavad;
- tuleb toime eakaaslaste hulgas, perekonnas, kogukonnas ja ühiskonnas, väärtustades neid;
- omab teadmisi ja oskusi enesekontrolli, enesekasvatuse, oma võimete arendamise ja tervisliku eluviisi kohta;
- suhtub positiivselt endasse ja teistesse;
- hindab üldinimlikke väärtusi, ausust, hoolivust, sallivust, vastutustunnet ning peab lugu endast, teistest inimestest ja keskkonnast.

Inimeseõpetus

Inimeseõpetuse kaudu aitab kool kaasa järgmiste teadmiste, oskuste ja hoiakute kujunemisele:

- enesekohased ja sotsiaalsed oskused;
- füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne areng;
- tervis ja tervislik eluviis;
- turvalisus ja riskikäitumise ennetamine;
- üldinimlikud väärtused: ausus, hoolivus, vastutustunne ja õiglus.

I KOOLIASTE

Inimeseõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et 3. klassi lõpetaja:

- väärtustab ennast ja teisi ning teab, et inimesed nende arvamused, hinnangud ja väärtused on erinevad;
- väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
- väärtustab sõprust ja toetavaid peresuhteid armastuse ning vastastikuse toetuse allikana;
- teab, milline on tervislik eluviis ning kuidas hoida füüsilist ja vaimset tervist, väärtustab seda;
- mõistab oma õigust keelduda ennast kahjustavast tegevusest;
- teab, kuidas ohuolukorras abi kutsuda;
- teab, mis on perekond, kodu, kodukoht ja kodumaa, ning väärtustab neid;
- teab Eesti riigi sümboleid ja naaberriike;
- kirjeldab, mis on lapse õigused ja kohustused, mõistab vastutust oma tegude eest;
- planeerib oma aega ja igapäevaseid tegevusi;
- suhtleb ja käitub teisi arvestades ja koostööd tehes, sõnastab oma tundeid ja oskab neid väljendada;
- teab põhilisi käitumisreegleid ja arvestab neid, kirjeldab, mis on õiglane ja ebaõiglane käitumine.

I KOOLIASTME INIMESEÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

2. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu</i>
<i>MINA</i>	
<i>Kirjeldab oma välimust, huvisid ja tegevusi, mida talle meeldib teha.</i> <i>Eristab mehi ja naisi.</i> <i>Nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja erineb teistest.</i> <i>Väärtustab iseennast ja teisi.</i> <i>Mõistab viisaka käitumise vajalikkust.</i>	<i>Mina.</i> <i>Minu erinevused ja sarnasused teiste inimestega.</i> <i>Iga inimese väärtus.</i> <i>Viisakas käitumine.</i>
<i>MINA JA TERVIS</i>	
<i>Kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda.</i> <i>Kirjeldab tervet ja haiget inimest.</i> <i>Eristab nakkuslikke ja mittenakkuslikke haigusi.</i> <i>Saab aru, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning teab, et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud</i>	<i>Tervis.</i> <i>Terve ja haige inimene. Tervise eest hoolitsemine.</i> <i>Ravimid.</i> <i>Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus ning liikumine ja sport.</i> <i>Keha puhtus ja selle eest hoolitsemine. Abi saamise võimalused.</i> <i>Esmaabi.</i> <i>Praktiline tegevus: lihtsamate esmaabivõtetega tutvumine</i>
<i>Kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport.</i> <i>Teab, et liikumine, puhkus ja tervislik toitumine on tähtsad seoses tervisliku eluviisiga.</i> <i>Demonstreerib lihtsamaid esmaabivõtteid ja abi saamise võimalusi.</i> <i>Teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi.</i>	

<i>MINA JA MINU PERE</i>	
• <i>Väärtustab oma kodu.</i> • <i>Jutustab oma pere traditsioonidest.</i> • <i>Kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad.</i> • <i>Väärtustab oma peret ja toetavaid peresuhteid.</i> • <i>Selgitab lähemaid sugulussuhteid.</i> • <i>Kirjeldab pereliikmete erinevaid rolle kodus.</i> • <i>Kirjeldab ja eristab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes.</i> • <i>Väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres.</i> • <i>Teab oma kohustusi peres ning pereliikmete erinevaid rolle kodus ja tööl.</i> • <i>Teab inimeste erinevaid töid ja töökohti.</i> • <i>Oskab tänaval käituda ning ületada sõiduteed ohutult.</i> • <i>Kirjeldab ohtlikke olukordi ning seda, kuidas seal käituda.</i> • <i>Kirjeldab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti.</i>	<i>Kodu. Koduarmastus.</i> <i>Kodu traditsioonid.</i> <i>Kodutus. Lastekodu. Turvakodu.</i> <i>Perekond. Erinevad pered.</i> <i>Uus pereliige.</i> <i>Vanavanemad ja teised sugulased.</i> <i>Sugupuu. Pereliikme lahkumine ja lein.</i> <i>Pereliikmete tegevus ja rollid.</i> <i>Kodused tööd.</i> <i>Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne. Vanemate ja teiste inimeste töö.</i> <i>Koduümbrus. Naabrid ja naabruskond.</i> <i>Võõras ümbrus ja võõraga kaasaminek.</i> <i>Ohud kodus ja koduümbruses.</i>
<i>MINA: AEG JA ASJAD</i>	
• <i>Eristab aja kulgu ja seisu.</i> • <i>Planeerib oma päevakava.</i> • <i>Kirjeldab, kuidas sisustada vaba aega.</i> • <i>Väärtustab tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks.</i>	<i>Aeg. Aja planeerimine.</i> <i>Oma tegevuse kavandamine.</i> <i>Täpsus, lubadused, vastutus ja ausus..</i> <i>Hinnangu andmine oma tegevusele. Minu oma, tema oma, meie oma.</i>
• <i>Oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta.</i> • <i>Selgitab asjade väärtust.</i> • <i>Väärtustab ausust asjade jagamisel.</i>	<i>Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste väärtuste seas.</i> <i>Suhtumine asjadesse ja teiste töösse. Kokkuhoid.</i>

MINA JA KODUMAA

• Tunneb ära Eesti Vabariigi lipu ja vapi. • Oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti. • Leiab Euroopa kaardilt Eesti. • Leiab kodukoha Eesti kaardilt. • Tunneb ära rahvusliku ja kodukoha sümbolika. • Nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku. • Kirjeldab mardi- ja kadripäeva, jõulude ning lihavõttepühade rahvakombeid. • Väärtustab Eestit, oma kodumaad.	<i>Eesti – minu kodumaa. Kodukoht.</i> <i>Kodukoha ja Eesti riigi tuntud inimesed.</i> <i>Rahvakalendri tähtpäevad.</i> <i>Eesti rikkus.</i>
--	--

3. KLASS

Õpitulemused	Õppesisu
MINA	
• Selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust. Võrdleb oma välimust, huve ja tugevusi kaasõpilaste omadega. • Väärtustab igäihe individuaalsust seoses välimuse, huvide ja tugevusega, õigust olla erinev. • Nimetab enda õigusi ja kohustusi. • Teab, et õigustega kaasnevad kohustused.	<i>Mina. Mina ja endasse suhtumine.</i> <i>Igäihe individuaalsus ja väärtuslikkus.</i> <i>Lapse turvalisus.</i> <i>Lapse õigused ja kohustused. Lapse kaitse.</i>
MINA JA TERVIS	
• Eristab vaimset ja füüsilist tervist. • Mõistab ja kirjeldab seoseid tervise hoidmise viiside vahel: mitmekesine toitumine, uni ja puhkus ning liikumine ja sport. • Väärtustab tervislikku eluviisi. • Kirjeldab olukordi ja toob näiteid, kuidas keelduda tegevusest, mis kahjustab tema tervist. • Nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral.	<i>Vaimne ja füüsiline tervis.</i> <i>Tervislik eluviis.</i> <i>Liikumine ja tervis. Tervislik toitumine.</i> <i>Ohud tervisele ja toimetulek ohuolukorras.</i> <i>Kahjulikud harjumused.</i>

MINA JA MEIE

- Nimetab inimese eluks vajalikke olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega.
- Kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, ning hindab ennast nende omaduste järgi.
- Väärtustab sõprust ja koostööd.
- Väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist.
- Väärtustab leppimise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes.
- Nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus need tekivad, ning leiab erinevaid viise nendega toimetulekuks.
- Teab abi saamise võimalusi kiusamise ja vägivalda korral.
- Mõistab, et kiusamine ja vägivald on mitteaktsepteeritud käitumine.
- Demonstreerib õpitu olukorras, kuidas keelduda ennast kahjustavast tegevusest.
- Eristab enda head ja halba käitumist, kirjeldab oma käitumise tagajärge ning annab neile hinnangu;
- Kirjeldab oma sõnadega, mida tähendab vastustundlikkus ja südametunnistus.
- Nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust.
- Kirjeldab oma käitumise tagajärge ja annab neile hinnangu.
- Teab liikluseeskirja, mis tagab tema turvalisuse, ning kirjeldab, kuidas käituda turvaliselt liikluses.

Minu ja teiste vajadused. Sõbrad ja sõpruse hoidmine.

Sallivus. Üksteise eest hoolitsemine ja teiste abistamine.

Ausus ja õiglus. Leppimine. Vabandamine.

Oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine.

Oskus panna end teise inimese olukorda.

Keeldumine kahjulikust tegevusest. Minu hea ja halb käitumine.

Südametunnistus.

Käitumisreeglid. Minu käitumise mõju ja tagajärjed. Vastutus.

Liiklusreeglid. Mäng ja töö.

Õppimine.

Kohusetunne ja vastutus.

Meeskonnatöö. Tööjaotus.

• Eristab tööd ja mängu. • Selgitab enda õppimise eesmärgid ja toob näiteid, kuidas aitab õppimine igapäevaelus paremini hakkama saada. • Teab tegureid, mis soodustavad või takistavad keskendumist õppimise ajal, ning kirjeldab oma tegevuse planeerimist nädalas, väärtustades vastutust. • Väärtustab lubadustest kinnipidamist ja vastutust. • Teab, kuidas olla hea kaaslane ning kuidas teha koostööd.	
<i>MINA: TEAVE JA ASJAD</i>	
• Kirjeldab erinevate meeltega tajutavaid teabeallikaid. • Selgitab, kuidas võivad reklaamid mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid, mis on turvaline käitumine meediakeskkonnas.. • Teab, et raha eest saab osta asju ja teenuseid ning seda, et raha teenitakse tööga. • Mõistab oma vastutust asjade hoidmise ja laenamise eest. • Selgitab, milleks kasutatakse raha ning mis on raha teenimine, hoidmine, kulutamine ja laenamine. • Kirjeldab, milliseid vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja säästes.	<i>Teave ja teabeallikad ning nende kasutamine.</i> <i>Reklaami mõju.</i> <i>Turvaline käitumine meediakeskkonnas.</i> <i>Fantaasia ja reaalsuse eristamine.</i> <i>Reklaami ja meediaga seonduvad ohud.</i> <i>Raha. Raha teenimine, kulutamine, laenamine.</i> <i>Vastutus. Oma kulutuste planeerimine.</i> <i>Heategevus. Säästmine ja kulutamine kogukonnas.</i>
<i>MINA JA KODUMAA</i>	
• Selgitab skeemi järgi haldusüksuste seoseid oma kodukohas. • Leiab Euroopa kaardilt Eesti ja tema naaberriigid. • Nimetab Eesti rahvuslikke, riiklikke ja kodukoha sümboleid. • Kirjeldab Eestis elavate rahvuste tavasid ja kombeid ning austab neid. • Väärtustab oma kodumaad.	<i>Küla, vald, linn, maakond.</i> <i>Eesti teiste riikide seas. Naaberriigid.</i> <i>Eesti vabariigi riiklikud ja rahvuslikud ning kodukoha sümboolid.</i> <i>Erinevate rahvaste tavad ja kombed. Sallivus.</i>

I kooliastme lõpuks on õpilane läbinud KiVa I mooduli 10 tundi soovituslikult 1. klassis.

II KOOLIASTE

Inimeseõpetuse **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- väärtustab enda ja teiste positiivseid iseloomujooni ning sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikana;
- väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
- kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus: üksteise aitamist, jagamist, hoolitsemist ja koostööd;
- kirjeldab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske ja väärtustab tervislikku elu uimastiteta; demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest;
- kirjeldab, millised kehalised ja emotsionaalsed muutused toimuvad murdeea;
- kirjeldab enesehinnangu tõstmise ning enesekontrolli teostamise võimalusi ja tähtsust igapäevasuhtes;
- väärtustab inimeste erinevusi ning oskab teistega arvestada;
- kirjeldab ja selgitab konfliktide võimalikke põhjusi, eristab tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahenduse viise; demonstreerib õpituatsioonis, kuidas aktiivselt kuulata ja kehtestavalt käituda;
- väärtustab tervist ja tervislikku eluviisi ning arvestab tervisliku eluviisi komponente igapäevaelus;
- teab, kuidas toimida ohuolukorras, oskab abi kutsuda;
- kirjeldab tegevusi, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks.

II KOOLIASTME INIMESEÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

5. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu</i>
TERVIS	
- Kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtudes. - Teab enda põhilisi tervisenäitajaid: kehakaalu ja kehapikkust, kehatemperatuuri, pulsisagedust ning enesetunnet. - Nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele. - Eristab põhilisi organismi reaktsioone stressi korral ning kirjeldab nendega toimetuleku võimalusi. - Väärtustab oma tervist.	<i>Tervise olemus: füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis.</i> <i>Tervisenäitajad. Tervist mõjutavad tegurid.</i> <i>Tervise hindamine.</i> <i>Hea ja halb stress. Keha reaktsioonid stressile. Pingete maandamise võimalused.</i>

TERVISLIK ELUVIIS	
- Oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus. - Kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid. - Selgitab, kuidas on toitumine seotud tervisega. - Kirjeldab tegureid, mis mõjutavad inimese toiduvalikut. - Teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid. - Oskab hinnata oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest. - Hindab ja oskab planeerida kehalise aktiivsuse piisavust oma igapäevategevuses. - Väärtustab tervislikku eluviisi.	<i>Tervisliku eluviisi komponendid.</i> <i>Tervislik toitumine. Tervisliku toitumise põhimõtted.</i> <i>Toitumist mõjutavad tegurid.</i> <i>Kehaline aktiivsus. Kehalise aktiivsuse vormid. Tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted.</i> <i>Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine. Uni.</i> <i>Enesetestimine seoses kehalise aktiivsusega.</i> <i>Sobiva kehalise aktiivsuse valik.</i> <i>Kehalise aktiivsuse tähtsus igapäevaelus.</i> <i>Karastamine.</i>

MURDEIGA JA KEHALISED MUUTUSED	
• Kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega. • Aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda. • Teab, et murdeiga on varieeruv ning igatiühel oma arengutempo. • Teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega.	Murdeiga inimese elukaares. Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas. Kehaliste muutuste erinev tempo murdeas. Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine. Kehalise arengu mõju murdealise emotsioonidele ning tõhus toimetulek arengumuutustega. Suguline küpsus ja soojätkamine.
TURVALISUS JA RISKIKÄITUMINE	
• Kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid. • Selgitab, miks on liikluseeskiri kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda järgida. • Teab, et õnnetuse korral ei tohi enda elu ohtu seada ning kuidas abi kutsuda. • Nimetab meediast tulenevaid riske oma käitumisele ja suhetele. • Suheldes meedia vahendusel, mõistab vahendatud suhtlemise olemust ning vastutust oma sõnade ja tegude eest. • Väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist. • Demonstreerib õpitu olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus. • Kirjeldab tubaka ja alkoholi tarbimise kahjulikkust mõju inimese organismile. • Väärtustab mitmekesisest positiivset ja tervislikku elu uimastiteta.	Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues. Eakaaslaste ning meedia mõju tervise ja ohukäitumise alaseid valikud tehes; iseenda vastutus. Vahendatud suhtlemine. Internetiga seonduvad ohud. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud situatsioonides. Valikud ja vastutus seoses uimastitega. Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seonduvad riskid tervisele. Valikud ja vastutus seoses uimastitega.

HAIGUSED JA ESMAABI	
• Oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittenakkushaigusi. • Selgitab ja toob näiteid, kuidas haigusi ravitakse meditsiiniliste ja rahvameditsiini vahenditega. • Teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest. • Kirjeldab, kuidas ennast ja teisi inimesi abistada õnnetusjuhtumi korral. • Teab, kuidas toimida turvaliselt ohuolukorras ja abi kutsuda, ning demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus, peapõrutus, palavik ja päikesepiste). • Nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid praktikas kasutada. • Väärtustab enda ja teiste inimeste elu.	Levinumad laste- ja noortehaigused. Nakkus- ja mittenakkushaigused. Haigustest hoidumine. HIV, selle levikuteed ja sellest hoidumise võimalused. AIDS Vaktsineerimine. Esmaabi põhimõtted. Esmaabi erinevates olukordades. Käitumine õnnetusjuhtumi korral. Esmaabivahendid koduapteegis.
KESKKOND JA TERVIS	
• Kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskkonnast. • Eristab tegureid, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks või mitteturvaliseks ja tervist kahjustavaks. • Kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele.	Tervislik elukeskkond. Tervislik õpikeskkond. Tervis heaolu tagajana Tervisliku elukeskkonna hoidmine. Abisaaja õigused ja vastutus seoses meditsiiniabiga.

6. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu</i>
<i>MINA JA SUHTLEMINE</i>	
- Analüüsib enda iseloomujooni ja omadusi, väärtustades positiivseid jooni ja omadusi. - Mõistab, mis mõjutab enesehinnangut ning kuidas see kujuneb. - Mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonis oma käitumise kontrolli, saades hakkama vihaga ja teiste emotsioonidega. - Oskab suheldes enda kohta tagasisidet anda ning teistelt seda vastu võtta. - Oskab selgitada ja põhjendada oma väärtusi seoses eneseanalüüsiga.	<i>Enesesse uskumine. Enesehinnang.</i> <i>Konfliktid iseendaga.</i> <i>Sisemiste konfliktide lahendamine.</i> <i>Eneseanalüüs. Enesekontroll.</i> <i>Oma väärtuste selgitamine.</i> <i>Enesekontrollivõtted.</i>
<i>SUHTLEMINE TEISTEGA</i>	
- Tunneb ära enda ja teiste inimeste põhilised vajadused ning teadvustab neid. - Teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust; eristab verbaalset ja mitteverbaalset suhtlemist. - Kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele. - Demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise võtteid; mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele. - Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas väljendada oma tundeid verbaalselt, säilitades ja tugevdades suhteid. - Teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele igapäevaelus ning toob selle kohta näiteid. - Eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele.	<i>Minu ja teiste vajadused.</i> <i>Vajaduste hierarhia.</i> <i>Suhtlemise komponendid. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine.</i> <i>Aktiivne kuulamine.</i> <i>Tunnete väljendamine.</i> <i>Eneseavamine.</i> <i>Eelarvamused.</i> <i>Suhtlemine ja viisakus.</i> <i>Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine. Ei ütlemine ennast ja teisi kahjustava käitumise korral.</i> <i>Vabandamine ja süüteo ülestunnistamine.</i>

• Teab, et ei ütlemine on oma õiguste eest seismine, oskab partnerit arvestavalt öelda ei ennast ja teisi kahjustava käitumise korral ning aktsepteerib partneri ei ütlemist ennast ja teisi kahjustava käitumise korral. • Väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse.	
SUHTED TEISTEGA	
• Kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamise, jagamise, koostöö ja hoolitsemise) toimimist igapäevaelus. • Oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta. • Väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist. • Eristab inimeste erinevaid rolle suhetes ning nende muutuvat iseloomu. • Demonstreerib õpitu olukorras oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast. • Tähtsustab oskust panna end teise inimese olukorda ja mõista tema tundeid ning väärtustab empaatilist suhtlemist. • Väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat. • Kirjeldab kaaslaste rühma arvamuste, valikute ja käitumise mõju ning surve tagajärgi. • Mõistab isikuseärasusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.	Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine. Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine. Sallivus enda ja teiste vastu. Hoolivus. Toetus ning abi teistele inimestele ja teistelt inimestelt. Sõprussuhted. Usaldus suhtes. Empaatia. Vastutus suhetes. Kaaslaste mõju ja surve. Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine. Isikuseärasused. Soolised erinevused. Erivajadustega inimesed. Eelarvamuste mõju suhetele.

OTSUSTAMINE, KONFLIKTID JA PROBLEEMILAHENDUS	
• Teab ja oskab õpisiituatsioonis otsuseid langetades leida erinevaid lahendusviise. • Kirjeldab otsustades erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid. • Mõistab otsustades lahendusviiside lühi- ja pikaajalisi tagajärgi. • Selgitab ja kirjeldab eri situatsioonidesse sobiva parima käitumisviisi valikut; väärtustab vastutuse võtmist otsuseid langetades. • Selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktsepteerib konflikte kui osa elust. • Teab, eristab ja kirjeldab efektiivseid ning mitteefektiivseid konflikti lahendamise viise. • Kasutab õpisiituatsioonis konflikte lahendades tõhusaid viise ning väärtustab neid.	Otsustamine ja probleemide lahendamine. Erinevate käitumisviiside leidmine probleeme lahendades. Tagajärgede arvestamine probleemilahenduses. Vastutus otsustamisel. Sotsiaalsete dilemmade lahendamine otsustamisel. Konfliktide olemus ja põhjused. Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed. Kriitikaga hakkamasaamine. Läbirääkimiste pidamine.
POSITIIVNE MÕTLEMINE	
• Nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi. • Väärtustab positiivset mõtlemist.	Positiivne mõtlemine. Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine. Positiivne mina.

II kooliastme lõpuks on õpilane läbinud KiVa II mooduli 10 tundi soovituslikult 4. klassis.

III KOOLIASTE

Inimeseõpetuse **õppe- ja kasvatusesmärgidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- teab ja oskab kasutada põhilisi enesekasvatuse viise ning analüüsib ennast, seostades seda oma valikutega elus ja väärtustades ennast;
- teab ja oskab igapäevaelus planeerida tervislikke valikuid seoses oma füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervisega ning analüüsib valikuid mõjutavaid tegureid ja oma vastutuse osa selles;
- teab tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse põhimõtteid ning mõistab nende rakendamise olulisust igapäevaelus;
- teab, millised arengumuutused toimuvad murdeas, ja mõistab murdeea eripära teiste eluperioodide seas;
- mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid ja oma vastutust selles ning väärtustab seksuaalõigusi;

- analüüsib riskikäitumist mõjutavaid tegureid ja mõju inimese tervisele ning demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi riskikäitumisega seotud olukordades;
- teab ja oskab otsida olulisi infoallikaid tervisetabe ja -abi saamiseks, analüüsides nende kasutusvõimalusi, ning demonstreerib õpituatsioonis esmaabi põhilisi võtteid ja kirjeldab tõhusat käitumist ohuolukordades;
- kirjeldab stressi ja kriisi olemust inimsuhetes ning teab, kuidas luua ja säilitada toetavaid ning lähedasi suhteid; väärtustab sõprust ja armastust vastastikuse toetuse allikana;
- kirjeldab rühma mõju inimese käitumisele ja demonstreerib õpituatsioonis oskust keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi;
- teab koostelu reegleid ja norme toetavates inimsuhetes, mõistab nende vajalikkust rühmas ning väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet.

III KOOLIASTME INIMESEÕPETUSE ÕPPESISU JA ÕPITULEMUSED

7. KLASS

Õpitulemused	Õppesisu
INIMESE ELUKAAR JA MURDEEA KOHT SELLES	
• Iseloomustab murde- ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapseest täiskasvanuikka • Kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid • Toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust oma elutee kujundajamisel • Kirjeldab põhilisi enesekasvatuse võtteid: eneseveenmist, enesetreeningut, eneseergutust ja -karistust ning enesesisendust	Areng ja kasvamine. Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid. Inimese elukaar. Murde- ja noorukiea koht elukaares. Inimene oma elutee kujundajana. Enesekasvatuse alused ja võimalused. Vastutus seoses valikutega.

INIMESE MINA	
• Selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang • Kirjeldab positiivse endassesuhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi • Kasutab eneseanalüüsi oma teatud iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi määramiseks • Väärtustab võimalusi oma iseloomu, huve, võimeid ja väärtusi positiivses suunas kujundada ning toob nende kohta näiteid • Kirjeldab inimeste erinevaid iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi ning mõistab toetavate suhete rikastavat iseloomu • Kirjeldab suhete säilitamise ning konfliktide vältimise võimalusi • Demonstreerib õpitu olukorras tõhusaid konfliktide lahendamise viise	Minapilt ja enesehinnang. Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvid, võimete ja väärtuste määramine. Konfliktide vältimine ja lahendamine.
INIMENE JA RÜHM	
• Iseloomustab erinevaid rühmi ning liigitab neid suuruse, liikmetevahelise läheduse ja ülesande järgi • Kirjeldab inimeste erinevaid rolle rühmades ning nende mõju inimese käitumisele • Mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ja korraldamisel • Võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab nende erinevusi • Kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi • Demonstreerib õpitu olukorras toimetulekut rühma survega • Selgitab sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes • Väärtustab inimsuhteid toetavaid reegleid ja norme	Erinevad rühmad ja rollid. Rollide suhtelisus ja kokkuleppelisus. Reeglid ja normid rühmas. Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid. Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Hoolivus rühmas. Rühma surve ja toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet.

TURVALISUS JA RISKIKÄITUMINE	
• Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlemisoskus • Demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivalda korral koolis • Eristab legaalseid ja illegaalseid uimasteid • Kirjeldab uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajalist mõju inimese füüsilisele tervisele	Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus. Hakkamasaamine kiusamise ja vägivaldaga. Erinevad legaalsed ja illegaalsed uimastid. Uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajaline mõju.
INIMISE MINA JA MURDEEA MUUTUSED	
• Kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nendega toimetuleku võimalusi • Selgitab, milles seisneb suguküpsus • Kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks • Selgitab soorolli olemust ning kirjeldab soostereotüüpset suhtumist • Kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust ja armumist • Kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhetes • Selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid	Varane ja hiline küpsemine - igaühel oma tempo. Muutunud välimus. Nooruki põhimured küpsemisperioodil. Suguküpsus. Naiselikkus ja mehelikkus. Soorollid ja soostereotüübid. Lähedus suhetes. Sõprus. Armumine. Käimine. Lähedus ja seksuaalhuvi. Vastutus seksuaalsuhetes ja turvaline seksuaalkäitumine.

8. KLASS

Õpitulemused	Õppesisu
TERVIS	
- Kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost - Kirjeldab olulisi tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt - Analüüsib tegureid, mis võivad mõjutada otsuseid tervise kohta, ning demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid viise otsuste langetamisel tervise seonduvate valikute puhul individuaalselt ja koostöös teistega - Analüüsib ja hindab erinevate tervise infoallikate ning teenuste kasutamise võimalusi ja usaldusväärsust - Selgitab kehalise aktiivsuse mõju inimese füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele tervisele - Oskab planeerida eri tüüpi kehalist aktiivsust oma igapäevaellu ning väärtustab kehalist aktiivsust eluviisi osana - Analüüsib inimese kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele - Analüüsib oma igapäevatoitude vastavust tervisliku toidu põhimõtetele - Analüüsib enda tervise seisundit ning teab, mis tegurid ja toimetulekumehhanismid aitavad säilitada inimese vaimset heaolu - Selgitab stressi olemust, põhjusi ja tunnuseid - Kirjeldab stressiga toimetuleku viise ja eristab tõhusaid toimetulekuviise mittetõhusatest - Kirjeldab kriisi olemust ja seda, kuidas käituda kriisiolukorras; teab abi ja toetuse võimalusi	Tervis kui heaoluseisund. Terviseaspektid: füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne tervis. Terviseaspektide omavahelised seosed. Eesti rahvastiku tervisenäitajad. Tervislik eluviis ning sellega seonduvate valikute tegemine ja vastutus. Tegurid, mis mõjutavad tervise seotud valikuid. Tervisealased infoallikad ja teenused. Tervise infoallikate usaldusväärsus. Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana. Kehaline vormisolek ja sobiva kehalise aktiivsuse valik. Toitumise mõju tervisele. Toitumist mõjutavad tegurid. Vaimne heaolu. Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad. Stress. Stressorid. Stressi kujunemine. Stressiga toimetulek. Kriis, selle olemus. Käitumine kriisiolukorras. Abistamine, abi otsimine ja leidmine.

SUHTED JA SEKSUAALSUS

• Kirjeldab viise, kuidas luua ning säilitada mõistvaid, toetavaid ja lähedasi suhteid sotsiaalse tervise kontekstis • Demonstreerib õpituatsioonis oskusi, mis aitavad kaasa suhete loomisele ja säilitamisele: üksteise aitamine, jagamine, koostöö, teineteise eest hoolitsemine • Väärtustab tundeid ja armastust suhetes • Selgitab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning tunnete osa selles arengus • Kirjeldab tunnete ja läheduse jagamise viise • Selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhtes • Selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele • Kirjeldab, millised on tõhusad rasestumisvastased meetodid noortele ja millised käitumisviisid aitavad ära hoida nakatumist seksuaalsel teel levivatesse haigustesse • Väärtustab vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhtes ja kirjeldab seksuaalõigusi kui seksuaalsusega seotud inimõigusi • Kirjeldab seksuaalsel teel levivate haiguste ärahoidmise võimalusi • Teab, mis on HIV ja AIDS ning HIVi nakatumise teid ja võimalusi nakatumise vältimiseks • Eristab HIVi ja AIDSi müüte tegelikkusest • Nimetab, kuhu saab pöörduda abi ja nõu saamiseks seksuaaltervise küsimustes	Sotsiaalne tervis ja suhted. Suhete loomine, säilitamine ja katkemine. Suhete väärtustamine. Armastus. Seksuaalsuse olemus: lähisuhted, seksuaalidentiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine, seksuaalne areng. Seksuaalne orientatsioon. Soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele. Seksuaalvahekord. Turvaline seksuaalkäitumine. Rasestumisvastased meetodid. Seksuaalõigused. Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine. HIV ja AIDS. Abi ja nõu saamise võimalused.
---	--

TURVALISUS JA RISKIKÄITUMINE	
• Kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi, mõju inimese tervisele ja toimetulekule • Kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ja neisse sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandil, lähtudes igapäevaelust, ning teadvustab ennetamise ja sekkumise võimalusi ühiskonna tasandil • Kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb • Kirjeldab ja demonstreerib õpituatsioonis, kuidas käituda uimastitega seotud olukordades • Teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral • Demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid kuumakahjustuse, teadvusekaotuse, südameseiskumise ja uppumise korral	Levinumad riskikäitumise liigid. Riskikäitumise mõju inimese tervisele ja toimetulekule. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul. Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile. Uimastitega seonduvad vääruskumused. Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid. Sõltuvuse kujunemine. Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades
INIMENE, VALIKUD JA ÕNN	
• Õpilane analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus • Õpilane mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ning rahulolu	Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud. Edukus, väärtushinnangud ja prioriteedid elus. Mina ja teised kui väärtus. Õnn. Toimetulek iseenda ja oma eluga õnne eeldusena.

Ajalugu

Ajaloo õpetamisega taotleb kool, et õpilane:

- tunneb huvi mineviku vastu;
- tunneb kodukoha ja Eesti ajalugu, Eurooma ja maailma ajalugu ajastu oluliste sündmuste ja isikute kaudu;
- kasutab ajaloo põhimõisteid õiges kontekstis, näeb ja sõnastab probleeme ning esitab neist lähtuvalt küsimusi;
- leiab, üldistab, kasutab ja hindab kriitiliselt ajalooteavet;
- väärtustab kultuurilist mitmekesisust ja oma rolli kultuuripärandi säilitajana ning määratleb end oma rahva liikmena;
- mõistab ühiskonna mitmekesisust, kujundab ja põhjendab oma arvamust;
- analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi;
- tunneb ja kasutab erinevaid teabeallikaid, õpivõtteid ja kasutab õppetegevuses IKT vahendeid;
- väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult.

II KOOLIASTE

Ajaloo **õppe- ja kasvatuse** eesmärgidena taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- kasutab asjakohaselt aja mõistega seonduvaid õpitud sõnu, lühendeid ja fraase;
- tunneb mõningaid sündmusi kodukoha ja Eesti ajaloost ning seostab neid;
- teab mõnda ajaloolist asumit, selle tekkimise ja kujunemise põhjusi;
- hindab materiaalsel keskkonda kui ajaloosündmuste peamist kandjat;
- toob näiteid muinasaja ja vanaaja kohta;
- mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust ning esitab selle kohta näiteid;
- mõistab ajaloosündmuste põhjuseid ja tagajärgi ning loob lihtsamaid seoseid mõne sündmuse näitel;
- otsib teavet mineviku kohta lihtsamatest allikatest ja hindab neid kriitiliselt;
- väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava, lühijuttu ja kirjeldust ning kasutab ajalookaarti.

II KOOLIASTME AJALOO ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

5. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu</i>
AJAARVAMINE JA AJALOOALLIKAD	
• kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number; • teab ajaloo periodiseerimise üldisi põhimõtteid; • kirjeldab mõnda minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus; • leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; • väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu; • kasutab ajalookaarti; • teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest; • töötab lihtsamate allikatega; • kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.	Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajaloo perioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu. Ajalugu ja ajalooallikad. Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv. Ajatelg.
AJALOOSÜNDMUSED, AJALOOLISED ISIKUD JA ELUOLU	
• kirjeldab mõnda kodukohas aset leidnud minevikusündmust, inimeste eluolu minevikus; • teab kodukohast pärit silmapaistvaid isikuid ja nende saavutusi; • kirjeldab eluolu erinevusi maal ja linnas, sõja ja rahu ajal ning nende erinevusi minevikus ja nüüdisajal; • leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; • väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab lihtsama ajaliini ja lühijutu ajaloolisest isikust ning mineviku eluolust.	Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas õpetaja valikul. Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.

6. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu</i>
<i>MUINASAEG</i>	
• kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid; • näitab kaardil ja põhjendab, miks ja mis piirkondades sai alguse põlluharimine; • teab, missuguseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutuselevõtmine; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus, sugukond, hõim; • teab, et Eesti esimesed asustusalad olid Pulli ja Kunda inimasula, ning näitab neid kaardil. • teab ja näitab kaardil kodukoha esimesi inimasustusalasid.	<i>Aeg ja ajaarvamine, muinas- ja vanaaja periodiseerimine.</i> <i>Ajalugu ja ajalooallikad.</i> <i>Allikmaterjalide tõlgendamine.</i> <i>Muinasaja arengujärgud ja nende üldiseloostus: kiviaja inimese tegevusalad, põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng, metallide kasutuselevõtmine, Eesti muinasaja üldiseloostus, Pulli, Kunda.</i> <i>Muinasajaks mälestised – kalmed ja asulakohad ning arheoloogilised leiud.</i> <i>Kodukoha inimasustus muinasajal.</i>
<i>VANAD IDAMAAD</i>	
• selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat; • kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse või Mesopotaamia näitel; • selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldus, kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse ja Mesopotaamia näitel; • tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiini, matemaatikat, astronoomiat, kirjandust, kujutavat kunsti, Egiptuse püramiide ja Babüloni rippaedu; • teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri; • teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon;	<i>Vanaaja sisu ja üldiseloostus: ajalised piirid, looduslikud olud.</i> <i>Vana-Egiptuse riigikorraldus, eluolu, religioon, kultuurisaavutused.</i> <i>Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon; eluolu, religioon, kultuurisaavutused.</i> <i>Mesopotaamia, sumerite linnriigid, leiutised (ratas, potikeder), Hammurabi seadused, eluolu, religioon, kultuurisaavutused.</i> <i>Iisraeli ja Juuda riik, ainujumala usk, Vana Testament, kümme käsku.</i>

• selgitab, mis on Vana Testament; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid tsivilisatsioon, linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester;	
VANA-KREEKA	
• näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart,	Vanim kõrgkultuur Euroopas.
Ateenat ja Spartat ning kirjeldab riigi laienemist hellenismi perioodil; • teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta- Mükeene kultuurist; • võrdleb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel; • kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid polis, rahvakoosolek, akropol, agora, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik;	Kreeka loodus ja rahvastik, Kreeta ja Mükeene kultuur. Kreeka linnriigid. Ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas. Linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale. Aleksander Suure sõjaretk ning maailmariigi tekkimine. Vana-Kreeka kultuur ja eluolu, kultuur ja religioon. Olümpiamängud. Homerose kangelseepika, ajalookirjutus, Herodotos, teater, kunst, arhitektuur, skulptuur, vaasimaal. Vana-Kreeka kultuuri tähtsus.
VANA-ROOMA	
• näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopolit, IdaRoomat ja Lääne-Roomat; • teab Rooma riigi tekkelugu ning näitab kaardil tingmärkidest juhindudes Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist; • selgitab Rooma riigikorda eri aegadel; • iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis;	Rooma riigi tekkimine, looduslikud olud, kuningad. Rooma Vabariigi algus, ühiskondlik korraldus, Rooma võimu laienemine Vahemere maades. Hannibal. Caesar, vabariigi lõpp.

- *seletab ja kasutab kontekstis mõisteid vabariik, foorum, kapitolium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, provints, Ida-Rooma, Lääne- Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel.*

Rooma keisririik, ühiskondlik korraldus.

Augustus, Rooma impeerium ja selle lõhenemine.

Vana-Rooma kultuur, rahvas ja eluolu, Rooma kui impeeriumi keskus ja antiikaja suurlinn, kunst ja arhitektuur, avalikud mängud, Rooma õigus.

Ristiusu teke, Uus Testament.

III KOOLIASTE

Ajaloo **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- kirjeldab ajaloo põhietappe näidete kaudu;
- mõistab eri ajastute kultuuripanust ning iseloomustab tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid ja kultuurinähtusi;
- võrdleb ajaloosündmusi ja -nähtusi, leiab sarnasusi ja erinevusi, toob esile põhjusi ja tagajärgi, arutleb märksõnade/küsimuste toel, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- teab Eesti ühiskonna arengujärke ja tähtsamaid ajaloosündmusi, seostab kodukoha, Eesti ja Euroopa ajalugu maailma ajalooga ning saab aru, et ajaloosündmusi võib tõlgendada mitmeti;
- töötab mitmesuguste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt;
- otsib, analüüsib ja kasutab ajalooinfot, koostab kava ja mõistekaarti, ajalooreferaati ja lühiuurimust, esitleb seda suuliselt ja kirjalikult ning IKT vahendeid kasutades;
- töötab kaardiga ja koostab lihtsamaid skeeme;
- asetab end minevikus elanud inimese olukorda ja mõistab nii ametite kui ka töö sisu muutumist ajas;
- mõistab ajalooteadmiste vajalikkust igapäevaelus ning teab ajalooga seotud erialade õppimise võimalusi.

III KOOLIASTME AJALOO ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

7. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu</i>
• kirjeldab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust ning talupoegade ja feodaalide elulaadi; • teab kiriku osa keskaja ühiskonnas nii kultuuripärandi säilitajana kui ka maailmapildi kujundajana; • teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, ning kirjeldab keskaegse linna eluolu; • iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemise tagajärgi; • iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi; • kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi;	<i>Töö tekstidega ja teatmeteostega.</i> <i>Töö kaardi ja ajateljega. Mõistekaardi koostamine.</i> <i>Videod ja filmid, loovtööd ja ettekanded teemadel:</i> <i>Keskaegse maailmapildi mõju maailma ajaloole, keskaja ühiskonna üldiseloomustus ja periodiseering.</i> <i>Läänikord, eluolu. Kiriku ja kultuuri osa keskajal, ristiusu õpetuse alused, ristisõjad, keskaja ülikoolid ja teadus, romaani ja gooti stiil. Frangi riik, Frangi riigi teke, riik Karl Suure ajal, Frangi riigi jagunemine, kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa. Araablased. Araabia ühiskond, Muhamed. Islam, araabia kultuur ja selle mõju Euroopale.</i>

- toob esile ristsõdade eesmärgid ja tulemused; - nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ning muistset vabadusvõitlust; - teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ja tekkis Vana-Vene riik; - seletab mõisteid paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, Muhamed, mošee, Meka; - teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon; - kirjeldab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju; seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi; - seletab mõisteid maadeavastused, reformatsioon, protestandid, luteri usk, renessanss, humanism; - seostab õpitud ajaloolisi isikuid ajastu ja tegevuskohaga (Karl Suur, Kolumbus, Martin Luther, Leonardo da Vinci jt)	Bütsants, Bütsantsi tugevuse põhjused, Justinianus I, Vana-Vene riik. Linnad ja kaubandus, linnade teke ja eluolu, hansakaubandus Põhja-Euroopas, tsunftikord, linnade valitsemine. Põhja-Euroopa ja Eesti. Skandinaavia eluviis ja ühiskond, viikingite retked. Eesti keskajal, eluolu muinasaja lõpus. Muinasmaakonnad, muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine, ühiskonna struktuur. Valitsemine, Liivi Ordu. Linnad. Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel. Saksa-Rooma keisririik, parlamendi kujunemine Inglismaal, Prantsusmaa ühendamise. Eluolu keskajal. Asustus, tegevusalad ja eluolu kodukohas muinasaja lõpul. Ühiskond varauusajal, tehnoloogia, uue maailmapildi kujunemine. Tehnoloogia areng, majandussuhted, humanism, kujutav kunst, Leonardo da Vinci. Suured maadeavastused. Ameerika avastamine, maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades. Reformatsioon Saksamaal. Martin Luther. Eesti 16. sajandil, reformatsioon, haldusjaotus ja linnad. Liivi sõja põhjused ja tagajärjed.
---	--

8. KLASS

Õpitulemused	Õppesisu
- teab, mis muutused toimusid Eestis 17.-18. sajandil Rootsi ja Vene ajal võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile; - selgitab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism;	Töö tekstidega ja teatmeteostega. Töö kaardi ja ajateljega. Mõistekaardi koostamine. Videod ja filmid, loovtööd ja ettekanded teemadel: Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas, absolutismi kujunemine, Louis XIV, valgustusfilosoofia, Inglise kodusõda ja restauratsioon, Inglismaa ja Prantsusmaa,

• selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju; • toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad; • teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja kirjeldab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust; • kirjeldab baroki ja klassitsismi põhijooni; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid valgustus, valgustatud absolutism, reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism; • teab, kes olid Napoleon, Louis XIV, Peeter I ja Voltaire, ning iseloomustab nende tegevust. • näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite; • kirjeldab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas; • selgitab Eesti iseseisvumist; • teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi; • iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism.	18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II. Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus, valitsemine, keskvõim ja aadli omavalitsus, Balti erikord, Põhjasõda, Peeter I, Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil, muutused majanduses ja poliitikas, vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna). USA iseseisvumine, Iseseisvussõda, USA riiklik korraldus. Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu. Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg, Napoleoni reformid, Viini kongress ja poliitilised muutused Euroopa kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos. Kultuur: barokk, klassitsism. Asustus ja eluolu meie kodukohas 17.–18. sajandil. Tööstusühiskonna kujunemine, tööstuslik pööre, vabrikutootmine, linnastumine, tööstusühiskonna sotsiaalne pale, 19. sajandi poliitilised õpetused. Rahvuslus ja rahvusriigid, rahvusluse kasv Euroopas, rahvusriigi loomine Saksamaa näitel, Saksa keisririik. Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul, Vene impeeriumi äärealade poliitika, talurahvaseadused, rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused, venestusaeg, 1905. aasta revolutsiooni tagajärjed. Esimene maailmasõda, uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas, sõja põhjused, kulg ja tagajärjed, maailmasõja mõju Eestile. Eesti iseseisvumine: autonoomiast Vabadussõjani. Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul: eluolu, ajakirjandus, seltsiliikumine, sh kodukohas.
---	---

9. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu</i>
• näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi; • iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda; • kirjeldab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul; • kirjeldab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu; • teab, kes olid Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson; • teab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel; selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos; iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist; • teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda, toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjused, sõja tulemused ja tagajärjed; kirjeldab ajalookaardile tuginedes Teise maailmasõja sõjategevuse kulgu; teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ning mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon;	Töö tekstidega ja teatmeteostega. Töö kaardi ja ajateljega. Mõistekaardi koostamine. Videod ja filmid, loovtööd ja ettekanded teemadel: Rahvusvaheline olukord, Pariisi rahukonverents, poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Versailles' süsteem. Rahvasteliidu tegevus ja mõju, sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas. Maailmamajandus, ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed. Demokraatia ja diktatuuri põhijooned. Demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel, autoritarism Itaalia näitel, totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel. Eesti Vabariik, Vabadussõda, Asutav Kogu, maareform ja põhiseadus, demokraatliku parlamentarismi aastad, vaikiv ajastu, majandus, kultuur ja eluolu, välispoliitika. Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel, uued kultuurinähtused, teadus, tehnika areng, aatomiuuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film, kirjandus ja kunst, uued propagandavahendid. Kultuur ja eluolu meie kodukohas 20. sajandi algul. Rahvusvaheline olukord. Lääneriikide järeleandmised Saksamaale. München. MRP. Sõjategevuse üldiseloomustus, sõja algus ja lõpp, sõdivad pooled. Sõjategevus, rinded: Idarinne, Läänerinne, Vaikse Ookeani ja Põhja-Aafrika piirkond. Holokaust, ÜRO asutamine. Eesti Teise maailmasõja ajal, baaside ajastu, iseseisvuse kaotamine, juuniküüditamine, sõjategevus Eesti territooriumil, Nõukogude ja Saksa okupatsioon. Teise maailmasõja mõjud meie kodukohas.

• seletab mõisteid MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, ÜRO; • teab külma sõja põhijooni ning toob esile selle avaldumist ja vorme, näitab kaardil tähtsamaid külma sõja aegseid kriisikoldeid; • teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastail; • kirjeldab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel; • kirjeldab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus; toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed; • kirjeldab Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut; • iseloomustab kultuuri ja eluolu muutumist 20. sajandi vältel; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, metsavennad, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon; • teab, kes olid Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja Mart Laar, ning iseloomustab nende tegevust.	<i>Külm sõda, külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid, kriisid ja sõjad. Läänemaaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel. USA ühiskond, sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika. Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng, Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted. Kommunistlikud riigid, kommunistliku süsteemi teke. NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon. Eesti Nõukogude okupatsiooni all, piiride muutumine, repressioonid, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, poliitiline juhtimine, kultuur ja eluolu. Kommunistliku süsteemi lagunemine, perestroika ja glasnost, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Saksamaa ühinemine. Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine. Laulev revolutsioon, Balti kett, põhiseadusliku korra taastamine.</i> <i>Maaailm alates 1990. aastaist, üldülevaade, Euroopa Liidu laienemine, NATO laienemine, uued vastasseisud. Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel. Teaduse ja tehnika areng, aatomiuuringud, infotehnoloogia, massikultuur, naine ja ühiskondlik elu, muutused mentaliteedis. Poliitilised liikumised, kultuur ja eluolu ning ajalooline mälu ja mäluasutused kodukohas.</i>
---	--

Ühiskonnaõpetus

Ühiskonnaõpetuse õpetamisega taotleb kool, et õpilane:

- tunneb huvi ühiskonna probleemide vastu ning oskab neid märgata ja uurida;
- oskab tulla toime tänapäeva ühiskonnas, lähtudes üldinimlikest väärtustest;
- teab, kuidas osaleda poliitika kujundamises ja teostamises;
- väärtustab inimõigusi ja demokraatia põhimõtteid;
- arvestab teisi, väärtustab mitmekesisust ja on seaduskuulekas;
- määratleb ennast ühiskonna liikmena ja Eesti kodanikuna;
- algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide püstitamisel ja elluviimisel.

II KOOLIASTE

Ühiskonnaõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- teab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid;
- mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis;
- märkab ja arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks;
- teab Eesti riigi valitsemise põhilisi institutsioone ja kirjeldab nende ülesandeid;
- teab põhiseaduse tähendust ning tunneb lapse õiguseid ja vastutust;
- selgitab näidetega, mis on kodanikuühendus, kodanikualgatus ja vabatahtlik töö;
- mõistab inimeste iseärasusi, on salliv erinevuste suhtes ja valmis koostööks;
- toob näiteid elukutsetest ja ettevõtetest ning väärtustab töötamist;
- tunneb oma õigusi ja vastutust omanikuna ja tarbijana;
- oskab leida, luua, kasutada ja jagada infot, väärtustab enda ja teiste autorite tööd;
- esitab oma seisukohti selgelt ja veenvalt;
- teab oma õigust saada abi ning oskab seda leida.

II KOOLIASTME ÜHISKONNAÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

6. KLASS

Õpitulemused	Õppesisu
SOTSIAALSED SUHTED	
- Seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid rahvus, riik, võrdõiguslikkus ja sallivus. - Nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone. - Toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ja nende rikkumise kohta Eestis. - Teab ja hoiab kogukonna traditsioone. - Teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus). - Nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis.	Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm). Mõne Eestis elava vähemusrahvuse kultuur. Rahvuslikud ja usulised kultuuritraditsioonid. Sooline võrdõiguslikkus. Sooline võrdõiguslikkus klassis. Soolised stereotüübid. Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere. Ühistegevus ja traditsioonid peres, suguvõsas, koolis, kodukohas. Euroopa riigid, Eesti naaberriigid. Euroopa liikmesriigid.
- Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus. - Nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust. - Teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral. - Toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.	Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus. Noorteorganisatsioonid. Eakohased kodanikualgatused võimalused. Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused. Ühistegevusest tulenev kasu individile ja kogukonnale.

DEMOKRAATIA	
• Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid inimõigus, seadus, demokraatia. • Iseloomustab demokraatia põhimõtteid. • Teab ja austab inimõigusi. • Teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid. • Teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta. • Teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta.	Rahva osalemine ühiskonna valitsemises. Rahvahääletus, suhtlemine poliitikute ja ametnikega Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus Kohalik omavalitsus. Kodukoha probleemid, analüüs, ettepanekud. Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (PGS) õpilase, õpetaja, lapsevanema õigustest ning kohustustest. Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne). Lapse õigused.
• Kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis. • Toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat. • Tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste	Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses. Praktilise tegevuse korraldamine koolis. Kooli sisekord (kodukord) Lapse õigused (õigus saada haridust, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.
ja vastutuse tasakaalu.	

TÖÖ JA TARBIMINE	
• Teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel. • Teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega planeerida. • Teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid. • Iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed. • Selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale. • Oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ja tunneb tarbija õigusi.	<i>Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine. Pangateenused (SMS- laenud).</i> <i>Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe. Innovatsioon ettevõtluses, ettevõtete sulgemine. Kutsevalik. Hariduse osa karjääri kujundamisel.</i> <i>Elukutsed ja ettevõtted kodukohas Töökultuur ja tööeetika.</i> <i>Teadlik, säästev tarbimine.</i> <i>Kaupade ja pakendite korduskasutus.</i>

III KOOLIASTE

Ühiskonnaõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- tunneb demokraatia toimimise põhimõtteid ning toob näiteid nende rakendamise kohta; toimib demokraatia põhimõtteid arvestades; on orienteeritud enesearendamisele;
- määratleb ja tunnetab end oma kogukonna ja Eesti ühiskonna liikmena; on valmis toimima vastutustundliku kodanikuna Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus ning maailmas;
- tunneb ja järgib inimõigusi, märkab nende rikkumist ning tegutseb inimõiguste kaitsel; tunnustab erinevaid inimrühmi võrdselt väärtuslikuna ning käitub sallivalt;
- tunneb Eesti riigi põhiseadust ja ülesehitust ning halduskorraldust; oskab suhelda riigi- ja omavalitsusasutustega; oskab leida ja kasutada vajalikku õigusakti; järgib seadusi; kasutab kodanikuühiskonna tegutsemisvõimalusi; selgitab näidete kaudu vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärke;
- tunneb Euroopa Liidu ülesehitust, väärtusi ning nimetab liikmesriike; nimetab teisi rahvusvahelisi organisatsioone ja selgitab nende tegevuse eesmärke;
- selgitab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, üksikisiku, ettevõtja ja riigi rolli majanduses; mõistab riigi ja turu vahet, teab, mis on avalik ja erasektor; tunneb maksustamise eesmärke ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega;
- hindab oma võimalusi, õigusi ning vastutust ettevõtjana ja tööturu osalisena, kavandab oma karjääri, teeb otsuseid enda suutlikkust ja ressursse adekvaatselt analüüsides ning tegevuse tagajärgi prognoosides;
- hindab ressursside piisavust ning tarbib säästlikult; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana;

- analüüsib kriitiliselt infokeskkonda, arvestades autoriõiguste kaitset; oskab leida vajalikku teavet ja vahendeid; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid;
- teab, mis on üleilmastumine ja toob näiteid üleilmastumise mõjudest majandusele, kultuurile, keskkonnale jne.

III KOOLIASTME ÜHISKONNAÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

9. KLASS

Õpitulemused	Õppesisu
MEEDIA JA TEAVE	
• Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid avalik arvamus, ajakirjandusvabadus • Mõistab ajakirjanduses käsitletavaid probleeme; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks • Iseloomustab näidete varal avaliku ja eraelu piiride seadmist ning ületamist • Orienteerub infokeskkonnas, suudab infot kriitiliselt hinnata ja kasutada • Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid avalik elu, eraelu, ajakirjanduseetika • Teab reklaami funktsioone ja liike • Mõistab, et reklaami taga on müügiõiguse taotlus • Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet, reklaam • Orienteerub infokeskkonnas, suudab infot kriitiliselt hinnata ja kasutada • Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid autoriõigus, autorivastutus ja plagiaat (intellektuaalomandi kaitse) • Väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loomingule; tsiteerib nõuetekohaselt; tunneb autorina vastutust oma teose eest, teadvustab autoriõiguste kaitsega seonduvaid probleeme internetis	Raamatukogu, internet. Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne. Teabe tõlgendamine ja kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine. Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur. Ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon. Turunduskommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalkomunikatsioon, kommerts-reklaam jne. Meediamajanduse põhitõed (sisu ja reklaami vahet, tulud ja kulud meedias). Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine. Plagieerimine. Autoriõiguste kaitse.

ÜHISKONNA SOTSIAALNE STRUKTUUR	
• Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid sotsiaalsed erinevused, identiteet • Märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi • Väärtustab soolist võrdõiguslikkust • Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus • Väärtustab sotsiaalset sidusust • Väärtustab sotsiaalset õiglust • Teab ja oskab kontekstis kasutada mõistet mitmekultuurilisus • Mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega	<i>Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm.</i> <i>Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalne sidusus. Sotsiaalne tõrjutus.</i> <i>Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus.</i> <i>Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid.</i>
ÜHISKONNA INSTITUTIONAALNE STRUKTUUR – ERINEVAD SEKTORID	
• Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus • Selgitab ühiskonna sektorite (avaliku sektori) spetsiifikat ja rolli ühiskonnas • Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid erasektor, eraettevõtte • Selgitab ühiskonna sektorite (erasektori) spetsiifikat ja rolli ühiskonnas • Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid mittetulundussektor, sihtasutus • Teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi	<i>Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused).</i> <i>Erasektor kui kasumile suunatud sektor.</i> <i>Kolmas sektor kui mittetulundussektor.</i> <i>Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused.</i>
ÕIGUSED ÜHISKONNAS	
• Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet inimõigused • Tunneb inimõigusi märkab nende rikkumist (sh vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm) • Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid põhiõigused, sotsiaalmajanduslikud õigused,	<i>Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel.</i> <i>Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused.</i> <i>Lapse õigused, kohustused ja vastutus.</i> <i>Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluateerimine jm.</i>

poliitilised õigused, kultuurilised õigused • <i>Tunneb lastekaitse põhimõtteid, kirjeldab õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost</i> • <i>Tunneb riske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust otsida abi</i>	<i>UNICEFi tegevus.</i>
DEMOKRAATIA	
• <i>Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid demokraatia, autokraatia, totalitarism, võimude lahusus ja tasakaal</i> • <i>Oskab vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ja selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ja annab neile hinnangu</i> • <i>Selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises</i> • <i>Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus</i> • <i>Selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid</i> • <i>Väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäihe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi.</i>	<i>Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused.</i> <i>Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal.</i> <i>Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused.</i>
EESTI RIIGIKORD	
• <i>Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus</i> • <i>Tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart)</i>	<i>Põhiseadus.</i> <i>Põhiseaduslikud institutsioonid.</i> <i>Riigikogu koosseis ja ülesanded.</i> <i>Valitsuse moodustamine ja ülesanded.</i> <i>Vabariigi President.</i> <i>Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll.</i> <i>Kohus.</i> <i>Kohalik omavalitsus.</i>

• Suhtleb riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades • Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet õigusakt • Mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda. Oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT) • Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid kodakondsus, kodanik, alaline elanik • Tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust • Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet erakond • Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet valimised • Selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundab oma põhjendatud seisukoha valijana • Teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; nimetab Eesti parlamendi-erakondi; teab Euroopa Liidu liikmesusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.	<i>Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem.</i> <i>Õigusaktide kasutamine.</i> <i>Alaealiste õiguslik vastutus.</i> <i>Kodakondsus.</i> <i>Eesti kodakondsuse saamise tingimused.</i> <i>Kodanikuõigused ja -kohustused.</i> <i>Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis.</i> <i>Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad.</i> <i>Valimised. Valimiste üldine protseduur.</i> <i>Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine.</i> <i>Eesti Euroopa Liidu liikmena.</i> <i>Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.</i>
KODANIKUÜHISKOND	
• Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid kodanikuühiskond, vabaühendus • Mõistab kodanikuühiskonna ja vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmäärke; iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel • Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid kodanikuosalus, kodanikualgatus • Oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; analüüsib probleeme ning pakub lahendusi • Algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide püstitamisel ja elluviimisel.	<i>Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabaühendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused.</i> <i>Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasomavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid.</i> <i>Käitumine kriisioludes.</i>

MAJANDUS

- Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum
- Iseloomustab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses;
- Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus
- Selgitab maksustamise eesmärgi, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega
- Tunneb eelarve koostamise põhimõtteid
- Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet tööturg
- Tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu
- Analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel
- Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid bruto- ja netopalk, laen, investeerimine, tarbijakaitse
- Oskab arvutada netopalka
- Tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult.

Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE.

Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas.

Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus.

Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus.

Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja tööotsijatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul.

Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide püstitamine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised.

Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine.

Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus.

AINEVALDKOND „KUNSTIAINED“

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015; 1-3/3 02.09.2019; 1-3/4 29.03.2022; 1-3/5 05.05.2022

Ainevaldkonna õppeained on **muusikaõpetus** ja **kunstiõpetus**.

Kunstiainete õpetamise kaudu taotleb kool, et õpilane

- tunnetab oma loomingulisi võimeid;
- kasutab loovtöodes mitmekesiseid väljendusvahendeid;
- väljendab kunsti abil oma emotsioone;
- arutleb eakohaste kultuuriliste sõnumite üle;
- väärtustab inimese loovust, osaleb nii individuaal- kui koostööprojektides;
- märkab ja väärtustab kultuuritraditsioone ning maailmakultuuri mitmekesisust;
- väärtustab Eesti ja omakultuuri, mõistab traditsioonide säilimise olulisust.

Muusikaõpetus

Muusikaõpetusega taotleb kool, et õpilane:

- tunneb rõõmu muusikast ja arendab musitseerimise kaudu oma võimeid;
- tunneb huvi muusika vastu ning kujundab oma esteetilist maitset;
- mõtleb ja tegutseb loovalt ning väljendab end muusikaliste tegevuste kaudu;
- kasutab muusikalistes tegevustes muusikalise kirjaoskuse põhialuseid;
- väärtustab muusikat ning muusikategevust igapäevaelu rikastajana;
- osaleb laulupidude edasikandumise protsessis;
- austab erinevaid rahvuskultuure;
- teadvustab muusikateoste autorsust ning suhtub kriitiliselt meediakeskkonda;
- väärtustab Eesti ja paikkonna kultuuritraditsioone.

I KOOLIASTE

Muusikaõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et 3. klassi lõpetaja:

- osaleb muusikalistes tegevustes: laulmine, pillimäng, muusika kuulamine ja liikumine;
- laulab loomuliku häälega üksinda ja koos teistega 1-2-häälses kooris;
- laulab eesti rahvalaule ning peast oma kooliastme ühislause;
- laulab käemärkide, astmetrepi ja noodipildi järgi, kasutab relatiivseid helikõrgusi;
- lähtub muusikat esitades selle sisust ja meeleolust;

- rakendab pillimängu kaasmängudes;
- kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes;
- kirjeldab suunamisel kuulatavat muusikat omandatud oskussõnadega;
- väärtustab enese ja teiste loomingut;
- mõistab laulupeo tähendust.

I KOOLIASTME MUUSIKAÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. KLASS	2. KLASS	3. KLASS
Laulmine		
<i>Tutvub laulmisele vajaliku loomuliku kehahoiu ja hingamise, vaba toonitekitamise ja selge diktsiooni vajadusega.</i>	<i>Laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise, vaba toonitekitamise ja selge diktsiooniga ning laulab emotsionaalselt üksi ja rühmas.</i>	
<i>Õpib mõistma ja väljendama laulude sisu ning meeleolu.</i>	<i>Mõistab ja väljendab lauldes muusika sisu ning meeleolu.</i>	
<i>Laulab melodiat käemärkide, rändnoodi, astmetrepi SO, MI, RA ja noodipildi ning relatiivsete helikõrguste (astmete) järgi.</i>	<i>Laulab lihtsat melodiat käemärkide, astmetrepi ja noodipildi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi (astmeid).</i>	
<i>Laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule ning eesti rahva -laule.</i>	<i>Laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule.</i>	
<i>Laulab peast kooliastme ühislause: „Eesti hümn” (F. Pacius), lastelaulud „Lapsed, tuppa”, „Kevadel” (Juba linnukesed), “Mu koduke” (A.Kiiss)</i>	<i>Laulab peast kooliastme ühislause: „Eesti hümn” (F. Pacius), lastelaulud „Tiliseb, tiliseb aisakell” (L. Wirkhaus)</i>	<i>Laulab peast kooliastme ühislause: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Teele, tee, kurekesed”, „Kevadpidu” (Elagu kõik).</i>
Pillimäng		
<i>Tutvub keha-, rütmi- ja plaatpillide kasutamise võimalustega.</i>	<i>Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates kaasmängudes ja/või ostinatodes.</i>	
	<i>Tutvub 6-keelse väikekandle esmaste mänguvõtetega ning kasutab neid musitseerides.</i>	<i>Tutvub 6-keelse väikekandle ja plokkflöödi esmaste mänguvõtetega ning kasutab neid musitseerides.</i>

Muusikaline liikumine		
<i>Tunnetab muusika sisu, meeleolu ja ülesehitust liikumise kaudu.</i>	<i>Tunnetab ning väljendab muusika sisu, meeleolu ja ülesehitust liikumise kaudu.</i>	
<i>Tutvub eesti laulu- ja ringmängudega.</i>	<i>Tantsib eesti laulu- ja ringmänge.</i>	
Omalooming		
	<i>Väärtustab enese ja teiste loomingut.</i>	
<i>Kasutab muusikaliste tegevuste juures lihtsaid rütmilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja kaaspillidel.</i>	<i>Loob lihtsaid rütmilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel.</i>	
<i>Kasutab lihtsates kaasmängudes etteantud astmemudeleid.</i>	<i>Kasutab lihtsates kaasmängudes astmemudeleid.</i>	
<i>Lõpetab vajadusel laulutekstis olevaid lauseid, vastavalt laulu sisule ja karakterile.</i>	<i>Loob lihtsamaid laulutekste: liisusalme, regivärsse jne.</i>	
<i>Väljendab liikudes muusika meeleolu.</i>	<i>Kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamiseks.</i>	
Muusika kuulamine ja muusikalugu		
<i>On tutvunud karakterpalu kuulates muusika väljendusvahenditega (tempo, dünaamika ja muusikapala karakter ehk üldmeeleolu).</i>	<i>On tutvunud karakterpalu kuulates muusika väljendusvahenditega (meloodia, rütm, tempo, dünaamika ja muusikapala ülesehitus).</i>	
<i>Eristab kuuldeliselt laulu ja pillimuusikat.</i>		
<i>Eristab kuuldeliselt 2-ja 3-osalist taktimõõtu muusikas.</i>	<i>Eristab kuuldeliselt 2-ja 3-osalist taktimõõtu muusikas ning kasutab oskussõnu nende kirjeldamiseks (marss, valss).</i>	<i>Eristab kuuldeliselt marssi, valssi ja polkat.</i>
<i>On tutvunud mõistega eesti regilaul ja rahvapillidega (kannel, vilepill).</i>	<i>On tutvunud eesti rahvalaulu ja rahvapillidega (lõõtspill, torupill, sarvepill, vilepill). Eristab kuuldeliselt tunnis käsitletud rahvapille.</i>	<i>On tutvunud eesti rahvalaulu ja rahvapillidega (kannel, Hiiu kannel, lõõtspill, torupill, sarvepill, vilepill).</i>

Muusikaline kirjaoskus		
Mõistab järgmiste helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes: TA, TI-TI, TA-A, TA-A-A, 1-löögiline paus.	Mõistab järgmiste helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes: TA, TI-TI, TA-A, TA-A-A, 1-löögiline paus, tervetaktipaus	Mõistab järgmiste helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:
Tutvub 2- ja 3-osalise taktimõõduga.	Mõistab 2- ja 3-osalise taktimõõdu tähendust.	Mõistab 2- ja 3-osalise taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides.
Tajub ja laulab järgi astmemudeleid erinevates kõrguspositsioonides.	Tajub ja õpib laulma astmemudeleid erinevates kõrguspositsioonides.	Tajub ja laulab astmemudeleid erinevates kõrguspositsioonides.
	Tutvub JO-võtme tähendusega.	Mõistab JO-võtme tähendust ning rakendab seda noodist laulmisel.
Tutvub astmerea esimeste astmetega.	Õpib tundma uusi astmeid ning seob neid eelnevalt omandatud astmete –ja astmemudelitega.	Õpib lauludes eristama JO- ja RA-astmerida.
Mõistab järgmiste oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: a) meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kordamismärk, kahekordne taktijoon, noodijoonestik, noodipea, noodivars, punkt, noodivältuse pikendajana;	Mõistab järgmiste oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: a) meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kordamismärk, kahekordne taktijoon, noodijoonestik, noodipea, noodivars, astmerida, astmetrepp, punkt, noodivältuse pikendajana;	Mõistab järgmiste oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: a) meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kordamismärk, kahekordne taktijoon, noodijoonestik, noodipea, noodivars, astmerida, astmetrepp, punkt, noodivältuse pikendajana;

b) koorijuht, koor, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor;	b) koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor;	
c) muusikapala, salm, refrään; d) rütm, meloodia, tempo, vaikselt, valjult, piano, forte.	c) muusikapala, salm, refrään, marss, valss, ostinato, kaasmäng, eelmäng, vahemäng; d) rütm, meloodia, tempo), vaikselt, valjult, piano, forte, fermaat; e) laulurepertuaariga tutvustatakse märke latern.	b) koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor; c) muusikapala, salm, refrään, kaanon, marss, polka, valss, ostinato, kaasmäng, eelmäng, vahemäng; d) rütm, meloodia, tempo, kõlavärv (tämbär), vaikselt, valjult, piano, forte, fermaat; e) laulurepertuaariga tutvustatakse märke latern, segno, volt.
Kirjeldab kogetud muusikaelamust.	Kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust.	Kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust muusikalist oskussõnavara kasutades..

II KOOLIASTE

Muusikaõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- osaleb muusikalistes tegevustes: laulmine, pillimäng, muusika kuulamine, liikumine;
- laulab ühe- või kahehäälselt klassis oma hääle omapära arvestades;
- laulab koolikooris ja musitseerib tunnis erinevates vokaal- ja pillikoosseisudes;
- kuulab musitseerides iseennast ja teisi, mõistab oma panust ja tunnustab kaaslast;
- laulab eesti rahvalaulu ning peast oma kooliastme ühislause;
- kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi;
- kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi;

- rakendab oma loovust sõnalises ja muusikalises eneseväljenduses;
- kasutab infotehnoloogia võimalusi;
- kirjeldab ja põhjendab kuulatavat muusikat õpitud oskussõnade abil;
- mõistab autorsuse tähendust;
- eristab kuuldelselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat;
- leiab iseloomulikke jooni eesti ja teiste maade rahvamuusikas;
- tunneb huvi oma kooli ja paikkonna muusikaelu vastu ning osaleb selles;
- mõistab laulupeo traditsiooni tähendust.

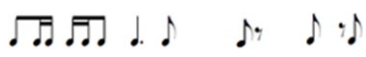
II KOOLIASTME MUUSIKAÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

4. KLASS	5. KLASS	6. KLASS
Laulmine		
<i>Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise ja selge diktsiooniga.</i>	<i>Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni ja puhta intonatsiooniga ning väljendusrikkalt.</i>	<i>Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni ja puhta intonatsiooniga ning väljendusrikkalt; on teadlik häälehoiu vajadusest.</i>
<i>Tutvub absoluutsete helikõrgustega g-G2.</i>	<i>Seostab relatiivseid helikõrgusi (astmeid) absoluutsete helikõrgustega g-G2.</i>	
<i>Rakendab muusikalisi teadmisi üksi ja rühmas lauldes.</i>	<i>Rakendab muusikalisi teadmisi ning arvestab muusika väljendusvahendeid üksi ja rühmas lauldes.</i>	
<i>Laulab eakohaseid ühe- ja kahehäälsid laule ning kaanoneid.</i>	<i>Laulab eakohaseid ühe- ja kahehäälsid laule ja kaanoneid ning eesti rahvalaule.</i>	<i>Laulab eakohaseid ühe- ja kahehäälsid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule.</i>
<i>Laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Kui Kungla rahvas” (K. A. Hermann), “Eesti lipp” (E.Võrk), “Püha öö” (F.Gruber).</i>	<i>Laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Meil aiaäärne tänavas” (eesti rahvalaul), “Kas tunned maad” (J.Berad).</i>	<i>Laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Mu isamaa armas” (saksa rahvalaul).</i>
Pillimäng		
<i>Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille kaasmängudes ja/või ostinatodes.</i>		

<i>On omandanud 6-keelsel väikekandlil või plokkflöödil esmased mänguvõtted ning kasutab neid musitseerides ja seostab absoluutseid helikõrgusi pillimänguga.</i>	<i>Rakendab musitseerides 6-keelse väikekandle või plokkflöödi mänguvõtteid ja seostab absoluutseid helikõrgusi pillimänguga.</i>
<i>Kasutab pillimängus muusikalisi teadmisi ja oskusi.</i>	

Muusikaline liikumine		
<i>On tutvunud liikumises meloodia, rütmi, tempo, dünaamika ning vormi kasutamisega.</i>	<i>Tunnetab liikumises meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi.</i>	<i>Tunnetab ja väljendab liikumises meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi.</i>
<i>Tantsib eesti laulu- ja ringmänge.</i>		<i>Tantsib eesti ja teiste rahvaste laulu- ja ringmänge.</i>
		<i>Väljendab liikumise kaudu eri maade rahvamuusikale (sh rahvatantsudele) iseloomulikke karaktereid.</i>
Omalooming		
<i>Väärtustab enese ja teiste loomingut.</i>		
<i>Loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge ja/või ostinatosid keha-, rütmi- ja plaatpillidel.</i>		
<i>Loob lihtsamaid laulutekste: regivärsse.</i>		
<i>Kasutab muusika karakteri ja meeleolu väljendamiseks loovliikumist.</i>		
Muusika kuulamine ja muusikalugu		
<i>Kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid: meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat.</i>	<i>Kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid: meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit ja vormi.</i>	
<i>Kuulab vokaalmuusikat, tunneb hääleliike (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass) ja kooriliike (laste-, poiste-, mees-, nais-, segakoor); teab Eesti laulupidude traditsiooni.</i>	<i>Kuulab ning võrdleb vokaalmuusikat: hääleliike (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), kooriliike (laste-, poiste-, mees-, nais-, segakoor); teab Eesti laulupidude traditsiooni.</i>	<i>Kuulab ning võrdleb vokaalmuusikat: hääleliike (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), kooriliike (laste-, poiste-, mees-, nais-, segakoor); koore ja dirigente kodukohas; tuntumaid Eesti</i>

		<i>koore; teab Eesti laulupidude traditsiooni.</i>
<i>Kuulab instrumentaalmuusikat ning tunneb ära pillirühmi (klahv-, keel-, puhk- ja löökpillid).</i>	<i>Kuulab ning eristab instrumentaalmuusikas pillirühmi (klahv-, keel-, puhk- ja löökpillid).</i>	<i>Kuulab ning eristab instrumentaalmuusikat : pillirühmi (klahv-, keel-, puhk- ja löökpillid) ja sümfooniaorkestrit.</i>
<i>Tunneb eesti rahvamuusikat: rahvalaulu, -pille, -tantse.</i>	<i>Tunneb ja eristab eesti rahvamuusikat: rahvalaulu, -pille, -tantse.</i>	<i>Tunneb ja eristab eesti rahvamuusikat: rahvalaulu, -pille, -tantse; nimetab eesti rahvamuusika suursündmusi.</i>
<i>On tutvunud valikuliselt Soome, Vene, Saksa ja Läti muusikatradsioonidega ja suhtub neisse lugupidavalt.</i>	<i>Tutvub Eesti muusikatradsioonidega.</i>	<i>On tutvunud valikuliselt Soome, Vene, Läti, Leedu, Rootsi, Norra, Suurbritannia, Iiri, Poola, Austria, Ungari või Saksa muusikatradsioonidega ja suhtub neisse lugupidavalt.</i>
<i>Iseloomustab kuulatavat muusikapala.</i>	<i>Iseloomustab kuulatavat muusikapala ning põhjendab oma arvamust.</i>	<i>Iseloomustab kuulatavat muusikapala ning põhjendab oma arvamust, kasutades muusika oskussõnavara.</i>
<i>Teab muusikateoste autorikaitse vajalikkusest.</i>	<i>Teadvustab muusikateoste autorikaitse vajalikkust.</i>	<i>Teadvustab muusikateoste autorikaitse vajalikkust ning on tutvunud sellega kaasnevate õiguste ja kohustustega.</i>

Muusikaline kirjaoskus		
Mõistab järgmiste helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes: <i>TI-TI-RI, TI-RI-TI, TA-I-TI, kaheksandikpaus, tervetaktipaus.</i>	Mõistab järgmiste helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes: <i>TI-TI-RI, TI-RI-TI, TA-I-TI, TAI- RI</i>	Mõistab järgmiste helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:
Mõistab taktimõõtude 2/4 ja 3/4 tähendust ja arvestab neid musitseerides.	Mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4 ja 4/4 tähendust ning arvestab neid musitseerides.	Mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4 ja eeltakti tähendust ning arvestab neid musitseerides.
Kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid).	Kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ning teab nende seost absoluutsete helikõrgustega (tähtnimedega).	Kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ning seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimedega).
On tutvunud viiulivõtme ja absoluutsete helikõrguste g–G2 tähendusega.	Mõistab viiulivõtme ja absoluutsete helikõrguste g–G2 tähendust ning kasutab neid musitseerides.	
Mõistab duur-, moll-helilaadi ja helistike C–a tähendust ning kasutab neid musitseerides.	Mõistab duur-, moll-helilaadi ja helistike C–a, G–e, F–d tähendust.	Mõistab duur-, moll-helilaadi ja helistike C–a, G–e, F–d tähendust ning kasutab neid musitseerides.

<i>Mõistab järgmiste oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas:</i> a) eeltakt, viiulivõti, klaviatuur, duurihelilaad, moll-helilaad, absoluutsed helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli; b) vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika, interpreet, improvisatsioon; c) tämber, hääleliigid (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, eesti rahvapillid); d) tempo, ritenuto, accelerando, dünaamika, piano, forte, mezzopiano, mezzoforte, pianissimo, fortissimo, crescendo, diminuendo	<i>Mõistab järgmiste oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas:</i> a) eeltakt, viiulivõti, klaviatuur, duurihelilaad, moll-helilaad, absoluutsed helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli, helistikumärgid, juhuslikud märgid, diees, bemoll, bekaar, paralleelhelistikud; b) vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika, interpreet, improvisatsioon; c) tämber, hääleliigid (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, eesti rahvapillid); d) tempo, andante, moderato, allegro, largo, ritenuto, accelerando, dünaamika, piano, forte, mezzopiano, mezzoforte, pianissimo, fortissimo, crescendo, diminuendo	<i>Mõistab järgmiste oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas:</i> a) eeltakt, viiulivõti, klaviatuur, duurihelilaad, moll-helilaad, absoluutsed helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli, helistikumärgid, juhuslikud märgid, diees, bemoll, bekaar, paralleelhelistikud; b) vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika, interpreet, improvisatsioon; c) tämber, hääleliigid (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, eesti rahvapillid); d) tempo, andante, moderato, allegro, largo, ritenuto, accelerando, dünaamika, piano, forte, mezzopiano, mezzoforte, pianissimo, fortissimo, crescendo, diminuendo
Õppekäigud		
<i>Arutleb muusikaelamuste üle suuliselt, kasutades muusikalist oskussõnavara.</i>	<i>Arutleb ja avaldab oma arvamust muusikaelamuste kohta suuliselt ja kirjalikult, kasutades muusikalist oskussõnavara.</i>	<i>Arutleb ja avaldab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil, kasutades muusikalist oskussõnavara.</i>

III KOOLIASTE

Muusikaõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- osaleb meeleldi muusikalistes tegevustes ning kohalikus kultuurielus; aktsepteerib muusika erinevaid avaldusvorme;
- laulab ühe- või mitmehäälselt rühmas olenevalt oma hääle omapäras;
- laulab koolikooris õpetaja soovitusel ja/või musitseerib erinevates vokaal-instrumentaalkoosseisudes; mõistab ja väärtustab laulupeo sotsiaal-poliitilist olemust ning muusikahariduslikku tähendust;
- oskab kuulata iseennast ja kaaslast ning hindab enda ja teiste panust koos musitseerides; suhtub kohusetundlikult endale võetud ülesannetesse;
- oskab laulda eesti rahvalaulu (sh regilaulu) ning peast oma kooliastme ühislaule;
- kasutab noodist lauldes relatiivseid helikõrgusi (astmeid);
- rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid;
- väljendab oma arvamust kuulnud muusikast ning põhjendab ja analüüsib seda muusika oskussõnavara kasutades suuliselt ja kirjalikult;
- leiab iseloomulikke jooni teiste maade rahvamuusikas ning toob eesti rahvamuusikaga võrreldes esile erinevad ja sarnased tunnused;
- väärtustab heatasemelist muusikat elavas ja salvestatud ettekandes;
- teab autoriõigusi ning sellega kaasnevat õigusi ja kohustusi; huvitub muusikaalasest tegevusest ja väärtustab seda ning osaleb kohalikus kultuurielus;
- valdab ülevaadet muusikaga seotud elukutsest ja võimalustest muusikat õppida;
- kasutab infotehnoloogia vahendeid muusikalistes tegevustes.

III KOOLIASTME MUUSIKAÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. Laulmine

<i>Õpitulemused III kooliastme lõpuks</i>	<i>Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti</i>
Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni, puhta intonatsiooniga ja väljendusrikkalt ning arvestab esitatava muusikapala stiili; järgib häälehoiu häälemurdeperioodil. Kasutab teadlikult muusikalisi teadmisi nii üksi kui ka rühmas lauldes. Laulab ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehäälsed laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule. Osaleb laulurepertuaari valimisel ja põhjendab oma seisukohti.	7., 8. ja 9. klass Õpilaste muusikaliste võimete arvestamine ja arendamine individuaalsel ja rühmas laulmisel (ansamblid, koorid). Laulude õppimine: noodi järgi astmenimedega, kuulumise ja noodi järgi astmenimedega, kuulumise järgi. Vestlused laulu sisu, helilooja, teksti autori ja kasutatud väljendusvahendite teemal.

Laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm“ (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri“ (V. Oksvort), „Eestlane olen ja eestlaseks jään“ (A. Mattiisen), „Laul Põhjamaast“ (Ü. Vinter), „Saaremaa valss“ (R. Valgre), „Kalevite kants“ (P. Veebel), „Oma laulu ei leia ma üles“ (V. Ojakäär).	7. klass „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm“ (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri“ (V. Oksvort) 8. klass „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Eestlane olen ja eestlaseks jään“ (A. Mattiisen), „Laul Põhjamaast“ (Ü. Vinter). 9. klass „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Saaremaa valss“ (R. Valgre), „Kalevite kants“ (P. Veebel), „Oma laulu ei leia ma üles“ (V. Ojakäär).
Mõistab relatiivsete helikõrguste (astmete) vajalikkust noodist lauldes ning kasutab neid meloodiat õppides.	7., 8. ja 9. klass Meloodiate laulmine relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO₁, LE, NA, DI). Absoluutsete helikõrguste seostamine relatiivsete helikõrgustega (g-G²). Duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega.

2. Pillimäng

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille, plokkflööti või 6-keelset väikekannelt kaasmängudes ja/või ostinato'des. Rakendab musitseerides kitarri lihtsamaid akordmänguvõtteid ning lähtub absoluutsetest helikõrgustest (tähtnimedest) pillimängus. Kasutab muusikat esitades muusikalisi teadmisi ja oskusi.	7., 8. ja 9. klass Orffi pedagoogika – kaasmängud, ostinatod, meloodilis-rütmilised improvisatsioonid. Rütlimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilis-meloodilised küsimus-vastus motiivid. Absoluutse süsteemi kasutamine pillimängus. Helistike C-duur, a-moll; G-duur, e-moll ning F-duur ja d-moll seostamine pillimänguga; D-h repertuaarist lähtuvalt. Süvendatult pilli õppinud õpilaste rakendamine musitseerimisel.

3. Muusikaline liikumine

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Tunnetab ja rakendab liikudes muusika väljendusvahendeid.	7., 8. ja 9. klass Orffi pedagoogika. Üksi ja rühmas musitseerides omandatud muusika teadmiste rakendamine ning erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideede väljendamine (nt liikumises).
Väljendab liikumise kaudu erinevate maade rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid.	7. klass Prantsuse, Itaalia, Hispaania (valikuliselt) 8. klass Põhja- ja Ladina-Ameerika (valikuliselt) 9. klass Aafrika ja Idamaad (valikuliselt)

4. Omalooming

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Loob improvisatsioone keha-, rütmi- ja plaatpillidel. Loob kindlas vormis rütmilis-meloodilisi kaasmänge ja/või ostinato'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel. Kasutab lihtsaid meloodiaid luues relatiivseid helikõrgusi (astmeid). Loob tekste: regivärsse, laulusõnu jne. Väljendab muusika karakterit ja meeleolu ning enda loomingulisi ideid liikumise kaudu.	7., 8. ja 9. klass Orff-pedagoogika –omaloomingulised kaasmängud, tekstid, muusikaline liikumine; rütmilis-meloodilised improvisatsioonid. Rondo- ja variatsioonivorm. Lihtsamate pillide valmistamine. Loominguliste ideede rakendamine arvutil olemasolevaid muusikaprogramme (noodistusprogramme) kasutades.

5. Muusika kuulamine ja muusikalugu

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid (meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit) ning muusikateose ülesehitust.	7., 8. ja 9. klass Erinevate muusikavormide kuulamine ning neis esinevate väljendusvahendite ning ülesehituse (2- ja 3- osaline lihtvorm, variatsiooni- ja rondovorm) analüüsimine. Kirjalike tööde (essee, analüüs, uurimus, retsensioon, referaat, plakat) ja power-point esitluste koostamine ja ettekandmine.
Eristab kõla ja kuju järgi keel-, puhk-, löök- ja klahvpille ning elektrofone ja pillikoosseise Teab nimetada tuntud heliloojaid, interpreete, dirigente, ansambleid, orkestreid ning muusika suursündmusi.	7. klass Eristab kõla ja kuju järgi: keelpillid: poogenpillid viiul, vioola e altviul, tšello, kontrabass, näppepillid harf, kitarr; puhkpillid: puupuhkpillid flööt, klarnet, saksofon, oboe, fagott; vaskpuhkpillid: trompet, metsasarv, tromboon, tuuba; löökpillid: kindla helikõrgusega timpan, ksülofon; ebamäärase helikõrgusega (rütmipillid) suur ja trumm, taldrikud jt; klahvpillid: klaver, klavessiin, orel, akordion; elektrofonid: süntesaator, elektriklaver. Teab nimetada tuntud heliloojaid, interpreete.
	8. klass Eristab kõla järgi pillikoosseise: orkestrid: (sümfoonia, puhkpilli-, keelpilli-, rahvapilliorkester); ansamblid: (keelpillikvartett, pop- ja džässansambel). Teab nimetada tuntud dirigente, ansambleid ja orkestreid.
	9. klass Eristab pop-, rokk-, džäss-, filmi- ja lavamuusikat (ooperi, opereti, muusikali ja balleti). Teab nimetada tuntud muusika suursündmusi.
On tutvunud Eesti ning Prantsuse, Itaalia, Hispaania, Põhja- ja Ladina-Ameerika, Aafrika või	7. klass Eesti, Prantsuse, Itaalia, Hispaania
	8. klass

<i>Idamaade muusikapärandiga ning suhtub sellesse lugupidavalt. Tunneb eesti pärimusmuusika tänapäevaseid tõlgendusi.</i>	<i>Eesti (kaasaegne), Põhja- ja Ladina-Ameerika</i>
	<i>9. klass Eesti pärimusmuusika kaasaegsed tõlgendused, Aafrika ja Idamaad</i>
<i>Arutleb muusika üle ja analüüsib seda oskussõnavara kasutades; võtab kuulda ja arvestab teiste arvamust ning põhjendab enda oma nii suuliselt kui ka kirjalikult. Eristab pop-, rokk-, džäss-, filmi- ja lavamuusikat.</i>	<i>7. klass Pop- ja rokkmuusika üle arutlemine ja analüüsimine, kasutades oskussõnavara.</i>
	<i>8. klass Filmi- ja lavamuusika üle arutlemine ja analüüsimine, kasutades oskussõnavara.</i>
	<i>9. klass Džässmuusika üle arutlemine ja analüüsimine, kasutades oskussõnavara.</i>
<i>Tunneb autoriõigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi intellektuaalse omandi kasutamisel (sh internetis).</i>	<i>7., 8. ja 9. klass Eestis kehtiva autorikaitse seaduse põhipunktidega tutvumine. Intellektuaalse omandi kasutamine internetis.</i>

6. Muusikaline kirjaoskus

Õpitulemused III kooliastme lõpuks Mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pausi tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes: Mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4 ja laulurepertuaarist tulenevalt kaheksandik-taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides. Kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ja seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimed). Mõistab helistike C-a, G-e, F-d (repertuaarist tulenevalt D-h) tähendust ning lähtub nendest musitseerides. Teab bassivõtme tähendust ning rakendab seda musitseerides repertuaarist tulenevalt. Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: - elektrofonid, sümfooniaorkester, kammerorkester, keelpilliorkester, džässorkester, partituur, muusikainstrumentide nimetused; - ooper, operett, ballett, muusikal, sümfoonia, instrumentaalkontsert, spirituaal, gospel; - rondo, variatsioon;	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti 7. klass Noodivältused, rütmifiguurid ja pausid: 2/4, 3/4, 4/4 taktimõõt. 8. klass Noodivältused, rütmifiguurid ja pausid: Helistikud C-a, G-e, F-d (repertuaarist tulenevalt D-h). 9. klass Laulurepertuaarist tulenevalt kaheksandik-taktimõõt ja D-h helistik. Bassivõti ja selle rakendamine musitseerimisel. 7. klass Pop- ja rokkmuusika, džässmuusika, süüvamuusika, rondo, variatsioon. 8. klass Ooper, operett, ballett, muusikal, sümfoonia, instrumentaalkontsert, spirituaal, gospel. 9. klass Elektrofonid, sümfooniaorkester, kammerorkester, keelpilliorkester,
---	---

pop- ja rokkmuusika, džässmuusika, süvamuusika.	džässorkester, partituur, muusikainstrumentide nimetused.
---	---

7. Õppekäigud

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Arutleb, analüüsib ja põhjendab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil. Kasutab arvamust väljendades teadmisi ja muusikalist oskussõnavara.	7., 8. ja 9.klass Suuliselt, kirjalikult ja muul looval viisil (visuaalne kunst, dramatiseering, loovliikumine jms) oma arvamuse väljendamine, kasutades seni õpitud muusikalist oskussõnavara.

Kunstiõpetus

Kunstiõpetusega taotleb kool, et õpilane:

- tunneb visuaalsete kunstide väljendusvahendeid;
- loob erinevaid kunstiteoseid õpitud teadmisi ja tehnikaid kasutades;
- avaldata arvamust kunstiteoste ja visuaalse keskkonna osas;
- õpib tundma ja väärtustab nii mineviku kunstipärandit kui ka nüüdisaegset kunsti;
- seostab omavahel kunsti ning kultuuri ja tehnoloogia arengut;
- teadvustab kultuurilist mitmekesisust;
- võrdleb esemete ja disaini funktsionaalseid ja ökoloogilisi aspekte;
- kasutab erinevaid mõtlemis- ja tegutsemisviise loometegevuses ja igapäevaelus;
- teadvustab kunsti rolli oma elus.

I KOOLIASTE

Kunstiõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et 3. klassi lõpetaja:

- tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest ning katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi;
- tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega, kirjeldab oma ja kaaslaste töid ning väärtustab erinevaid lahendusi;
- leiab kujutatava kõige iseloomulikumat jooned, valib sobiva kujutusviisi olulisema esiletoomiseks, paneb tähele värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni;
- kasutab erinevaid joonistamise, maalimise, pildistamise ja skulptuuri töövõtteid ning tehnikaid;
- uurib igapäevaste esemete vormi ja otstarbe seoseid; märkab säästva kasutamise võimalusi; arutleb meedia ja reklaami mõju üle igapäevaelus;
- tunneb lähiümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte, osaleb õppekäikudel kunstimuseumis ja näitustel ning arutleb kunsti üle, kasutades õpitud ainemõisteid.

I KOOLIASTME KUNSTIÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. KLASS	2. KLASS	3. KLASS
ÕPPESISU		
Pildiline ja ruumiline väljendus.		
Visuaalse kompositsiooni baaselemendid (joon, värv, vorm, ruum, rütm).		
Inimeste, esemete ja looduse objektide iseloomulikud tunnused ning peamise esiletoomine kujutamisel.		
Esemete ja olendite iseloomulike tunnuste leidmine.		
Peamise esiletõstmine suuruse, asukoha ja värvi abil.		
Oma tööde esitlemine ja selgituste andmine.		
Vabanemine stampkujunditest (päikese- neljandik, aknarist jms). Tuttavate asjade kujutamine – lilled, mänguasjad jms. Inimese vanuse, ameti jms joonistamine mälu järgi. Mõisted kolmnurk, ruut, ring jne. Mänguasjade ja omameisterdatud mudelitega lavastuslikud mängud.	Puude, mägede, pilvede jms kujutamine mitmel erineval moel. Esemete tähtsamad tunnused. Esmased proportsioonireeglid. Geomeetristest kujunditest pildi loomine. Piltjutustused: joonistus, maal, illustratsioon, koomiks, fotoseeria, animatsioon.	Maastik kevadel, suvel, sügisel ja talvel. Kujutamine natuurist. Kriipsujuku liikumise kavandamine. Taaskasutusmaterjalidest meisterdamine.
Materjalid ja tehnikad		
Erinevate tehnikate, materjalide, võtete ja vahendite läbiproovimine.		
Kunstitehnikate ja töövõtete loominguine rakendamine.		
Materjalide, töövahendite ja töökoha otstarbekas ning teisi arvestav kasutamine.		
Maal – näpuvärvid, guašš.		Maal – akvarell, pastell.
Skulptuur – pehmed voolimismaterjalid.	Skulptuur - seisvad figuurid materjali lisamisega.	Skulptuur – voolimine ühest tükist, ilma juurde lisamata.
Graafika – riipimine vms.	Graafika – erinevad tõmmised.	Graafika – papitrükk vms.
Disain ja keskkond		
Disain igapäevaelus: trükk, tarbevorm, ruum ja ehitised keskkonnas.		
Vormi, otstarbe, materjali ja tehnoloogia seosed ning nende arvestamine kujundamisel.		
Turvaline ning keskkonnasäästlik tarbimine.		
Kunstitunnis omandatud oskuste rakendamine digitaalsete vahenditega töödes.		
Märk – geomeetriste kujundite erinevad tähendused. Kiri – oma nime kujundus.	Märk – liiklusmärkide keel, stiliseerimine Kiri – dekoratiivkiri.	
Kunstikultuur		
Kunsteosed kohalikes muuseumides ja kunstigaleriides, ajaloolised kunstitehnikad ja materjalid.		
Lähiümbruse loodus ja ehituskunst.		
Vana ja uue võrdlemine.		

<i>Eesti ja maailm – keskaegsed hooned. Rahvakunst – laulupidu ja rahvariided.</i>	<i>Eesti ja maailm – lossid, kindlused ja mõisahooned. Rahvakunst – talu ja taluriistad.</i>	<i>Eesti ja maailm – lähikonna kunstigaleriide ja muuseumide asukoht ja funktsioonid. Rahvakunst – kindamustrid, sokisääred jms. Tegelikkuse ja virtuaalsete keskkondade võrdlemine</i>
<i>Meedia ja kommunikatsioon</i>		
<i>Meedia kodus ja koolis. Pildilise jutustuse vormid (joonistus, maal, illustratsioon, koomiks, fotoseeria, animatsioon) ja vahendid.</i>		
<i>Asjade tähendus pildil (nt loodusmaterjalidest installatsiooni jäädvustamine fotona).</i>	<i>Piltjutustuse kujundamine (nt foto sidumine joonistuste ja tekstiga). E-kaart.</i>	<i>Uue tähenduse andmine asjadele või kujutatava konteksti muutmisega (nt juurviljadest tegelased tervisliku toitumise videos).</i>
ÕPITULEMUSED		
<i>Tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest ning edastab sündmusi ja nähtusi fantaasia järgi.</i>	<i>Tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest ning katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi.</i>	
<i>Tegutseb õpetaja juhendamisel ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega, jutustab loo oma tööst.</i>	<i>Tegutseb enamasti iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega, võrdleb oma ja kaaslaste töid, oskab välja tuua erinevaid lahendusi.</i>	<i>Tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega, kirjeldab oma ja kaaslaste töid ning väärtustab erinevaid lahendusi.</i>
<i>Leiab kujutatava iseloomulikke tunnuseid ning toob esile peamise, tutvub värvide koosmõjuga. Oskab organiseerida pildi pinda. Väljendab meeleolu värvidega.</i>	<i>Vaatleb esemete ja olendite peamisi tunnuseid ning kujutab neid omal viisil. Õpib tundma värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni. Tutvub põhivärvidega ning nende tulemusel saadavate 2. astme värvidega.</i>	<i>Leiab kujutatava kõige iseloomulikumad jooned, valib sobiva kujutusviisi olulisema esiletoomiseks, paneb tähele värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni.</i>
<i>Tutvub lihtsamate joonistamise, maalimise, pildistamise ja skulptuuri tövõtete ja tehnikatega.</i>		<i>Kasutab erinevaid joonistamise, maalimise, pildistamise ja skulptuuri tövõteteid ning tehnikaid</i>
<i>Vaatleb igapäevaseid tarbeesemeid ning teab nende otstarvet; märkab säästva kasutamise võimalusi.</i>	<i>Tutvub ruumide ja keskkondade sisustus- ja kujunduselementidega</i>	<i>Uurib igapäevaste esemete vormi ja otstarbe seoseid; märkab säästva kasutamise võimalusi.</i>

<i>Tutvub meedia ja reklaami olemusega inimese igapäevaelus.</i>		<i>Märgab ja arutleb reklaami mõju üle igapäevaelus.</i>
<i>Külastab lähikümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte; vaatleb kunstiteoseid kunstimuuseumides ja näitustel, tutvub ainealaste mõistetega.</i>	<i>Väärtustab lähikümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte; vaatleb kunstiteoseid kunstimuuseumides ja näitustel ning otsib detaile; oskab kasutada ainealaseid mõisteid.</i>	<i>Tunneb lähikümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte, osaleb õppekäikudel kunstimuuseumides ja näitustel ning arutleb kunsti üle, kasutades õpitud ainemõisteid.</i>

II KOOLIASTE

Kunstiõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärgidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi, loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; osaleb loovates ja uurimuslikes rühmatöodes tegutsedes ühise tulemuse nimel;
- kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;
- rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur, foto jne);
- mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust; väärtustab paikkondlikku kultuuri ja kunstiloomingut;
- leiab infot kunstiraamatutest ja eri teabeallikatest, uurib ja võrdleb eri ajastute kunstiteoseid;
- võrdleb igapäevaste tarbeesemete omadusi ja kavandab ideid elukeskkonna parandamiseks; mõistab enda võimalusi loodust säästvaks tarbimiseks;
- märgab digitaalses kunstis, meedias ja reklaamis esitatavaid visuaalseid sõnumeid, arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas;
- tegutseb eetilisel ja ohutult nii reaalsetes kui ka virtuaalsetes kultuurikeskkondades.

II KOOLIASTME KUNSTIÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

4.KLASS	5.KLASS	6.KLASS
ÕPPESISU		
Pildiline ja ruumiline väljendus.		
Erinevate objektide kujutamine vaatluse ja mälu järgi. Kavandamine kui protsess ideede arendamiseks. Kujutamine vaatluse ja mälu järgi. Värv kui väljendusvahend. Kunstiteoses sisulise ja vormilise eristamine. Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit. Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted. Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit. Liikumise kujutamine. Sõnumite ja emotsioonide edastamise võtted ning vahendid muistsetest aegadest tänapäevani. Kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid, konkreetne ja abstraktne kunstis.		
Realistlikkus ja abstraktsus kunstis. Erinevad majad linnas ja maal. Esemete suurussuhted. Inimesed tegevuses, inimese nägu ja meeleolu väljendamine. Kubistlikus stiilis pilt.	Kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid. Loodus versus arhitektuur. Ühe eseme erinevate osade suhe.	Sõnumite ja emotsioonide edastamine kunstis. Oma tööde võrdlemine kunstiajaloo näidetega. Hoonete erinevused ajastute ja funktsiooni järgi. Esemete jaotumine geomeetrilisteks kehadeks.
	Pöördkehade ja mahuliste esemete kujutamine.	
	Inimese ja inimese näo kujutamise lihtsad proportsioonireeglid.	
		Inimese liikumisasendid.
Materjalid ja tehnikad.		
Maali, joonistuse, graafika, kollaaži, skulptuuri, installatsiooni, foto, video, digitaalgraafika ja animatsiooni tehnikad ning töövõtted. Visandamine ja kavandamine. Eksperimenteerimine kujutamise reeglitega. Ruumilise kompositsiooni, mudeli või maketi valmistamine. Digitaalsete tehnikate katsetamine		
Maalimine akrüül- jt kattevärvidega. Skulptuur – pehmed materjalid, nt savi või saepurumass. Graafika – faktuurpilt, materjalitrükk. Heledusastmed värvipliatsiga.	Maal – monokroomne maalimine (tint jms). Skulptuur – papier-marche vms. Graafika – papitrükk, mustritega pinna katmine.	Maal – segatehnikate kasutamine. Skulptuur – materjalide kombineerimine. Graafika – sügavtrükk, heledusnüansid mustvalges grafiidijoonisuses.

Disan ja keskkond		
Vormi ja funktsiooni seos, traditsioon ja uuenduslikkus disainis. Eesti rahvakunst ja ehituskultuur. Loodust säästva tarbimise põhimõtted, elukeskkonna parandamine kunsti, disaini ja arhitektuuri kaudu. Probleemipõhiste lähteülesannete kasutamine. Trükiste, filmide, arvutimängude, koomiksita ja reklaamide pildikeele ning graafilise disaini kujundusvõtete uurimine ja võrdlemine. Kesk-konnasõbralik ja loov disain inimese teenistuses. Foto, digitaal-graafika, video ja animatsiooni kasutamine lähiümbruse uurimisel.		
Märk – uute märkide kujundamine, piltkiri, märk kui sümbol.		
Kiri – trüki- ja muude tähtede kujundamine.	Kiri – šrifti ja pildi sidumine tervikuks, ruumiline kiri.	
Kunstikultuur		
Erinevad mineviku ja nüüdiskunsti teosed Eestis ja maailmas, näited õpetaja valikul. Kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid, konkreetne ja abstraktne kunst. Kunstiteoste analüüsimine. Kunstiürituste, kaasaegse kunsti näituste külastamine ja nähtu lahti mõtestamine. Sõnumite ja emotsioonide edastamise võtted ning vahendid muistsetest aegadest.		
Teosed, kus värvil on suurem roll (postimpressionistid, fovistid jt). Rahvakunst – lilltikand.	Konstrueeriv kunst (kubism, juugend, Art Deco jt). Rahvakunst – sõled, kapad, kirstud.	Kunst lõimituna ajaloo- ja kirjandusega (kauged kultuurid, antiikkunst jms). Rahvakunst – taluarhitektuur.
Meedia ja kommunikatsioon		
Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju. Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis. Virtuaalsetes kunsti- ja meediakeskkondades tegutsemise eetika ja ohutus. Töötamine digitaalse kunsti töövahenditega (nt video, digitaalgreaafika, animatsioon). Liikumisillusiooni teke. Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju.		
Ruumilisus pildil, fotol, filmis. Inimene ja tema tegevused. Ilmastikunähtuste jäädvustamine.	Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis. Linnaruumi detailide, märkide ja kirjade pildistamine ja analüüsimine. Tootereklaam.	Valgus, vari ja värv objekti vormi edasiandmisel. Vormimuutustest tulenev tähenduse muutus.
ÕPITULEMUSED		
Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve;		
väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi, kavandab oma tegevust.	väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi, loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab.	
Osaleb loovates ja uurimuslikes rühmatöodes tegutsedes ühise tulemuse nimel.		

<i>Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi.</i>		
<i>Rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur, foto jne).</i>		
		<i>Mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust;</i>
<i>Väärtustab paikkondlikku kultuuri ja kunstiloomingut.</i>		
<i>Leiab infot kunstiraamatutest ja eri teabeallikatest, uurib ja võrdleb erinevaid kunstiteoseid.</i>		
<i>Võrdleb igapäevaste tarbeesemete omadusi ja kavandab ideid elukeskkonna parandamiseks; mõistab enda võimalusi loodust säästvaks tarbimiseks</i>		
<i>Märkab digitaalses kunstis, meedias ja reklaamis esitatavaid visuaalseid sõnumeid ning arutleb nende üle.</i>		
<i>Tegutseb eetilisel ja ohutult nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnas.</i>		

III KOOLIASTE

Kunstiõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- tunnetab ja arendab teadlikult oma kunstialaseid võimeid; loovülesannetes leiab erinevaid lahendusvariante ja isikupäraseid teostusvõimalusi, esitleb tulemusi ning põhjendab valikuid;
- kasutab ideest lähtudes sihipäraselt mitmekesiseid visuaalseid väljendusvahendeid. Kasutab kunsti õppides ning loovas praktikas tehnoloogiavahendeid;
- tunneb Eesti ja maailma kultuuripärandi olulisi kunstiteoseid. Võrdleb eri ajastute kunsti näiteid, kirjeldades ning mõtestades sõnumite, väljendusvahendite ja hinnangute muutumist kultuuri ajaloo vältel;
- analüüsib looduslikke ja tehiskeskkondade objekte ning nende vahelisi seoseid ökoloogilisest, esteetilisest ja eetilise vaatepunktist. Mõistab disaini kui protsessi, mille eesmärgiks on leida probleemile uus ja parem lahendus;
- arutleb visuaalkultuuri avaldumisvormide, sümbolite ja kultuuriliste märkide üle, hindab virtuaalset keskkonda eetilise ja turvalisuse seisukohast;
- teadvustab kunsti rolli ühiskonnas. Seostab omavahel kultuuri, ühiskonna ning teaduse ja tehnoloogia arengut;
- mõistab, et nüüdiskunst väljendub paljudes erinevates meediumites ja kõnetab vaatajat laias teemade ringis.

III KOOLIASTME KUNSTIÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

7. KLASS

Õpitulemused	Õppesisu
• <i>Tunnetab ja arendab teadlikult oma kunstialaseid võimeid; loovülesannetes leiab erinevaid lahendusvariante ja isikupäraseid teostusvõimalusi, esitleb tulemusi ning põhjendab valikuid;</i> • <i>kasutab ideest lähtudes sihipäraselt mitmekesiseid visuaalseid väljendusvahendeid; kasutab kunsti õppides ning loovas praktikas tehnoloogiavahendeid;</i> • <i>tunneb Eesti ja maailma kultuuripärandi olulisi kunstiteoseid. Võrdleb eri ajastute kunsti näiteid, kirjeldades ning mõtestades sõnumite, väljendusvahendite ja hinnangute muutumist kultuuri ajaloo vältel;</i> • <i>analüüsib looduslikke ja tehiskeskkondade objekte ning</i>	Sisu, sõnum, kontekst. <i>Lugude ja emotsioonide edastamise võtted läbi aegade. Erinevate kultuuride kunstiajaloo tuntumate teoste näiteid. Kunstiteose sõnum ja kontekst. Autori seos kujutatava sündmuse, inimese, kunstistiiliga. Stiil (ajastu ja isiku stiil). Ajaloosündmus kunstis, dokumentaalsus ja fiktsioon.</i> Vorm ja kompositsioon. <i>Kujutatava lihtsustamine ja deformeerimine. Kunstiteose vorm ja kompositsioon, materjalid, tehnika, ümbrus (kontekst), sõnum jne. Tänav, taluõu jne (maja välisdetailid). Ruumi kolm mõõdet. Inimene perspektiivis, pea rakursis, näo detailid. Geomeetriline kujund sümbolina. Perspektiiv ühe koondpunktiga. Värvide kontrastid, vastastikused mõjud, kooskõlad ja tasakaal.</i> Kujutamise viisid. <i>Stiliseerimine, abstrahheerimine, deformeerimine jne. Kubism (geomeetriline, analüütiline, sünteetiline).</i>

nendevahelisi seoseid ökoloogilisest, esteetilisest ja eetilise vaatepunktist. Mõistab disaini kui protsessi, mille eesmärgiks on leida probleemile uus ja parem lahendus; • kasutab visuaalse kommunikatsiooni vahendeid, arutleb pildikeele kultuuriliste märkide üle; • teadvustab kunsti rolli ühiskonnas. Seostab omavahel kultuuri, ühiskonna ning teaduse ja tehnoloogia arengut; • mõistab, et nüüdiskunst väljendub paljudes erinevates meediumites ja kõnetab vaatajat laias teemade ringis. • organiseerib otstarbekalt oma töökoha ja hoiab selle korras.	Arhitektuur, disain ja keskkond. Disain ja keskkond - disaini liigid, arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus. Geomeetriliste kehade, märkide, kujundite ja värvide mitmetähenduslikkus. Inimese ja ruumilise keskkonna suhted, disain kui probleemilahendus. Arhitektuur ja disain Eestis ning rahvusvahelised suundumused. Teksti ja pildi koosmõju graafilises disainis. Omaloodud kirja šrifti kujundamine Kunstimaailm. Eesti kunsti suurkujud ja teosed. Erinevate kultuuride kunstiajaloo tuntumate teoste näiteid. Nüüdiskunsti olulised suunad ja aktuaalsed teemad. Kunstiteose erinevad vormid. Kunstiteose sõnum. Eesti ja maailm - keskajast barokini. Rahvakunstis käise-, vöö- jt kirjad. Tehnikad ja materjalid. Mitmesugused kunstmaterjalid ja tehnikad (nt.visandamine, joonistamine, maal, kollaaž, skulptuur, paljundustehnikad, installatsioon jne). Maal – maalimine erinevatele materjalidele. Skulptuur - paberskulptuur ilma liimita. Graafika - trükigraafika ja värvi- ning viltpliiatsite ühendamine. Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine loovtöös (foto, video, animatsioon, digitaalgraafika). Meedia ja kommunikatsioon - tekstid linnaruumis, metafoorid reklaamis, infootsing erinevatest teabeallikatest, peegeldus, perspektiiv, illusioon.
---	---

8. KLASS

Õpitulemused	Õppesisu
• Tunnetab ja arendab teadlikult oma kunstialaseid võimeid; loovülesannetes leiab erinevaid lahendusvariante ja isikupäraseid teostusvõimalusi, esitleb tulemusi ning põhjendab valikuid; • kasutab ideest lähtudes sihipäraselt mitmekesiseid visuaalseid väljendusvahendeid. Kasutab kunsti õppides ning loovas praktikas tehnoloogiavahendeid; kasutab kujundlikkust ja sümboleid oma mõtete edastamiseks.	Sisu, sõnum, kontekst. Lugude ja emotsioonide edastamise võtted läbi aegade. Tuntud sündmuste kujutamine, kunstniku vaatenurk. Sümbolite tähenduse muutumine (vikerkaar, haakrist, viisnurk). Tegevuskunst (happening, performance). Kunstisündmuse, tegevuskunsti dokumenteering. Karikatuur, sarž. Esitluse osi: valgus, ruum, heli, tekst. Vorm ja kompositsioon. Kompositsiooniskeemid (kolmnurk, diagonaal, kuldlõige). Värv ja värvus, värvide optiline segunemine, varju värv. Varjude

• <i>tunneb Eesti ja maailma kultuuripärandi olulisi kunstiteoseid. Võrdleb eri ajastute kunsti näiteid, kirjeldades ning mõtestades sõnumite, väljendusvahendite ja hinnangute muutumist kultuuriajaloo vältel;</i> • <i>analüüsib looduslikke ja tehiskeskkondade objekte ning nende vahelisi seoseid ökoloogilisest, esteetilisest ja eetilise vaatepunktist. Mõistab disaini kui protsessi, mille eesmärgiks on leida probleemile uus ja parem lahendus;</i> • <i>kasutab visuaalse kommunikatsiooni vahendeid, arutleb pildikeele kultuuriliste märkide üle;</i> • <i>teadvustab kunsti rolli ühiskonnas. Seostab omavahel kultuuri, ühiskonna ning teaduse ja tehnoloogia arengut;</i> • <i>mõistab, et nüüdiskunst väljendub paljudes erinevates meediumites ja kõnet.</i> • <i>mõtleb ja tegutseb keskkonda säästvalt. Organiseerib otstarbekalt oma töökoha ja hoiab selle korras.</i>	<i>rütmid, vari kompositsiooni elemendina. Perspektiiv kahe koondpunktiga. Pildiline ja ruumiline väljendus- kunstiteosed ja stiilid, realistlik maastikumaal, veekogu, iseseisev natüürmordi koostamine, inimese meeleolu väljendus poosiga, kiirskitseerimine, kompositsiooni rajamine geomeetrilistele kujundile.</i> Kujutamise viisid. <i>Vormide allutamine kindlale stiilile. Vormi deformeerimine karakterisuse huvides.</i> Arhitektuur, disain ja keskkond. <i>Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisuus. Inimese ja ruumilise keskkonna suhted, disain kui probleemilahendus. Arhitektuur ja disain Eestis ning rahvusvahelised suundumused. Ruumilahendus, ilmakaared, säästlik maja. Disain igapäevaelus – linnaruum, kodu, ühiskondlikud hooned. Teksti ja pildi koosmõju (plakat, pakend, raamatukaas, veebileht jne). Kiri kui kunst, kirjakunst (sh kalligraafia). Kirjatüübi (šrifti, fondi) valik vastavalt kontekstile. Märk ja sümbol (logo, piktogramm, peremärk).</i> Tehnikad ja materjalid. <i>Klaasimaal, fresko jm., skulptuur „liigse” eemaldamisega, erinevate graafikaliikide katsetused. Visandid kui eeltöö või abivahendid. Skulptuur. Modelleerimine ja konstrueerimine mitmesugustest pehmetest, kalgendumatest ja tahketest materjalidest (nt savi, papjeemašee, paber, papp, plastid, puit, traat jne). Kollaaž. Installatsioon. Erinevaid väljendusvahendeid ja materjale (lumi, liiv, tuli, valgus, vari, valmisesemed jne). Joonistamine sõe, tuši ja värviga, sule ja pintsliga.</i> Meedia ja kommunikatsioon. <i>Digitaalsed tehnoloogiad (foto, video, animatsioon, digitaalgraafika). Digitaalne pilditöötlus, originaal, koopia, reproduktsioon, foto ajaloolise dokumendina, autorikaitse</i>
--	--

9. KLASS

Õpitulemused	Õppesisu
• Tunnetab ja arendab teadlikult oma kunstialaseid võimeid; loovülesannetes leiab erinevaid lahendusvariante ja isikupäraseid teostusvõimalusi, esitleb tulemusi ning põhjendab valikuid; • kasutab ideest lähtudes sihipäraselt mitmekesiseid visuaalseid väljendusvahendeid. Kasutab kunsti õppides ning loovas praktikas tehnoloogiavahendeid; • tunneb Eesti ja maailma kultuuripärandi olulisi kunstiteoseid. Võrdleb eri ajastute kunsti näiteid, kirjeldades ning mõtestades sõnumite, väljendusvahendite ja hinnangute muutumist kultuuriajaloo vältel; • analüüsib looduslikke ja tehiskeskkondade objekte ning nendevahelisi seoseid ökoloogilisest, esteetilisest ja eetilise vaatepunktist. Mõistab disaini kui protsessi, mille eesmärgiks on leida probleemile uus ja parem lahendus; • kasutab visuaalse kommunikatsiooni vahendeid, arutleb pildikeele kultuuriliste märkide üle; • teadvustab kunsti rolli ühiskonnas. Seostab omavahel kultuuri, ühiskonna ning teaduse ja tehnoloogia arengut; • mõistab, et nüüdiskunst väljendub paljudes erinevates meediumites ja kõnetab vaatajat laias teemade ringis.	Sisu, sõnum, kontekst. Allegooria ja tsitaat kunstis. Metafoorid reklaamis (omaduste ülekanne teisele nähtusele). Väljendusvahendite vastavus ideele, otstarbele ja sihtgrupile. Vorm ja kompositsioon. Värvide psühholoogiline mõju (soojad – külmad, taanduvad – eenduvad, kerged – rasked värvid). Värvide psühholoogilise ja vastastikuse mõju analüüs ruumis, kunstiteosel jne. Erinevate vaatepunktide kasutamine ruumi ja objektide kujutamisel. Kujutamise viisid. Realism, abstraherimine. Liikumise kujutamise viise, liikumisillusioonid (futurism, animeerimine, opkunst). Arhitektuur ja disain. Disain igapäevaelustrüki, ruumikujundus, ehituskeskkond jne. Graafiline disain, keskkonnadisain - ruumikujundus, tarbekunst, tootedisain, moedisain, autodesain. Visuaalse reklaami sihtgrupi arvestamine kujundamisel. Kunstimaailm. Nüüdiskunsti olulised suunad ja aktuaalsed teemad – nüüdiskunst väljendub paljudes erinevates meediumites ja kõnetab vaatajat laias teemade ringis. Kunstiteose erinevad vormid, väljundid ja esitusviis. Kunst peegeldamas ühiskonna arengut, tsitaadid kunstis. Teose tähenduse muutumine eri situatsioonides. Isiklik stiil ja identiteet, selle kajastus riietuses, enda esitluses suhtlemiskeskkondades. Tehnikad ja materjalid. Väljendusvahendite vastavus ideele, otstarbele ja sihtgrupile. Skulptuur, kollaaž, foto, video, animatsioon.

AINEVALDKOND „TEHNOLOOGIA“

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015; 1-3/3 02.09.2019; 1-3/4 29.03.2022; 1-3/5 05.05.2022

Ainevaldkonna õppeained on **tööõpetus** (I kooliaste) ja **tehnoloogiaõpetus** (II ja III kooliaste) ning **käsitöö ja kodundus** (II ja III kooliaste).

Tehnoloogia õpetamise kaudu taotleb kool, et õpilane

- kasutab tehnoloogiavõimalusi arukalt ja loovalt;
- näeb loodusteaduste ning tehnoloogia arengu seoseid ja väljendab oma arvamust;
- näeb käelises tegevuses ja mõttetöös võimalust igapäevaelu mitmekesistada;
- lahendab probleeme, valib tehnilisi ja loovaid lahendusi ning mõistab nendega kaasnevaid mõjusid ja ohte;
- oskab lugeda joonist ja juhendit ning on suuteline ülesannet esitlema;
- arvestab toodete disainimisel kujunduse seost funktsionaalsusega;
- valib ideede teostamiseks sobivaid materjale, töövahendeid ja töötlemise viise ning tähtsustab töövahendite ohutut ja materjalide säästlikku kasutust;
- oskab tööprotsessi käigus suhelda ja teha koostööd teiste õpilastega;
- lähtub menüüd kavandades ja toitu valmistades tervisliku toitumise põhitõdedest;
- tuleb toime koduse majapidamisega.

Tööõpetus

Tööõpetusega taotleb kool, et õpilane:

- tunneb rõõmu ja rahuldust töö tegemisest;
- töötab juhendamisel, kasutades sobivaid materjale ning lihtsamaid töövahendeid ja töötlemisviise;
- oskab kasutada tööjuhendit ning tegutseda selle järgi üksi või koos teistega;
- leiab ülesandele loovaid lahendusi ja oskab neid lihtsalt teostada;
- järgib esmaseid ohutusnõudeid;
- hoiab puhtust ja korda kodus ja koolis ning täidab isikliku hügieeni nõudeid;
- teab tervisliku toitumise vajalikkust;
- hindab ja tunnustab enda ja teiste tööd ning tunneb rõõmu oma tööst;
- õpib vaatlema, tundma ja hindama esemelist keskkonda;
- hoolib oma kodukoha ja Eesti kultuuritraditsioonidest.

I KOOLIASTME TÖÖÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu ja -tegevused</i>
• Oskab kasutada šablooni.	• Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja iseseisvatele katsetustele.
• Loob erinevatest looduslikest ja tehismaterjalidest uusi objekte täiskasvanu juhendamisel.	• Tutvub looduslike- ja tehismaterjalidega (paber, kartong, papp, tekstiil, nahk, plast, vahtmaterjal, puit, traat, plekk jne). Materjalide saamislugu, omadused, otstarve ja kasutamine.
• Kasutab õpetaja juhendamisel lihtsamaid voltimis- ja voolimisvõtteid, meisterdab erinevatest materjalidest esemeid. Valmistab paberist tasapinnalisi ja ruumilisi esemeid.	• Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja katsetustele. • Jõukohaste esemete valmistamine.
• Toob näiteid õpetusega seotud igapäevaelust.	• Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain ja kujundus minevikus ja tänapäeval. Tutvub rahvuslike mustrite ja motiividega elementidega igapäevaelus.
• Julgeb oma idee teostamiseks mitme võimaluse vahel valida. Esitleb ja kirjeldab oma ideid.	• Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali ning info kasutamine. Ideede visandamine paberil. Lihtsate esemete kavandamine. Idee esitlemine.
• Töötab õpetaja suulise juhendamise järgi.	• Tutvub töökoha korrashoiuga ning jäätmete sorteerimise põhimõtetega; erinevate töötlemisviiside ja – vahenditega. • Tutvub ohutute töövõtete ja eesmärgipärase kasutamisega, nende hooldamise ja õigesse kohta tagasipanemisega. • Säästlik tarbimine.
• Teab, kuidas hoolitseda oma välimuse ja rõivaste eest.	• Tutvub isikliku hügieeni vajalikkusega. • Riiete ning jalatsite korrashoid. Isiklik hügieen. • Arutelu hubase kodu kui perele olulise väärtuse üle. Ruumide korrastamine ja kaunistamine.
• Arvestab ühiselt töötades kaaslastega ja järgib viisakusreegleid.	• Rühmatöö ülesannete täitmine, ühiselt ideede väljamõtlemine, üksteise arvamustega arvestamine ja kaaslaste abistamine.
• Oskab materjale ühendada ja kasutada.	• Lihtsamad materjalide töötlemise viisid, sh mõõtmine, rebimine, voltimine, lõikamine, detailide ühendamine, liimimine, punumine, kaunistamine, värvimine, viimistlemine.

2. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu ja -tegevused</i>
Kujundab õpetaja juhendamisel šabloonil abil lihtsamaid esemeid/tooteid.	Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja iseseisvatele katsetustele.
Loob erinevatest looduslikest ja tehismaterjalidest uusi objekte täiskasvanu juhendamisel.	Kasutab looduslike- ja tehismaterjale (paber, kartong, papp, tekstiil, nahk, plast, vahtmaterjal, puit, traat, plekk jne). Materjalide saamislugu, omadused, otstarve ja kasutamine.
Valmistab tekstiilmaterjalist väiksemaid esemeid; modelleerib ja meisterdab erinevatest materjalidest esemeid. Valmistab paberist ning kartongist tasapinnalisi ja ruumilisi esemeid	- Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja iseseisvatele katsetustele. - Töötlemisviisi valik olenevalt ideest ja materjalist. Jõukohaste esemete valmistamine.
Toob näiteid õpetusega seotud igapäevaelust.	Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain ja kujundus minevikus ja tänapäeval. Tutvub rahvuslike mustrite ja motiividega elementidega igapäevaelus.
Julgeb oma idee teostamiseks ise võimalusi valida. Kirjeldab, esitleb ning hindab oma ideid.	- Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali ning info kasutamine. Ideede visandamine paberil. Lihtsate esemete kavandamine. Idee esitlemine. - Töö tulemuse uudsuse, kasutamise ja esteetilisuse hindamine.
Hoiab korda oma tegevustes ja ümbruses. Oskab koguda taaskasutatavaid materjale ning neid loovalt kasutada.	- Ideede leidmine materjalide korduskasutuseks. - Säästlik tarbimine.
Kasutab ohutuid töövõtteid. Oskab töövahendeid eesmärgipäraselt kasutada, neid hooldada ja õigesse kohta tagasi panna.	- Töökoha korrashoidmine, selle mõju töö tulemusele ja ohutusele. - Sagedasemate töövahendite (nt käärid) õige, otstarbekas ja ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine.
Töötab õpetaja suulise juhendamise järgi ning kasutab abivahendina lihtsat tööjuhendit.	- Töötamine suulise juhendamise järgi. - Tutvumine kirjaliku tööjuhendiga.
Teab isikliku hügieeni vajalikkust ning hoolitseb oma välimuse ja rõivaste eest.	- Riiete ning jalatsite korrashoid. Isiklik hügieen. - Arutelu hubase kodu kui perele olulise väärtuse üle. Ruumide korrastamine ja kaunistamine.

• Arvestab ühiselt töötades kaaslastega ja järgib viisakusreegleid.	• Rühmatöö ülesannete täitmine, ühiselt ideede väljamõtlemine, üksteise arvamustega arvestamine ja kaaslaste abistamine.
• Oskab materjale ühendada ja kasutada.	• Lihtsamad materjalide töötlemise viisid, sh mõõtmine, märkimine, rebimine, voltimine, lõikamine, detailide ühendamine, liimimine, punumine, kaunistamine, värvimine, viimistlemine.

3.KLASS

Õpitulemused	Õppesisu ja -tegevused
• Kujundab šablooni abil lihtsamaid esemeid/tooteid.	• Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja iseseisvatele katsetustele.
• Eristab erinevaid looduslikke ning tehismaterjale (paber, tekstiil, nahk, plast, vahtplast, puit, traat, plekk jne); võrdleb materjalide üldisi omadusi; oskab samaliigilisi materjale ühendada ja kasutada.	• Kasutab looduslikke- ja tehismaterjale (paber, kartong, papp, tekstiil, nahk, plast, vahtmaterjal, puit, traat, plekk jne). Materjalide saamislugu, omaduste võrdlemine, otstarve ja kasutamine.
• Valmistab paberist ning kartongist tasapinnalisi ja ruumilisi esemeid; tekstiilmaterjalist väiksemaid esemeid. Modelleerib ja meisterdab erinevatest materjalidest esemeid.	• Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja iseseisvatele katsetustele. • Töötlemisviisi valik olenevalt ideest ja materjalist. Jõukohaste esemete valmistamine.
• Toob näiteid õpetusega seotud igapäevaelust.	• Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain ja kujundus minevikus ja tänapäeval. Tutvub rahvuslike mustrite ja motiividega elementidega igapäevaelus.
• Julgeb oma idee teostamiseks ise võimalusi valida ja mõelda. Kirjeldab, esitleb ning hindab oma ideid.	• Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali ning info kasutamine. Ideede visandamine paberil. Lihtsate esemete kavandamine. Idee esitlemine. • Töö tulemuse uudsuse, kasutamise ja esteetilisuse hindamine.
• Hoiab korda oma tegevustes ja ümbruses ning peab vajalikuks sortida jäätmeid. Valib erinevaid töötlemisviise ja – vahendeid; kasutab materjale säästlikult. Tegutseb säästliku tarbijana. Arutleb ohutuse vajalikkuse ja töökoha korrashoiu üle.	• Ideede leidmine materjalide korduskasutuseks. • Säästlik tarbimine.
• Käsitseb enamkasutatavamaid töövahendeid õigesti ning ohutult.	• Töökoha korrashoidmine, selle mõju töö tulemusele ja ohutusele. • Sagedasemate töövahendite (käärid, nuga, nõel, heegelnõel, naaskel, vasar, saag,

	<i>kruvikeeraja, löiketangid, näpitsad jm) õige, otstarbekas ja ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine.</i>
• <i>Töötab õpetaja suulise juhendamise järgi ning kasutab abivahendina lihtsat tööjuhendit.</i>	• <i>Töötamine suulise juhendamise järgi.</i> • <i>Tutvumine kirjaliku tööjuhendiga, sellest arusaamine.</i>
• <i>Selgitab isikliku hügieeni vajalikkust ning hoolitseb oma välimuse ja rõivaste eest.</i>	• <i>Riiete ning jalatsite korrashoid. Isiklik hügieen.</i> • <i>Tervislik toiduvalik. Lihtsamate toitade valmistamine. Laua katmine, kaunistamine ja koristamine. Viisakas käitumine.</i> • <i>Arutelu hubase kodu kui perele olulise väärtuse üle. Ruumide korrastamine ja kaunistamine.</i>
• <i>Arvestab ühiselt töötades kaaslastega ja järgib viisakusreegleid.</i>	• <i>Rühmatöö ülesannete täitmine, ühiselt ideede väljamõtlemine, üksteise arvamustega arvestamine ja kaaslaste abistamine.</i>
• <i>Oskab materjale ühendada ja kasutada.</i>	• <i>Lihtsamad materjalide töötlemise viisid, sh mõõtmine, märkimine, rebimine, voltimine, lõikamine, heegeldamine (algsilmus ja ahelsilmus), detailide ühendamine, õmblemine (eelpiste ja tikkpiste), liimimine, naelutamine, punumine, kaunistamine, värvimine, viimistlemine; vestmine, saagimine (ainekabinetis).</i>

Käsitöö ja kodundus

Käsitöö ja kodunduse õppeainega taotleb kool, et õpilane:

- hindab tööd ja töö tegijat;
- mõistab tehnoloogia arengut, näeb selle mõju keskkonnale;
- kavandab ja teostab oma ideid ning lahendab loovalt endale võetud ülesandeid;
- võrdleb ja kasutab erinevaid materjale;
- teab ohutu töötamise põhimõtteid ning järgib neid;
- töötab meeskonnas ja tajub oma võimeid ühistöös;
- lähtub toitu valides ja valmistades tervisliku toitumise põhimõtetest;
- tuleb toime koduse majapidamisega ning käitub teadliku tarbijana;
- seostab õpitud teadmised igapäevaelus vajalike praktiliste oskustega;
- kasutab erinevaid teabeallikaid loova mõttetöö ja käelise tegevuse ühendamiseks;
- hoiab rahvuskultuuri ning teadvustab oma kohta mitmekultuurilises maailmas.

II KOOLIASTE

Käsitöö ja kodunduse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- tunneb rõõmu üksinda ja koos teistega töö tegemisest;
- tunneb ja kasutab mitmesuguseid materjale ning töövahendeid;
- järgib ohutusnõudeid ja hoiab korras töökoha;
- leiab ideid ning oskab neid esitleda;
- saab aru tööjuhenditest ja selgitavatest joonistest;
- tunneb põhilisi toiduaineid ja nende omadusi ning valmistab lihtsamaid toite;
- teab tervisliku toitumise põhialuseid;
- tunneb oma kodukoha ja Eesti kultuuritraditsioone.

II KOOLIASTME KÄSITÖÖ JA KODUNDUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

4. KLASS	5. KLASS	6. KLASS
----------	----------	----------

4. KLASS	
Õpitulemused	Õppesisu ja -tegevused
TÖÖ KAVANDAMINE JA RAHVAKUNST	
• Omandab erinevaid töövõtteid. • Märkab rahvuslikke kujunduselemente tänapäevastel esemetel. • Leiab käsitöösese kavandamiseks ideid. • Leiab juhendamisel võimalusi erinevate materjalide taaskasutamiseks. • Oskab juhendamisel erinevaid teabeallikaid kasutada.	• Erinevate töövõtete omandamine. • Rahvuslikud kujunduselemendid tänapäeva esemetel, värvid ja ornamentika. • Idee ja kavandi tähtsus eseme valmistamisel. • Ideede otsimine erinevatest teabeallikatest (internet, raamatud, ajakirjad jne.) • Erinevate materjalide taaskasutamine esemete kavandamisel.
MATERJALID JA TÖÖ KULG	
• Tunneb looduslikke kiudaineid. • Eristab erinevaid tekstiilmaterjale. • Oskab juhendamisel valida töövahendi vastavalt käsitöölõnga jämedusele. • Töötab juhendamisel lihtsama tööjuhendi järgi. • Järgib suunamisel ohutusnõudeid ning hoiab korras töökoha. • Hindab oma töö korrektsust.	• Tekstiilkiudained. • Looduslikud kiudained, nende saamine ja omadused. • Erinevate tekstiilmaterjalide eristamine. • Töövahendi valimine lähtudes materjalist. • Tööjuhendi järgi töötamine. • Ohutusnõuded. • Töökoha korrashoid. • Töö korrektsuse hindamine.
TÖÖLIIGID	
• Heegeldab põhisilmuseid. • Tunneb ühe- ja kaherealiseid pisteid ja oskab neid tikkida. • Mõistab täpsuse vajalikkust ning järgib seda oma töös.	• Heegeldamine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Ahelsilmuste heegeldamine. Kinnissilmuste heegeldamine. • Tikkimine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Üherealised pistid. Kaherealised pistid. Mustri kandmine riidele. Töö teostamine. Töö viimistlemine.

TOIT JA TOITUMINE, TARBIJAKASVATUS	
• Teab erinevaid toiduainerühmi. • Oskab eristada pakendiinfo põhjal tervislikku mittetervislikust. • Teab, mis toiduained riknevad kergesti. • Teab väljendite „kõlblik kuni ...“ ja „parim enne ...“ tähendust. • Teab, kes on tarbija. • Kirjeldab oma toitumisharjumusi.	• Toiduainerühmad. • Pakendiinfo. • Kergesti riknevad toiduained. • Väljendid „kõlblik kuni ...“ ja „parim enne ...“. • Tarbija õigused ja kohustused. • Toitumisharjumuste kirjeldamine.
TOIDU VALMISTAMINE, TÖÖ ORGANISEERIMINE JA HÜGIEEN	
• Kasutab mõõtenõusid ja kaalu. • Valib juhendamisel töövahendid ja seadmed töö eesmärgi järgi ning teab nende kasutamisel kehtivaid ohutusnõudeid. • Valmistab lihtsamaid tervislikke toite. • Lepib kaaslastega kokku tööjaotuse ja täidab ülesande. • Järgib juhendamisel hügieenireegleid köögis töötades.	• Töövahendid köögis. Kaal, mõõdunõud. • Mõõtühikud. • Ohutusnõuded. • Isiklikud hügieeni nõuded köögis töötamisel. • Tööjaotus rühmas, ühistöö kavandamine, hooliv ja arvestav käitumine. • Nõude pesemine käsitsi ja masinaga, köögi korrashoid. • Jäätmete sorteerimine. • Toiduainete eeltöötlemine ja külmtöötlemine. • Toiduainete lühiajaline säilitamine. • Retsepti kasutamine. • Toidu valmistamine. Võileivad ja salatid.
LAUAKOMBED JA ETIKETT	
• Katab toidukorra järgi laua, valides ning paigutades sobiva lauapesu, -nõud ja –kaunistused. • Peab kinni üldtuntud lauakommetest. • Oskab kingitusi pakkida.	• Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad loomingulised võimalused. • Lauapesu, -nõud ja –kaunistused. • Sobivate nõude valimine toidu serveerimiseks. • Kingituste pakkimise võimalused.
KODU KORRASHOID	
• Teeb juhendamisel korrastustöid, kasutades sobivaid töövahendeid. • Teab, kuidas rõivaid pesta ja kuivatada.	• Korrastustööd ja töövahendid. • Rõivaste pesemine ja kuivatamine. • Kodutööde jaotamine pereliikmete vahel.

• Teab, et igal pereliikmel on kohustus teha kodutöid.	
PROJEKTITÖÖD	
• On valmis leidma ülesannetele ning probleemidele lahendusi. • Suhtub kaaslastesse heatahtlikult. • On aktiivne rühmatöös, projektitöös ja teistes ühistöös toimuvates tegevustes. • On aktiivne suhtleja. • Kujundab oma arvamust ja jagab seda kaaslastega. • Suudab juhendamisel analüüsida töö kulgu ja saadud tagasisidet.	• Rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistöös toimuvate tegevuste liikmena teadvustamine. • Ülesannete ning probleemide lahenduste leidmine. • Projekti lahenduse valmistamine. • Kaaslastesse heatahtlikult suhtumine ja teiste tööalaste arvamuste arvestamine. • Oma arvamuse kujundamine, esitlemine ja põhjendamine. • Töö tegemise väärtustamine, sh selle uurimine ja tagasisidestamine.
TEHNOLOOGIAÕPETUS ÕPPERÜHMADE VAHETUSEL	
• Mõistab tehnoloogia olemust. • Tunneb põhilisi materjale. • Disainib lihtsaid tooteid. • Järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.	• Tehnoloogia olemuse mõistmine. • Põhilised materjalid tehnoloogiaõpetuses. • Lihtsamate toodete disainimine. • Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded.

5. KLASS	
Õpitulemused	Õppesisu ja -tegevused
TÖÖ KAVANDAMINE JA RAHVAKUNST	
Kavandab jõukohaseid käsitööesemeid. Märkab rahvuslikke kujunduselemente tänapäevastel esemetel. Leiab käsitööeseme kavandamiseks ideid rahvakunstist. Leiab võimalusi erinevate materjalide taaskasutamiseks. Oskab kavandamisel kasutada erinevaid teabeallikaid.	Jõukohaste käsitööesemete kavandamine lähtudes omandatud töövõtetest. Rahvuslikud kujunduselemendid tänapäeva rõivastusel, värvid ja ornamentika. Käsitööesemete kavandamise ideed rahvakunstis. Erinevate materjalide taaskasutamine. Kavandamiseks ideede otsimine erinevatest teabeallikatest (internet, raamatud, ajakirjad jne.)
MATERJALID JA TÖÖ KULG	
Teab looduslikke kiudaineid ja nende põhiomadusi ning oskab neid kasutada. Teab erinevaid tekstiilmaterjale ja nende põhiomadusi kasutamisel. Seostab käsitöölõnga jämedust töövahendiga. Töötab iseseisvalt lihtsama tööjuhendi järgi. Järgib suunamisel ohutusnõudeid ning hoiab korras töökoha. Hindab oma töö korrektsust.	Tekstiilkiudained. Looduslikud kiudained, nende saamine, põhiomadused ja kasutamine. Töövahendi valimine lähtudes materjalist. Tööjuhendi järgi iseseisvalt töötamine. Ohutusnõuded. Töökoha korrashoid. Töö korrektsuse hindamine.
TÖÖLIIGID	
Heegeldab põhisilmuseid ning tunneb mustrite ülesmärkimise viise ja tingmärke. Tunneb käsitsi õmblemise viise ja õmbleb valmis lihtsama eseme. Seab õmblusmasina töökorda, traageldab ning õmbleb lihtõmblust ja palistust. Mõistab täpsuse vajalikkust ning järgib seda oma töös.	Heegeldamine. Põhisilmuste heegeldamine. Ringselt heegeldamine. Mustrite ülesmärkimise viisid ja tingmärgid. Õmblemine. Käsitsi- ja õmblusmasinaga õmblemine. Õmblusmasina töökorda seadmine. Traageldamine. Lihtõmblus ja palistus. Täpsuse jälgimine oma töödes.
TOIT JA TOITUMINE, TARBIJAKASVATUS	
Teab erinevaid toiduainerühmi ning tunneb neisse kuuluvaid toiduaineid. Teab erinevate toiduainete toiteväärtust. Teab, mis toiduained riknevad kergesti, ning säilitab toiduaineid sobival viisil. Teab väljendite „kõlblik kuni ...“ ja „parim enne ...“ tähendust. Teab tarbimisega seotud ohte keskkonnale. Hindab oma toitumisharjumusi.	Toiduainerühmad, neisse kuuluvad toiduained. Toiduainete toiteväärtus. Kergesti riknevad toiduained. Toiduainete säilitamine. Väljendid „kõlblik kuni ...“ ja „parim enne ...“. Tarbimisega seotud ohud keskkonnale. Oma toitumisharjumuste hindamine.

TOIDU VALMISTAMINE, TÖÖ ORGANISEERIMINE JA HÜGIEEN	
Kasutab mõõtenõusid ja kaalu ning teisendab juhendamisel mahu- ja massiühikuid. Valib töövahendid ja seadmed töö eesmärgi järgi ning kasutab neid ohutusnõudeid arvestades. Valmistab lihtsamaid tervislikke toite, kasutades leivumaid toiduaineid. Lepib kaaslastega kokku tööjaotuse, täidab ülesande ja hindab rühma töötulemust. Järgib juhendamisel hügieenireegleid köögis töötades	Töövahendid köögis. Kaal, mõõtenõud. Mõõtüühikute teisendamine. Mahu- ja massiühikud. Töövahendite ja seadmete valik lähtudes töö eesmärgist. Ohutusnõuded. Isiklikud hügieeni nõuded köögis töötamisel. Tööjaotus rühmas, ühistöö kavandamine, töötulemuse analüüs. Toiduainete külm- ja kuumtöötlus. Toidu valmistamine. Kuumtöötlemata magustoidud. Külmad ja kuumad joogid. Munade keetmine. Toorsalatid.
LAUAKOMBED JA ETIKETT	
Katab toidukorra järgi laua, valides ning paigutades sobiva lauapesu, -nõud ja -kaunistused ning hindab laua ja toitade kujundust. Peab kinni üldtuntud lauakommetest. Leiab loomingulisi võimalusi kingituse pakkimiseks.	Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad loomingulised võimalused. Lauapesu, - nõud ja – kaunistused. Laua ja toitade kujunduse hindamine. Kingituste pakkimise loomingulised võimalused.
KODU KORRASHOID	
Teeb korrastustöid, kasutadessobivaid töövahendeid. Planeerib rõivaste pesemist ja kuivatamist, teab hooldusmärkide tähendust. Osaleb kodutööde jaotamisel pereliikmete vahel.	Korrastustööde tegemine ja sobilike töövahendite valik. Rõivaste pesemine ja kuivatamine. Hooldusmärkide tähendused. Perekondlikes kodutöödes osalemine.
PROJEKTITÖÖD	
Suudab ülesannete ja probleemide lahendamiseks kaaslastega koostööd teha. Suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja suudab oma arvamust väljendada. Teab oma rolli rühmatöös, projektitöös ja teistes ühistöös toimuvates tegevustes. On valmis koostööks. Kujundab ja esitleb oma arvamust. Suudab juhendamisel analüüsida töö kulgu ja saadud tagasisidet.	Ülesannete ja probleemide lahendamine koostööna. Kaaslastesse heatahtlikult suhtumine ja oma arvamuse avaldamine. Oma rolli teadvustamine rühmatöös, projektitöös ja teistes ühistööna toimuvates tegevustes. Valmidus koostööks. Oma arvamuse kujundamine, esitlemine ja põhjendamine. Töö analüüsimine.
TEHNOLOOGIAÕPETUS ÕPPERÜHMADE VAHETUSEL	

<i>Mõistab tehnoloogia olemust ja selle vajalikkust igapäevaelus.</i> <i>Tunneb põhilisi materjale ja nende omadusi.</i> <i>Disainib ja valmistab lihtsaid tooteid ning kasutab juhendamisel selleks sobivaid töövahendeid.</i> <i>Järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.</i>	<i>Tehnoloogia olemuse mõistmine igapäevaelus.</i> <i>Põhilised materjalid ja nende omadused tehnoloogiaõpetuses.</i> <i>Lihtsamate toodete disainimine ja valmistamine, kasutades sobivaid töövahendeid.</i> <i>Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded.</i>
---	---

6. KLASS	
Õpitulemused	Õppesisu ja -tegevused
TÖÖ KAVANDAMINE JA RAHVAKUNST	
Kavandab omandatud töövõtete baasil jõukohaseid käsitöösemeid. Märkab rahvuslikke kujunduselemente tänapäevastel esemetel. Leiab käsitööseme kavandamiseks ideid eesti rahvakunstist. Leiab võimalusi taaskasutada tekstiilmaterjale. Oskab kavandamisel kasutada teabeallikaid ja erialast kirjandust.	Jõukohaste käsitöösemete kavandamine lähtudes omandatud töövõtetest. Rahvuslikud kujunduselemendid tänapäeva rõivastusel, värvid ja ornamentika. Rõivakomplekti kavandamine. Käsitöösemete kavandamise ideed eesti rahvakunstis. Tekstiilesemete taaskasutamine. Kavandamiseks ideede otsimine erinevatest teabeallikatest (internet, raamatud, ajakirjad jne.)
MATERJALID JA TÖÖ KULG	
Kirjeldab looduslike kiudainete saamist, põhiomadusi, kasutamist ja hooldamist. Eristab telgedel kootud kangaid trikotaažist ning võrdleb nende omadusi. Seostab käsitöölõnga jämedust töövahendiga. Töötab iseseisvalt lihtsama tööjuhendi järgi. Järgib töötades ohutusnõudeid ning hoiab korras töökoha. Hindab oma töö korrektsust ja esteetilisust.	Tekstiilkiudained. Looduslikud kiudained, nende saamine, põhiomadused, kasutamine ja hooldamine. Keemilised kiudained, nende saamine, põhiomadused, kasutamine ja hooldamine. Telgedel kootud kanga ja trikotaažkanga võrdlemine. Töövahendi valimine lähtudes materjalist. Tööjuhendi järgi iseseisvalt töötamine. Ohutusnõuded. Töökoha korrashoid. Töö korrektsuse ja esteetilisuse hindamine.
TÖÖLIIGID	
Kasutab tekstiileset kaunistades ühe- ja kaherealisi pisteid.	Tikkimine. Ühe- ja kaherealised pisted. Mustri kandmine kangale.

<i>Seab õmblusmasina töökorda, traageldab ning õmbleb lihtõmblust ja palistust.</i> <i>Lõikab välja ja õmbleb valmis lihtsama eseme.</i> <i>Koob põhisilmuseid ning tunneb mustrite ülesmärkimise viise ja tingmärke.</i> <i>Mõistab täpsuse vajalikkust ning järgib seda tekstiilitöös.</i>	<i>Õmblemine. Õmblusmasinaga õmblemine. Õmblusmasina töökorda seadmine. Traageldamine. Lihtõmblus ja palistus. Lihtsama eseme õmblemine.</i> <i>Kudumine. Põhisilmuste kudumine edasitagasi ridadena. Ripskude. Parempidine- ja pahempidine kude. Mustrite ülesmärkimise viisid ja tingmärgid.</i> <i>Täpsuse jälgimine tekstiilitöös.</i>
TOIT JA TOITUMINE, TARBIJAKASVATUS	
<i>Teab erinevaid toiduainerühmi ning tunneb neisse kuuluvaid toiduaineid ja nende omadusi.</i> <i>Võrdleb pakendiinfo järgi erinevate toiduainete toiteväärtust.</i> <i>Teab, mis toiduained riknevad kergesti, ning säilitab toiduaineid sobival viisil.</i> <i>Teab väljendite „kõlblik kuni ...“ ja „parim enne...“ tähendust.</i> <i>Käitub keskkonnahoidliku tarbijana.</i> <i>Oskab valida erinevaid kaupu ja oma valikut põhjendada.</i> <i>Hindab oma toitumisharjumuste vastavust toitumisõpetuse põhitõdedele.</i>	<i>Toiduainerühmad, neisse kuuluvad toiduained ja nende omadused.</i> <i>Toiduainete toiteväärtuste võrdlus pakendiinfo põhjal.</i> <i>Kergesti riknevad toiduained.</i> <i>Toiduainete säilitamine.</i> <i>Väljendid „kõlblik kuni ...“ ja „parim enne ...“.</i> <i>Keskkonnahoidlik tarbija.</i> <i>Kaupade valik ja valiku põhjendamine.</i> <i>Oma toitumisharjumuste hindamine lähtudes toitumisõpetuse põhitõdesid ning ettepanekud tervislikumaks toiduvalikuks.</i>

TOIDU VALMISTAMINE, TÖÖ ORGANISEERIMINE JA HÜGIEEN	
<i>Kasutab mõõtenõusid ja kaalu ning teisendab mahu- ja massiühikuid.</i> <i>Valib töövahendid ja seadmed töö eesmärgi järgi ning kasutab neid ohutusnõudeid arvestades.</i> <i>Valmistab lihtsamaid tervislikke toite, kasutades levinumaid toiduaineid ning külm- ja kuumtöötlemise tehnikaid.</i> <i>Lepib kaaslastega kokku tööjaotuse, täidab ülesande, hindab rühma töötulemust ja igapäevase rolli tulemuse saavutamisel.</i> <i>Järgib juhendamisel hügieenireegleid köögis töötades</i>	<i>Töövahendid köögis. Kaal, mõõtenõud.</i> <i>Mõõtüühikute teisendamine. Mahu- ja massiühikud.</i> <i>Töövahendite ja seadmete valik lähtudes töö eesmärgist.</i> <i>Ohutusnõuded.</i> <i>Isiklikud hügieeni nõuded köögis töötamisel.</i> <i>Tööjaotus rühmas, tööülesannete täitmine, rühma töötulemuste analüüs, igapäevase rolli tulemuste saavutamisel.</i> <i>Toiduainete külm- ja kuumtöötlus.</i> <i>Toidu valmistamine. Külmad ja kuumad joogid. Kartulite ja makaronitoodete keetmine. Toor- ja segasalatid. Puderid ja teised teraviljatoidud.</i>
LAUAKOMBED JA ETIKETT	
<i>Katab toidukorra järgi laua, valides ning paigutades sobiva lauapesu, -nõud ja -kaunistused ning hindab laua ja toitade kujundust.</i> <i>Peab kinni üldtuntud lauakommetest.</i>	<i>Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad loomingulised võimalused.</i> <i>Lauapesu, - nõud ja – kaunistused.</i> <i>Laua ja toitade kujunduse hindamine.</i>
KODU KORRASHOID	
<i>Teeb korrastustöid, kasutadessobivaid töövahendeid.</i> <i>Planeerib rõivaste pesemist, kuivatamist ja triikimist hooldusmärkide järgi.</i> <i>Näeb kodutööde jaotamises pereliikmete heade suhete eeldust.</i>	<i>Korrastustööd tegemine ja sobilike töövahendite valik.</i> <i>Rõivaste pesemine, kuivatamine, triikimine arvestades hooldusmärke.</i> <i>Perekondlikes kodutöodes osalemine.</i>

PROJEKTITÖÖD	
<i>Leiab üksi või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendusi.</i> <i>Suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste arvamust.</i> <i>Teadvustab end rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistöös toimuvate tegevuste liikmena.</i> <i>Osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides.</i> <i>Kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust.</i> <i>Väärtustab töö tegemist ning analüüsib töö kulgu ja saadud tagasisidet.</i>	<i>Ülesannete ja probleemide lahendamine üksi või koostööna.</i> <i>Kaaslastesse heatahtlikult suhtumine ja teiste arvamuse arvestamine.</i> <i>Oma rolli teadvustamine rühmatöös, projektitöös ja teistes ühistöös toimuvates tegevustes.</i> <i>Aktiivne osalemine koostöö- ja suhtlusvormides.</i> <i>Oma arvamuse kujundamine, esitlemine ja põhjendamine.</i> <i>Töö tegemise väärtustamine, tagasiside analüüsimine.</i>
TEHNOLOOGIAÕPETUS ÕPPERÜHMADE VAHETUSEL	
<i>Mõistab tehnoloogia olemust ja selle vajalikkust igapäevaelus.</i> <i>Tunneb põhilisi materjale ja nende omadusi.</i> <i>Disainib ja valmistab lihtsaid tooteid ning kasutab juhendamisel selleks sobivaid töövahendeid.</i> <i>Järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.</i>	<i>Tehnoloogia olemuse mõistmine igapäevaelus.</i> <i>Põhilised materjalid ja nende omadused tehnoloogiaõpetuses.</i> <i>Lihtsamate toodete disainimine ja valmistamine, kasutades sobivaid töövahendeid.</i> <i>Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded.</i>

III KOOLIASTE

Käsitöö ja kodunduse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- Tunneb rõõmu üksinda ja koos teistega töö tegemisest;
- Arutleb töö ja tehnoloogia muutumise üle;
- Teostab oma loomingulisi ideid, kasutades selleks sobivaid tehnikaid ja materjale;
- Kasutab loovülesannete täitmiseks materjali kogudes nüüdisaegseid teabevahendeid ning ainekirjandust;
- Tunneb ja väärtustab rahvaste kultuuripärandit;
- Analüüsib enda loomingulisi ja tehnoloogiaalaseid võimeid ning teeb valikuid edasisteks õpinguteks;
- Valib tervislikku toitu, koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse menüü ning valmistab erinevaid toite;
- Tuleb toime koduse majapidamise ja pere eelarvega ning käitub teadliku tarbijana.

III KOOLIASTME KÄSITÖÖ JA KODUNDUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

7. KLASS

<i>Õpitulemused</i>	<i>Õppesisu</i>
• <i>DISAIN, KAVANDAMINE JA RAHVAKUNST</i> • <i>Valib sobivaid rõivaid, lähtudes nende materjalist, otstarbest, lõikest, stiilist ja oma figuurist;</i> • <i>Arutleb moe muutumise üle;</i> • <i>Märkab originaalseid ja leidlikke lahendusi esemetel, rõivastel ja sisekujunduses;</i> • <i>Kavandab isikupäraseid rõivakomplekte ja kollektsioone arvestades kollektsioonide kavandamise põhimõtteid, vormistamist ja kompositsiooni seaduspärasusi;</i> • <i>Tunneb peamisi eesti rahvuslikke käsitöötavasid;</i> • <i>Kasutab inspiratsiooniallikana etnograafilisi esemeid, sümbolide ja märke;</i> • <i>Näeb rahvaste kultuuripärandit kui väärtust ja oskab välja tuua kultuuridevahelisi seoseid, erinevusi ja sarnasusi.</i>	<i>DISAIN, KAVANDAMINE JA RAHVAKUNST</i> <i>Tekstiilid rõivastuses ja sisekujunduses. Rõivastus kui ajastu vaimu peegeldaja - sotsiaalsed märksüsteemid. Moelooming. Komplektide ja kollektsioonide koostamise põhimõtted. Ideekavand ja selle vormistamine. Kompositsiooni seaduspärasuste arvestamine käsitöösset kavandades.</i> <i>Kultuuridevahelised seosed, erinevused ja sarnasused. Mitmekultuuriline keskkond. Sümbolid ja märgid rahvakunstis.</i> <i>MATERJALID JA TÖÖ KULG</i> <i>Tekstiilkiudained. Keemilised kiud. Tehiskiudude ja sünteetiliste kiudude saamine ning omadused. Käsitöötehnikate ja tekstiilitööstuse areng ning seda mõjutanud tegurid ajaloos. Nüüdisaegsed tehnoloogilised võimalused ning uudsed võtted rõivaste ja tarbeesemete valmistamisel. Käsitöö väärtustamine tarbekunsti osana või isikupärase eneseväljendusena. Õmblemise ja käsitööga seotud elukutsed ning võimalused ettevõtluseks.</i> <i>TÖÖLIIGID</i> <i>Õmblemine. Kanga kuumniiske töötlemine. Lõikelehe kasutamine ja lõigete paigutamine riidele.</i>

• <i>MATERJALID JA TÖÖ KULG</i> • <i>Kirjeldab keemiliste kiudainete põhiomadusi, kasutamist ja hooldamist;</i> • <i>Teab tehiskiudude ja sünteetiliste kiudude saamist ning omadusi;</i> • <i>Võrdleb materjalide valikul nende mõju tervisele;</i> • <i>Kombineerib oma töös erinevaid materjale;</i> • <i>Arutleb töö ja tehnoloogia muutumise üle ühiskonna arengus, sealhulgas käsitöötehnicate ja tekstiilitööstuste arengut;</i> • <i>Otsib ülesandeid täites abi nüüdisaegsest teabelevist, tehnoloogilistest võimalustest ja uudsetest võtetest rõivaste ja tarbeesemete valmistamisel;</i> • <i>Täidab iseseisvalt ja koos teistega endale võetud ülesandeid ning planeerib tööd ajaliselt;</i> • <i>Analüüsib enda loomingulisi ja tehnoloogiaalaseid võimeid ning teeb valikuid edasisteks õpinguteks ja hobideks.</i> • <i>TÖÖLIIGID</i> • <i>Valib tööeseme valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid, tehnikaid ja viimistlusvõtteid;</i> • <i>Võtab lõikelehelts lõikeid, valib õpetaja abiga sobiva tehnoloogia ja õmbleb enda kavandatud eseme;</i> • <i>Tutvub heegeltehnicate loominguliste võimalustega;</i> • <i>Koob kirjalist pinda ning koekirju kooskeemi kasutades, koob ringselt;</i> • <i>Leiab loovaid võimalusi kasutada õpitud käsitöötehnicate.</i> • <i>TOIT JA TOITUMINE, TARBIJAKASVATUS</i> • <i>Teab mitmekülgse toiduvaliku tähtsust oma tervisele ning põhiliste makro- ja mikro-toitainete vajalikkust ja allikaid;</i>	<i>Valitud eseme õmblemiseks sobivate tehnoloogiliste võtete kasutamine.</i> <i>Heegeldamine. Tutvumine heegeltehnika loominguliste võimalustega. Skeemi järgi mustri heegeldamine. Äärepitsi heegeldamine.</i> <i>Kudumine. Ringselt kudumine. Kirjamine. Erinevate koekirjade kudumine skeemi järgi. Kinda kudumine ja viimistlemine.</i> <i>TOIT JA TOITUMINE, TARBIJAKASVATUS</i> <i>Makro- ja mikrotoitained, nende vajalikkus ning allikad. Lisaained toiduainetes. Toiduainete toitaanelise koostise hinnang. Mitmekülgse ja tasakaalustatud päevamenüü koostamine lähtuvalt toitumissoovitustest. Internetipõhised tervisliku toitumise keskkonnad.</i> <i>Tarbija õigused ja kohustused. Märgistused toodetel.</i> <i>TOIDU VALMISTAMINE, TÖÖ ORGANISEERIMINE JA HÜGIEEN</i> <i>Nüüdisaegsed köögiseadmed, nende kasutamine ja hooldus. Kuumtöötlemise viisid. Maitseained ja roogade maitsestamine. Supid. Liha jaotustükid ja lihatoitud.</i> <i>Toiduga seonduvad ametid. Hügieenireeglid.</i> <i>LAUAKOMBED JA ETIKETT</i> <i>Koosviibimiste korraldamine. Kutsed ja kingitused. Ideede ja võimaluste leidmine erinevate peolaudade kujundamiseks. Lauakombed. Käitumine ja rõivastumine vastavalt üritusele.</i> <i>KODU KORRASHOID</i> <i>Erinevad stiilid sisekujunduses. Toataimede hooldamine. Korrastustööd-ja tehnikate rakendamine.</i> <i>PROJEKTITÖÖD</i> <i>Õpilased saavad valida kahe või enama korraga toimuva valikteema või aineprojekti vahel.</i> <i>Valikteemad ja projektid on nii tehnoloogiaõpetuse ning käsitöö ja kodunduse valdkonnast. Projektitööd kavandatakse iga õppeaasta alguseks tehnoloogia ning käsitöö ja kodunduse õpetaja koostöös.</i> <i>Projektitööd valitakse, pidades silmas kohalikke traditsioone, uudseid ja tavapäraseid töötlemisviise ning teatud teema süvitsi käsitlemise huvi.</i> <i>Projektitöö valdkond moodustab iseseisva terviku, mille puhul ei eeldata õpilastelt teemaga seonduvaid varasemaid oskusi ega teadmisi.</i>
--	---

- *Analüüsib toiduainete toiteväärtust, hindab nende kvaliteeti, tunneb toidu erinevaid säilitus-viise ning riknemisega seotud riskitegureid;*
- *Analüüsib menüü tervislikkust ning koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse päevamenüü;*
- *Tunneb tarbija õigusi ning kohustusi.*
- **TOIDU VALMISTAMINE, TÖÖ ORGANISEERIMINE JA HÜGIEEN**
- *Teab toiduainete kuumtöötlemise viise;*
- *Tunneb peamisi maitseaineid ja roogade maitsestamise võimalusi;*
- *Valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi;*
- *Oskab kasutada ja hooldada nüüdisaegseid köögiseadmeid;*
- *Arvestab rühmaülesandeid täites kaasõpilaste arvamusi ja hinnanguid;*
- *Kasutab menüüd koostades ainekirjandust ja teabeallikaid;*
- *Hindab enda huve ja sobivust toiduga seotud elukutseteks või hobideks;*
- *Järgib juhendamisel hügieenireegleid köögis töötades.*
- **LAUAKOMBED JA ETIKETT**
- *Kujundab kutse ja leiab loomingulisi võimalusi kingituse pakkimiseks;*
- *Leiab võimalusi ja ideid erinevate peolaudade kujundamiseks;*
- *Rõivastub ja käitub ürituse iseloomu kohaselt;*
- *Mõistab lauakommete tähtsust meeldiva suhtluskeskkonna loomisel.*
- **KODU KORRASHOID**
- *Arutleb ja leiab seoseid kodu sisekujunduse ning seal elavate inimeste vahel;*
- *Tunneb põhilisi korrastustöid ja-tehnikaid ning oskab neid tehnikaid rakendada.*
- **PROJEKTITÖÖD**

• <i>Leiab üksi või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendusi;</i> • <i>Suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste arvamust;</i> • <i>Teadvustab end rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistöös toimuvate tegevuste liikmena;</i> • <i>Osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides;</i> • <i>Kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust;</i> • <i>Väärtustab töö tegemist ning analüüsib töö kulgu ja saadud tagasisidet.</i>	
--	--

8. KLASS

Õpitulemused	Õppesisu
• <i>DISAIN, KAVANDAMINE JA RAHVAKUNST</i> • <i>Valib sobivaid rõivaid, lähtudes nende materjalist, otstarbest, lõikest, stiilist ja oma figuurist;</i> • <i>Arutleb moe muutumise üle;</i> • <i>Märkab originaalseid ja leidlikke lahendusi esemete ning rõivaste disainis;</i> • <i>Kavandab isikupäraseid esemeid;</i> • <i>Tunneb peamisi eesti rahvuslikke käsitöötavasid;</i> • <i>Näeb rahvaste kultuuripärandit kui väärtust.</i> • <i>MATERJALID JA TÖÖ KULG</i> • <i>Teab tänapäeva käsitöömaterjale;</i> • <i>Võrdleb materjalide valikul nende mõju tervisele;</i> • <i>Kombineerib oma töös erinevaid materjale;</i> • <i>Otsib ülesandeid täites abi nüüdisaegsest teabelevist;</i> • <i>Esitleb või eksponeerib oma tööd;</i> • <i>Valib töövahendid ja tehnoloogia sõltuvalt materjalist ja valmistatavast esemest;</i>	<i>DISAIN, KAVANDAMINE JA RAHVAKUNST</i> Moe, isikupära ja proportsiooni põhimõtete arvestamine kavandades. Sobivate lisandite valik stiili kujundades. Ideekavand ja selle vormistamine. Tekstiileseme kavandamine ja kaunistamisviisid erinevates tekstiilitehnoloogiates. Kudumine, heegeldamine ja tikkimine eesti rahvakunstis. Rahvarõivad. <i>MATERJALID JA TÖÖ KULG</i> Tänapäeva käsitöömaterjalid. Töövahendite ja tehnoloogia valik sõltuvalt materjalist ja valmistatavast esemest. Töö planeerimine üksi ja rühmas töötades. Vajaliku teabe hankimine tänapäeva teabelevist, selle analüüs ja kasutamine. Elektriliste töövahenditega töötamine ja nende hooldamine kasutusjuhendi järgi. Iseseisvalt tööjuhendi järgi töötamine. <i>TÖÖLIIGID</i> Kudumine. Silmuste kahandamine ja kasvatamine. Ringselt kudumine. Erinevate koekirjade kudumine skeemi järgi. Silmuste arvestamine, mütsi või sokkide kudumine ja viimistlemine. Tikkimine. Tutvumine erinevate tikanditega. Tikand loomingulise väljendusvahendina. Sümbolid ja märgid. Võimaluse korral tikandi kavandamine ja loomine arvutiga.

• Täidab iseseisvalt ja koos teistega endale võetud ülesandeid ning planeerib tööd ajaliselt; • Analüüsib enda loomingulisi ja tehnoloogiaalaseid võimeid ning teeb valikuid edasisteks õpinguteks ja hobideks; • Oskab iseseisvalt käsitleda ja hooldada elektrilisi töövahendeid kasutades kasutusjuhendit. • TÖÖLIIGID • Valib tööeseme valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid, tehnikaid ja viimistlusvõtteid; • Koob kirjalist pinda ning koekirju keskeemi kasutades, koob ringselt; • Tutvub erinevate tikanditega; • Leiab loovaid võimalusi kasutada õpitud käsitöötehnikaid. • TOIT JA TOITUMINE, TARBIJAKASVATUS • Teab mitmekülgse toiduvaliku tähtsust oma tervisele; • Tutvub toitumisteabega meedias; • Võrdleb erinevate maade rahvustoite ja teab toitumistavasid mõjutavaid tegureid; • Analüüsib reklaamide mõju ostmisele. • TOIDU VALMISTAMINE, TÖÖ ORGANISEERIMINE JA HÜGIEEN • Teab toiduainete kuumtöötlemise viise; • Valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi; • Küpsetab tainatooteid ja võrdleb erinevaid kergitusaineid; • Arvestab rühmaülesandeid täites kaasõpilaste arvamusi ja hinnanguid; • Hindab enda huve ja sobivust toiduga seotud elukutseteks või hobideks; • Järgib juhendamisel hügieenireegleid köögis töötades. • LAUAKOMBED JA ETIKETT	TOIT JA TOITUMINE, TARBIJAKASVATUS Toitumisteave meedias-analüüs ja hinnangud. Toiduallergia ja toidutalumus. Taimetoitluse ja dieetide mõju organismile. Toitumishäired. Eestlaste toit läbi aegade. Eri rahvaste toitumistraditsioonid ja toiduvalikut mõjutavad tegurid (asukoht, usk jm). Ostuotsustuste mõjutamine, reklaami mõju. Teadlik ja säästlik majandamine. TOIDU VALMISTAMINE, TÖÖ ORGANISEERIMINE JA HÜGIEEN Kalaroad. Soojad kastmed. Kergitusained ja tainatooted. Vormiroad ja vokitoidud. Toiduga seonduvad ametid. Hügieenireeglid. LAUAKOMBED JA ETIKETT Peolaua menüü koostamine. Lauakombed. Käitumine ja rõivastumine vastavalt üritusele. KODU KORRASHOID Kodumasinad. Korrastustööd-ja tehnikate rakendamine. PROJEKTITÖÖD Õpilased saavad valida kahe või enama korraga toimuva valikteema või aineprojekti vahel. Valikteemad ja projektid on nii tehnoloogiaõpetuse ning käsitöö ja kodunduse valdkonnast. Projektitööd kavandatakse iga õppeaasta alguseks tehnoloogia ning käsitöö ja kodunduse õpetaja koostöös. Projektitööd valitakse, pidades silmas kohalikke traditsioone, uudseid ja tavapäraseid töötlemisviise ning teatud teema süvitsi käsitlemise huvi. Projektitöö valdkond moodustab iseseisva terviku, mille puhul ei eeldata õpilastelt teemaga seonduvaid varasemaid oskusi ega teadmisi.
---	--

• Koostab lähtuvalt ürituse sisust menüü ning kujundab ja katab laua; • Rõivastub ja käitub ürituse iseloomu kohaselt; • Mõistab lauakommete tähtsust meeldiva suhtluskeskkonna loomisel. • KODU KORRASHOID • Tunneb erinevaid kodumasinaid, oskab võrrelda nende erinevaid parameetreid ja käsitseda neid kasutusjuhendi järgi; • Tunneb põhilisi korrastustöid ja tehnikaid ning oskab neid tehnikaid rakendada. • PROJEKTITÖÖD • Leiab üksi või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendusi; • Suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste arvamust; • Teadvustab end rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistöös toimuvate tegevuste liikmena; • Osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides; • Kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust; • Väärtustab töö tegemist ning analüüsib töö kulgu ja saadud tagasisidet.	
---	--

9. KLASS

Õpitulemused	Õppesisu
• DISAIN, KAVANDAMINE JA RAHVAKUNST • Valib sobivaid rõivaid, lähtudes nende materjalist, otstarbest, lõikest, stiilist ja oma figuurist; • Märkab originaalseid ja leidlikke lahendusi esemete ning rõivaste disainis; • Kavandab isikupäraseid esemeid; • Tunneb peamisi eesti rahvuslikke käsitöötavasid;	DISAIN, KAVANDAMINE JA RAHVAKUNST Ornamentika alused. Ideekavand ja selle vormistamine. Tekstiileseme kavandamine ja kaunistamisviisid erinevates tekstiilitehnoloogiates. Eesti etnograafilise ornament tänapäevase rõivastuse ja esemelise keskkonna kujundamisel. Teiste rahvaste etnograafia inspiratsiooniallikana. MATERJALID JA TÖÖ KULG Mitmesuguste materjalide kooskasutamise võimaluste leidmine. Oma töö ja selle tulemuse

• Kasutab inspiratsiooniallikana etnograafilisi esemeid; • Näeb rahvaste kultuuripärandit kui väärtust. • MATERJALID JA TÖÖ KULG • Võrdleb materjalide valikul nende mõju tervisele; • Kombineerib oma töös erinevaid materjale; • Analüüsib ja hindab oma töö tulemusi; • Esitleb või eksponeerib oma tööd; • Täidab iseseisvalt ja koos teistega endale võetud ülesandeid ning planeerib tööd ajaliselt. • TÖÖLIIGID • Valib tööeseme valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid, tehnikaid ja viimistlusvõtteid; • Võtab lõikelehelts lõikeid, valib õpetaja abiga sobiva tehnoloogia ja õmbleb endale rõivaeseme; • Tutvub heegeltehnika loominguliste võimalustega; • Leiab loovaid võimalusi kasutada õpitud käsitöötehnikaid; • Tikib rahvuslikke tikandeid. • TOIT JA TOITUMINE, TARBIJAKASVATUS • Teab mitmekülgse toiduvaliku tähtsust oma tervisele; • Analüüsib toiduainete toiteväärtust, hindab nende kvaliteeti, tunneb toidu erinevaid säilitus-viise ning riknemisega seotud riskitegureid; • Teab toidu valmistamisel toimuvaid muutusi ning oskab neid teadmisi rakendada; • Oskab koostada leibkonna eelarvet; • Planeerib majanduskulusid eelarve järgi. • TOIDU VALMISTAMINE, TÖÖ ORGANISEERIMINE JA HÜGIEEN • Teab toiduainete kuumtöötlemise viise;	analüüsimine ning hindamine. Töö esitlemine ja eksponeerimine. Näituse kujundamine ning virtuaalkeskonna kasutamine oma töö eksponeerimiseks. TÖÖLIIGID Õmblemine. Rõivaeseme õmblemine. Mõõtude võtmine, rõiva suurusnumbri määramine, Valitud rõivaeseme õmblemiseks sobivate tehnoloogiliste võtete kasutamine. Esemee õmblemise tehnoloogilise järjekorra määramine. Õmblustöö viimistlemine. Tikkimine. Tutvumine erinevate tikanditega. Tikand loomingulise väljendusvahendina. Rahvulikud tikandid (Muhu tikand jne.). Heegeldamine. Tutvumine heegeltehnika loominguliste võimalustega. Skeemi järgi mustri heegeldamine. TOIT JA TOITUMINE, TARBIJAKASVATUS Toiduainete muutused kuumtöötlemisel, toitainete kadu. Mikroorganismid toidus. Toiduainete riknemise põhjused. Hügieeninõuded toiduainete säilitamise korral. Toidu kaudu levivad haigused. Toiduainete säilitamine ja konservimine. Leibkonna eelarve, tulude ja kulude tasakaal. Laenud. Kokkuhoiuvõimalused ja kulude analüüs. Kulude planeerimine erijuhtudeks (peod, tähtpäevad jm). TOIDU VALMISTAMINE, TÖÖ ORGANISEERIMINE JA HÜGIEEN Kuumtöödeldud järelroad. Rahvustoidud. Meeskonna juhtimine. Suurema projekti korraldamine alates menüü koostamisest, kalkulasioonist ja praktilise töö organiseerimisest kuni tulemuse analüüsimiseni. Hügieenireeglid. LAUAKOMBED JA ETIKETT Rõivastus ja käitumine vastuvõttudel, kodusel peolauas, kohvikus ning restoranis. Lauakombed. KODU KORRASHOID Olmekeemia. Puhastusvahendid, nende omadused ja ohutus. Suurpuhastus. PROJEKTITÖÖD Õpilased saavad valida kahe või enama korraga toimuva valikteema või aineprojekti vahel. Valikteemad ja projektid on nii tehnoloogiaõpetuse
---	---

• Valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi; • Küpsetab tainatooteid; • Tutvub erinevate rahvustoitudega ja valmistab neid; • Arvestab rühmaülesandeid täites kaasõpilaste arvamusi ja hinnanguid; • Kasutab menüüd koostades ainekirjandust ja teabeallikaid; • Kalkuleerib toidu maksumust; • Järgib juhendamisel hügieenireegleid köögis töötades. • LAUAKOMBED JA ETIKETT • Rõivastub ja käitub ürituse iseloomu kohaselt; • Mõistab lauakommete tähtsust meeldiva suhtluskeskkonna loomisel. • KODU KORRASHOID • Tunneb põhilisi korrastustöid ja-tehnikaid ning oskab materjali omaduste ja määrdumise järgi leida sobiva puhastusvahendi ning-viisi; • Teab puhastusainete pH-taseme ja otstarbe seoseid. • PROJEKTITÖÖD • Leiab üksi või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendusi; • Suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste arvamust; • Teadvustab end rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistöös toimuvate tegevuste liikmena; • Osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides; • Kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust; • Väärtustab töö tegemist ning analüüsib töö kulgu ja saadud tagasisidet.	ning käsitöö ja kodunduse valdkonnast. Projektitööd kavandatakse iga õppeaasta alguseks tehnoloogia ning käsitöö ja kodunduse õpetaja koostöös. Projektitööd valitakse, pidades silmas kohalikke traditsioone, uudseid ja tavapäraseid töötlemisviise ning teatud teema süvitsi käsitlemise huvi. Projektitöö valdkond moodustab iseseisva terviku, mille puhul ei eeldata õpilastelt teemaga seonduvaid varasemaid oskusi ega teadmisi.
--	---

Tehnoloogiaõpetus

Tehnoloogiaõpetusega taotleb kool, et õpilane:

- arendab tehnoloogiaalaseid teadmisi ja oskusi;
- tunneb eneseteostusest innustust ja rahulolu;
- oskab seostada inimest ja teda ümbritsevat keskkonda;
- lahendab loovalt ülesandeid ja on võimeline looma toimiva toote;
- arvestab tehnoloogia jätkusuutlikke tõekspidamisi;
- valdab otsingujulgust, ettevõtlikkust, sõbralikkust ja koostööoskust ning töötahet;
- käsitleb lihtsamaid materjale, töövahendeid ja töötlemisviise;
- suudab rakendada teoreetilisi teadmisi praktiliste ülesannete lahendamisel;
- järgib tööprotsessis ohutuid töövõtteid ning käitumisreegleid;
- lähtub toitu valides ja valmistades tervisliku toitumise põhimõtetest.

II KOOLIASTE

Tehnoloogiaõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- mõistab ja selgitab tehnoloogia olemust, väärtustab tehnoloogilise kirjaoskuse vajalikkust igapäevaelus;
- toob näiteid kodus, olmes, harrastustes ja paikkonnas kasutatavate lihtsate tehnoloogiliste protsesside ning ressursside kohta;
- planeerib tööd ja lahendab sellega seotud ülesandeid;
- joonestab, disainib ja valmistab lihtsaid tooteid;
- tunneb enamkasutatavaid materjale ja kasutab neid töös otstarbekalt;
- teab lihtsamaid töövahendeid ja töötlemisviise ning oskab neid töös kasutada;
- esitleb ideed, joonist või toodet;
- teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;
- väärtustab ning järgib väljakujunenud tööalaseid väärtus- ja käitumishoiakuid;
- tunneb põhilisi toiduaineid ja nende omadusi ning valmistab lihtsamaid toite.

II KOOLIASTME TEHNOLOOGIAÕPETUSE ÕPPESISU JA ÕPITULEMUSED

4. KLASS	5. KLASS	6. KLASS
ÕPPESISU		
Tehnoloogia igapäevaelus		
<i>Tehnoloogia olemus. Tehnoloogiline kirjaoskus ja selle vajalikkus. Süsteemid, protsessid ja ressursid. Tehnoloogia ja teadused. Tehnoloogia, inimene ja keskkond. Struktuurid ja konstruktsioonid. Transpordivahendid. Energiaallikad.</i>		
Disain ja joonestamine		
<i>Eskiis. Lihtsa toote kavandamine. Tehniline joonis. Jooned ja nende tähendused. Mõõtmel ja mõõtkava. Piltkujutis ja vaated. Lihtsa mõõtmestatud tehnilise joonise koostamine ja selle esitlemine. Disain. Disaini elemendid. Probleemide lahendamine. Toote viimistlemine. Insenerid ja leiutamine.</i>		
Materjalid ja nende töötlemine		
<i>Materjalide liigid (puu, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused. Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne) ning töövahendid (tööriistad ja masinad). Levinumad käsi- ja elektrilisedööriistad. Puur- ja treipink. Materjalide liited. Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.</i>		
Projektitööd II kooliastmes		
<i>Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille korral õpilased saavad vabalt valida õpperühma. Projektid võivad olla nii tehnoloogiaõpetuse, käsitöö kui ka kodunduse valdkonnast. Projektitööd võib lõimida omavahel, teiste õppeainete ja klassidevaheliste projektidega ning ülekooliliste ja pikemaajaliste koolidevaheliste üritustega.</i>		
Kodundus õpperühmade vahetusel		
<i>Toiduained ja toitained. Tervisliku toitumise põhitõed. Toiduainete säilitamine. Hügieeninõuded köögis töötades. Jäätmete sortimine. Retsepti kasutamine, mõõtühikud. Toiduainete eeltöötlemine, külm- ja kuumtöötlemine. Võileibade ja salatite valmistamine. Makaroniroad ja pudrud. Magustoidud. Külmad ja kuumad joogid. Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad võimalused</i>		
ÕPITULEMUSED		
Tehnoloogia igapäevaelus		
<i>Mõistab tehnoloogia olemust.</i>	<i>Mõistab tehnoloogia olemust ja selle vajalikkust igapäevaelus.</i>	<i>Mõistab tehnoloogia olemust ja väärtustab tehnoloogilise kirjaoskuse vajalikkust igapäevaelus.</i>
<i>Tunneb lihtsamaid tehnoloogilisi süsteeme.</i>	<i>Tunneb lihtsamaid tehnoloogilisi süsteeme, protsesse ja ressursse.</i>	<i>Toob näiteid lihtsate tehnoloogiliste süsteemide, protsesside ja ressursside kohta.</i>
<i>Tunneb tehnoloogiaalaseid teadussaavutusi.</i>	<i>Teab, et tehnoloogia arengu ja teadussaavutuste vahel on seos.</i>	<i>Loob seoseid tehnoloogia arengu ja teadussaavutuste vahel.</i>

<i>Näeb lihtsamaid seoseid tehnoloogiaõpetuse ja eluvaldkondade vahel.</i>	<i>Seostab tehnoloogiaõpetus eluvaldkondadega.</i>	<i>Seostab tehnoloogiaõpetust teiste õppeainetega ja eluvaldkondadega.</i>
<i>Teab erinevaid transpordivahendeid ning energiaallikaid.</i>	<i>Iseloomustab ja võrdleb erinevaid transpordivahendeid ning energiaallikaid.</i>	
	<i>Teab ratta ja energia kasutamist ajaloos ning nüüdisajal.</i>	<i>Kirjeldab ratta ja energia kasutamist ajaloos ning nüüdisajal.</i>
		<i>Kirjeldab tehniliste seadmete ja tehnika arenguloo kujunemist ning selle olulisemaid saavutusi.</i>
		<i>Kirjeldab inimtegevuse ja tehnoloogia mõju keskkonnale.</i>
		<i>Valmistab töötavaid mudeleid praktilise tööna.</i>
Disain ja joonestamine		
		<i>Selgitab joonte tähendust joonisel, oskab joonestada jõukohast tehnilist joonist ning seda esitleda.</i>
		<i>Koostab kolmvaate lihtsast detailist.</i>
	<i>Teab ja kasutab õpiülesannetes disaini elemente.</i>	<i>Teab ja kasutab õpiülesannetes disaini elemente.</i>
<i>Disainib lihtsaid tooteid.</i>	<i>Disainib lihtsaid tooteid ja oskab juhendamisel valida selleks sobivaid materjale.</i>	<i>Disainib lihtsaid tooteid, kasutades selleks ettenähtud materjale.</i>
<i>Märkab probleeme.</i>	<i>Märkab probleeme ja pakub neile lahendusi.</i>	<i>Märkab probleeme ja pakub neile omanäolisi lahendusi.</i>
		<i>Osaleb õpilasepäraselt uudse tehnoloogilise protsessi loomises, mis on seotud materjalide valiku ja otstarbeka töötlusviisi leidmisega.</i>

Mõistab leiutiste osatähtsust.	Mõistab leiutiste osatähtsust tehnoloogia arengus.	Mõistab leiutiste osatähtsust tehnoloogia arengus, teab inseneri elukutse iseärasust ja leiutajate olulisemaid saavutusi.
Materjalid ja nende töötlemine		
Tunneb põhilisi materjale.	Tunneb põhilisi materjale, nende olulisemaid omadusi.	Tunneb põhilisi materjale, nende olulisemaid omadusi ja töötlemise viise.
Teab, kuidas kasutada erinevaid töövahendeid ja materjale.	Kasutab erinevaid töövahendeid, materjale ja töötlusviise.	Valib ja kasutab eesmärgipäraselt erinevaid töötlusviise, töövahendeid ja materjale.
Suudab valmistada jõukohaseid liiteid.		
Valmistab mitmesuguseid lihtsaid tooteid, sh mänguasju).		
		Kasutab õppetöös puur- ja treipinki.
Hindab oma loodud toodet.	Analüüsib ja annab tehtud ülesandele või tootele oma hinnangu.	Analüüsib ja hindab loodud toodet esteetilisest ja rakenduslikust küljest. Annab tehtud ülesande või toote kvaliteedile oma hinnangu.
Teab, et kaaslastel on erinevad tööoskused.	Mõistab kaaslaste erinevaid tööoskusi.	Mõistab ja arvestab kaaslaste erinevaid tööoskusi.
Järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.		Teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.
Kasutab tervisele ohutuid tööviise.		Väärtustab ja kasutab tervisele ohutuid tööviise.
Kasutab materjale säästlikult.	Kasutab materjale säästlikult ning leiab võimalusi nende korduskasutuseks.	
Projektitööd		
On valmis leidma ülesannetele ning probleemidele lahendusi.	Suudab ülesannete ja probleemide lahendamiseks kaaslastega koostööd teha.	Leiab üksi või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendusi.
Suhtub kaaslastesse heatahtlikult.	Suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja suudab oma arvamust väljendada.	Suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste arvamust.

On aktiivne rühmatöös, projektitöös ja teistes ühistöös toimuvates tegevustes.	Teab oma rolli rühmatöös, projektitöös ja teistes ühistöös toimuvates tegevustes.	Teadvustab end rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistöös toimuvate tegevuste liikmena.
On aktiivne suhtleja.	On valmis koostööks.	Osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides.
Kujundab oma arvamust ja jagab seda kaaslastega.	Kujundab ja esitleb oma arvamust.	Kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust.
Suudab juhendamisel analüüsida töö kulgu ja saadud tagasisidet.		Väärtustab töö tegemist ning analüüsib töö kulgu ja saadud tagasisidet.
Kodundus õpperühmade vahetusel		
Tunneb põhilisi toiduaineid ja valmistab lihtsaid toite.	Tunneb põhilisi toiduaineid ja nende omadusi ning valmistab lihtsaid toite.	
Teeb põhilisi korrastustöid, kasutab juhendamisel selleks	Teeb põhilisi korrastustöid, kasutades selleks sobivaid töövahendeid.	
sobivaid töövahendeid.		
Järgib hügieenireegleid köögis töötades.		
Teab tervisliku toitumise põhialuseid.		
Katab lauda ning peab kinni üldtuntud lauakommetest.		
Teab jäätmete käsitlemise põhilisi nõudeid.	Teab, et jäätmete käsitlemise ja keskkonnahoiu vahel on seos.	

III KOOLIASTE

Tehnoloogiaõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- valib toote valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid ja töötlemisviise ning kasutab selle kohta vajalikku teavet ainealasest kirjandusest ja internetist;
- käsitseb ohutult käsi- ja elektrilisi tööriistu ning materjale,
- kasutab ressursse keskkonda säästvalt ning jätkusuutlikult;
- genereerib ideid, rakendab neid loovalt tooteid luues ja täiustades ning mõistab iseenda osaluse tähtsust tehnoloogiat kasutades;
- mõistab tehnoloogilise protsessi ajal asetleidvaid muutusi ning oskab neid selgitada ja põhjendada;
- analüüsib toote valmistamise protsessi ning sünteesib uusi teadmisi;
- hindab tulemuse kvaliteeti ja toote rakendamise tõhusust, esitleb toodet;
- valmistab tooteid, teadvustab ja rakendab loodusteaduste võimalusi praktilistes tegevustes;
- kirjeldab tehnoloogilise maailma saavutusi ja oma rolli tuleviku töömaailmas;
- kujundab oma positiivsed väärtushinnangud ja kõlbelised tööharjumused, väldib ning hindab võimalikke ohte töös;
- teeb tervislikke toiduvalikuid, väärtustab tervislikke eluviise ning toimib vastutustundliku tarbijana.

III KOOLIASTME TEHNOLOOGIAÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

<i>Õpitulemused III kooliastme lõpuks</i>	<i>Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti</i>
1. Tehnoloogia igapäevaelus <i>Õpilane:</i> 1) kirjeldab ja analüüsib inimtegevuse mõju loodusele ning keskkonnale; 2) mõistab iseenda osaluse olulisust tehnoloogilistes protsessides tulevikus ja vastutust nende eetilise kujundamise eest; 3) kasutab info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid, teab nende seadmete üldist tööpõhimõtet ning ohutut käsitlemist; 4) teab mõningaid põllumajandus-, meditsiini- ja biotehnoloogia kasutusvõimalusi; 5) teadvustab ressursside piiratud hulka ning tarbib ressursse säästvalt ja jätkusuutlikult; 6) oskab oma tegevust planeerida, orienteerub töömaailmas ja teab oma eelistusi eneseteostuseks sobiva elukutse/ameti valikul; 7) iseloomustab tänapäevast tootmisprotsessi, kirjeldab selle toimimist ning terviklikkust;	7. klass <i>Tehnoloogia analüüsimine: positiivsed ja negatiivsed mõjud. Eetilised tõekspidamised tehnoloogia rakendamisel.</i>
	8. klass <i>Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia. Põllumajandus-, meditsiini- ja biotehnoloogia.</i>
	9. klass <i>Ressursside säästlik tarbimine. Töömaailm ja töö planeerimine. Tooraine ja tootmine. Tehnoloogilise maailma tulevikuperspektiivid.</i>

8) teadvustab tehnoloogia ja inimese vastastikust mõju ning analüüsib tehnoloogia uuenduslikke arenguväljavaateid.	
2. Disain ja joonestamine Õpilane: 1) planeerib ülesande ja disainib toote ning esitleb seda võimaluse korral arvutiga; 2) lahendab probleemülesandeid, 3) teab ja kasutab toodete erinevaid viimistluse võimalusi; 4) teab ja kasutab pinnakatete omadusi ja kasutusvõimalusi; 5) arvestab ergonoomia ja ornamentika põhireegleid ning oskab neid töös rakendada; 6) loeb skeeme, lihtsat kooste- ja ehitusjoonist; 7) joonestab jõukohast tehnilist joonist, vormistab ja esitleb joonist või skeemi.	7. klass Leiutamine ja uuenduslikkus. Tehnilist taipu arendavate ülesannete lahendamine. Viimistlemine ja pinnakatted. 8. klass Ergonoomia. Ornamentika. Toodete disainimine arvutiga. Joonise vormistamine ja esitlemine. Skeemid. Probleemülesannete lahendamine. 9. klass Leppelisused ja tähised tehnilistel joonistel. Ristlõiked ja lõiked. Koostejoonis. Ehitusjoonised. Probleemülesannete lahendamine.
3. Materjalid ja nende töötlemine Õpilane: 1) leiab teavet materjalide, nende omaduste ja töötlemise kohta, hangib ja kasutab ainealast teavet kirjandusest ning internetist; 2) analüüsib materjalide omadusi, töötlemise viise ning kasutamise võimalusi, sünteesib uusi teadmisi; 3) kasutab toodet valmistades mitmesuguseid töövahendeid, võimaluse korral CNC-tööpink, valib sobivaima töötlusviisi; 4) tunneb ja kasutab töötlemisel masinaid ning mehhanisme; 5) valmistab omanäolisi tooteid, tunneb ja kasutab mitmeid liitevõimalusi; 6) kujundab välja oma positiivsed väärtushinnangud ja kõlbelised tööharjumused; 7) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid, kasutab ohutult masinaid ning töövahendeid.	7. klass Materjalide ja nende töötlemise kohta teabe hankimise võimalused kirjandusest ning internetist. Tänapäevased materjalide töötlemise viisid. Käsi- ja elektrilised tööriistad. Masinad ja mehhanismid. 8. klass Arvuti ja materjalide töötlemise ühildamise võimalused (CNC-tööpingid). Optimaalse töötlusviisi valimine. Toodete liitevõimaluste kasutamine. 9. klass Nüüdisaegsed võimalused materjalide töötlemisel ja detailide ühendamisel tooteks. Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.

4. Projektitööd <i>Õpilane:</i> 1) organiseerib paindlikult ühistööd, planeerib ajakava ja oskab jaotada tööülesandeid; 2) teeb ülesandeid täites aktiivselt koostööd kaasõpilastega; 3) suhtleb töö asjus vajaduse korral kooliväliste institutsioonidega (nt meili teel jne), et saada vajalikku infot, seda analüüsida, kriitiliselt hinnata ja tõlgendada; 4) valmistab üksi või koostöös teistega ülesandele või projektile lahenduse; 5) väärtustab töö tegemist, sh selle uurimist ja omandatud tagasisidet; 6) mõistab info kriitilise hindamise vajalikkust ning kasutab infot kooskõlas kehtivate seaduste ja normidega.	7., 8. ja 9. klass Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille korral õpilased saavad vabalt valida õpperühma. Projektitööd võivad olla nii käsitööst, kodundusest kui ka tehnoloogiaõpetusest. Projektitööd kavandatakse iga õppeaasta alguseks tehnoloogia ning käsitöö ja kodunduse õpetaja koostöös. Õpilane saab valida kahe samaaegse teema vahel. Valikteemad võivad olla nt ehistööd, mudelism jne.
5. Kodundus <i>Õpilane:</i> 1) teeb tervislikke toiduvalikuid ning koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse menüü; 2) kasutab menüüd koostades ainekirjandust ja teabeallikaid; 3) valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi; 4) kalkuleerib toidu maksumust; 5) tuleb toime koduse majapidamise ja pere eelarvega ning käitub teadliku tarbijana.	7. klass Toiduainete toitainelise koostise hinnang. Mitmekülgse ja tasakaalustatud päevamenüü koostamine lähtuvalt toitumissoovitustest. Internetipõhised tervisliku toitumise keskkonnad. Toitumisteave meedias - analüüs ja hinnangud. Aedviljatoidud ja supid. Kala- ja lihatoitud. 8. klass Küpsetised ja vormiroad. Käitumine peolauas, kohvikus, restoranis. Puhastusvahendid ja nende omadused. Kodumasinad. Ruumide kujundamine, mööbel ja kunst kodus. Looduslikud ja sünteetilised tekstiilmaterjalid, nende valiku ning sobivuse põhimõtted rõivastuses ja sisekujunduses. Hooldusmärgid. Tarbija õigused ja kohustused. Kokkuhoiuvõimalused ja kulude analüüs.

AINEVALDKOND „KEHALINE KASVATUS“

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015; 1-3/5 12.09.2016, muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/9 31.08.2018; 1-3/3 02.09.2019; 1-3/4 29.03.2022; 1-3/5 05.05.2022

Ainevaldkonna õppeaine on **kehaline kasvatus**.

Kehalise kasvatus õpetamise kaudu taotleb kool, et õpilane

- mõistab kehalise aktiivsuse tähtsust oma tervisele ja töövõimele;
- soovib olla terve ja rühikas;
- valdab põhiteadmisi ja -oskusi, et harrastada liikumist sise- ja välitingimustes;
- liigub/spordib (edaspidi kasutatakse sõna *sportima* vastavaid vorme) ohutus- ja hügieeninõudeid järgides, teab, kuidas käituda ohuolukordades;
- tunneb sportimisest rõõmu ning on valmis uusi liikumisoskusi õppima;
- austab sportides oma kaaslast ja keskkonda ning järgib reegleid/võistlusmääraseid;
- omandab ainekavasse kuuluvate spordialade tehnikat;
- jälgib oma kehalist vormis olekut;
- tunneb huvi Eestis toimuvate spordi-, liikumis- ja tantsuürituste vastu;
- väärtustab eesti tantsupidude traditsiooni.

Kehaline kasvatus

I KOOLIASTE

Kehalise kasvatus **õppe- ja kasvatus eesmärkidena** taotleb kool, et 3. klassi lõpetaja:

- kirjeldab regulaarse sportimise tähtsust tervisele;
- omandab erinevate liikumisviiside ja kehaliste harjutuste tehnikat;
- täidab ohutusnõudeid ja hügieenireegleid;
- loetleb ohuallikaid sportimispaikades ja kooliteel ning kirjeldab ohutu sportimise ja liiklemise võimalusi;
- sooritab õpetaja juhendamisel harjutusi;
- annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele;
- teab, kuidas käituda kehalisi harjutusi sooritades;
- kasutab heaperemehelikult kooli spordivahendeid ja -inventari;
- loetleb spordialasid ja nimetab Eesti tuntud sportlasi;
- nimetab Eestis toimuvaid spordivõistlusi ning tantsuüritusi;
- harjutab aktiivselt kehalise kasvatus tundides;
- oskab iseseisvalt ja koos kaaslastega ohutult liikumismänge mängida;
- tahab õppida uusi kehalisi harjutusi ja liikumisviise.

I KOOLIASTME KEHALISE KASVATUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. KLASS

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<i>Teadmised spordist ja liikumisviisidest</i>	
<i>Mõistab regulaarse sportimise tähtsust tervisele. Kirjeldab regulaarse sportimise tähtsust tervisele ning nimetab põhjusi, miks ta peab olema kehaliselt aktiivne.</i>	
<i>Oskab käituda kehalise kasvatuse tunnis, erinevates sportimispaikades sportides ning tänaval liigeldes.</i>	
<i>Teab tunni reegleid ja ohutusnõudeid, mängureegleid ning hügieeninõudeid. Peab kinni tunni reeglitest, täidab ohutusnõudeid ja mängureegleid, täidab peamisi hügieeninõudeid. Järgib tunni reegleid, ohutusnõudeid, ja mängureegleid, peab kinni hügieeninõuetest.</i>	
<i>Oskab öelda, kas kogetud kehaline koormus oli kerge/raske Annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele (kerge/raske). Annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele.</i>	
<i>Loetleb spordialasid. Loetleb spordialasid ja nimetab tuntud Eesti sportlasi.</i>	
<i>Võimlemine</i>	
<i>Põhiasend ja liikumised:</i> Algseis. Päkkseis. Harkseis. Toengkägar. Põlvitus. Iste. Kägariste. Selililamang. Kõhulilamang. Käteasendid – ees, all, kõrval, ülal, puusal, pihkseongus. Matkimisharjutused, vabaharjutused, tasakaaluharjutused. Keha harmooniline arendamine ja rühi kujundamine.	<i>Oskab liikuda järgmistel viisidel: päkk-kõnd, kõnd kandadel, liikumine juurdevõtusammuga kõrvale.</i>
<i>Rivi ja korraharjutused:</i> rivistumine, liikumine kolonnis, pöörded paigal astaumisega	<i>Oskab rivistuda viirgu ja kolonni: “Kolonni ühekaupa paigale”, “Ühte viirgu paigale”, “Joondu”, “Valvel”, “Vabalt”, “Rivitult”, “Sammu–marss”, “Joostes–marss”, “Klass-paariks loe”, “Klass tervist” ja “Klass nägemist” täitmine.</i>
<i>Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused:</i> Kõnd kindla rütmi, plaksu või muusika järgi. Põlvetoostekõnd. Kägarkõnd. Matkivad harjutused. Jooks õige kehaasendiga. Võidujooks paarides ja rühmas, jooksu maona. Kükishüplemine, sulghüplemine, harkis hüplemine, hüpped ühel jalal.	<i>Oskab sooritada erinevaid kõnni-, jooksu-, hüppe- ja viskeharjutusi.</i>

Ronimine ja ripped: Kaldpingil ja üle takistuste. Ripped sirgete ja kõverdatud käte ja jalgadega varbseinal.	Oskab ronida varbseinal ja sooritada harjutusi rippudes (jalgade tõstmine). Sooritab erinevaid harjutusi sirgete ja kõverdatud kätega (sh lõuatõmbed, venitusharjutused varbseinal).
Akrobaatika: Toengkägarast veered taha turjale ja tagasi toengkägarasse. Veered kõrvale sirgelt ja kägaras. Tirel ette, kaarsild selili lamangust abistamisega, turiseis.	Oskab käsitseda hüpitsat (hüpleb hüpitsal 20 sekundit järjest) Oskab teha kukerpalle, erinevaid akrobaatikaülesandeid.
Tasakaal: Kõnni- ja jooksuharjutused tagurpidi pingil ette, taha ja kõrvale käte erinevate asenditega ja raskuste kandmisega. Seis ühel jalal, teine ees, taga või kõrval. Mahahüpe pingilt.	Oskab kõndida, joosta ja hüpata tagurpidi pingil ette, taha ja kõrvale (koos raskustega ja ilma). Oskab seista ühel jalal 20 sekundit järjest (teine jalg ees, taga või kõrval).
Kergejõustik	
Jooks: Õige jooksuasend ja liigutused. Jooks paarides püstilähtest. Teatejooks esemete üleandmisega. Kestvusjooks 4 min (oma jõuvarude arvestamine). Süstikjooks. Jooks 60 m, 300m.	Jookseb kiirjooksu püstistardist stardikäsklustega. Jookseb võimetekohase tempoga järjest 4 min.
Hüpped: paigalt ja hoojooksult üle takistuste. Kaugushüpe üle kraavi. Sügavushüpped. Kõrgushüpe otsehoolt üle pingi, nõöri.	Sooritab kaugushüppe paigalt vetruva maandumisega. Sooritab kaugushüppe paigalt ja oskab hoojooksu. Sooritab hoojooksult kaugushüppe paku tabamiseta.
Visked: Visked märki erinevate vahenditega, visked üle takistuste ja täpsusele vastu seina 4-6 m kauguselt.	Oskab palli õigesti hoida ja sooritab palliviske paigalt.
Sportmängud	
Rahvastepall	Oskab palli ohutult käsitseda. Liigub mängude ajal ohutult. Tunneb rahvastepalli reegleid, on kaasmängijatega sõbralik ja kuulab kohtuniku otsust.
Hüppe-, jooksu- ja viskemängud: “Me rõõmsad lapsed oleme”, “Haned-luiged”, “Hiirelõks”, “Kes on esimene”, “Kullimäng”, “Kohti vähem”, “Kool, kodu, staadion”, “Rongisõit” “Palli üleandmine”, “Pall keskmisele”, “Pall üle piiri”, “Väljaviskamine ringis”.	Sooritab harjutusi erinevaid palle põrgatades, vedades, söötes, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge.
Teatevõistlused: Erinevate liikumiste, hüpete ja vahendite kasutamisega, pugemiste ja takistuste ületamisega.	Oskab teatevõistlustest osa võtta, arvestab reeglite ja võistkonnakaaslastega. Oskab kasutada erinevaid vahendeid teatevõistlustel.

Suusatamine	
<i>Klassikaline ja vabatehnika suusatamises. Suusavarustuse kinnitamine ja õigesti käsitlemine. Kallakust üles liikumine ja alla libisemine.</i>	<i>Suusatab laugel nõlval kasutades paaristõukelist sammuga klassikalist sõiduviisi ja vahelduvtõukelist kahesammulist sõidustiili. Suusatab, kasutades paaristõukelise sammuga klassikalist sõiduviisi ja vahelduvtõukelist kahesammulist klassikalist sõiduviisi. Laskub mäest kõrgasendis. Läbib järjest suusatades 800 meetrit.</i>
Ujumine	
<i>Vee pinnal hõljumine. Veeohutuslaste oskuste õpetamine. Rinnuli ja selili edasi liikumine. Sukeldumine.</i>	<i>Oskab sukelduda, vee pinnal hõljuda, rinnuli ja selili asendis edasi liikuda.</i>
Tantsuline liikumine	
<i>Kõige levinumad eesti laulumängud. Muusikarütmi ja heli järgi liikumine, erinevad harjutused. Individuaalne, grupi- ja paaristants.</i>	<i>Mängib/tantsib lihtsamaid õpitud eesti laulumänge; Liigub üksi, paarilisega ja grupis vastavalt muusikale, rütmile ja helile.</i>

2. KLASS

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
Teadmised spordist ja liikumisviisidest	
<i>Mõistab regulaarse sportimise tähtsust tervisele. Kirjeldab regulaarse sportimise tähtsust tervisele ning nimetab põhjusi, miks ta peab olema kehaliselt aktiivne.</i>	
<i>Oskab käituda kehalise kasvatus tunnis, erinevates sportimispaikades sportides ning tänaval liigeldes.</i>	
<i>Teab tunni reegleid ja ohutusnõudeid, mängureegleid ning hügieeninõudeid. Peab kinni tunni reeglitest, täidab ohutusnõudeid ja mängureegleid, täidab peamisi hügieeninõudeid. Järgib tunni reegleid, ohutusnõudeid, ja mängureegleid, peab kinni hügieeninõuetest.</i>	
<i>Oskab öelda, kas kogetud kehaline koormus oli kerge/raske Annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele (kerge/raske). Annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele.</i>	
<i>Loetleb spordialasid. Loetleb spordialasid ja nimetab tuntud Eesti sportlasi.</i>	
Võimlemine	

Põhiasend ja liikumised: Harjutused erinevate vahenditega, matkimisharjutused, vabaharjutused, tasakaaluharjutused. Keha harmooniline arendamine ja rühi kujundamine.	Oskab liikuda, kasutades ravisammu (P) ja võimlejasammu (T). Oskab sooritada erinevaid kõnni-, jooksu-, hüppe- ja viskeharjutusi.
Rivi ja korraharjutused: Tervitamine ravis. Pöörded paigal ühe jala kannal ja teise jala päkal. Juurdevõtusammuga "Koond" ja "Harvene" täitmine Rivistumine viirust kolonni.	
Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused: Erinevad kõnniviisid kindla rütmi ja muusika järgi. Matkivad kõnniharjutused. Kõnd lühikeste ja pikkade sammudega. Peatumised signaali järgi. Kõnd erinevate käte liikumistega. Jooks vaheldumisi kõnniga. Takistusjooks lihtsamate takistuste ületamisega. Põlvetoostejooks. Põlvetoostehüplemine paigal ja liikumisel. Hüplemisharjutuste kombinatsioonid. Koordinatsiooniharjutused. Hüplemine hüppenööri ja hoonööriiga. Galopp hüplemine.	
Ronimine ja ripped: Ronimine ja ripped võimlemisriistadel.	Sooritab põhivõimlemise harjutuste kombinatsiooni saatelugemise saatel.
Akrobaatika: Toengkägarast veered turjale ja külgedele. Tirel ette. Turiseis. Kaarsild selili lamangust, tirel taha õppimine.	Oskab käsitseda hübitsat (hüpleb hübitsal 30 sekundit järjest) Sooritab tireli ette, turiseisu ja abistamisega kaldpinnalt tireli taha.
Tasakaal: Mitmesugused kõnni ja jooksuharjutused tagurpidi pingil ja madalal poomil erinevate käte- ja jalgade asenditega ja lisäülesannetega. Mahahüpe pingilt, poomilt.	Oskab kõndida, joosta ja hüpata tagurpidi pingil ette, taha ja kõrvale (koos raskustega ja ilma). Oskab seista ühel jalal 30 sekundit järjest (teine jalg ees, taga või kõrval).
Kergejõustik	
Jooks: Õige jooksupõhitehnika. Võidujooks püstilähtest paaris ja rühmades. Jooksu alustamine ja lõpetamine. Pendelteatejooks. Püstilähe. Kiirendusjooks. Kestvusjooks 5 min. Süstikjooks. 60m, 300 m ja 500 m maastikujooks.	Jookseb kiirjooksu püstistardist stardikäsklustega. Suudab joosta võimetekohase tempoga järjest 5 min. Sooritab õige teatevahetuse teatevõistlustes ja pendelteatejooksus.

Hüpped: Kaugushüpe paigalt ja hoojooksult. Sammhüpe 60 cm äratõukekoha tabamisega. Jooks üle takistuste. Kõrgushüpe otsehoolt. Tõukejala väljaselgitamine.	Sooritab kaugushüppe paigalt ja oskab hoojooksu.
Visked: Visked märki 6-8 m kauguselt ja kaugusele ja 3 m kõrgusele. Pallihoie ja õige viskeliigutus paigalt.	Sooritab palliviske paigalt kahesammulise hoojooksuga.
Sportmängud	
Korvpall: Põrgatamine. Teatevõistlusi ja mänge põrgatamisega. Jalgpall: Palli vedamine ja surmamine. Sööt kaaslasele. Löök väravale. Rahvastepall: Õige viskeliigutus, püüdmise ja söödud paarides ja kolmikutes. Mäng erinevate variantidega. Reeglipärane rahvastepall. Pesapall: Pesapalli erinevad variandid. Lihtsustatud reeglitega pesapall. Liikumismängud: Lihtsustatud reeglite ja erinevate vahenditega hüppe, -jooksu- ja viskevõimet arendavad mängud. Teatevõistlused: Erinevate liikumiste, hüpete ja vahendite kasutamisega, pugemiste ja takistuste ületamisega.	Õpilane on kaasmängijatega sõbralik ja austab kohtuniku otsust. Õpilane teab ja järgib erinevate sportmängude reegleid. Sooritab harjutusi erinevaid palle põrgatades, vedades, söötes, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge.
Suusatamine	
Suuskade kandmine, kinnitamine, transport. Ohutusnõuded. Suusakeppide õige asend. Lehvikpöörde sooritamine. Erinevad suusatamise sõiduviisid. Mäest alla suusatamine.	Õpilane oskab suuski kanda, kinnitada, transportida ning järgib ohutusnõudeid. Suusatab laugel nõlval kasutades paaristõukelist sammuta klassikalist sõiduviisi ja vahelduvtõukelist kahesammulist sõidustiili. Laskub mäest põhiasendis. Läbib järjest suusatades 1500 meetrit.
Tantsuline liikumine	
Muusikarütmid. Põhilised võimlemisharjutused muusika saatel. Polka, erinevad sammude kombinatsioonid. Levinumad tantsud üksi, paarilisega või grupis tantsimiseks.	Eristab muusikarütme. Mängud muusikasaatel, tantsu ja laulumängud. Suudab teha põhivõimlemisharjutusi muusika saatel. Teab polkasammu. Erinevaid kõnni-, jooksu-, galopp-, polka- ja hüpakammude kombinatsioone. Teab tantse "Kaera-Jaan", "Üks, 2, 3, 4, 5, 6, seitse", "Oige ja vasemba", aeglane valss ja samba. Liigub üksi, paarilisega ja grupis vastavalt muusikale, rütmile ja helile.

Ujumine	
Ujula kodukord ja hügieeninõuded. Vette hingamine, sukeldumine. Erinevad ujumistehnikad ja -terminid.	Hindab adekvaatselt oma võimeid vees ja rakendab eakohaseid veeohutuslaseid oskusi. Oskab ujuda, sealhulgas sukelduda, vee pinnal hõljuda, rinnuli ja selili asendis edasi liikuda. Teab ja oskab sooritada elemente kork, meritäht ja langevari, libisemine. Oskab kasutada ujumilauda.

3. KLASS

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
Teadmised spordist ja liikumisviisidest	
Mõistab regulaarse sportimise tähtsust tervisele. Kirjeldab regulaarse sportimise tähtsust tervisele ning nimetab põhjusi, miks ta peab olema kehaliselt aktiivne.	
Oskab käituda kehalise kasvatus tunnis, erinevates sportimispaikades sportides ning tänaval liigeldes.	
Teab tunni reegleid ja ohutusnõudeid, mängureegleid ning hügieeninõudeid. Peab kinni tunni reeglitest, täidab ohutusnõudeid ja mängureegleid, täidab peamisi hügieeninõudeid. Järgib tunni reegleid, ohutusnõudeid, ja mängureegleid, peab kinni hügieeninõuetest.	
Oskab öelda, kas kogetud kehaline koormus oli kerge/raske Annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele (kerge/raske). Annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele.	
Loetleb spordialasid. Loetleb spordialasid ja nimetab tuntud Eesti sportlasi.	
Võimlemine	
Põhiasend ja liikumised: Harjutused erinevate vahenditega, matkimisharjutused, vabaharjutused, tasakaaluharjutused. Keha harmooniline arendamine ja rühi kujundamine.	Oskab liikuda, kasutades rivisammu (P) ja võimlejasammu (T). Oskab sooritada erinevaid kõnni-, jooksu-, hüppe- ja viskeharjutusi. Sooritab põhivõimlemise harjutuste kombinatsiooni (16 takti) muusika või saatelugemise saatel.
Rivi- ja korraharjutused: Tervitamine ravis. Rivistumine viirust kolonni. Põhiseisang. Joondumine. Pöörded paigal. Liikumise alustamine ja lõpetamine. Käskluste paigal, harvenemine, koondumine ja ümberrivistumine täitmine.	Oskab käsitseda hüpitsat (hüpleb hüpitsal vähemalt 30 sekundit järjest) Sooritab tireli ette, turiseisu ja kaldpinnalt tireli taha. Oskab kõndida, joosta ja hüpata tagurpidi pingil ette, taha ja kõrvale (koos raskustega ja ilma). Oskab seista ühel jalal 30 sekundit järjest (teine jalg ees, taga või kõrval).

Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused: Erinevad kõnniviisid kindla rütmi ja muusika järgi. Matkivad kõnniharjutused. Hüplemisharjutuste kombinatsioonid. Koordinatsiooniharjutused. Hüplemine hüppenööri ja hoonööriga.	
Rakendusvõimlemine: Ronimine, roomamine, ripped, segaripped, toengud, segatoengud. Väikeinventari ja mattide kandmine ja paigaldamine.	
Akrobaatika: Tirel ette, poolspagaat, turiseis, kaarsild selili lamangust, tirel taha.	
Tasakaal: Mitmesugused kõnni ja jooksuharjutused tagurpidi pingil ja madalal poomil erinevate käte- ja jalgade asenditega ja lisaülesannetega. Mahahüpe pingilt, poomilt.	
Kergejõustik	
Jooks: Õige jooksuasend ja liigutused. Jooksu alustamine ja lõpetamine. Pendelteatejooks. Püstilähe. Kiirendusjooks. Kestvusjooks 5 min. Süstikjooks. 60m, 300 m ja 500 m maastikujooks.	Jookseb kiirjooksu püstistardist stardikäsklustega. Läbib joostes võimetekohase tempoga 1 km pikkuse distantisi. Sooritab õige teatevahetuse teatevõistlustes ja pendelteatejooksus.
Hüpped: Kaugushüpe paigalt ja hoojooksult ilma paku tabamiseta. Sügavushüpped. Jooks üle takistuste.	Sooritab hoojooksult kaugushüppe paku tabamiseta.
Visked: Visked märki ja kaugusele. Pallihoie ja õige viskeliigutus.	Sooritab palliviske paigalt kahesammulise hoojooksuga.
Sportmängud	
Korvpall: Kahe käega rinnalt sööt ja püüdmine. Põrgatamine. Sööt ühe käega. Pealevise. Teatevõistlusi ja mängu põrgatamise ja sööduga. Jalgpall: Palli vedamine ja surmamine. Sööt kaaslasele. Lööb väravale. Rahvastepall: Õige viskeliigutus, püüdmine ja söödud paarides ja kolmikutes. Mäng erinevate variantidega. Reeglipärane rahvastepall. Pesapall: Pesapalli erinevad variandid. Lihtsustatud reeglitega pesapall. Saalihoki: Palli vedamine ja löök. Ohutustehnika keppiga mängimisel.	Õpilane on kaasmängijatega sõbralik ja austab kohtuniku otsust. Õpilane teab ja järgib erinevate sportmängude reegleid. Õpilane järgib ohutusnõudeid sportmängudes. Sooritab harjutusi erinevaid palle põrgatades, vedades, söötes, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge.

Liikumismängud: Lihtsustatud reeglite ja erinevate vahenditega mängud põhiliste pallimängude õppimiseks. Jooksu, hüppe ja viskemängud. Teatevõistlused: Erinevate liikumiste, hüpete ja vahendite kasutamisega, pugemiste ja takistuste ületamisega.	
Suusatamine	
Suuskade kandmine, kinnitamine, transport. Ohutusnõuded. Suusakeppide õige asend. Lehvikpöörde sooritamine. Erinevad suusatamise sõiduviisid. Mäest alla suusatamine.	Õpilane oskab suuski kanda, kinnitada, transportida ning järgib õhutusnõudeid. Oskab õigesti kukkuda ja tõusta pärast kukkumist suuskadele. Oskab libisevat suusasammu keppidega ja ilma. Oskab vahelduvtõukelist kahesammulist ja paaristõukelist sammuga klassikalist sõiduviisi. Teab trepp – ja käärtõusuviisi. Teab laskumise põhi- ja madalasendit. Suusatab järjest 2 km (T) ja 3 km (P)
Tantsuline liikumine	
Muusikarütmid. Põhilised võimlemisharjutused muusika saatel. Polka, erinevad sammude kombinatsioonid. Levinumad tantsud üksi, paarilisega või grupis tantsimiseks.	Eristab muusikarütme. Mängud muusikasaatel, tantsu ja laulumängud. Suudab teha põhivõimlemisharjutusi muusika saatel. Teab polkasammu. Erinevaid kõnni-, jooksu-, galopp-, polka- ja hüpakammude kombinatsioone. Teab tantse “Kaera-Jaan”, “Üks,2,3,4,5,6,seitse”, “Oige ja vasemba”, aeglane valss ja samba. Liigub üksi, paarilisega ja grupis vastavalt muusikale, rütmile ja helile.
Ujumine	
Ujula kodukord ja hügieeninõuded. Ohutusnõuded basseinis ja ujumispaiades. Vette hingamine, sukeldumine. Erinevad ujumistehnikad ja -terminid.	Hindab adekvaatselt oma võimeid vees ja rakendab eakohaseid veeohutuslaseid oskusi. Oskab ujuda, sealhulgas sukelduda, vee pinnal hõljuda. Teab ja oskab sooritada elemente kork, meritäht ja langevari, libisemine. Oskab kasutada ujumilauda. Oskab ujuda 100 meetrit rinnuli ja 100 meetrit selili asendis.

II KOOLIASTE

Kehalise kasvatuses **õppe- ja kasvatuses eesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- selgitab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust tervislikus eluviisis;
- kirjeldab oma kehalist aktiivsust, harjutab aktiivselt kehalise kasvatuses tundides;
- omandab kehaliste harjutuste tehnika, sooritab õpitud alasid iseseisvalt;
- valib ja sooritab rühti ja kehalist võimekust parandavaid harjutusi;
- sooritab harjutusi ja kehalise võimekuse katseid, võrdleb tulemusi varasemate tulemustega;
- soovib õppida uusi kehalisi harjutusi ja liikumisviise iseseisvaks sportimiseks;
- järgib ohutus- ja hügieeninõudeid ning selgitab ohutu liikumisharrastuse ja liiklemise vajalikkust;
- kirjeldab ja mõistab ausa mängu põhimõtteid, täidab reegleid ja võistlusmäärusi;
- spordib koos kaaslastega, jagades ülesandeid ja leppides kokku mängureegleid;
- suhtub sportimisel keskkonda säästvalt;
- kirjeldab sobivaid oskussõnu kasutades spordivõistlust või tantsuüritust ning oma muljeid sellest;
- nimetab Eesti ja maailma tuntud sportlasi ning võistkondi, teab suurvõistlusi ja olulisi fakte antiikolümpiamängudest.
- osaleb koolis toimuvate spordi- ja tantsuüritustel võistleja, osaleja või pealtvaatajana;
- osaleb tervisespordiüritustel.

II KOOLIASTME KEHALISE KASVATUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

4. KLASS

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<i>Teadmised spordist ja liikumisviisidest</i>	
<i>Kirjeldab regulaarse sportimise tähtsust tervisele ja nimetab põhjusi, miks ta peab olema kehaliselt aktiivne.</i>	
<i>Oskab käituda kehalise kasvatuses tunnis, erinevates sportimispaikades sportides ning tänaval liigeldes;</i>	
<i>Järgib tunni reegleid, ohutusnõudeid, mängureegleid ning hügieeninõudeid.</i>	
<i>Suudab juhendamisel sooritada üldarendavaid võimlemisharjutusi ja rühiharjutusi, spordib koos kaaslastega.</i>	
<i>Sooritab õpetaja valitud harjutusi oma kehalise võimekuse arendamiseks.</i>	
<i>Tunneb õpitud spordialade ja tantsustiilide oskussõnu, oskab käituda spordivõistlustel ja tantsuüritustel.</i>	
<i>Teab, mida tähendab aus mäng spordis.</i>	
<i>Nimetab Eestis toimuvad suurvõistlusi, tuntud Eesti sportlasi ja võistkondi.</i>	

Võimlemine	
Põhiasendid ja liikumised: jalg ees- all, kõrval-all, väljaseade, poolkük. Käed – vasakul, paremal, ees-all, kõrval-all, kõrval-ülal, kuklal, altkaar, ülalt kaar. Vetrumine põlvist, põlvitus iste. Kätekõverdused T võimlemispingil, P toenglamangus. Rivi- ja korraharjutused: Loendamine “Järjest loe”. Pöörded ühe jala kannal ja teise päkal. Ümber pöörd. Ümberrivistumine viirust kahte ja tagasi, mitmest kolonnist kolonni ühekaupa. Kõnni-, jooksu- ja hüplemis-harjutused: Vahelduva rütmiga kõnniharjutused. Mitmesugused kõnni, - jooksu – ja hüplemisharjutuste seosed. Hüplemine ühel jalal. Matkivad hüplemisharjutused. Põlvetoostehüplemine. Hüplemine hübitsaga. Sulg-, harki- ja kükishüplemine. Juurdeviivad harjutused toenghüpeteks. Abistamisega toenghüpped (hark- ja kägarhüpe). Ronimine, roomamine, ripped, toengud: Ronimine köiel. Hoided pealt, alt ja sega. Riplemine. Käte kõverdamine T ripplamangus ja P rippes. Toeng ja tagatoeng. Kägar-toeng kitsel ja mahahüpe. Ülesirutus mahahüpe. Toengseisust hoolaul, hüpped puusade tõstmisega. Kägarhüpe hoojooksult. Tasakaal: Ümberpööratud võimlemispingil või madalal poomil. Mitmesugused kõnni ja jooksuharjutused erinevate käte ja jalgade asenditega. Laskumine kükki. Põlvitus ühel jalal. Akrobaatika: Veered kõrvale sirgete ja kõverdatud jalgadega. Veered ette ja taha. Turiseis. Tired ette ja taha. Kaarsild maast. Kätselise abistamisega. Harjutuskombinatsiooni koostamine ja esitamine.	Sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni (16 takti) saatelugemise või muusika saatel. Hüpleb hübitsat ette tiirutades paigal. Sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas ja tireltõusu rööbaspuudel. Sooritab iluvõimlemise elemente hübitsaga (T) Sooritab erinevaid tasakaaluharjutusi madalal poomil. Sooritab abistamisel lihtsustatud toenghüppeid (hark- või kägarhüpe).

Kergejõustik	
Jooks: Kiirendusjooksud 30-60m lõikudel. Sooritab kiirjooksu püstilähtest stardikäsklustega. Pendelteatejooks. Kestvusjooks 7-9 min. Püstilähe. Stardid erinevaist lähteasendeist. Klotsijooks. Jooks kurvis ja maastikul. 60m, 300 m ja 500 m maastikujooks. Hüpped: Hüpped üle kraavi ja takistuste. Maandumine poolkükki. Kaugushüpe paigalt ja 5-7 sammuliselt hoojooksult. Sammhüpped maandumisega kükki. Jooks üle takistuste. Kõrgushüpe üleastumistehnikaga (karjapoiss). Visked: Visked märki ja kaugusele erinevate vahenditega (pallid, teatepulgad, lumepallid, kivid). Õige vise paigalt ja 4-sammuliselt hoolt kaugusele.	Jookseb kiirjooksu stardikäsklustega. Sooritab kiirjooksu püstilähtest stardikäsklustega ning oskab pendelteatejooksu. Sooritab kaugushüppe paku tabamisega ja kasutab kõrgushüppes üleastumistehnikat. Sooritab palliviske paigalt ja nelja sammu hooga. Jookseb omas tempos järjest 7 minutit (T), 9 minutit (P).
Liikumis- ja sportmängud	
Korvpall: Pallide söötmine ja püüdmine paarides, ringis, vastu seina rinnalt kahe käega. Erinevate pallide söötmine ja püüdmine liikumiselt. Põrgatamine parema ja vasaku käega. Pealevise paigalt. Teatevõistlusi ja mängu põrgatamise ja söödu elementidega. Jalgpall: Palli vedamine sirgjooneliselt ja takistuste vahel. Sööt kaaslasele. Löök väravale. Palli peatamine . Rahvastepall: Õige viskeliigutus. Püüdmine ja söödud kolmikutes. Mäng erinevate variantidega. Pesapall: lihtsamad variandid kurika ja pehme palliga, kinnastega ja ilma. Saalihoki: Palli vedamine ja löök. Ohutustehnika kepiga mängimisel. Mäng. Tutvumine sulgpalli, minitennisega. Liikumismängud: Lihtsustatud reeglite ja erinevate vahenditega jooksu-, hüppe- ja viskemängude kasutamine põhi pallimängude õppimiseks. Jooksu-, hüppe- ja viskemängud. Teatevõistlused: Kiiruse, vastupidavuse, osavuse ja jõu arendamine erinevate liikumiste, hüppe, - jooksu, - viskemängude,	Sooritab sportmänge ettevalmistavaid liikumismänge ja teatevõistlusi palliga. Oskab mängida rahvastepalli erinevaid variante, tunneb mängureegleid ja austab kohtuniku otsuseid. Sooritab põrgatused takistuste vahelt. Sooritab võrkpalli ülalt- ja altsöödud vastu seina. Sooritab jalgpalli siseküljega sööte paarilisega. Sooritab kahe kooli poolt valitud sportmängu kontrollharjutusi.

<i>pugemiste ja takistuste ületamise ja erinevate vahendite kasutamisega.</i>	
Suusatamine	
<i>Erinevad suusatehnikad. Suuskadel mäest laskumine. Teatevahetus suusatamises. Uisusammuga suusatamine.</i>	<i>Teab ohutusnõudeid suusatamises. Oskab õigesti kukkuda. Oskab paaristõukelist sammuta, sammuga ja ja vahelduvtõukelist kahesammulist sõiduviisi. Oskab tõusuviise. Oskab laskuda laugest nõlvast muutes laskumisasendit. Oskab sõita maastikul. Oskab ületada ebatasasusi. Oskab teha sahkpidurdust. Suudab suusatada järjest 2 km (T) või 3 km (P).</i>
Orienteerumine	
<i>Orienteerumise tutvustus. Põhilised reeglid, leppemärgid. Etteantud piirkonnas orienteerumine. Individuaalsed ja meeskondlikud orienteerumisharjutused.</i>	<i>Oskab orienteeruda tuttava objekti plaani järgi. Teab põhileppemärke Oskab orienteeruda tuttavate silmapaistvate objektide järgi etteantud piirkonnas. Arvestab liikumistempot valides erinevaid pinnasetüüpe, reljeefivorme ja takistusi. Oskab mängida erinevaid lihtsamaid orienteerumismänge plaaniga.</i>
Tantsuline liikumine	
<i>Ruumitaju arendavad liikumised. Rütmitunnet ja koordineerumise arendavad tantsukombinatsioonid. Polkasamm. Aeglase valsi, samba, cha-cha põhisammud. Eesti rahva- ja seltskonnatantsude tantsimine paaris ja rühmas. Loovtantsu põhielement keha. Tantsupidude traditsioon, riietus, rõivad</i>	<i>Tantsib õpitud paaris- ja rühmatantse, sh eesti ja teiste rahvaste tantse. Kasutab eneseväljendamiseks loovliikumist. Tunneb tantsupidude traditsiooni ja on külastanud mõnda tantsuüritust.</i>

5. KLASS

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<i>Teadmised spordist ja liikumisviisidest</i>	
<i>Selgitab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust tervisele, kirjeldab kehalise aktiivsuse rolli tervislikus eluviisis ning oma kehalist aktiivsust või liikumisharrastust.</i>	
<i>Mõistab ohutus- ja hügieeninõuete täitmise vajalikkust ning järgib neid kehalise kasvatuses tundides ja tunnivälises tegevuses.</i>	
<i>Teab, kuidas vältida liikudes ohuolukordi ja kuidas toimida lihtsamate sporditraumade korral.</i>	

<i>Suudab iseseisvalt sooritada üldarendavaid võimlemisharjutusi ja rühiharjutusi, spordib koos kaaslastega, osaleb juhendamisel ülesannete jagamisel ja mängureeglite kokkuleppimisel.</i>	
<i>Oskab sooritada eneseanalüüsi eelmise aasta tulemuste põhjal.</i>	
<i>Sooritab õpetaja valitud harjutusi oma kehalise võimekuse arendamiseks.</i>	
<i>Tunneb õpitud spordialade ja tantsustiilide oskussõnu, kasutab neid sündmuste kirjeldamisel ning oskab käituda spordivõistlustel ja tantsuüritustel.</i>	
<i>Teab ja oskab selgitada, mida tähendab aus mäng spordis.</i>	
<i>Nimetab Eestis ja maailmas toimuvad suurvõistlusi, tuntud sportlasi ja võistkondi.</i>	

<i>Võimlemine</i>	
<i>Põhiasendid ja liikumised:</i> jalg ees- all, kõrval-all, väljaseade, poolkükk. Käed – vasakul, paremal, ees-all, kõrval-all, kõrval-ülal, kuklal, altkaar, ülalt kaar. Vetrumine põlvist, põlvitus iste. Kätekõverdused T võimlemispingil, P toenglamangus. <i>Rivi- ja korraharjutused:</i> Loendamine “Järjest loe”. Pöörded ühe jala kannal ja teise päkal. Ümber pöörd. Ümberrivistumine viirust kahte ja tagasi, mitmest kolonnist kolonni ühekaupa. <i>Kõnni-, jooksu- ja hüplemis-harjutused:</i> Vahelduva rütmiga kõnniharjutused. Mitmesugused kõnni-, -jooksu – ja hüplemisharjutuste seosed. Hüplemine ühel jalal. Matkivad hüplemisharjutused. Põlvetoestehüplemine. Hüplemine hüpitsaga. Sulg-, harki- ja kükishüplemine. Toenghüpete harjutamine (hark- ja kägarhüpe). <i>Ronimine, roomamine, ripped, toengud:</i> Ronimine köiel. Hoided pealt, alt ja sega.	Sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni (24 takti) saatelugemise või muusika saatel. Hüpleb hüpitsat ette tiirutades paigal ja liikudes. Sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas ja tireltõusu rööbaspuudel. Sooritab iluvõimlemise elemente hüpitsaga (T) Sooritab erinevaid tasakaaluharjutusi madalal poomil. Sooritab lihtsustatud toenghüppeid (hark- või kägarhüpe).

Riplemine. Käte kõverdamine T ripplamangus ja P rippes. Toeng ja tagatoeng. Kägar- ja/või harktoeng kitsel ja mahahüpe. Ülesirutus mahahüpe. Toengseisust hoolaul, hüpped puusade tõstmisega. Kägarhüpe hoojooksult. Tasakaal: Ümberpööratud võimlemispingil või madalal poomil. Mitmesugused kõnni- ja jooksuharjutused erinevate käte ja jalgade asenditega. Laskumine kükki. Põlvitus ühel jalal. Akrobaatika: Harjutuskombinatsiooni koostamine ja esitamine. Akrobaatiliste harjutuste kombinatsioonid.	
Kergejõustik	
Jooks: Kiirendusjooksud 30-60m lõikudel. Pendelteatejooks. Kestvusjooks 9-11 min. Püstilähe. Stardid erinevaist lähteasendeist. Madallähte sooritamine koos stardikäsklustega. Klotsijooks. Jooks kurvis ja maastikul. 60m, 300 m ja 500 m maastikujooks. Hüpped: Hüpped üle kraavi ja takistuste. Maandumine poolkükki. Kaugushüpe paigalt ja 5-7 sammuliselt hoojooksult. Paku tabamine kaugushüppes. Sammhüpped maandumisega kükki. Jooks üle takistuste. Kõrgushüpe üleastumistehnikas (karjapoiss). Visked: Visked märki ja kaugusele erinevate vahenditega (pallid, teatepulgad, lumepallid, kivid). Õige pallivise paigalt ja 4-sammuliselt hoolt kaugusele.	Jookseb kiirjooksu stardikäsklustega. Sooritab madallähte stardikäsklustega ning oskab pendelteatejooksu. Sooritab kaugushüppe paku tabamisega ja kasutab kõrgushüppes üleastumistehnikat. Sooritab palliviske nelja sammu hooga. Jookseb omas tempos järjest 9 minutit (T), 11 minutit (P).
Liikumis- ja sportmängud	
Korvpall: Pallide söötmine ja püüdmine paarides, ringis, vastu seina rinnalt kahe käega. Erinevate pallide söötmine ja püüdmine liikumiselt. Põrgatamine parema ja vasaku käega. Pealevise paigalt. Teatevõistlusi ja mängu põrgatamise ja söödu elementidega. Jalgpall: Palli vedamine sirgjooneliselt ja takistuste vahel. Sööt kaaslasele. Löök väravale. Palli peatamine.	Sooritab sportmänge ettevalmistavaid liikumismänge ja teatevõistlusi palliga. Oskab mängida rahvastepalli erinevaid variante, tunneb mängureegleid ja austab kohtuniku otsuseid. Sooritab korvpalliga põrgatused takistuste vahelt ja viske korvile. Sooritab võrkpalli ülalt- ja altsöödud paarilisega. Sooritab erinevaid sööte jalgpalliga ning tunneb palli peatamisviise.

Rahvastepall: Õige viskeliigutus. Püüdmine ja söödud kolmikutes. Mäng erinevate variantidega. Pesapall: lihtsamad variandid kurika ja pehme palliga, kinnastega ja ilma. Saalihoki: Palli vedamine ja löök. Ohutustehnika kepiga mängimisel. Mäng. Tutvumine sulgpalli, minitennise ja indiacaga. Liikumismängud: Lihtsustatud reeglite ja erinevate vahenditega jooksu, - hüppe- ja viskemängude kasutamine põhi pallimängude õppimiseks. Jooksu, hüppe ja viskemängud. Teatevõistlused: Kiiruse, vastupidavuse, osavuse ja jõu arendamine erinevate liikumiste, hüppe, - jooksu, - viskemängude, pugemiste ja takistuste ületamise ja erinevate vahendite kasutamisega.	Mängib kaht kooli valitud sportmängu lihtsustatud reeglite järgi ja sooritab õpetaja poolt koostatud kontrollharjutuse.
Suusatamine	
Erinevad suusatehnikad. Suuskadel mäest laskumine. Teatevahetus suusatamises. Uisusammuga suusatamine. Erinevad tõusuviisid	Teab ohutusnõudeid suusatamises. Oskab erinevaid tõusuviise (trepp- ja käärtõus). Oskab paaristõukelist sammuta, sammuga ja ja vahelduvtõukelist kahesammulist sõiduviisi. Oskab tõusuviise. Oskab laskuda laugest nõlvast muutes laskumisasendit (põhi- ja puhkeasend). Oskab sõita maastikul ja ületada ebatasasusi. Oskab teha sahk- ja poolsahkpidurdust. Suudab suusatada järjest 2,5 km (T) või 4 km (P).
Orienteerumine	
Põhilised reeglid, leppemärgid, maastikuobjektid. Lihtsa plaani koostamine. Maastiku võrdlemine kaardil ja reaalsuses. Etteantud piirkonnas orienteerumine. Individuaalsed ja meeskondlikud orienteerumisharjutused. Kompassi kasutamine.	Oskab orienteeruda tuttava objekti plaani järgi ja koostada lihtsamaid objektiplane. Teab põhileppemärke Oskab orienteeruda tuttavate ja/või silmapaistvate silmapaistvate objektide järgi etteantud piirkonnas. Oskab kasutada kompassi. Arvestab liikumistempot valides erinevaid pinnasetüüpe, reljeefivorme ja takistusi. Oskab mängida erinevaid lihtsamaid orienteerumismänge plaaniga.

Tantsuline liikumine	
Loovtantsu põhielement ruum. Keha telg ja kehahoid. Põimumine ja käitlemine. Polka pööreldes. Ruutumba, aeglase valsi, samba ja cha-cha põhisamm tantsuvõttes. Eesti rahva- ja seltskonnatantsud. Line-tants. Eesti tantsupidude traditsioon, riietus, rahvarõivad. Tantsukultuur, tants ja eetika.	Tantsib õpitud paaris- ja rühmatantse, sh eesti ja teiste rahvaste tantse. Kasutab eneseväljendamiseks loovliikumist ja selle erinevaid elemente (ruum rütm, keha). Tunneb tantsupidude traditsiooni ja on külastanud mõnda tantsuüritust. Tunneb tantsueetikat.

6. KLASS

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
Teadmised spordist ja liikumisviisidest	
Selgitab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust tervisele, kirjeldab kehalise aktiivsuse rolli tervislikus eluviisis ning oma kehalist aktiivsust või liikumisharrastust. Mõistab ohutus- ja hügieeninõuete täitmise vajalikkust ning järgib neid kehalise kasvatusetundides ja tunnivälises tegevuses. Teab, kuidas vältida ohuolukordi liikudes, sportides ja liigeldes ning mida teha õnnetusjuhtumite ja lihtsamate sporditraumade korral.	
Suudab iseseisvalt sooritada üldarendavaid võimlemisharjutusi ja rühiharjutusi; spordib koos kaaslastega, jagades ülesandeid, leppides kokku mängureegleid. Sooritab kehaliste võimete testi ja annab tulemusele hinnangu võrreldes eelmistel aastatel saavutatuga. Valib õpetaja juhendamisel harjutusi oma kehalise võimekuse arendamiseks ning sooritab neid. Tunneb õpitud spordialade ja tantsustiilide oskussõnu, kasutab neid sündmuste kirjeldamisel ning oskab käituda spordivõistlustel ja tantsuüritustel. Märkab ausa mängu reeglid spordis. Nimetab Eestis ja maailmas toimuvad suurvõistlusi, tuntud sportlasi ja võistkondi. Teab tähtsamaid fakte antiikolümpiamängudest ning eesti üld- ja noorte tantsupidudest.	
Võimlemine	
Põhiasendid ja liikumised: Vabaharjutused ja harjutused vahenditega. Venitus- ja lõdvestusharjutused. 8 kuni 16 taktilised harjutuste kombinatsioonid. Rivi- ja korraharjutused: Loendamine. Pöörded ühe jala kannal ja teise päkal.	Sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni (32 takti) saatelugemise või muusika saatel. Hüpleb hübitsat ette tiirutades paigal ja liikudes.

Ümberrivistumine viirust kolonni. Kujundliikumised erinevate liikumisviisidega. Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused: Mitmesugused kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutuste seosed. Hüpped ühe jala tõukelt. Sammhüpped. Harjutused hüpitsaga paigal ja liikudes. Sissejooks tiirleva hoonööri alla ja läbi. T hüpitsa ringitamine ja 8 hüpitsaga. Hüpitsakava. Ronimine, roomamine, ripped, toengud: Ronimine köiel. Hoided pealt, alt ja sega. Toeng. Tagatoeng. Riplemine. Käte kõverdamine T ripplamangus ja rippes, P rippes ja toenglamangus. Harjutused rööbaspuudel. Toenghüpped (hark- ja/või kägarhüpe). Tasakaal: Poomil. Mitmesugused kõnni ja jooksuharjutused erinevate käte ja jalgade asenditega. Toeng rõhtpõlvitus. Pöörded küikis ja püsti. Toeng rõhtpõlvitus. Sirutus mahahüpe. Akrobaatika: Ette antud elementidega harjutuskombinatsiooni koostamine.	Sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas ja tireltõusu rööbaspuudel. Sooritab iluvõimlemise elemente hüpitsaga (T) Sooritab harjutuskombinatsiooni madalal poomil (T) ja kangil (P). Sooritab õpitud toenghüppeid (hark- või kägarhüpe). Oskab põhivõimlemist ja luua liikumis-improvisatsiooni muusikaga. Suudab koostada aeroobika kava (T) ja soojendusvõimlemist (P).
---	--

Kergejõustik

Jooks: Kiirendusjooksud 60m lõikudel. Määrustepärane pendelteatejooks. Kestvusjooks 11-13 min. Madallähe stardikäsklustega. Stardid erinevaist lähteasendist. Klotsijooks. Jooks kurvis ja maastikul. 60 m ja 500 m ja 1000m krossijooks. Hüpped: Kaugushüpe paigalt ja hoojooksult paku tabamisega. Hoojooksu ja sammumärgi mõõtmine. Sammhüpped. Kõrgushüpe üleastumishüppetehnikas (karjapoiss). Visked: Õige pallivise paigalt ja 4-sammuliselt hoolt kaugusele.	Jookseb kiirjooksu stardikäsklustega. Sooritab madallähte stardikäsklustega ning oskab pendelteatejooksu. Sooritab kaugushüppe paku tabamisega ja kasutab kõrgushüppes üleastumistehnikat. Sooritab hoojooksult palliviske. Jookseb võimetekohase tempoga järjest 11 minutit (T), 13 minutit (P).
--	--

Liikumis- ja sportmängud

Korvpall: Kehaasend ja liikumistehnika pallidega ja ilma. Põrgatamine ja söötmine. Pöörded. Pealevisked põrgatuselt ja söödult. Kahe käega rinnaltvise ja pealevise ühe	Sooritab sportmänge ettevalmistavaid liikumismänge ja teatevõistlusi palliga. Mängib reeglite järgi rahvastepalli ning aktsepteerib kohtuniku otsuseid.
---	---

käega. Individaalne kaitsemäng. Minikorvpall. Jalgpall: Paigaloleva palli söötmine ja löömine väravale. Veereva palli peatamine. Lööb jala siseküljega. Palli vedamine. Liikuv palli löömine. Pesapall: Pesapalli erinevad variandid. Pesavalvuritega ja ilma. Saalihoki: palli vedamine ja löök. Ohutustehnika kepiga mängimisel. Reeglitepärane mäng. Liikumismängud: Lihtsustatud reeglite ja erinevate vahenditega jooksu-, hüppe- ja viskemängude kasutamine põhi pallimängude õppimiseks.	Sooritab korvpalliga põrgatused takistuste vahelt ja viske korvile. Sooritab võrkpallis ülalt- ja altsöödud paarilisega ning alt- eest pallingu. Kasutab jalgpallis siseküljega söötu nii paigalt kui liikumiselt ning tunneb erinevaid pallipeatamise viise. Mängib kaht kooli valitud sportmängu lihtsustatud reeglite järgi ja sooritab õpetaja poolt koostatud kontrollharjutuse.
Suusatamine	
Erinevad suusatehnikad. Võistlusmäärused suusatamises. Suuskadel mäest laskumine. Teatevahetus suusatamises. Uisusammuga suusatamine, sh uisusammpöörde sooritamine. Erinevad tõusu- ja pidurdusviisid	Teab ohutusnõudeid suusatamises. Oskab erinevaid tõusuviise (trepp- ja käärtõus). Suusatab paaristõukelist ühesammulise sõiduviisiga, vahelduvtõukelise kahesammulise sõiduviisiga ja paaristõukelise kahesammulise uisusamm-sõiduviisiga. Oskab tõusuviise. Oskab laskuda laugest nõlvast muutes laskumisasendit (põhi- ja puhkeasend), laskumisel pidurdamisel ennetava kukkumise kasutada. Oskab sõita maastikul ja ületada ebatasasusi. Sooritab uisusamm- ja poolsahkpöörde. Suudab suusatada järjest 3 km (T) või 5 km (P).
Orienteerumine	
Põhilised reeglid, leppemärgid, maastikuobjektid. Objekti plaani koostamine. Maastiku võrdlemine kaardil ja reaalsuses. Etteantud piirkonnas orienteerumine. Individaalsed ja meeskondlikud orienteerumisharjutused ja -harjutused, kaardiga ja kaardita. Kompassi kasutamine. Sobiva koormuse ja liikumistempo valimise harjutamine vastavalt pinnasetüübile, reljeefivormidele, takistustele.	Oskab orienteeruda tuttava objekti plaani järgi ja koostada lihtsamaid objektiplaane. Teab 10-15 põhileppemärke Oskab orienteeruda tuttavate ja/või silmapaistvate silmapaistvate objektide järgi etteantud piirkonnas ning enda joonistatud plaani järgi. Oskab kasutada kompassi. Arvestab liikumistempot valides erinevaid pinnasetüüpe, reljeefivorme ja takistusi. Oskab mängida erinevaid lihtsamaid orienteerumismänge plaaniga.

<i>Tantsuline liikumine</i>	
<i>Loovtantsu põhielement ruum. Keha telg ja kehahoid. Põimumine ja käitlemine. Polka pööreldes. Pöörlemistehnika. Aegalsi valsi, rumba, cha-cha ja samba põhisammud tantsuvõttes Eesti rahva- ja seltskonnatantsud. Line-tants. Tantsupidude traditsioon, riietus, rahvarõivad. Tantsukultuur, tants ja eetika.</i>	<i>Tantsib õpitud paaris- ja rühmatantse, sh eesti ja teiste rahvaste tantse. Kasutab eneseväljendamiseks loovliikumist ja selle erinevaid elemente (ruum rütm, keha). Tunneb tantsupidude traditsiooni ja on külastanud mõnda tantsuüritust. Tunneb tantsueetikat. Teab erinevaid tantsustiile.</i>

III KOOLIASTE

Kehalise kasvatuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- kirjeldab kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele ning selgitab regulaarse liikumisharrastuse vajalikkust; analüüsib oma igapäevast kehalist aktiivsust, sh liikumisharrastust, ning annab sellele hinnangu;
- omandab põhikooli ainekavva kuuluvate spordialade/liikumisviiside tehnika (vt alade õpitulemused õppesisu juures); suudab õpitud spordialasid/liikumisviise iseseisvalt sooritada;
- järgib ohutus- ja hügieeninõudeid kehalise kasvatuse tundides, tunnivälistel spordiüritustel ning iseseisvalt liikudes, sportides ja liigeldes; oskab vältida ohuolukordi ning teab, mida teha liikudes/sportides juhtuda võivate õnnetusjuhtumite korral;
- sooritab kontrollharjutusi ja kehaliste võimete testi harjutusi (sh lihtsamaid enesekontrolli teste) ning annab hinnangu oma tulemustele; teab, mis harjutused ja meetodid sobivad kehalise võimekuse parandamiseks, ning oskab neid iseseisvalt kasutada;
- järgib sportides/liikudes reegleid ja võistlusmäärusi; liigub/spordib keskkonda hoides, oma kaaslasi austades ja nendega koostööd tehes; selgitab ausa mängu põhimõtete realiseerimist spordis ja elus;
- kirjeldab oskussõnu kasutades nähtud võistlusi erinevatel spordialadel ja/või nähtud tantsuüritusi ning oma muljeid nendest; kirjeldab oma lemmikspordiala (või tantsustiili), loetleb sel alal toimuvaid võistlusi/üritusi ning ala tuntumaid esindajaid Eestis ja maailmas; valdab teadmisi antiik- ja nüüdisaegsetest olümpiamängudest ning Eesti sportlaste saavutustest olümpiamängudel;
- harjutab aktiivselt kehalise kasvatuse tundides; tunneb huvi koolis ja/või väljaspool toimuvate spordi- ja tantsuürituste vastu, võtab neist osa võistleja (osaleja), pealtvaataja või kohtuniku/korraldajate abilisena; harrastab liikumist/sportimist iseseisvalt ja/või koos kaaslastega; soovib õppida (sh iseseisvalt) uusi kehalisi harjutusi ja liikumisviise ning omandada iseseisvaks liikumisharrastuseks vajalikke teadmisi.

III KOOLIASTME KEHALISE KASVATUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
1. Teadmised spordist ja liikumisviisidest Õpilane: 1) selgitab kehalise aktiivsuse ning regulaarse liikumisharrastuse mõju tervisele ja töövõimele; 2) järgib kehalisi harjutusi tehes hügieeni- ja ohutusnõudeid ning väldib ohuolukordi; teab, kuidas toimida sportides/liikudes juhtuda võivate õnnetusjuhtumite ja traumade puhul; oskab anda elementaarset esmaabi; 3) liigub/spordib reegleid ja võistlusmäärusi järgides, kaaslasid austades ja abistades ning keskkonda säästes; 4) oskab iseseisvalt treenida: analüüsib oma kehalise vormisoleku taset, seab liikumisharrastusele eesmärgi, leiab endale sobiva (jõukohase) spordiala/liikumisviisi, õpib uusi liikumisoskusi ja arendab oma kehalisi võimeid; 5) osaleb aktiivselt kehalise kasvatuse tundides, harrastab liikumist/sportimist iseseisvalt (tunniväliselt), käib spordi- ja tantsuüritustel ning jälgib seal toimuvat; oskab tegutseda abikohtunikuna võistlustel.	7. klass Kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist ja töövõimet tagava tegevuse vajalikkus. Liikumissoovitused noorukitele ning täiskasvanutele. Ohutu liikumine ja liiklemine. Loodust säästev liikumine. Tegutsemine (spordi)traumade ja õnnetusjuhtumite korral. Esmaabivõtted. Teadmised spordiüritustest ning neil osalemise võimalustest. Liikumine „Sport kõigile“. 8. klass Teadmised iseseisva liikumisharrastuse kohta (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted jm). Teadmised olümpiamängudest (sh antiikolümpiamängudest) ja tuntumatest olümpiavõitjatest. 9. klass Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine; õpitud spordialade võistlusmäärused. Aus mäng - ausus ja õiglus spordis ning elus. Kehalise töövõime arendamine: erinevate kehaliste võimete arendamiseks sobivad harjutused, harjutamise meetodika. Kehalise võimekuse testid ja enesekontrollivõtted, testitulemuste analüüs. Teadmised õpitud spordialade/tantsustiilide tekkest, peetavatest (suur)võistlustest/üritustest ning tuntumatest sportlastest/tantsijatest Eestis ja maailmas.
2. Võimlemine Õpilane: 1) sooritab õpitud vaba- või vahendiga harjutuskombinatsiooni muusika saatel; 2) sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas; 3) sooritab harjutuskombinatsiooni rööbaspuudel (T, P) ja poomil (T) / kangil (P); 4) sooritab õpitud toenghüppe (hark- ja/või kägarhüppe).	7. klass Rivi- ja korraharjutused. Jagunemine ja liitumine, lahknemine ja ühinemine, ristlemine. Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused. Harjutused vahendita ja vahenditega erinevate lihaskrühmade treenimiseks. Rühi arengut toetavad harjutused. Harjutused lüüsisamba vastupidavuse arendamiseks. Iluvõimlemine (T). Harjutused rõnga, palli ja lindiga; harjutuskombinatsioon vahendiga muusika saatel. Tasakaaluharjutused poomil (T). Erinevad sammukombinatsioonid; sammuga ette pööre 180°; jala hooga taha pööre 180°.

	8. klass Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused. Harjutuste valimine ja harjutuskomplekside koostamine, üldarendavate võimlemisharjutuste kirjeldamine. Rühi arengut toetavad harjutused. Jõuharjutused selja-, kõhu-, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele. Akrobaatika. Kaks ratast kõrvale; kätelseis. Tasakaaluharjutused poomil (T). Poolspagaadist tõus taga oleva jala sammuga ette. 9. klass Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused. Üldarendavate võimlemisharjutuste kasutamine erinevate spordialade eelsoojendusharjutustena. Rühi arengut toetavad harjutused. Venitusharjutused õla- ja puusaliigese liikuvuse arendamiseks. Tasakaaluharjutused poomil (T). Erinevaid mahahüppeid. Riistvõimlemine. Tireltõus rööbaspuudel ühe jala hoo ja teise tõukega (T); küünarvarstoengust hoogtõus taha ja harkistest tirel ette (P); kangil tireltõus jõuga; käärhõör (P). Toenghüpe. Hark- ja/või kägarhüpe. Aeroobika. Aeroobika põhisammud. Aeroobika tervisespordialana.
3. Kergejõustik Õpilane: 1) sooritab täishoolt kaugushüppe ja üleastumistehnikas kõrgushüppe; 2) sooritab hoojooksult palliviske (7. kl) ning paigalt ja hooga kuulitõuke; 3) jookseb kiirjooksu stardikäsklustega; 4) suudab joosta järjest 9 minutit (T) / 12 minutit (P).	7. klass Kaugushüppe eelsoojendusharjutused. Kaugushüppe täishoolt paku tabamisega. Pallivise hoojooksult. Kestvusjooks. 8. klass Sprindi eelsoojendusharjutused. Ringteatejooks. Kõrgushüppe eelsoojendusharjutused. Kõrgushüppe (üleastumishüpe). Flopi tutvustamine. Kestvusjooks. 9. klass Kuulitõuke soojendusharjutused. Kuulitõuge. Kestvusjooks.
4. Sportmängud Õpilane: 1) sooritab tundides õpitud sportmängude tehnikaelemente; 2) sooritab läbimurded paigalt ja liikumiselt ning petted korvpallis; 3) sooritab ülalt pallingu, ründelöögi ja nende vastuvõtu võrkpallis; 4) mängib kaht õpitud sportmängu reeglite järgi.	7. klass Korvpall. Palli põrgatamine, söötmine, püüdmine ja vise korvile liikumiselt. Läbimurded paigalt ja liikumiselt. Petted. Algteadmised kaitsemängust. Korvpalli võistlusmäärused. Mäng reeglite järgi. Mäng 3 : 3 ja 5 : 5. 8. klass Võrkpall. Sööduharjutused paarides ja kolmikutes. Sööduharjutuste kombinatsioonid. Ülalt palling ja pallingu vastuvõtt. Ründelöök hüppeta ja hüppega (P) ning kaitsemäng. Mängijate asetus platsil ja liikumine pallingu sooritamiseks. Mäng reeglite järgi. Omandatud korvpallimängu oskuste edasiarendamine.

	9. klass Omandatud korvpalli- ja võrkpallimängu oskuste edasiarendamine.
5. Suusatamine Õpilane: 1) suusatab paaristõukelise ühe- ja kahesammulise sõiduviiisiga; 2) suusatab kepitõuketa uisusamm-sõiduviiisiga tempovarianti; 3) läbib järjest suusatades 5 km (T) / 8 km (P) distantsti.	7. klass Laskumine madalasendis. Libisamm-tõusuviiis. Sähk-, uisusamm-, paralleel- ja käärpööre. Tõusu- ja laskumisviiiside ning pidurduste kasutamine maastikul. Paaristõukeline ühe- ja kahesammuline sõiduviiis. 8. klass Üleminek paaristõukeliselt sõiduviiisilt vahelduvtõukelisele ja vastupidi. Kepitõuketa uisusamm-sõiduviiisi tempovariant. Õpitud sõiduviiiside tehnikate täiustamine ja kinnistamine.
6. Orienteerumine Õpilane: 1) läbib orienteerumisraja oma võimete kohaselt; 2) oskab määrata suunda kompassiga, lugeda kaarti ja maastikku; 3) oskab valida õiget liikumistempot ja -viisi ning teevarianti maastikul; 4) oskab mälu järgi kirjeldada läbitud orienteerumisrada.	7. klass Üldsuuna ja täpse suuna (asimuudi) määramine. Orienteerumisharjutused kaardi ja kompassiga. Kaardi peenlugemine - väikeste objektide lugemine ja meeldejätmise. Sobivaima teevariandi valik. Orienteerumine maastikul kaardi ja kompassiga. 8. klass Orienteerumisraja iseseisev läbimine. Läbitud tee ja kontrollpunktide mälu järgi kirjeldamine. Suund- ja valikorienteerumine. Sobiva koormuse ja liikumistempo valimine pinnasetüübi, reljeefivormi ja takistuste järgi.
7. Tantsuline liikumine Õpilane: 1) tantsib õpitud paaris- ja rühmatantsu ning kombinatsioone autoritantsudest; 2) arutleb erinevate tantsustiilide üle; 3) teab Eesti tantsupidude ja tantsukultuuri traditsioone.	7. klass Tantsud õpetaja valikul vastavalt neidude ja noormeeste arvule klassis. Omandatakse mõisted, oskussõnad, põhisammud ja kombinatsioonid. Soorollid tantsus. Erinevate liikumiste ja stiilide loov kasutamine. Traditsioonilisus ja nüüdisaegsus. 8. klass Tantsud õpetaja valikul vastavalt neidude ja noormeeste arvule klassis. Omandatakse mõisted, oskussõnad, põhisammud ja kombinatsioonid. Soorollid tantsus. Erinevate liikumiste ja stiilide loov kasutamine. Popkultuur. Tants kui sport. 9. klass Tantsud õpetaja valikul vastavalt neidude ja noormeeste arvule klassis. Omandatakse mõisted, oskussõnad, põhisammud ja kombinatsioonid. Soorollid tantsus. Erinevate liikumiste ja stiilide loov kasutamine. Tants kui kunst ja kultuur, tants kui meelelahutus.

VALIKAININE „INFORMAATIKA“

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015, muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/9 31.08.2018; 1-3/12 31.08.2020; 1-3/4 29.03.2022

Informaatika õpetamise kaudu taotleb kool, et õpilane

- suudab lahendada igapäevaelust tuttavaid probleeme;
- eelistab uuenduslikke tehnoloogiaid ja lahendusi;
- õpib kaasõpilastega koos;
- suudab luua uut teadmust;
- kasutab turvalist veebipõhist töökeskkonda, valib võrgukeskkonnas ohutud käitumisviisid;
- kasutab IKT vahendeid kõikide õppeainete õppimisel;
- esitleb oma töid.

Informaatika

I KOOLIASTME INFORMAATIKA ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. KLASS	2. KLASS	3. KLASS
Tekstitöötlus		
• On tutvunud klaviatuuriga. Teab klaviatuuril asetsevate tähtede asukohta. • Sisestab teksti tekstitöötlusprogrammi • Pöörab tähelepanu tühikute õigekirjale (kahe sõna vahele ja kirjavahemärkide järel tühik). • Trüüb kasutades suur-, väike-, kirja- ja joonistähti.	• Muudab kirja suurust. • Kasutab erinevaid kirjakujujundusfonte. • Joondab pealkirja vasakule, paremale ja keskele. • Lisab pildi tekstile. • Muudab pildi suurust. • Muudab teksti värvi, oskab teksti esile tõsta (paks, kaldkiri). • Joondab teksti (rööpjoondus).	• Muudab lehe suunda (vertikaalpaigutus, horisontaalpaigutus). • Lisab tekstile pildi koos õige viitamisega (CCO pildid). • Muudab pildi suurust. • Kopeerib ja kleepib teksti, muudab selle sobivaks alusdokumendiga. • Loob tekstidokumendi Google Docsiga, annab sellele nime ning jagab seda.

Tabelitöötlus

• <i>Tunneb mõisteid lahter, rida ja veerg (tulp).</i> • <i>Värvib etteantud koordinaatide järgi lahtreid tekitades mustri.</i>	• <i>Muudab lahtrite suurust hiirega venitades.</i> • <i>Sisestab tabelisse teksti (nt tunniplaan)</i> • <i>Lisab veergudele ja ridadele pealkirjad.</i>	• <i>Sisestab kogutud andmed tabelisse.</i>
Esitus		
	• <i>Lisab esitlusele pealkirja ja autori.</i> • <i>Sisestab teksti.</i> • <i>Lisab esitlusele pildi ja muudab selle suurust.</i> • <i>Koostab korrektse esitluse lõpuslaidi.</i> • <i>Lisab kasutatud allikate loetelu</i> • <i>Esitleb enda koostatud esitlust klassikaaslastele.</i>	• <i>Vormindab koostatud esitlust, muudab kujundust, kirjasuurust ja tausta.</i> • <i>Lisab pildi esitlusele koos õige viitamisega (CCO pildid).</i>
Failihaldus		
	• <i>Leiab seadmest oma faili ning lisab selle kokkulepitud keskkonda.</i>	
Internet		
• <i>Teab mõistet aadressiriba ning oskab sinna sisestada ettekirjutatud veebiaadressi.</i> • <i>Teab, et oma kasutajatunnuseid ei või kellegagi jagada.</i> • <i>Avab lingi ning oskab leida sealt vajalikku infot.</i> • <i>Töötab mitmes aknas.</i> • <i>Oskab kasutada Stuudiumi suhtluskeskkonda sõnumite saatmiseks.</i>	• <i>Oskab Terasse materjale lisada.</i> • <i>Oskab koostada korrektset e-kirja.</i>	

• <i>Leiab vajalikku infot Stuudiumist.</i> • <i>Oskab täiskasvanu toel Terasse materjale lisada.</i>	
Multimeedia	
• <i>Teeb kuvatõmmise oma seadme ekraanipildist.</i> • <i>Pildistab nutiseadmega arvestades pildistamise põhitõdesid.</i>	

Internetikeskkonnad, programmid ja töövahendid, mida õpilane oskab kasutada I kooliastme lõpuks: kooli koduleht, Stuudium, Stuudiumi Tera, Opiq, GoogleDocs, GoogleSlides ja GoogleSheets (õpitu ulatuses).

Programmid ja robotikaseadmed, millega õpilane on tutvunud I kooliastme lõpuks: Scratch Jr, LightBot, MakeyMakey, Ozobot, Bee-Bot, InO-Bot.

I kooliastmes kasutatakse digivahendeid õppetöös vähemalt üks kord nädalas.

II KOOLIASTME INFORMAATIKA ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

4. KLASS	5. KLASS	6. KLASS
Tekstitöötlus		
• <i>Kasutab teksti allakriipsutust ja läbikriipsutust.</i> • <i>Muudab reavahet.</i> • <i>Kasutab klaviatuuril õigeid kirjavahemärke, sulgusid ja jutumärke.</i> • <i>Trükkimisel kasutab õiget tühikute õigekirja (sulud, jutumärgid).</i> • <i>Kopeerib ja kleebib teksti (internetist, teisest dokumendist lõigu kopeerimine ja kleepimine teksti, kujunduse vormindamine sobivaks).</i> • <i>Koostab tabeli tekstitöötlusprogrammiga.</i> • <i>Lisab tabelisse ridu ja veerge ning vajadusel kustutab need.</i> • <i>Värvib tabelis lahtreid.</i> • <i>Sisestab tabelisse infot ja joondab lahtreid.</i> • <i>Loob tekstidokumendi Google Docsiga, annab sellele nime ning jagab seda.</i>		• <i>Reguleerib lehe servi vastavalt ette antud nõuetele.</i> • <i>Nummerdab lehekülgi.</i> • <i>Loob erinevaid loendeid (ülevalt alla).</i> • <i>Muudab tabelis ridade ja veergude laiusi.</i>
Tabelitöötlus		
• <i>Leiab summa automaatkäsklusega (sum-nupp).</i>		

• Leiab hulgast suurima ja vähima väärtuse. • Sorteerib infot (a-z, väiksemast suuremani). • Koostab tulpdiagrammi. • Vormindab diagrammi. • Lisab diagrammi esitlusele.
Esitus
• Koostab esitluse vastavalt kokkulepitud nõuetele. • Lisab esitlusele veeblinke (multimeedialinke). • Lisab tabelitöötles koostatud tulpdiagrammi esitlusele. • Kasutab esitluse loomiseks vähemalt kahte erinevat keskkonda. • Laeb esitluse ülesse Stuudiumi Terasse.
Failihaldus
• Loob alamkausta. • Paneb kaustale uue nime ja vajadusel muudab seda. • Salvestab dokumendi alamkausta ja avab ka selle alamkaustast.
Internet
• Kasutades erinevaid otsingumootoreid, otsib loaga pilte. • Kasutab erinevaid otsingusõnu. • Info otsimisel pöörab tähelepanu autoriõigustele ja viitab korrektselt. • Kasutab internetti turvaliselt.
Multimeedia
• Jagab oma ekraanipilti videosilla vahendusel. • Kasutab nutiseadet filmimiseks ja pildistamiseks vastavalt esitatud nõuetele. • Töötleb videot õpitu ulatuses (iMovie) • Loob õpitud keskkonnas animatisooni.

Internetikeskkonnad, programmid ja töövahendid, mida õpilane oskab kasutada II kooliastme lõpuks: Stuudium ja Stuudiumi Tera, Opiq, GoogleDocs, GoogleSlides ja GoogleSheets (õpitu ulatuses).

Programmid ja robotikavahendid, mida õpilane oskab kasutada II kooliastme lõpuks: MakeyMakey, Ozobot, InO-Bot.

II kooliastmes kasutatakse digivahendeid õppetöös vähemalt üks kord kuus igas aines.

III KOOLIASTE

Informaatika **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- kasutab eesmärgipäraselt kooli, raamatukogu, kohaliku omavalitsuse ja riigi e-teenuseid ning ühismeedia teenuseid, järgides seejuures digiohutuse nõudeid;
- kujundab personaalse õpikeskkonna, kasutades tasuta veebiplatvorme ja rakendusi;
- kirjeldab uute tehnoloogiate (nt asjade internet, 3D, liit- ja virtuaalreaalsus) toimimist ja olulisust ühiskonnas;

- panustab meeskonnaliikmena digitaalse loovtöö teostamisse (nt. robootika, asjade interneti, veebisaidi, animatsiooni vmt kujul) kas programmeerija, disaineri, stsenaristi, kunstniku vm rollis;
- kirjeldab digitehnoloogia mõju nii keskkonnale kui ka meie füüsilisele ja vaimsele tervisele;
- haldab ja kaitseb oma digitaalset identiteeti, väldib kübermaailmas valitsevaid riske, kuid ohtude realiseerumisel reageerib neile adekvaatselt.

III KOOLIASTME INFORMAATIKA ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

Õpitulemused	Õppesisu
INFOÜHISKONNA TEHNOLOOGIAD	
• kirjeldab infoühiskonna ja riiklike e-teenuste toimimist Eestis; • kasutab etteantud või enda valitud veebipõhist koostöökeskkonda sihipäraselt ja turvaliselt: liitub, valib turvalise salasõna, loob kasutaja profiili ning lisab materjale; • loob veebipõhise personaalse õpikeskkonna (nt e-portfoolio) ja reflekteerib selles oma õpikogemust; • loob, kohandab ja avaldab digitaalseid õppematerjale (sh 3D, liit- või virtuaalreaalsuse tehnoloogiate abil) intellektuaalomandi kaitse headest tavadest ja taaskasutatava sisu litsentsi tingimustest lähtudes; • kasutab eesmärgipäraselt kooli, kohaliku omavalitsuse ja riigi pakutavaid infosüsteeme ning ühismeedia platvorme; • kirjeldab tehisintellekti ja asjade interneti rakendusviise majanduses, avalikus sektoris, hariduses ja sellega kaasnevaid võimalikke ohtusid; • selgitab ava- ja suurandmete olulisust ja rakendusviise; • kujundab ja kaitseb enda digitaalset identiteeti, väldib kübermaailmas valitsevaid ohtusid, kuid nende ilmnemisel reageerib adekvaatselt; • oskab nimetada erinevaid IKT-ameteid, oskab kirjeldada, mida antud ametis tehakse ja teab, missuguseid	Eesti e-riik ja e-teenused. Isikutunnistuse kasutamine autentimisel ja digiallkirjastamisel. Omavalitsuse veebilehelt e-teenuste leidmine ning kasutamine. Kodanikuportaali eesti.ee kasutamine. E-teenuse mõiste ja elukaar, teenusedisain. Digiühiskonna kultuur ja eetika, seadused ja regulatsioonid Eestis. Internet suhtlus- ja töökeskkonnana. Veebikeskkondadesse kasutajaks registreerumine, kasutajaprofiili loomine. Oma virtuaalse identiteedi kaitsmine. Turvalise ja eetilise interneti-käitumise alused. Probleemide tuvastamine, asitõendite võtmine, raporteerimine. Enamlevinud küberkuriteod internetis, kelmused, seadused (oht, rünnak). Nutiseadme/targa riistvara (kodukasutuses) turvaline kasutamine. Kodu/õpikeskkonna turvaaudit. Vaimne tervis tehnoloogiarikkas keskkonnas (nt. distantsõppes). Digiprügi, Isikuandmete kaitse. Personaalse õpikeskkonna loomine veebikeskkonnas ja selle haldamine. E-keskkonna kasutamine õpikogemuse refleksiooniks. Veebiallikate süsteemne haldamine. Sisu tootmine ja taaskasutus. Digitaalse meediasisu loomine digitehnoloogiate abil: 3D, liit- ja virtuaalreaalsus. Autoriõigus digiajastul, litsentsid. Uued tehnoloogiatrendid: tehisintellekt, ava- ja suurandmed. Tehnoloogiline innovatsioon. Tehisintellekti ja asjade interneti mõisted, näited, rakendused ja seonduvad riskid. Ava- ja suurandmete olemus, rakendusviisid, riskid. Karjäär IKT valdkonnas. Teab ja oskab nimetada erinevaid IKT-valdkonna erialasid ning võimalusi edasisteks karjäärivalikuteks. IKT kasutamine

<i>eeldusi on vaja, et antud ametites töötada.</i>	<i>ettevõtluses (äriinfotehnoloogiast küberturbeni), iduettevõtlus.</i>
DIGILOOVTÖÖ	
• sõnastab digitaalse loovtöö projekti eesmärgid, väljundid, tegevuskava ja ülesanded; • planeerib oma tegevusi; • vormistab arvuti abil digiloovtöö ja selle esitluse lähtudes etteantud vormistusnõuetest, mallidest ja formaatidest ning intellektuaalomandi kaitse nõuetest; • panustab meeskonnaliikmena digitaalse loovtöö teostamisse (nt. robotika, asjade interneti, tarkvaraprojekti, veebisaidi, turvalisust puudutava lahenduse või animatsiooni kujul); • loob koostöös (ja/või digiloovtöö raames) lihtsama asjade interneti, robotika, turvalisuse või muu infoühiskonna tehnoloogia lahenduse elulises kontekstis (nt mudeli, prototüübi) ja kogub selle kohta tagasiside; • koostab ja kannab ette (iseseisvalt või koos tiimikaaslastega) digitaalse loovtöö raporti, posteritekkande, kaitse- või liftikõne.	<i>Sissejuhatuse digiloovtöösse. Digiloovtöö formaatide tutvustamine: programmeerimine (nt mäng, rakendus, animatsioon, kunst), asjade internet, robotika, multimeedia, veebidisain, küberhügieen või lahenduse loomine elulises kontekstis. E-töövahendid (ajahalduseks, koostöö tegemiseks jne). Toimetulek tehnoloogiaga (seadmete haldamine ja probleemilahendus). Projektitöös osalemine, koostöö tegemine, töö ja protsessi hindamine. Projekti aruande koostamine ja esitlemine (raport, poster, video, liftikõne vmt).</i> <i>Sõltuvalt valitud loovtöö valdkonnast: disaini lähtekohad, kasutajate vajadused, disainiprotsess, tagasisidestamine.</i> <i>Loovtöö teema, vajalikkus, eesmärgid, väljundid, ajakava, ressursid.</i> <i>Meeskonnatöö korraldamine digivahendite abil. Meeskonnaliikmete rollid ja ülesanded, verstapostid.</i> <i>Loovtöö dokumenteerimine; tulemuste esitlemine, hindamine, tagasisidestamine; meediakajastus.</i>

Internetikeskkonnad, programmid ja töövahendid, mida õpilane oskab kasutada III kooliastme lõpuks: Microsoft Office programmid, pilditöötlusprogrammid nt Adobe Photoshop või Illustrator, veebilehe loomisprogrammid nt WordPress, Wix või Squarespace (õpitu ulatuses).

VALIKAIN ETEEVÖTLUSÕPE

Lisatud direktori käskkirjaga nr 1-3/4 29.03.2022

Ettevõtlusõppega taotleb kool, et põhikooli lõpus õpilane:

- oskab püstitada eesmärgid, võtta vastutust ideede elluviimisel ning rakendab meeskonnatöö võtteid;
- arendab enda loovust;
- kasutab erinevaid teabeallikaid ja hindab kriitiliselt neis sisalduvat infot, tõlgendab ja esitab neis allikates sisalduvat infot;
- suhtub vastutustundlikult elukeskkonda;
- teab oma õigusi ja kohustusi kui tarbija, töötaja ja tulevane ettevõtja;
- saab aru ettevõtluse tähtsusest igapäevaelus ja ühiskonnas;
- mõistab ettevõtja, juhi ja töötaja rolle ning vastutust;
- oskab näha ettevõtlust isikliku karjäärivõimalusena, on positiivse hoiakuga ettevõtluse ja ettevõtja suhtes;
- suudab kolmanda kooliastme loovtööna teostada minifirma.

Ettevõtlusõppe õppe- ja kasvatusesmärgidena taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- seletab ja kasutab ettevõtluse põhimõtteid ja teab turumajanduse põhimõtteid;
- saab aru, et ettevõtlus loob võimalused inimeste vajaduste rahuldamiseks;
- hindab ettevõtluse toimimiseks vajalikke ressursse;
- saab aru, kuidas toimib turg ja kujuneb hind;
- teab üksikisiku ja ettevõtte kohustusi riigi ees ning ettevõtete rolli turumajanduses;
- saab aru palga ja tootlikkuse seosest, oskab arvutada bruto- ja netopalka ning tööandja kulusid tööjõule;
- on uudishimulik, avatud ja õpihimuline, teeb koostööd ning arendab suhtlemis-, meeskonnatöö- ja juhtimisoskusi;
- väärtustab enda ja teiste panust ühistöös;
- lahendab probleeme loovalt, leiab probleemidele erinevaid lahendusi, kirjeldab oma tegevuse tagajärgi ja annab neile hinnangu;
- märkab ja kasutab avatud maailma võimalusi, tunneb huvi ühiskonna ja erinevate kultuuride vastu;
- väärtustab tervislikku ja keskkonnateadlikku eluviisi, ühiskonna reegleid ja norme ning mõistab nende vajalikkust ja järgib neid igapäevaelus;
- saab aru ärieetika põhimõtetest; mõistab eetikapõhimõtete rakendamise vajalikkust üksikisiku ja kogukonna jaoks;
- kavandab karjäärivalikuid enda suutlikkust, huvisid ja võimeid analüüsides.

III KOOLIASTME ETTEVÕTLUSÕPPE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

Õpitulemused	Õppesisu
TURUMAJANDUS, ETTEVÕTLUS JA TARBIMINE	
- mõistab, et ettevõtlikkus ja kasumisoov innustavad tegelema ettevõtlusega ja võtma äririske; - teab ressursside, tööjõu, kapitali ja loodusvarade vajalikkust ettevõtte tegutsemisel; - mõistab, et ressursside nappuse tõttu pole võimalik saada kõiki kaupu ja teenuseid, mistõttu tuleb teha valikuid; - mõistab ettevõtlust elatise teenimise ja eneseteostuse võimalusena; - saab aru, millised on ettevõtte loomiseks ja tegutsemiseks vajaminevad ressursid; - selgitab, mis vahe on tootel ja teenusel; - teab tulemusliku meeskonnatöö kavandamise põhimõtteid.	Turumajandus ehk vaba ettevõtluse süsteem. Ressursside nappus, eraomand, konkurents, ettevõtlikkus, kasumi motiveeriv roll ettevõtluses. Eesmärkide püstitamine, planeerimine. Ettevõtlikkus, ettevõtjate roll majanduses. Ettevõtja, ettevõte. Ettevõtja kohustused, riskid, vastutus, kasum. Peamised ettevõtlusvormid Eestis. Õpilasfirma ja minifirma. Ettevõtja karjäär ja elustiil. Kohalik ettevõtlus. Tarbija vajadused ja tootmise eesmärgid: Mida? Kuidas? Kellele? Toode ja teenus. Äriidee ja äriplaani. Ettevõtte ressursid. Algkapital, investeerimine. Konkurendid ja partnerid.
TOOTMINE, TURUNDUS JA TÖÖJÕUD	
- selgitab nõudluse ja pakkumise mõju hinna kujunemisele turul; - kasutab tootlikkuse ja omahinna arvutamise põhimõtteid; - teab tarbija õigusi ja kohustusi; - teab, kuidas käituda, kui müüüdud tootel/teenusel ilmnevad probleemid; - rakendab lihtsamaid müügivõtteid ja reklaamib oma tooteid või teenuseid minifirmas; - teab reklaamiseadusest tulenevaid piiranguid reklaamile; - arvutab töötaja palka ja ettevõtte palgakulusid; - oskab koostada kassapõhist raamatupidamist ja lihtsat kasumiaruannet; - kasutab finantskirjaoskuse arendamiseks õpikeskkondades olevaid interaktiivseid vahendeid (erinevad kalkulaatorid, võrdlustabelid jne). - oskab vormistada elulookirjeldust ja töökohataotlust.	Tarbija vajadused, nõudlus, pakkumine ja turuhind. Tarbija õigused ja kohustused. Tarbijakaebuste lahendamine. Tootlikkus, kvaliteet ja omahind. Innovatsioon ja keskkonnasäästlikkus ettevõtluse arengu toetajana. Õiglane kaubandus. Turundus. Toote omadused ja tootearendus vastavalt kliendi vajadustele ja ettevõtte võimalustele. Reklaam, selle levitamine (ajakirjanduse kasutamine, sotsiaalseadus, välireklaam, jms) ja mõju. Reklaamile esitatavad nõuded. Müügikoha valik ja kujundus. Müügiväidete koostamine. Tulud, kulud, maksud, kasum, kahjum, eelarve, tootmiskulud, müügitulu, käive. Tööjõud. Palk. Palga seos tootlikkusega. Töötaja, juhi ja alluva rollid. Bruto- ja netopalk. Tulumaks, sotsiaalmaks, töötuskindlustusmaks, pensionikindlustusmaks.

JUHTIMINE, MEESKONNATÖÖ JA ÄRIEETIKA

- teab, mida tähendab vastutustundlik ettevõtlik ja võimalus lisaks seadustest tulenevatele nõuetele pakkuda oma klientidele suuremaid tagatisi; - hindab äriotsuste eetilistust ning kirjeldab nende mõju ühiskonnale ja looduskeskkonnale	Juhtimine ja tööjaotus, Meeskonna motiveerimine, kontrollimine, vastutamine. Projektitöö. Ajakasutus. Ärieetika.
--	--

VALIKAIN „KARJÄÄRIÕPETUS“

Lisatud direktori käskkirjaga 1-3/4 29.03.2022

Karjääriõpetuse aineprogrammi raames käsitletakse teemasid, mis kujundavad õpilastes valmisolekut tööjõuturule sisenemiseks ja parema rakendatavuse saavutamiseks, iseseisva otsustamisvõime arendamiseks, erinevate elurollide täitmiseks ja elukestvaks õppeks. Karjääriõpetus võimaldab ühiskonna inimressurssi tööturul paremal viisil rakendada, viies inimeste oskused ja huvid kokku töö- ja õppimisvõimalustega.

Karjääriõpetuse **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- teadvustab oma huvisid, võimeid ja oskusi, mis võimaldavad adekvaatselt enesehinnangu kujunemist ning konkreetsete karjääriplaanide tegemist;
- arendab oma õpioskusi, suhtlemisoskusi, koostöö-, otsustamis- ja infoga ümberkäimise oskusi;
- arendab soovi ja oskust endale eesmärgi seada ja nendeni jõudmiseks süsteemselt tegutseda;
- kujundab soovi ja valmisolekut elukestvaks õppimiseks ja iseseisvaks karjääriotsuste tegemiseks;
- tutvub erinevate ametite/elukutsetega, õppides tundma haridus- ja koolitusvõimalusi, töösuhteid reguleerivaid õigusakte ning kohalikku majanduskeskkonda.

III KOOLIASTME KARJÄÄRIÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

Õpitulemused	Õppesisu
ENESETUNDMINE JA SELLE TÄHTSUS KARJÄÄRIPLANEERIMISEL	
- analüüsib enda isiksust; - eristab oma tugevaid ning nõrku külgi ja seostab neid erinevatel kutsealadel töötamise eeldustega; - kasutab eneseanalüüsi tulemusi karjääri planeerimisel.	Isiksuseomadused: temperament ja iseloom. Isiksuseomadused: väärtused, vajadused, emotsioonid. Isiksuseomadused: võimed, huvid ja üldised ehk ülekantavad kompetentsid ja kutsespetsiifilised kompetentsid. Minapilt ja enesehinnang.
ÕPPIMISVÕIMALUSTE JA TÖÖMAAILMA TUNDMINE NING SELLE TÄHTSUS KARJÄÄRIPLANEERIMISEL	

• teab tööturu üldist olukorda, prognoose ja vajadusi, erinevaid ettevõtluse vorme; • teab kutseid ja ameteid ning kohalikke majandustegevuse valdkondi; • oskab leida infot tööturu kohta; • teadvustab ennast tulevase töötajana; • teab haridustee jätkamise võimalusi, oskab näha hariduse ja tööturu vahelisi seoseid.	Muutuv tööturg: tööturu hetkeolukord, trendid, arengusuunad, prognoosid, tööandjate ootused, töösuhteid reguleerivad õigusaktid. Muutuv tööjõuturg: tööjõuturu nõudlus ja pakkumine, konkurents, elukestev õpe, töömotivatsioon. Majandustegevusalad, kutsed, ametid, kutsestandardid: elukutsete ja ametite liigitamine. Soorollid ja müüdid. Haridustee: erialad, haridussüsteem, formaalne ja mitteformaalne haridus, hariduse ja tööturu vahelised seosed.
PLANEERIMINE JA OTSUSTAMINE	
• teab karjääriplaneerimise põhimõtteid ja arvestab nendega karjäärivalikute tegemisel; • suudab otsustada ja teadlikult arvestada otsuseid mõjutavate teguritega; • kasutab vajaduse korral karjääriteenuseid (karjäärinõustamine, karjääriinfo vahendamine, karjääriõpe); • teadvustab erinevate elurollide ja -stiilide seoseid tööga; • omab teadmisi ja oskusi isikliku karjääriplaani koostamiseks; • saab aru oma vastutusest karjääri planeerimisel.	Karjääriplaneerimine kui elukestev protsess: otsustamine ja seda mõjutavad tegurid, otsustamisraskused, karjääriinfo allikad, infootsimine, alternatiivid, sundvalikud, muutustega toimetulek, karjääriinfo, karjäärinõustamine. Isikliku karjääriplaani koostamine: elukestev õpe, karjäär, karjääriplaneerimine, karjääriplaani koostamine, edu, elurollid, elulaad, õpimotivatsioon, omavastutus, kandideerimisdokumendid.